Kayıp Kentin Radyosu

DANIEL ALARCÓN

İngilizce'den Çeviren: Süha Sertabiboğlu

AYRINTI

Ayrıntı: 691
Edebiyat Dizisi: 192

Kayıp Kentin Radyosu
Daniel Alarcón

Kitabın Özgün Adı
Lost City Radio

İngilizce'den Çeviren
Süha Sertabiboğlu

Son Okuma
Tayfun Koç

© 2007 by Daniel Alarcón

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kabraman

Kapak Fotoğrafı
André Sebulze / Flickr / Getty Images Turkey

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244 Topkapı/İst.
Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım 2013
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-975-539-726-9
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Daniel Alarcón

Kayıp Kentin Radyosu

EDEBİYAT DİZİSİ

HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◄ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◄ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◄ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◄ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◄ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◄ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◄ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◄ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ◄ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ◄ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◄ BİR GAR P VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◄ NİETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◄ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◄ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◄ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◄ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◄ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ◄ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◄ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◄ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ◄ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◄ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◄ LILA/*Robert M. Pirsig* ◄ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◄ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◄ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◄ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◄ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◄ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◄ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◄ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◄ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◄ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◄ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◄ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◄ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◄ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◄ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◄ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◄ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◄ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◄ 10½ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◄ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◄ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◄ ADA/*Aldous Huxley* ◄ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◄ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◄ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◄ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◄ YARATIK/*John Fowles* ◄ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◄ ZENCİLER/*Jean Genet* ◄ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◄ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◄ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◄ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◄ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◄ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ◄ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◄ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◄ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ◄ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◄ ALDATMA/*Philip Roth* ◄ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◄ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◄ MANTISSA/*John Fowles* ◄ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◄ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◄ METEORLAR/*Michel Tournier* ◄ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ◄ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◄ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◄ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◄ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◄ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◄ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◄ İYİ İŞ/*David Lodge* ◄ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◄ TERAPİ/*David Lodge* ◄ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◄ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◄ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◄ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◄ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◄ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◄ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ◄ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◄ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welc* ◄ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ◄ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sabato* ◄ METROLAND/*Julian Barnes* ◄ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ◄ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ◄ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ◄ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ◄ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ◄ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ◄ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ◄ LİMON MASASI/*J. Barnes* ◄ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ◄ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ◄ OKLUKİRPİ/*J. Barnes* ◄ FISKADORO/*D. Johnson* ◄ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ◄ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ◄ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ◄ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ◄ ABANOZ KULE/*J. Fowles* ◄ ARTHUR VE GEORGE/*J. Barnes* ◄ VAHŞET SERGİSİ/*J. G. Ballard* ◄ VİLLA MEÇHUL/*Tom Robbins* ◄ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/*Saša Stanišić* ◄ FARMAKON/*Dirk Wittenborn* ◄ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/*D. Lodge* ◄ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/*T Robbins* ◄ BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM/*P. Carey* ◄ İNTERNETTE BALIK AVLAMAK/*Nasreen AKHTAR* ◄ LANCELOT/*Walker Percy* ◄ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/*Lee Siegel* ◄ VAHŞİ İNSANLAR/*Dirk Wittenborn* ◄ GÜNEŞİ DURDURACAĞIZ/*F. Bouillot* ◄ SHYLOCK OPERASYONU/*Philip Roth* ◄ KAYBEDENLERİN BELLEĞİ/*Michel Ragon* ◄ SAVAŞ ARTIĞI/*Ha Jin* ◄ YAZAR, YAZAR/*D Lodge* ◄ B, BİRA/*Tom Robbins* ◄ EVE YÜZMEK/*Rolf Lappert* ◄ HAFİZ DİVANI/*Hafız-ı Şirazi* ◄ KUZEYE GÖÇ MEVSİMİ/*Tayeb Salih* ◄ OEGSTGEEST'E DÖNÜŞ/*Jan Wolkers* ◄ TURİNGİN HEZEYANI/*Edmunda Paz Soldán* ◄ KOVBOY KIZLAR DA HÜZÜNLENİR/*Tom Robbins* ◄ NABIZ/*Julian Barnes* ◄ DANIEL MARTIN/*John Fowles* ◄ HARABELERDE AŞK/*Walker Percy* ◄ BAY BLANC/*Roman Graf* ◄ HAVAALANI BALIKLARI/*Angelika Overath* ◄ DAYICAN NAPOLYON/*Eyyec-i Pézeşkzâd* ◄ HARMATTAN/*Gavin Weston* ◄ BİR SON DUYGUSU/*Julian Barnes*

Q. E. P. D.
(Que En Paz Descansei: Huzur içinde yat.)
Javier Antonio Alarcón Guzmán
1948-1989

EDEBİYAT DİZİSİ

HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ▰ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ▰ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ▰ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ▰ EŞEKARISI FABRIKASI/*Iain Banks* ▰ ROCK LANETI/*Iain Banks* ▰ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ▰ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ▰ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ▰ KONFIDENZ/*Ariel Dorfman* ▰ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ▰ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ▰ NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ▰ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ▰ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ▰ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ▰ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ▰ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ▰ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ▰ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ▰ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ▰ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ▰ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ▰ LILA/*Robert M. Pirsig* ▰ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ▰ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ▰ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ▰ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ▰ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ▰ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ▰ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ▰ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ▰ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ▰ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ▰ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ▰ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ▰ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ▰ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ▰ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ▰ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ▰ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ▰ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ▰ 10½ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ▰ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ▰ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ▰ ADA/*Aldous Huxley* ▰ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ▰ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ▰ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ▰ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ▰ YARATIK/*John Fowles* ▰ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ▰ ZENCİLER/*Jean Genet* ▰ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ▰ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ▰ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ▰ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ▰ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ▰ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sábato* ▰ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ▰ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ▰ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ▰ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ▰ ALDATMA/*Philip Roth* ▰ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ▰ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ▰ MANTISSA/*John Fowles* ▰ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ▰ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ▰ METEORLAR/*Michel Tournier* ▰ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ▰ AŞK VEŞAİRE/*Julian Barnes* ▰ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ▰ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ▰ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ▰ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ▰ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ▰ İYİ İŞ/*David Lodge* ▰ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ▰ TERAPİ/*David Lodge* ▰ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ▰ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ▰ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ▰ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ▰ BETON ADA/*J.G. Ballard* ▰ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ▰ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ▰ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ▰ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welch* ▰ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ▰ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sábato* ▰ METROLAND/*Julian Barnes* ▰ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ▰ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ▰ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ▰ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ▰ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ▰ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ▰ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ▰ LİMON MASASI/*J. Barnes* ▰ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ▰ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ▰ OKLUKIRPI/*J. Barnes* ▰ FISKADORO/*D. Johnson* ▰ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ▰ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ▰ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ▰ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ▰ ABANOZ KULE/*J. Fowles* ▰ ARTHUR VE GEORGE/*J. Barnes* ▰ VAHŞET SERGİSİ/*J. G. Ballard* ▰ VİLLA MEÇHUL/*Tom Robbins* ▰ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/*Saša Stanišić* ▰ FARMAKON/*Dirk Wittenborn* ▰ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/*D. Lodge* ▰ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/*T. Robbins* ▰ BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM/*P. Carey* ▰ İNTERNETTE BALIK AVLAMAK/*Nasreen Akhtar* ▰ LANCELOT/*Walker Percy* ▰ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/*Lee Siegel* ▰ VAHŞİ İNSANLAR/*Dirk Wittenborn* ▰ GÜNEŞİ DURDURACAĞIZ/*F. Bouillot* ▰ SHYLOCK OPERASYONU/*Philip Roth* ▰ KAYBEDENLERİN BELLEĞİ/*Michel Ragon* ▰ SAVAŞ ARTIĞI/*Ha Jin* ▰ YAZAR, YAZAR/*D. Lodge* ▰ B, BİRA/*Tom Robbins* ▰ EVE YÜZMEK/*Rolf Lappert* ▰ HAFIZ DİVANI/*Hafız-ı Şirazi* ▰ KUZEYE GÖÇ MEVSİMİ/*Tayeb Salih* ▰ OEGSTGEEST'E DÖNÜŞ/*Jan Wolkers* ▰ TURİNGİN HEZEYANI/*Edmunda Paz Soldán* ▰ KOVBOY KIZLAR DA HÜZÜNLENİR/*Tom Robbins* ▰ NABIZ/*Julian Barnes* ▰ DANIEL MARTIN/*John Fowles* ▰ HARABELERDE AŞK/*Walker Percy* ▰ BAY BLANC/*Roman Graf* ▰ HAVAALANI BALIKLARI/*Angelika Overath* ▰ DAYICAN NAPOLYON/*Iyrec-i Pezişkzâd* ▰ HARMATTAN/*Gavin Weston* ▰ BİR SON DUYGUSU/*Julian Barnes*

Q. E. P. D.
(Que En Paz Descansei: Huzur içinde yat.)
Javier Antonio Alarcón Guzmán
1948-1989

Kurşuna dizilenler insandır ve idam mangası da insanlardan oluşur, insanlar hem belirsiz rasgeleliktir hem de katı kuraldır. Bunda bir tuhaflık yoktur, olamaz da.

CARLOS MONSIVÁIS

Birinci Bölüm

1

Salı sabahı Norma'yı radyo yayınından çıkardılar çünkü radyo binasına bir çocuk bırakıldı. Çocuk sessiz ve zayıftı ve bir kâğıt getirmişti. Sekreter içeri aldı çocuğu. Bir toplantı yapılacağı bildirildi.

Konferans salonu çok aydınlıktı ve kentin geniş bir manzarasına hâkimdi ve doğuya, dağlara bakıyordu. Norma salona girdiğinde Elmer masanın başında oturuyor, yüzünü ovuşturuyordu, sanki huzursuz, yetersiz bir uykudan uyandırılmış gibi. Kadın geçip otururken Elmer başını sallayarak onayladı, sonra esnedi ve cebinden çıkardığı bir ilaç şişesinin kapağıyla oynadı. "Git su getir" diye homurdandı yardımcısına. "Ve şu kül tablalarını boşalt Len. Aman yahu."

Çocuk, Elmer'in karşısında, sert bir tahta sandalyede oturuyor, ayaklarına bakıyordu. Zayıf ve narindi ve gözleri yüzüne göre çok küçüktü. Kafası kazınmıştı; bitleri yok etmek için, diye düşündü Norma. Dudağında belli belirsiz bir bıyık başlangıcı vardı. Gömleği çok yıpranmıştı ve paçası kıvrılmamış pantolonunun beli, düğümlenmiş bir ayakkabı bağıyla tutturulmuştu.

Norma, çocuğun yanına oturdu, sırtı kapıya dönüktü ve yüzü beyaz kente bakıyordu.

Len su dolu bir sürahiyle geldi. Sürahi hava kabarcıklarıyla doluydu ve grimsi bir tonu vardı. Elmer kendine bir bardak su koydu ve iki hap yuttu. Avucunun içine öksürdü. "Başlayalım hemen" dedi Elmer, Len oturunca. "Haberleri kestiğimiz için üzgünüz Norma ama Victor'la tanışasın istedik."

"Norma'ya kaç yaşında olduğunu söyle oğlum" dedi Len.

"On bir" dedi çocuk, sesi zar zor duyuluyordu. "On bir buçuk."

Len boğazını temizledi, Elmer'e baktı sanki konuşmak için izin alıyormuş gibi. Şefinin başını sallayarak onaylamasıyla söze başladı. "Korkunç bir yaş" dedi Len. "Şimdi, sen Norma'yı görmek için geldin, öyle değil mi?"

"Evet" dedi Victor.

"Bu çocuğu tanıyor musun?"

Norma tanımıyordu.

"Çocuk cangıldan geldiğini söylüyor" diye devam etti Len. "Senin onunla tanışmak isteyeceğini düşündük. Program için."

"Harika" dedi Norma. "Teşekkür ederim."

Elmer kalkıp pencereye yürüdü. Sisli parlaklığın önünde bir siluetti. Norma bu panoramayı biliyordu: aşağıda, ufka ve daha da ötelere dek uzanan kent. Alnını cama dayarsan aşağıdaki caddeyi, trafikle ve yayalarla, otobüslerle ve moto-taksilerle ve sebze arabalarıyla tıkanmış o geniş bulvarı görürdün. Ya da kentin damlarındaki yaşamı: paslı tavuk kümeslerinin yanındaki bir ipte çamaşırlar, bir süt sandığının üzerinde kâğıt oynayan ihtiyar adamlar, ağır deniz havasına dişlerini göstererek, öf-

keyle havlayan köpekler. Norma birinde bir adam görmüştü hatta, sarı baretinin üzerine oturmuş, hıçkırarak ağlıyordu.

Elmer şimdi bir şey görmüşse de pek ilgisini çekmişe benzemiyordu. Onlara sırtını döndü. "Sadece cangıldan değil Norma. 1797'den."

Norma doğruldu. "Ne diyorsun sen Elmer?"

Doğru olduğunu bildikleri söylentilerden biriydi bu: Toplu mezarlar, öldürülüp çukurlara atılmış, adı bilinmeyen köylüler. Bunu hiçbir zaman haber olarak vermemişlerdi tabii. Hiç kimse vermemişti. Yıllardır bundan konuşmamışlardı. Norma göğsünde çok ağır bir şey hissetti.

"Muhtemelen, hiçbir şey değil bu" dedi Elmer. "Norma'ya kâğıdı gösterelim."

Victor cebinden bir kâğıt çıkardı, herhalde sekretere gösterdiği kâğıttı bu. Elmer'e verdi, Elmer gözlüklerini taktı ve boğasını temizledi. Yüksek sesle okumaya başladı:

Sayın Bayan Norma,

Bu çocuğun adı Victor. Doğu cangıldaki 1797 Köyü'ndendir. Biz, 1797 sakinleri para toplayıp onu şehre gönderdik. Victor için daha iyi bir hayat istiyoruz. Burada onun için hiçbir gelecek yok. Lütfen bize yardım edin. İlişikte, kayıp insanlarımızın listesini bulacaksınız. Bu kişilerden biri belki de bu çocukla ilgilenebilecektir. Biz her hafta Kayıp Kentin Radyosu'nu dinliyoruz. Şovunuzu beğeniyoruz.

En büyük hayranlarınız
1797 Köyü

"Norma" dedi Elmer, "Affedersin. Sana kendimiz söylemek istiyorduk. Bu çocuk program için harika olacak fakat önce seni uyarmak istedik."

"Ben iyiyim." Norma gözlerini ovuşturdu ve derin bir nefes aldı. "Ben iyiyim."

Norma rakamları hiç sevmezdi. Önceleri her kasabanın bir adı vardı; Allah bilir hangi yok olmuş halktan kalma, binlerce yıllık, söylenmesi zor bir isim; taşın taşa sürtünmesine benzeyen, sert sessizlerden oluşmuş isimler. Ama her şey modernleşmişti, hatta ülkenin ücra köşeleri bile. Bunların hepsi savaş sonrasıydı, yeni bir hükümet politikasıydı. İnsanların eski sistemleri unutuyor olduğunu söylüyorlardı. Norma merak etti. "Senin köyünün eskiden adı neydi biliyor musun?" diye sordu çocuğa.

Victor başını hayır anlamında salladı.

Norma bir an gözlerini kapattı. Çocuğa herhalde böyle söylemesi öğretilmişti. Savaş bitince hükümet eski haritalara el koymuştu. Ulusal Kütüphane'nin raflarında, yurttaşlar tarafından verilmiş ne varsa boşaltıp götürmüşler, okullardaki ders kitaplarını kesmişler ve yakmışlardı. Norma radyo için bunu haber yapmış, seyretmek için Yenikent Meydanı'nda toplanan heyecanlı halkın arasına karışmıştı. Victor'un köyünün eskiden bir adı vardı ama şimdi kaybolmuştu. Norma'nın kocası Rey oralarda, İllegal Lejyon'un (İL'nin) yenilmesinden hemen önce kaybolmuştu. Ayaklanmanın sonundaydı bu, on yıl önceydi. Norma hâlâ Rey'i bekliyordu.

"İyi misiniz Bayan Norma?" diye sordu çocuk; zayıf, düdük gibi bir sesle.

Norma gözlerini açtı.

"Ne kadar kibar bir delikanlı bu" dedi L'en. Eğildi, dirseklerini masaya dayadı ve çocuğun kel kafasını pışpışladı.

Norma bir an bekledi, içinden ona kadar saydı. Kâğıdı aldı ve tekrar okudu. Yazı düzgün, itinalıydı. Gözünün önüne getirdi: Bir kasaba heyeti toplanıp kimin yazısının en iyi olduğuna karar veriyor. Ne kadar folklorik. Arkada bir isimler listesi vardı. Başında "Kayıplarımız" yazıyordu, Z'nin ucu yukarıya kıvrılmıştı, gayet iyimser bir süs şeklinde. Norma bunu okumaya dayanamadı. Her biri birer şifreydi bunların; birer ruhtan, yüzden yoksun, bir zamanların insanları, radyoda okunacak

bir isimler harmanı. Kâğıdı Elmer'e geri verdi. Bunu düşünmek bile uykusunu getirmişti nedense.

"Bu kişileri tanıyor musun?" diye sordu Elmer, oğlana.

"Hayır" dedi Victor. "Birkaçını."

"Radyoya kim getirdi seni?"

"Öğretmenim. Adı Manau."

"Nerede şimdi?" diye sordu Len.

"Beni bıraktı."

"Niçin seni gönderdiler?"

"Bilmiyorum."

"Annen?" diye sordu Norma.

"Öldü."

Norma özür diledi, Len bol bol not alıyordu.

"Baban?" dedi Elmer.

Çocuk omuzlarını kaldırdı. "Biraz su içsem, lütfen."

Elmer oğlana bir bardak su koydu ve Victor içi yanmışçasına, ağzının iki yanından sular damlayarak içti. Bitirince ağzını gömleğinin koluyla sildi.

"Daha var" dedi Elmer gülümseyerek. "Biraz daha iç."

Ama Victor başını salladı ve pencereden dışarıya baktı. Norma da çocuğun baktığı yere baktı. Kentte renksiz bir kış sonu günüydü, dağların buğulu silueti sisin ardında kaybolmuştu. Görülecek hiçbir şey yoktu.

"Benim ne yapmamı istiyorsun?" diye sordu Norma.

Elmer dudaklarını büzdü. Len'e, çocuğu götürmesi için işaret verdi. Victor kalktı ve hiç itiraz etmeden salondan çıktı. Elmer, Norma'yla yalnız kalıncaya kadar konuşmadı. Kafasını kaşıdı, sonra hap şişesini kaldırıp gösterdi. "Bunlar stres için, biliyor musun doktorum burada gereğinden fazla zaman harcadığımı söylüyor."

"Doğru."

"Senin için de doğru bu" dedi Elmer.

"Düşündüğün nedir Elmer?"

"Bu programda yaptığımız doğru değil." Durakladı, sözcüklerini dikkatle seçmeye çalışıyordu. "Bunu söylemekte haklı mıyım?"

"Altı haftada yalnız iki tane kavuşma. İnsanlar yılın bu zamanında bulunmak istemiyor. Daima baharda topluyoruz."

Elmer kaşlarını çattı ve haplarını bir kenara koydu. "Bu çocuk, Norma... çok iyi. Dediklerini duydun mu? Hoş ve çaresiz bir şekilde konuşuyor."

"Pek bir laf etmedi."

"Şimdi bir saniye bekle, dediğimi dinle. Düşündüğüm şey şu: pazar günü büyük bir program. 1797'nin senin için hassas bir şey olduğunu biliyorum ve buna saygılıyım, gerçekten. Bu yüzden çocuğu seninle kendim tanıştırmak istedim. Çocuk savaş hakkında bir şey bilmiyor. Çok küçük. Şimdi haftayı onunla geçir Norma. O kadar kötü bir şey olmayacak."

"Peki çocuğun elindeki insanlar ne olacak?"

"Onlar ne olacak? Ortaya çıkacaklar. Ya da birkaç aktör bulacağız ve çocuk aradaki farkı anlamayacak."

"Şaka yapıyorsun."

Elmer elini Norma'nın omuzuna koydu. Adamın gözleri küçük ve siyahtı. "Beni bilirsin Norma, ben çoğunlukla şaka yaparım. Ben radyocu değilim artık, unut bunu. Ben işadamıyım. Kimseyi bulamazsak oğlanı evine göndeririz, otobüs biletleri hazır. Yahut oğlanı rahibelere veririz. Mesele şu, çocuk şova heyecan katacak. Ve buna ihtiyacımız var Norma."

"Peki ya öğretmeni ne olacak?"

"O ne olacak? O pezevenk. Bir çocuğu terk ettiği için hapse tıkılmalı. Pazar günü onu da çağırabiliriz."

Norma ellerine baktı, elleri hiç düşünemeyeceği kadar soluk ve kırışıktı. Yaşlanmak budur, her şeyden önce.

"Ne var?" diye sordu Elmer.

"Yorgunum. Hepsi bu. Bir herifi, birisini terk etti diye linç ettirme fikri... Bu sabah bunun için kalkmamıştım."

Elmer sırıttı. "Peki niçin kalkmıştın canım?"

Kadın cevap vermeyince Elmer elini Norma'nın omuzuna koydu. "Hayat böyle, Norma."

"İyi" dedi kadın bir süre sonra.

"Tamam. Çocuk senin yanında kalabilir mi?"

"Çocuk bakıcılığı mı yapayım istiyorsun?"

"Evet."

"Bana bir haftalık izin ver."

"Bir gün."

"Üç gün."

Elmer kafasını salladı ve gülümsedi. "İki gün ve konuşacağız." Ayağa kalkmıştı bile. "Sen bu radyoda muazzam şeyler yapıyorsun Norma. Muazzam şeyler. Ve bunu çok takdir ediyoruz. Halk seni seviyor." Kapıya vurdu ve hemen sonra Len, çocukla beraber içeri girdi. Elmer gülümsedi ve çocuğun kafasını okşadı. Len, çocuğu oturttu. "İşte bu çocuk, benim kahraman işte bu" dedi Elmer. "Tamamdır evlat. Bir süre Norma'yla kalacaksın. Norma çok iyidir, endişeleneceğin hiçbir şey yok."

Çocuk biraz korkmuş görünüyordu. Norma gülümsedi ve sonra Elmer'le Len gittiler ve çocukla yalnız kaldı. Kâğıt orada, masanın üzerindeydi. Norma kâğıdı cebine koydu. Victor dışarıya, geniş, mermer rengi göğe dikmişti gözlerini.

Sesi, Norma'nın en değerli şeyi, kariyeri, kaderiydi. Elmer, empati kokan altın, derdi Norma'nın sesine. Kaybolmadan önce Rey, Norma'nın günaydın dediği her sabah ona yeniden âşık olduğunu söylemişti. Sen şarkıcı olmalıydın, derdi, Norma tek bir melodiyi bile söyleyemediği halde. Norma hayatı boyunca hep radyoda çalışmış, habercilikle başlamış, haber spikerliğine yükselmiş, anons etme yükü kendisine düşen trajedileri yumuşatmıştı. Norma doğal biriydi, sesinin titremesine ne zaman izin vereceğini, hangi sözcüğü söylerken durak-sayacağını, hangi metinleri hızlı geçeceğini ve sanki sözcükler yanıyormuş gibi çabucak okuyacağını bilirdi. En kötü haberleri bile yumuşak, aciliyetsiz, sanki şiirmiş gibi okurdu. Victor'un

geldiği gün Filistin'de bir intihar bombacısı, İspanya kıyılarında bir petrol sızıntısı ve Amerikan beysbolunda yeni bir şampiyon vardı. Olağanüstü ve ülkeyi doğrudan etkileyecek bir şey yoktu. Yabancı haberleri okumak bir tür numara yapmaktır, diye düşünürdü Norma, bu her günkü şeylerin listesi, bizim ne kadar kıyıda köşede kaldığımızı doğruluyor sadece; dünyanın kıyısında bir halkız biz, tarihin dışında, sahte bir ülkeyiz. İç haberlere gelince, bu konuda radyonun siyasetine güvenirdi ki aynı zamanda hükümetin de siyasetiydi bu: İyi haberleri kayıtsız bir şekilde vermek, kötü haberleriyse umutluymuş gibi göstermek. Bu konuda Norma'dan daha beceriklisi yoktu; onun okşar gibi sesiyle, işsizlik rakamları hem acı hem tatlı kederdi, savaş ilanlarıysa aşk mektubu gibi gelirdi. Toprak kayması haberleri, doğanın gizemleri konusunda huşu dolu derin düşünceler haline gelir, yirmi yahut elli ya da yüz ölü bunların aktarımı sırasında kaynayıp giderdi. Onun hafta içindeki yaşamı şöyleydi: Sabahları dış ve iç felaketlerin okunması; dağ yollarından uçan otobüsler, nehir kıyısındaki varoşlarda ve daha uzaklarda, dünyanın tümünde yankılanan silahlı vuruşmalar. Cumartesi tatil ve pazar akşamları tekrar radyoya, markalaşmış programını, Kayıp Kentin Radyosu'nu, kayıp insanların programını yapmaya giderdi.

Düşünce, basitti. Kente kaç tane sığınmacı geldi? Bunların kaçının ailesiyle teması kesildi? Yüz binlercesinin mi? Milyonlarcasının mı? Radyo bunu huzursuz insanlar yoluyla kazanç sağlamanın bir yolu gibi görüyordu; programın on yıldır süren yayınında Norma'ysa bunun, kocasını aramanın bir yolu olduğunu fark etmeye başlamıştı. Amaçlar arasında bir çelişki var, demişti Elmer fakat onu çalıştırmaya devam ediyordu yine de. Norma'nın sesi ülkenin en güvenilen ve sevilen sesiydi, Norma'nın bile açıklayamayacağı bir olguydu. Savaşın son yılından beridir her pazar akşamı bir saat boyunca Norma'yı, onun özel güçlere sahip olduğunu, kâhin olduğunu, her şeyi gördüğünü ve kaybolmuş, gitmiş, izi silinmişleri çürüyüp gi-

den kentten çekip çıkardığını hayal eden insanlar arıyordu. Yabancılar ona küçük ismiyle hitap eder ve dinlesin diye yalvarırdı. Erkek kardeşim, derlerdi, yıllar önce bir gün iş aramak için köyden ayrılıp şehre gitti. Adı... Yaşadığı mahalle... Bize mektup yazıyordu ve sonra savaş başladı. Savaştan söz etmeye niyetli görünüyorlarsa Norma hemen sözlerini keserdi. Daima, nahoş konulardan kaçınmak tercih edilirdi. Bunun yerine Norma, annelerinin pişirdiği yemeğin kokusu ya da vadide feryat eden rüzgâr hakkında sorular sorardı. Nehir hakkında, göğün rengi hakkında. Norma'nın yönlendirmesiyle, telefon edenler köy yaşamına geri döner, olanların hepsi geride kalır ve kaybolmuş yakınlarını birbirlerini hatırlamaya çağırırlardı: Sen orada mısın kardeş? Ve Norma dinlerdi ve sonra isimleri tatlı sesiyle tekrar ederdi ve panoda telefonların ışığı yanardı, kırmızı yalnız ışıklar, bulunma hasreti çeken insanlar. Elbette, yalandan arayan bazıları da vardı ve hepsinden acıklısı da bunlardı.

Kayıp Kentin Radyosu ülkenin en popüler programı haline gelmişti. Her ay üç, bazen de dört kez büyük kavuşmalar olur ve bunlar belgelenir ve büyük tantanalarla kutlanırdı. Heyecanlar otantikti: Kavuşan aileler kentin varoşlarındaki daracık evlerinden yola çıkar, gıdaklayan tavuklarla ve tıkış tıkış pirinç torbalarıyla –Norma'ya hediyelerle– radyoya gelirdi. Radyonun otoparkında sabaha kadar dans eder, içer, şarkı söylerlerdi. Norma, kendisine teşekkür etmek için sıraya girenleri karşılar, kutlardı. Bunlar mütevazı insanlardı. Gözyaşları boşanırdı gözlerinden onunla karşılaştıklarında, gördüklerinde değil, Norma –o ses– konuştuğu zaman. Fotoğrafçılar resimler çekerdi ve Elmer en iyi görüntülerin billboardlara yapıştırılmasını sağlardı: girintili çıkıntılı kent ufuk çizgisinin üzerinde saf ve mutlu görüntüler asılı dururdu, yüzlerinde pırıl pırıl gülümsemeleriyle, yeniden biraraya gelmiş aileler. Norma fotoğraflarda hiç görünmezdi; Elmer, en iyi yolun gizemi büyütmek olduğu kanısındaydı.

Savaşın bitmesinden sonra kalmış tek ulusal radyo buydu. İL'nin yenilmesinden sonra gazeteciler hapsedilmişti. Norma'nın meslektaşlarının birçoğu ya hapsi boylamış ya da başlarına daha kötü şeyler gelmişti. Ay'a götürülmüşler, bazıları kaybolmuş ve Norma'nın kocası gibi, isimleri yasaklanmıştı. Norma radyoda her sabah, uydurulmuş, hükümet tarafından onaylanmış haberler okuyordu; öğleden sonraları, ertesi günün önerilen haber başlıklarını sansürcülere onaylanmak üzere sunardı. Bunlar her şeyi kapsayan sistemde çok küçük aşağılanmaları simgeliyordu. Dünya değişemezdi ve Norma pazara kadar sabrediyordu. Her hafta gerçekleşebilirdi bu, yahut en azından Norma bunun olabileceğini düşlüyordu: Rey bizzat arayabilirdi. Cangıla girdim, diyecekti mesela ve kadınımı, hayatımın aşkını kaybettim, adı Norma... Eğer Rey yaşıyorsa, saklanıyordu. Savaştan sonraki aylarda korkunç şeylerle suçlanmıştı: Bir işbirlikçiler listesi yayınlanmış ve radyodan duyurulmuştu; isimleri ve kod isimleri, yanı sıra da yüklenmiş suçlarının bir özeti. Rey bir katil ve bir entelektüel olarak bildirilmişti. Bir provokatör, lastik yakmayı bulan adam. İsimlerin okunması üç saatten uzun sürmüştü ve bu resmi bildiriden sonra bir daha bunların adının anılmayacağı emredilmişti. İL yenilmiş ve yerin dibine sokulmuştu, şimdi tüm ülke, savaşın olduğunu tamamen unutma sürecindeydi.

İlk günün sonunda Norma eşyalarını ve çocuğu aldı ve kentin diğer tarafında, otobüsle bir saat uzaklıktaki evine gitmek üzere çıktılar. Victor her şeyden şaşkına dönmüş görünüyordu. Norma kendini çocuğun yerinde, bu tuhaf ve mutsuz, gürültülü ve pis kentte düşündü ve çocuğun sessizliğini güçlülük olarak yorumlamayı yeğledi. Çocuk öğleden sonra hep, yayın odasındaki divanda yatıp uyumuş, birkaç saatte bir uyanıp somurtkan bakışlarını Norma'ya dikmişti. Su istemenin dışında pek konuşmamıştı. Birinde, Norma haber okurken oğlana göz kırpmış ama hiçbir karşılık alamamıştı. Şimdi yolculuk ederlerken çocuğun elini tutuyor ve cangılı düşünüyordu, Rey'in can-

gılını. Norma cangılı sadece fotoğraflarda görmüştü. İnsanda eşit oranda korku ve neşe uyandırabilecek bir coğrafyaya benziyordu. İL, Victor'un yaşadığı bölgede bir zamanlar güçlüydü. Sık orman örtüsünün altında gizli kampları vardı ve hükümete karşı ayaklanan Kızılderililerden komünler örgütlemişlerdi. Silahlar ve patlayıcılar stoklamışlardı ve bunlar belki de hâlâ orada, humuslu toprağa gömülü halde duruyordu.

Otobüs, sokaklardan, arada bir hareket edip yarım blok ilerleyerek geçiyordu. Kent çok renkli ve atonal bir şarkı söylüyordu: kornalar, ıslıklar ve binlerce motorun alçak sesli homurtusu. Yanlarında oturan adam uyumuştu, kafası sallanıyordu ve evrak çantası göğsüne sımsıkı yapışmıştı. Victor'dan yaşça biraz daha büyük, iriyarı bir oğlan ayakta duruyor, yüzü tehditkâr bir bakışla donup kalmış, arsız arsız para sayıyor, elinden alabileceklere meydan okuyordu. Her şey her günkü gibiydi ama Norma birden, bir taksiye ya da banliyö trenine binmesi gerektiğini, bu görüntünün bir cangıl mezrasından gelen bir çocuk için bunaltıcı bir şey olabileceğini hissetti. Ve gerçekten öyleydi. Fark etti, Victor küçük elini Norma'nın elinden çekmeye çalışıyordu. Norma çocuğun elini daha sıkı kavradı ve sert sert baktı. "Dikkatli ol" dedi.

Çocuk ona dik dik bakıp elini çekti ve serbest kalmış parmaklarını gözlerinin önüne kaldırıp oynattı. Otobüs sarsılarak durdu ve çocuk zıplayıp yerinden kalktı ve kapıdan çıkıp sokağa fırladı.

Norma'nın onun peşinden koşmaktan başka çaresi yoktu.

Mor tonlu bir gün sonuydu. Serbest kalan çocuk kaldırımda hızla seğirtiyor, gölgelere gire çıka gidiyordu. Adımları betonda *rap rap* sesler çıkarıyordu ve Norma, kentin hiç bilmediği bir bölgesinde, diğer çoğundan daha sessiz bir sokakta yalnızdı. Binalar alçak ve kalındı, öylesine sağlam yapılmışlardı ki ağırlıklarından ötürü yere gömüleceklerdi sanki, sıvalı duvarları benekli pastel renklere boyanmıştı. Victor çırpı bacaklarıyla koşturuyordu. Norma'nın ona yetişmesi mümkün değildi.

Ama Norma'nın, kentin nasıl yaşadığını şimdiye kadar öğrenmiş olması gerekirdi. Burada doğmuş, büyümüştü ama kentin tavrı sapkınlık sınırına varıyordu, savaştan sonra daha da çok artmıştı bu. Ama şimdi tümüyle bambaşka bir şey, daha tuhaf bir şey vardı. Yakındaki bir evin kapısından beyaz saçlı bir adam çıktı. İnce, gri bir ceket giymişti ve ceketin altında sararmış bir fanila vardı. "Madam" dedi, "bu sizin oğlunuz mu?"

Victor, sokak lambalarının turuncu ışığında zıplayarak giden küçük bir gölgeydi. Norma başını sallayarak onayladı.

"Affedersiniz" dedi adam. İki parmağını dudaklarına götürdü ve sokağın hafif gürültüsünü delen keskin bir ıslık çaldı. Her pencereden birer baş fırladı ve biraz sonra her binanın önünde bir adam ya da bir kadın duruyordu. Adam tekrar ıslık çaldı. Norma'ya dostça gülümsedi, sıcak yüzüne kırmızı bir ton geldi. Beklediler.

"Bu mahallede yeni misiniz?"

"Burada oturmuyorum" dedi Norma. Tanınmaktan korkuyordu. "Zahmet verdiğim için üzgünüm."

"Zahmet falan değil."

Biraz daha beklediler ve hemen sonra, soluk mavi ev kıyafetiyle bir ev kadını binaların önünden geliyor, Victor'u tutmuş getiriyordu. Kadın yaklaşırken adam kendi kendine konuşuyordu –işte gördün mü, haydi bakalım– sanki Norma'ya taktik verirmiş gibi. Kadın, çocuğu sımsıkı tutuyor ve çocuk da pek mücadele etmiyordu. Kadın gülümseyerek çocuğu Norma'ya getirdi. "Madam" dedi eğilerek, "oğlunuz."

"Teşekkür ederim" dedi Norma.

Bir otobüs gürüldeyerek geçti ve susmak zorunda kaldılar. Üç yetişkin birbirine gülümsüyordu; zavallı Victor'sa, yürütülmeye hazır bir mahkûm gibi kımıldamadan duruyordu. Gece çöküyor, soğuk bir esinti fısıldıyordu sokakta. Adam, Norma'ya ceketini verdi ama Norma reddetti. Ev kıyafetli kadın Norma'ya döndü. "Onu dövmenize yardım edelim mi?" diye sordu canayakın bir ifadeyle, giysisinin kırışıklarını düzelterek.

Hükümet, savaşla geçen on yılda kaybolan disiplini yeniden sağlamak için çocuklara sıkı bir dayak atılmasını tavsiye ediyordu. Radyo bu konudaki resmi bildirileri yayınlamıştı. Norma, dışarıdan gönderilen bu bantları bizzat okumuş fakat aslında hiçbir çocuğa vurmamıştı, kendi çocuğu da yoktu zaten. Bu duyduğuna şaşırmaması gerekirdi ama şaşırdı. "Ah, hayır" dedi Norma kekeleyerek. "Yardım isteme cüretini gösteremem."

"Hiç mesele değil" dedi beyaz saçlı adam. "Biz bunların her birine dikkat ediyoruz burada."

Cevap bekleyerek Norma'ya bakıyorlardı. Victor da sert bir şekilde. Çok yardımsever insanlardı. "Belki sadece bir tokat" dedi Norma.

"Çok doğru!" Adam çocuğa doğru eğildi. "Biz böyle öğreniyoruz, öyle değil mi oğlum?"

Victor boş boş bakarak başını salladı. Norma, kentin ona bu kadar tuhaf gelmesinden ötürü yine şaşkına dönmüştü. Gerçek, her şeyin değişmiş olduğuydu. Kenti artık tanıyamıyordu bile. Taşrada, hayatın her zamanki gibi devam ettiği yerler olduğunu duymuştu, savaşın hissedilmeden geçip gittiği, dağlardaki, cangıldaki köylerde. Ama burada değil. Kentin bazı bölümleri terk edilmiş, İL binaları havaya uçurmuş, ordu da isyancıları bulmak için koca mahalleleri yakmıştı. Büyük Karartmalar, Tamoé Savaşı; birer isim verilecek kadar feci yaralar. 1797 de hiç esirgenmemişti. Victor'un gözlerinde görüyordu bunu. Yeni bir aşamadayız, diye bildirmişti devlet başkanı, askeri bir sükûnet aşaması. Bir yeniden yapım aşaması. Kural tanımaz bir çocuk cezalandırılmalıydı. Norma, Victor'u omuzlarından tuttu. Ama nasıl yapılır ki bu? Victor iskelet gibi, kolayca kırılıverecek, varla yok arası bir şeydi. Gözünü kırpmıyor, dik dik bakıyordu.

Norma sağ elini başının yukarısına kadar kaldırdı, sonra bir an durdu. Saçını geriye doğru sıvazladı. Ne yapması gerektiğini biliyordu: Bırak da yerçekimi yol göstersin sana, sokaklarda,

pazarlarda, ulaşım araçlarında gördüğün bütün annelerin yaptığını taklit et. Görevini. Gözlerini kapattı bir an, o kadar uzun sürdü ki gözünün önüne birtakım görüntüler gelmesine yetti: Victor'un bir oyuncak bebek gibi bir tarafa fırlayıveren başı, yanağında çiçek açan kırmızı bir el izi. Çocuk hiç sesini çıkarmayacaktı.

"Affedersiniz" dedi Norma. "Yapamam."

"Elbette yaparsın."

"Hayır, affedersiniz. Çocuk benim değil."

Kadın başını sallayarak onayladı fakat anlamamıştı. Victor'a sanki boğarcasına sarıldı. "Annen seni şımartıyor oğlum" dedi kadın.

"O benim annem değil."

Norma'nın parmakları uyuştu. Çocuğa baktı ve dehşete kapıldı. "Çocuk benim değil" dedi yine.

Ev kıyafetli kadın, çocuğun kel başını sıvazladı. Norma'ya bakmadan, "Sesiniz tanıdık geliyor" dedi.

Yukarıda sokak lambaları pırpır etmeye başlıyordu. Artık akşam olmuştu. Norma omuzlarını kaldırdı. "Bu kadarı yeter. Artık gitmemiz lazım. Her şey için teşekkürler."

"Bu kadın radyodan" dedi Victor, kollarını göğsünde kavuşturarak. "Kayıp Kent".

Beyaz saçlı adam başını çevirip irkilmiş bir halde baktı. "Tanrı merhametlidir."

Norma, tanıma parıltısının yüzlerinden geçişini gözledi. Victor'u kendine doğru çekti, çocuğun elini tuttu. "Saçma sapan konuşma çocuk" diyerek azarladı.

Fakat artık çok geçti. "Bayan Norma?" Kadın ona yaklaştı sanki bakarak tanıyabilecekmiş gibi. "Siz misiniz? Bir şey söyleyin lütfen, sesinizi duyayım!"

Yanındaki adamın gülümsemesi pırıl pırıl ve turuncuydu sokak lambasının altında. "Bu o" dedi ve bir üçüncü kez ıslık çaldı Norma söylenerek itiraz ederken.

Sokak insanlarla doldu.

Savaş başlamadan önce, Norma'nın kuşağındakiler şiddetten hâlâ huşuyla ve saygıyla söz ederdi: Temizleyen şiddet, saflaştıran şiddet, doğruluk yaratan şiddet. Herkes ancak bunlardan konuşabilirdi ve şiddetin bir gereklilik olduğunu kabul etmeyenler yahut edemeyenler ciddiye alınmazdı. O günlerde gençlerin kullandığı dile yerleşmişti bu. Norma'nın kocasının, Rey'in âşık olduğu dildi bu.

Rey, Norma'ya da âşık olmuştu. Norma gazetecilik okuyordu, Rey'se etnobotanik konusundaki tezini bitiriyordu. O zamanlar üniversite dağılıyor, geçmişten kalan kapasitesiyle, kıt olanaklarla ve çok aşırı kalabalıkla boğuşuyordu. Binalar dökülüyor, sınıflar öğrencilerden boğuluyordu. Profesörlerin konuşması dersin ortasında bağırarak kesiliyor ve duvarlardaki yazılar gelen savaşı haber veriyordu. Devlet başkanı kaygı verici bir şekilde, bir yerleri işgal etmekten, isyancıları kuvvet kullanarak cezalandırmaktan söz ederek insanları uyarıyordu. Devlet başkanı, Norma'nın Rey'le tanıştığı günden hemen önceki gün yaptığı meşhur Bağımsızlık Günü konuşmasında büyük meydandaki kürsüye çıktı ve "kaos yaratan ve genel düzeni bozan ayaktakımı kışkırtıcılarından oluşmuş o İllegal Lejyon!"u lanetledi. Yumruğunu havaya savurdu sanki hayali bir düşmana vuruyormuş gibi ve korkunç bir alkışla karşılandı. Devlet başkanı, isyancılarla savaşmak için yeni birtakım önlemler açıkladı ve tıklım tıklım kalabalık coşkuyla bağırarak onayladı bunları.

Ertesi gün gazeteler onun konuşmasının tam metninin yanı sıra, meydanın havadan çekilmiş panoramik fotoğraflarını, yaz güneşinin altında dalgalanan etten denizi yayınladı. Çok etkileyici bir şeydi: meydanın sınırlarından taşan, havuzun üzerinden aşan, katedralin merdivenlerine dayanan kitleler. Elbette devlet başkanı yeniden girdiği seçimlere hile karıştırmıştı ama bu manzaraya bakınca, böyle bir üçkâğıda kalkışmasına gerek olmadığı düşünülüyordu. İnsanlar ellerinde bayraklar, tefler ve davullarla sokak lambası direklerinden sarkıyordu. Yuvarlak yüzlü çocuklar kameralara gülümsüyor, okullarında pastel bo-

yalar, gazete kâğıtları ve plastik gazoz kamışlarından yaptıkları küçük bayrakları sallıyordu. Savaşın başlamasından neredeyse bir yıl önce, hükümetin yenilmez gibi göründüğü zamanlardı bu. Daha sonradan açığa çıktığına göre, bu kalabalığa, verdikleri hizmet ve gösterdikleri şevk için çıkar sağlanmıştı. Otobüslerle getirilmişler, başkanın konuşmasına tezahürat yaptıkları bir günlük mesailerinin karşılığında pirinç ve un yardımı almışlardı. Çoğu, kente uzak köylerden gelmişti ve dili bile bilmiyorlardı. Verilen işaret üzerine tezahüratlarını yaptılar ve dürüst işçiler gibi, ödentilerini alıp evlerine döndüler.

O hafta Rey'le Norma, ortak bir arkadaşları vasıtasıyla bir dans partisinde tanıştılar. Rey, bozuk tarzda yakışıklı biriydi, yaşamı boyunca hep yaşlı gösteren türden bir genç yani. Burnu çaktırmadan sola eğikti ve gözleri, kaşlarının altındaki çukur gölgelerin içine gizlenmişti. Ama yine de güçlü bir çenesi ve gayet aykırı bir şekilde budalaca, gamzeli bir gülümsemesi vardı ve Norma, Rey'den bu yüzden hoşlanmıştı. Mütemadiyen sigara içiyordu, bu alışkanlığını daha sonra bırakacaktı fakat o ilk gece Rey'in kimliğinin ayrılmaz bir parçası gibiydi sanki bu. Bir grup beraber oturup kentten, hükümetten, üniversiteden ve gelecekten konuştular. Meydanı dolduran kalabalıklardan söz ettiler: halk, daima miyop, kandırılması daima kolay. Kızıldereliler, dedi Rey, bir düşünün! Devlet başkanının kim olduğunu bile bilmiyorlar! Hep kahkahalar, gürültü ve eriyen buz parçaları vardı. Devlet başkanıyla dalga geçtiler; zayıftı ve her an feda edilebilirdi ve karşılaştığı sorunlar daha sadece başlangıçtı. İllegal Lejyon! O zamanlar sadece bir slogandı, bu düşmanların daha önce gelenlerden ne farkı vardı? Savaş on beş yıldır kapımızda değil miydi? Bunları ciddiye almak olacak iş değildi ve daha çok içtiler daha çok espri yaptılar ve çok dolaylı bir şekilde seksten konuştular. Norma, müzikle ve yükselen hararetle kendini kaybettiğini hissetti çok hoş bir şekilde. Yeni yabancıya yaslandı. Adam geri çekilmedi. Norma deli gibi içmişti. Adam ayağıyla ritim tutuyordu ve Norma bir süredir

hep konuştuğunu ve artık hiçbir şey işitmediğini fark etti. Sohbet olanaksızdı. Masaları çifter çifte boşaldı, arkadaşları dans pistine kaydı ve sonunda yalnız ikisi kaldı. Rey nihayet onunla dans etmek istediğinde neredeyse gece yarısıydı. Eski, yüksek tavanlı bir binadaydılar ve katedralimsi akustikten güç alan orkestra yüksek sesle ve düşüncesizce çalıyordu. Arsız ses patlamaları dans edenlerin, içki içenlerin yaptığı gürültünün içinden geçiyordu. Rey, Norma'yı kolundan tutup pistin ortasına götürdü. Döndürdü ve sonra bedenine yasladı, hareketleri gençti, yaşlı yüzü acı bir gülümsemeyle süslendi. Üçüncü şarkıda Norma'yı kendine çekti ve kulağına "Benim kim olduğumu bilmiyorsun, değil mi?" diye fısıldadı.

Ritim onları yakaladı ve birbirinden ayırdı yine ama Rey'in nefesinin sıcaklığı hâlâ Norma'nın kulağını gıdıklıyordu. Ne demek istemişti? Rey'in onu pistte yöneten elini sırtında hissediyordu. Salon parıldayan renkli ışıklarla dolmuştu, bir zamanlar gördüğü bir rüyadaki ya da gittiği bir filmdeki gibi. Deviniyorlardı. Rey, kalabalığın arasında kayar gibi gidiyordu şarkının temposuna göre. *Bam!* Bir trampet, bir zil, müziğin içinde nabız gibi bir vuruş: Davulun savaş şarkıları çalan gergin derisi! Norma sarhoştu, farkındaydı ve ayakları kendi başlarına gidiyordu. Rey götürüyor, Norma takip ediyordu ve müzik onları yeniden biraraya getirince de ona, adının Rey olduğundan başka bir şey bilmediğini söyleme fırsatını buldu.

Rey güldü. Elini Norma'nın sırtında daha yukarıya kaldırdı ve kızı kendine doğru çekti, öylesine yakma çekti ki Norma'nın dudakları Rey'inkilere değdi neredeyse. Norma, Rey'i soluyordu. Sonra Rey onu çekip döndürdü, bir oyuncak gibi fırıl fırıl çevirdi.

Gecenin kalanında hep dans ettiler ve pek konuşmadılar.

Parti dağılınca Rey, Norma'ya evine kadar eşlik etmeyi teklif etti. Kent merkezinin tümüyle terk edilmesinden hemen öncesiydi; henüz kapanmamış, çiklet ve kızarmış muz, aspirin ve sigara satan küçük şarapçı dükkânları vardı. Rey bir gofret

satınaldı ve otobüsü beklerken paylaştılar. Her yerde, her köşede gençler vardı, sigaralarını paylaşıyor, seslerini yükselterek coşkulu tartışmalar yapıyorlardı, sabaha karşı dört mantığıydı bu, sarhoş aklıydı. Norma'nın eve dönüş saati gelmiş ve geçmişti. Mevsim yazdı ve hatta gökte bir ay ya da bir parçası vardı ve birbirlerine sımsıkı sarılmış halde geçen çiftler, güzel insanlardı hepsi de. Savaş hiç gelmeyecek gibiydi sanki.

Norma'yla Rey bir banliyö otobüsünün arka sırasına sıkış sıkış oturdular, bacakları birbirlerininkine sımsıkı yapışmıştı. Rey sol kolunu Norma'ya doladı. Norma, Rey'in başparmağıyla omuzunu okşadığını hissediyordu. Norma'nın ellerini koyacağı bir yer yoktu ve Rey'in bacaklarının üzerine bıraktı. İşaret parmağıyla Rey'in blucinini okşuyordu ve buna şaştı çünkü Norma böyle bir kız değildi. Önceleri Rey'in siyah saçları geriye taranmıştı fakat onca dansın sonunda saçları gözünün üzerine düşüyordu. Neredeyse şafak sökmek üzereydi ve otobüs bomboş bulvarda tembel tembel gidiyordu. Rey dalgın dalgın, boynundaki gümüş zincirle oynadı, sonra kulağının arkasından bir sigara çekti. Ucuna saplanmış bir de kibrit çöpü vardı. Kibriti sürtecek bir yer ararken, Norma da o tuhaf soruyla ne demek istediğini sordu.

Rey gülümsedi ve hatırlamıyormuş gibi yaptı. Gözlerini kapattı sanki hâlâ zilin yüksek sesli şangırtısını ya da trompetin bağırtısını dinliyormuş gibi. "Hiçbir şey" dedi.

"Ben tahmin edeyim o halde."

Rey başını sallayarak onayladı. Otobüsün arkasındaydılar, pencere gecenin havasına açıktı. Rey eğildi ve kibriti bir öndeki koltuğun arkasına, iki ismin bir çakıyla metale kazındığı yere sürttü: LAUTARO & MARİA, EBEDİYEN. Rey sağ kolunu pencereden dışarıya sarkıttı ve dumanı geriye doğru üfledi. Norma'yı seyrediyordu.

"Sen *birisinin* oğlusun herhalde" dedi Norma. "Ve birisinden kastettiğim, ünlü birisinin. Yoksa niçin sorasın ki bunu bana?"

"Birisinin çocuğu mu?" dedi Rey sırıtarak. "Düşündüğün bu mu?" Güldü. "Ne zekâ. Hepimiz birisinin çocuğu değil miyiz?"

"Senin soyadın ne?"

"Arkadaşlarına sormalısın bunu."

"Sen tanınmış biri değilsen niçin sorasın ki bunu bana?"

Rey utangaççça gülümsedi. "Benim ün diye bir merakım yok."

"Sporcu falan olmadığın belli."

Sigarasından bir nefes çekti, mavi duman dudaklarından başlayan bir yol izledi. "Açıkça belli mi?" diye sordu eğlenerek. Pazısını kastı ve sanki kendi durumundan etkilenmiş gibi yaptı.

Norma güldü. "Siyasetçi misin?"

"Siyasetçilerden nefret ederim" dedi Rey. "Ve her halükârda, böyle bir şey yok artık, dalkavuklar ve isyancılar var sadece."

"İsyancısın öyleyse."

Rey sırıttı ve omuzlarını kaldırarak bir şov yaptı.

"Eğer öyleysen, bunu niçin bana söylüyorsun?"

"Çünkü senden hoşlandım."

Onda öylesine kendinden emin, öylesine küstahça bir şeyler vardı ki tatsızdı neredeyse; yalnız, baş döndürücüydü. Norma bu geceyi şöyle hatırlıyordu: Dans ve içki, sabahın ilk saatlerindeki rahat ve hoş konuşmaları öylesine büyüleyiciydi ki, otobüsün yavaşlayıp durduğunu ya da rölantide çalışan motorun sesini yahut parlayıp sönen ışıkları fark etmediler bile. Yol kesilmişti, Norma'nın evine sadece birkaç durak kala. Norma, çıkan sorun için Rey'den özür dilediğini hatırlıyordu, adam onu bırakmak için bu kadar yolu geldikten sonra. Rey kaşlarını çattı ama dert etmemesini söyledi.

Sonra bir asker otobüse çıktı, bir elinde bir el feneri vardı ve sağ kolu tüfeğinin namlusuna dayalıydı. Rey sigaranın kalanından iki hızlı nefes çekti ve kaldırıma fırlattı. Nefesini otobüsün içine verdi. Asker acele etmiyor, silahıyla dedektiflik yapmada rahat davranıyordu ve yorgun yolcuların her biri kimliklerini hiç tartışmadan uzatıyordu. Asker yanlarına gelince Norma

onu net bir şekilde gördü ve genç, henüz çocuk olduğunu fark etti. Bu durum Norma'yı cesaretlendirdi yahut belki de Rey'i etkilemek istemişti sadece.

"O şeyi bana doğrultman gerekmiyor" dedi Norma, askere kimliğini verirken. "Bir yere kaçmıyorum ben."

"Konuşma" dedi Rey.

Genç asker kaşlarını çattı. "Erkek arkadaşının dediğini dinle." Silahını pışpışladı hafifçe, sanki uslu bir çocukmuş gibi. "Seninki nerde erkek arkadaş?"

"Benim kimliğim yok efendim" dedi Rey.

"Ne?" diye bağırdı asker.

"Üzgünüm. Kimliğim evde."

Asker, Norma'nın kimliğini el fenerinin ışığında inceledi, sonra geri verdi. "Her zaman uyanık biri çıkar" diye mırıldandı Rey'e, sonra ikisinin üzerinden eğilip pencereden dışarı sarktı ve bir subaya seslendi. "Sen bizimle geliyorsun" dedi Rey'e. "Affedersin kız arkadaş, sen evine tek başına gideceksin anlaşılan."

Otobüsü sessiz bir panik sardı. Bütün kafalar onlara döndü ama hiç kimse göz temasına girmedi. Bir tek şoför, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi yapıyor, direksiyonu sımsıkı kavramış, karşıya bakıyordu.

"Giderim" dedi Rey sakin bir şekilde. "Bu işi halledeceğiz. Kimliğim evde. Bir mesele yok."

"İyi" dedi asker. "Hiçbirimiz meseleden hoşlanmayız."

"Nereye götürüyorsunuz onu?" dedi Norma.

"Sen de mi gelmek istiyorsun?" dedi asker.

"Hayır, istemiyor" diye yanıtladı Rey onun yerine.

Rey'i otobüsten indirdiler. Norma pencereden, Rey'i yeşil bir askeri kamyona bindirdiklerini gördü.

Evine sadece birkaç durak kalmıştı. Norma bu durakları sessizce, serin havayı yüzünde hissederek ve herkesin onun farkında olduğunu fark ederek geçti. Kendini genç ve önemsiz hissediyordu, bir partiden eve dönen sarhoş bir kızdı ve diğer

herkes, göründüğü kadarıyla, işlerine giderken uykularını üzerinden atmaya çalışıyordu. Ona karşı bir merhamet duymuyorlardı. Sadece korku belki, yahut öfke. İnerken, otobüsün tuttuğu nefesini bıraktığını hissetti, sanki kendisi patlayabilecek bir bombaymış da şimdi nihayet güvenliğe kavuşmuşlar gibi.

Evinin kapısına gelmiş, cebini yoklayıp anahtarlarını ararken Rey'in kimliğini buldu. Ya da resim onundu. Başka birinin adı yazıyordu.

2

Elbette Norma'nın sesini daha önce duymuştu çocuk. 1797'de köy kantini sahibinin iyi bir radyosu ve radyonun sahilden yapılan yayınları alacak kadar uzun bir anteni vardı ve bu yüzden, her pazar kadınlar, çocuklar ve kasabada kalmış erkekler dinlemek için oraya doluşurdu. Kiliseye gitmek yerine yaptıkları buydu. Yiyip içmek ve dedikodu yapmak için bir saat önceden gelirlerdi. Patates, olgunlaşıp pelteye dönmüş meyveler ve tuzlanmış ince gümüşbalığından çorba. Yüksek sesler, bir şarkının başlangıçları. Kayıplarının portrelerini getirirlerdi, yıllar önce, gezgin bir ressamın çizdiği basit resimlerini. Duvarlara asarlardı bunları: Victor'un tanımadığı, sessiz varlıklarıyla köyü daha da daraltan kırışmış ve kirlenmiş sıra

sıra yüzler. Sonra, saat sekizde bir suskunluk olurdu ve bir parazit ve küçük hoparlörlerden gelen ve başkasınınkiyle karıştırılması mümkün olmayan o ses: Norma, dinleyecek ve deva bulacak onlara; Norma, hepsinin anası.

Gitmişlerin adını duymak için bekliyorlardı. Kimisi Victor'dan ancak birkaç yaş büyük delikanlılar çekip gitmiş, 1797'yi her yıl daha boş ve daha küçülmüş halde bırakmışlardı. Başka yerlerde büyümüş, kocaman adam olmuşlardı. Birkaçı, gittikten yıllar sonra geri dönmüş, evlenecek bir kadın seçmiş, alıp götürmüştü ya da babasından kalan toprağı işlemek için gelmişti. Ama çoğu bir daha hiç görünmemişti. Kadınların konuştuğu tek şey buydu: Kocaları nereye gitmişti? Oğulları? Kederli analar, oğullarının meydana toplanıp ellerine makineli tüfek biçiminde yontulmuş kaba tahtalar verildiği zorunlu nefer alma günlerinden beri hâlâ yastaydı. Çocuklar karınlarının üzerine yatmış ve çamurda sürünmüştü, anneler onları seyredip dehşete kapılmıştı: Ah, ne biçim şeyler oynuyorlardı.

Victor bu hikâyelerin hepsini duymuştu. Altı yaşında bir çocukken bile, savaş bittikten çok sonra, ne zaman bir askeri kamyon geğirerek köye girse annesi hemen onu ormana saklanmaya gönderirdi. Victor ormandan gözlerdi: En besili tavukları dikkatle seçen öfkeli çavuşlar, meyvelerle tıka basa dolu sırt çantalarını taşıyan erler. Askerler köyde hiç genç olmadığını fark etmiş miydi? Kamyon gidince Victor ve bütün öteki çocuklar cangıldan çıkıp anneleri tarafından öpücükler ve gözyaşlarıyla karşılanırdı. Yeşil kamyonlara binip giden çocukların asla dönmediğini herkes bilirdi.

Bazıları çalışmak için gitmişti, özellikle de savaş bittikten ve artık savaşacak insana gerek kalmadıktan sonra. Çoğunlukla kente ya da boydan boya sahilde ya da *sierra*larda yapılan yollarda çalışmaya. Doğu sınırındaki kaçakçılıkta her zaman iş vardı ve kuzeydeki balıkçılar haftanın yedi günü çalışmaya hazır herkese iş veriyordu. Bazılarının da yabancı kadınların hayalini kurarak, turistlere cıncık boncuk satarak geçinmek için

sahillerin yolunu tuttuğu söylenirdi. Bunlar söylentiydi her halükârda fakat aslında kimse kesin bir şey bilmiyordu. Kayıplara karşı bir kızgınlık yoktu, yalnız bırakılmaktan ötürü bir üzüntü vardı sadece. Geride kalanlar umutlarını radyoya bağlamıştı. Köylüler geçip giden yolculara birkaç mektup emanet etmiş ama bunlardan hiçbir şey çıkmamıştı. Bunun üzerine de pazarı bekler oldular ve bir sonraki pazarı ve bir sonrakini. O akşamlar Victor'da, hatırlamanın tehlikeli bir şey olduğu izlenimini bırakmıştı. Annesinin radyoyu, o hayaletten, Victor'un babasından bir haber alabilmek için dinlemiş olduğunu düşünüyordu. Victor dua ediyordu: Benim günüm gelince annem beni unutsun. O da bir gün kente gitmek için yola çıkmayı planlıyordu, küçük bir çocuk olduğu günlerden beri biliyordu bunu. Mutluluk bir tür hafıza kaybıdır diye karar vermişti.

Şunlar oldu: Victor bir sabah okula gitmişti ve döndüğü zaman ev, yas tutanlarla doluydu. Annen boğuldu dediler. Bu sözleri tekrar ettiler, farklı farklı kadınlar kaygılı tonlarla ve duygularla ama bunların hiçbirinin bir anlamı yoktu. Neydi bunların Victor'la derdi? Çevresindeki kadınlar kederden bağırıyor, feryat ediyor ve Victor'un anlamadığı eski bir dilden ağıtlar yakıyordu. Kimse bir şey açıklamıyordu. Kimse bir şey açıklamak zorunda değildi. Victor'un köyde en sevdiği yer, cangılın kenarında boş bir alan, bir zamanlar park olan, çiçek açmış yabani bitkilerle ve sarı gözlü kertenkelelerle dolu, bir zamanlar çöplük olan, görünmeyen kuşların gaklamalarıyla canlı bir yerdi; beni oraya gömsünler, dedi içinden Victor, beni gömsünler artık çünkü benim için hiç fark etmez. Parmaklarının karıncalandığını hissetti. Çok tuhaf bir gömülüp gitme duygusu yaşıyordu, bir perde iniyor, hayatı karanlık oluyordu. Kadınlar özenle baktılar ona, karnını doyurdular, şarkı söylediler ve eşyalarını hazırladılar.

"Annemi görebilir miyim?" diye sordu.

Nehir kıyısına götürdüler onu. Nehir önceki haftanın yağmurlarıyla kabarmıştı ve sular canlı bir şeymiş gibi fırıl fırıl dö-

nüyor, titriyordu. Victor, yetişkinlerin onun hakkında fısıldaştıklarını duydu: Adela'nın oğlu geldi, Adela'nın oğlu. Bunları duymazdan gelmeye çalıştı. Bütün köy oradaydı ve Victor'u tanımayan adamlar –annesini koruması gereken adamlar– ve Victor'un sınıf arkadaşları da herkesin gözü iki kıyının ortasındaki bir kayaya dönüktü, su çizgisinden yukarıya doğru çıkıntı yapan, korkunç beyaz köpüklerle sarılı bir kayaya. Annesinin cesedi nehrin akıntısını kesiyordu, yığılıp kalmış, tutunmuştu kayaya, sanki bir cankurtaran salıymış gibi, büyük olasılıkla kendisinin ölümüne yol açtığı halde. Adamlar öteki kıyıdan bu tarafa güvenli bir hat çekmeye çalışıyordu. Çaresiz görünüyorlardı. Yukarıda gökyüzü berraktı, koyu maviydi ve geçen haftanın fırtınalarından en ufak bir iz bile yoktu. Victor anladı, kadının cesedi orada sonsuza kadar kalamazdı; adamlar nehir götürmeden ona ulaşabilirdi ama büyük olasılıkla ulaşamayacaklardı. Kadın balık avlıyordu dedi kadınlardan biri. Kör gümüşbalığının, yani köyün başlıca yiyeceğinin, karnını doyurmak ve karınları doyurmak üzere toplandığı girdaplarda kadının ayağı boşluğa gitti. Kafası dağınıktı herhalde çünkü böyle şeyler hiç olmazdı. Sonra nehir onu buraya getirmişti.

Şimdi kadınlar ona beynini inciten şeyler anlatıyordu. Annen şimdi babanın yanında dediler ve Victor o bomboş, ölü diyarı gözünün önüne getirince midesi bulandı. Babasını hiç tanımamıştı. Annesi birtakım hikâyeler anlatmıştı ama bunlar çok yetersiz ve bulanıktı: Senin baban şehirdendi, eğitimli bir adamdı. Başka bir şey yok, bir isim bile yok. Fakat onlar şimdi birlikteler, dedi kadın ve Victor gözlerini kısarak baktı ve bunun ne demek olduğunu düşündü. Nehir çalkalandı ve ölmüş annesi bir kayaya yapıştı, kabaran akıntılar onu sürükleyip götürmeye durdu, nehrin aktığı yöne, yeni kepazeliklere doğru. Victor'un yanına bir çocuk geldi, sonra biri daha ve sonunda Victor'un etrafı arkadaşlarıyla çevrildi. Felaketin bitmesini birlikte beklediler ve hiçbir şey konuşulmadı. Yüzlerindeydi, ayak değiştirmelerinde: Gerginlik, keder; ölenin, nehirde bir

kayanın üzerine binenin kendi anneleri olmamasından ötürü bir rahatlama. Çocuklardan biri Victor'a dokundu, omuzundan tuttu ya da kolunu sıktı. Birkaç dakika sonra, dedi içinden Victor, nehir annemin giysilerini götürecek, soyup çıplak bırakacak onu, teni meydana çıkacak, sırtının kasları. Adamlar koşturuyordu ama hızları yeterli değildi. İçlerinde Elijah Manau da vardı, Victor'un öğretmeni, annesinin sevgilisi. Victor onların köyde birlikte yürüdüğünü görmüştü, Victor'un en iyi arkadaşı Nico gittiğinden beri neredeyse her gece, ormana girinceye kadar hiç el ele tutuşmadan. Manau diğer adamlarla birlikte koşturuyordu şimdi, hepsinden daha heyecanlı, daha çok ve çaresizce. Onlar o kadının hayatındaki iki erkektiler. Victor, Manau'yla göz göze gelmeye çalıştı ama başaramadı.

Kadın ölmüş zaten, dedi Victor içinden, koşturmaya ne gerek var ki? Bir an, annesinin cesedini kurtarmak için hep birlikte davranan fakat onun hayatını kurtarmamış olan bu adamlardan nefret etti. Onlar onun hissettiklerini hissedemezdi. Nico birkaç ay önce 1797'den gitmişti. Şimdi annesi de gitmişti ve kasaba çöküp yerin dibine batsa da fark etmezdi. Annesi kayaya yapışmıştı. Nico'nun babası beceriksizce bir şeyler yapıyor, nehre bir göz atıyor, sonra kesik kollarına ve doğru dürüst atamadığı düğüme bakıyordu. İpi dişlerinin arasında tutuyordu. Ellerini savaşta kaybetmişti.

"Hiçbir şey yapamaz. İşe yaramaz sakat herif" diye mırıldandı Victor kendi kendine. Hayatında hiç bu kadar acımasızca bir şey düşünmemişti.

Hat hemen hemen kurulmuş, nehrin bir yakasından ötekine gerilmişti. Ama kim akıntıya girip de kadını çekip alacaktı? Adamlar Victor'un annesini kıyıya taşımak için bir sal yapmıştı. İşbölümü yaptılar ve Manau vardı, tahtaların içinde suya dalıyordu ve bütün köy nefesini tutmuş halde seyrediyordu ve Victor daha hiçbir şey olmadan biliyordu Manau'nun kadına vaktinde ulaşamayacağını. Manau göğsüne kadar batmıştı çamurlu kara sulara nehir kabardığında ve annesi kapılıp gitti.

Victor annesinin yüzünü hiç göremedi, sadece sırtını, kadın serbest kalmıştı, gövdesi suyun bir üstüne çıkıyor bir altına batıyordu ve sonra gitti.

Victor, Norma'ya radyoda yalan söylemişti. Niçin onu gönderdiklerini biliyordu: Onun orada kalması için hiçbir neden yoktu. Her şeyi hazırlayan annesiydi. Kadın onun gitmesini istiyordu, dediklerine göre ve Victor'un radyoya getirdiği yazının esası da onun söylediklerinden oluşuyordu. 1797'nin kadınları kâğıdı dikkatle Victor'un cebinin içine dikmişti –yolda hırsızlar var, diyerek uyarmışlardı– bunun yanı sıra küçük bir miktar para ve kasabanın kayıplarının listesi vardı. Bunu Norma'ya götür, demişlerdi ve Victor da söz verdi. Victor listeye, çizgili bir kâğıdın iki yüzünde ikişer sütunu dolduran onlarca isme baktı. Nico vardı, en son isimdi ama diğerlerini tanımıyordu. Bunlardan biri babasıydı ama Victor hangisi olduğunu bilmiyordu. Giden ve bir daha hiç dönmeyen, çoğu yabancı, bir sürü genç vardı. Victor'un bunları geri getirebileceğini mi sanıyorlardı?

Sadece bu isimlerin okunması da bir şeydi. Victor'un kalabalık kantini dolduracak sesi yeterli olacaktı. Evde kalmış kadınlar, köyde kalmış erkekler, sınıf arkadaşları... hepsi kutlayacaktı Victor'u, sanki çok olağanüstü bir şey yapmış, bir ülkeyi fethetmiş, bir sınırı geçmiş ya da bir canavara boyun eğdirmiş gibi. Victor okuyacaktı, hepsi bu; isimleri okuyacak ve radyo dinleyicilerine, nehrin boğduğu ve denize götürdüğü annesi için dua etmelerini hatırlatacaktı.

Bunlar sadece üç gün önce yaşandı. O günden beri yaşamı pek anlayamadığı bir hız kazanmıştı. Her şey düzenden çıkmış, dünyasında ne varsa saçılmış ve rasgele yeniden biraraya gelmişti. İşte, köpürerek annesini çalan nehre bakıyordu. İşte, kasabanın kenarındaki hoş kokulu toprağa bir haç dikiyordu. İşte, kafasını kazıtıyordu –matemin kurallarıydı bunlar– ve arkadaşlarıyla vedalaşıyordu, teker teker, ağlamamaya çalışarak.

Sözleşmesinin bitmesine daha bir yıl olmasına karşın kasabalılar Manau'yu bir yıl daha tutmaya kıyamadılar. Adam âşık olmuştu. Herkesin söylediği buydu ve Victor da bunun doğru olduğunu biliyordu. Manau, Victor'la birlikte kente gidecekti. Sana yardım edecek, dedi kadınlar ona ve böylece 1797'den bir şafak vakti yola çıktılar, eski bir kamyonun kasasında, cangılda açılmış kırmızı toprak bir yol boyunca, yamaçlar hâlâ sislerle sarılıyken. Küçük bir kalabalık, beş altı kadın, okul arkadaşlarından bazıları Victor'a şans dilemek için gelmişti. Victor'un elinde küçük, örgü bir çanta ve içinde birtakım şeyleri vardı: yedek giyecekler, kentin, annesinin bir dergiden kesip sakladığı bir fotoğrafı, bir torba tohum. Her iki taraf ormandı, yeşil ve siyah gölgelerden birer duvar. Kamyon yolda sarsıla sarsıla gitti, su göllenmiş derin tekerlek çukurlarından geçti ve onları 1793 adlı bir köyde bıraktı.

Orada beklediler ama tekne gelmedi. Sabah giderek daha sıcak ve parlak hale geldi. Nehrin kıyısında bir tabela ve gölgesinde bekleyen birkaç genç vardı. Öğlen vakti, küçük bir mavna, resmen, motor takılmış bir sal geldi. Altı kişi alırım, dedi kaptan fakat on iki kişi bastırıp bindi. Tekne yana yattı ve sallandı. Victor, çantasının üstüne oturdu ve başını dizlerinin arasına koydu. Bir sürü gürültü vardı: bağırarak ücretleri isteyen kaptan, ona bağıran yolcular. Birkaç kişi kaptana lanet okuyarak indi. "Namussuz!" diye bağırdı bir kadın. Kucağında bir çocuk vardı. Sonra motor canlandı ve herkes iyice birbirine sokuldu. Herkes ayakta durunca Victor alçakta kalmıştı, bacakların ve çantaların arasından dışarıya, kapkara nehrin yüzeyine ve kıyıya doğru kıvrılan bitkilerden oluşan kütleye baktı. Mavna nehrin yukarısına doğru yollandı. Victor, Manau'nun onun kafasını okşadığını hissetti ama kafasını kaldırıp bakmadı.

İl merkezinin adı 1791'di. Tahtayla kaplı bir kilisenin etrafına kümelenmiş ahşap evlerden oluşan çirkin bir kasabaydı. Otobüs, dediler, akşam gelecek, yahut belki de ertesi sabah.

Kimse kesin bir şey söyleyemezdi. "Nerede yemek yiyebiliriz?" diye sordu Manau ve biletleri kesen gözlüklü adam pazarın olduğu tarafı gösterdi başıyla.

Victor'la Manau, yaşlı kadınların o günkü sergilerini kapattığı ve tabaklarını kaldırdığı tezgâhların arasında yürüdüler. Soğumuş bir tabak şehriye çorbasını paylaştılar. Manau bir bira söyledi ve şişeden içti. Hoparlörde vatan şarkıları çalıyordu. "Annen sana bakmamı söyledi bana" dedi Manau. Gözlerinin etrafındaki deri şiş ve kırmızıydı.

Victor başını sallayarak onayladı ama bir şey söylemedi. Bir an, öğretmeni şaka yapmaya çalışıyormuş gibi geldi.

"Ama bana kim bakacak?" diye sordu Manau, sesi çatallandı.

Zamanı başarılı bir şekilde geçirdiler, meydanda misket oynadılar, kiliseyi ziyaret edip Victor'un annesi için bir mum yaktılar. Manau bir bankın altında bulduğu gazeteyi okudu. Gazete nemliydi ve sararmıştı ama sadece iki hafta öncesinindi. İkindi sonunda sırtlarını kasabanın tek lamba direğine yaslayarak birkaç saat uyudular, sonra otobüs gece yarısına varmadan az önce geldi ve 1791 canlandı. Ortaya çıkan kadınlar gümüşbalığı ve mısır unu, sigara ve plastik torbalara sarılmış beyaz içki satıyorlardı. Ufak tefek, sağlam adamlar kendilerinin iki katı büyüklükte paketleri otobüse yahut otobüsten taşıyorlardı. Şoför ve yolcular alelacele yemek yiyor, gecenin ayazında pilav tabaklarından buharlar çıkıyorlardı. Delikanlılar sigara içip tükürüyor, domatesli sandviç satan kızlara şapkalarını çıkarıyorlardı. Onlarca kişi otobüsün çekimine kapılmış, yörüngesine girmişti. Otobüs sarı tonlu bir karanlıkta, Victor'un yaşında bir grup çocuk tarafından yüklendi; tepeye tırmandılar ve paketleri, çözülmez bir çıkın halinde portbagaja bağladılar. Ve sonra, başlamasıyla bitmesi bir oldu, artık gidiyorlardı, kapılar kapanıyor, otobüs motorun homurtusuyla kalkıyordu. Victor hayatında hiç bu kadar çok hareket görmemişti. Bölgesel başkent kayboldu, enerji patlaması tükenip gitti, kadınlar uyumaya gittiler, erkekler içmeye. Birkaç dakika sonra tek so-

kak lambası da söndü ve dolu otobüsün hararetinden ve motorun şikâyetinden başka bir şey kalmadı.

Yol çukur doluydu ve Victor pek uyuyamadı, kafası gece boyunca on on beş kez cama çarptı. Manau, koltuğunu yaşlı bir adama verip koridordaki, tıkış tıkış dolu bir bavulun üzerine hiç aldırmadan oturdu ve sonunda başını ellerinin arasına koyarak uyudu. Victor yalnızdı ve daha önce köyden hiç ayrılmamıştı. Dışarıda sadece karanlık, topraktan ayırt edilemeyen mavi siyah gökyüzü vardı. Sabah olmadan az önce, ufukta ince bir kırmızı çizgi belirdi. Victor artık dağlardaydı. Loş mor ışıkta tepeler bir timsahın kırmızı sırtı gibi görünüyordu. Victor'un yanındaki yaşlı adam uyumuş, şiddetli bir şekilde horluyordu, kafası geriye kaykılmış, ağzı açıktı ve kucağında parlak plastik kâğıtlardan bir deste vardı. Kocaman fotoğraflara benziyorlardı. Victor okulda buna benzer bir şey görmüştü. Bir kitapta. Bunlarla insanın göğsündeki kemiklerin ve şekillerin görüldüğü kanısındaydı. İhtiyar adamın beyaz saçları seyrekti, dudakları kupkuruydu. Victor fotoğraflara baktı yine, kaburgalar vardı! Kendi kaburgalarına dokundu ve derisinin kemiklerin üzerinde kaydığını hissetti. Kendi göğsünü yokladı önünde bir harita gibi duran resimlere, bir insan kalbinin bulanık fotoğraflarına bakarak. Parlıyorlardı ve üzerlerinde bilimin rengi vardı. Onlara dokunmak istedi fakat adamın elleri resimlerin üzerindeydi, herif uykusunda göğsünü şişirir ve tıkanırken bile. Gökyüzünün rengine turuncu bulaşmıştı, şimdi sarı ve dışarıdaki dünya açığa çıktı, tozlu ve boz, güçbela canlı bir düş kırıklığı. Kuru ve solgun bir şey çıkıyordu çakıllı topraktan dışarı. Otobüs yavaş gidiyordu. Adam öksürerek uyanınca Victor ona dokundu.

"Bunlar mı?" dedi ihtiyar adam gülümseyerek. "Ben hastayım oğlum."

"Üzüldüm."

"Karım da üzülüyor" dedi. "Ve çocuklarım da. Ve ben de."

Otobüs artık uyanıyordu ama perdelerin çoğu hâlâ kapalı duruyor, doğan güneşi kapatıyordu. Uzaklarda dağlar altından yapılmış gibiydi sanki.

"İyileşecek misin?" diye sordu Victor.

İhtiyar adam kaşlarını çattı bir an. "Göstereyim sana." Parmakları kalın ve nasırlıydı. Sayfalardan ilkini çekti ve Victor'un üzerinden eğilip pencereye yerleştirdi. Sabah güneşi filmin arasından parlıyordu. Victor bir adamın göğsünü, kaburgalarını, iki yanda duran kollarını gördü. Victor onun belkemiğini de gördü. Görüntü, çenenin, hiç beklenmedik bir şekilde çerçeveye giren beyaz bir dilimin hemen üzerinde kesiliyordu.

Victor fotoğrafa ve sonra ihtiyara baktı. "Bu sen misin?" diye sordu.

"Sen hiç röntgen görmedin mi?"

Victor, görmediğini kabul etti. Bu terimi hiç duymamıştı.

"Evet, bu benim."

"Neren hasta?"

Adam içini çekti. Yanağında koyu renkli, kırmızı bir yara izi vardı ve kaygısız bir şekilde dokundu. "Kemiklerim ve kalbim" dedi şarkı söyler gibi bir sesle. "Ciğerlerim ve beynim ve kanım!"

"Her yerin mi?"

"Her yerim" dedi neşeyle. "Ben komple bir adamım." Öksürdü ve desteden başka bir röntgen filmi çekip pencereye yerleştirdi. "Bunlar benim ciğerlerim" dedi ve eliyle göğsüne vurdu. "Zayıf ve sakat ciğerlerim."

Dokuda bir sürü küçük delik vardı saçılmış bozuk paralar gibi.

"Hasta ciğerlerim" diye fısıldadı adam. "Kentin dışındaki dağlarda, gaziler için bir hastane var. Benim madalyalarım vardı" dedi ama savaş bitince ilaç almak için satmıştı.

"Benim babam savaşta öldü" dedi Victor ve doğru olabileceğini düşündüğü bir şeydi bu, kayıpla ölü birbirinin kardeşiydi.

"Üzüldüm oğlum."

Babasının ölmüş olduğunu söylemesinde hiçbir şey yoktu çünkü zaten aslında hiç tanımamıştı. Annesinin ölmüş olması? Gizli bir yaraydı bu, karanlık ve gizli, söylenmeyecek bir şeydi. Victor öksürdü.

"Bana çok yaklaşma oğlum. Ben iyileşmeden. Hastanenin havası temiz ve kuru. Beni düzeltecekler."

Bir süre sessiz kaldılar ve çevrelerindeki yolcular uykularını üzerlerinden atıyor, yahut uykuya inatla direniyorlardı. Manau henüz kafasını kaldırmamıştı. Otobüs gürüldeyerek yoluna devam ediyordu. Dağ sıralarının arasında, kayalık bir düzlükteydiler. Yeşil hiçbir şey yoktu, canlıya benzer hiçbir şey yoktu. Kayaların dibindeki gölgelerde soluk renkli, cılız ot öbekleri bitmişti. İğneli, bodur bir bitki. "Bir kaktüs" dedi ihtiyar. Victor'a her şey yabancı, ay yahut uzak bir gezegen gibi tuhaf geliyordu. Kurumuş, kaybolmuş, çok eski bir okyanustu bu. Dalgaları ve akıntıları ve gümüşbalıklarını düşledi. Derisine sürtünen kâğıdı hissetti. Onun sırrı, görevi. Röntgenler gibi, kâğıt da onun içinin resmiydi. Bitişiğinde, ihtiyar adam uykuya bir dalıyor bir çıkıyordu. Sonunda öksürerek uyandı ve uyanınca da Victor'a göz kırptı. "İyileşeceğim" diye fısıldadı ve hemen sonrasında gözleri kapandı, kafası geriye düştü ve koltuğun arkalığına dayandı.

Otobüs yokuşa tırmanmaya başladığı zaman adam tamamen uyanmıştı. "Neredeyse geldik artık" dedi. Victor, cebindeki kâğıdı tutturan dikişi serçe parmağının uzun tırnağıyla kopardı ve kâğıdı çıkardı. Bunu niçin yaptığını bilmiyordu, ihtiyar bunu görsün istiyordu sadece.

İhtiyar adam kâğıdı açıp ağır ağır okudu. Kâğıdı çevirip isim listesini gördü. "Aman Tanrım" diye mırıldandı. "Tek başına mı gidiyorsun sen?"

Victor başını salladı ve Manau'yu gösterdi. "Öğretmenim var yanımda."

İhtiyar rahatlamış görünüyordu. "Uyandıralım mı?"

"Çok yorgun."

Ama Manau kalkmıştı. Tutulmuş boynuna masaj yaptı ve ihtiyarın elini sıktı. "Radyoya gidiyoruz" dedi, ihtiyar ona ne yapacaklarını sorunca. "Bayan Norma'yı görmeye gidiyoruz."

"Onu görecek misiniz, öyle mi sizce? Gerçekten görecek misiniz onu?" İhtiyar, ikisinin arasında bir ona bir ötekine bakıyordu, yüzü birden canlanmıştı.

Manau omuzlarını kaldırdı. "Bilmiyorum. İnşallah."

"Oraya hiç gittiniz mi? Şehre?"

"Evet. Ben orada doğdum."

İhtiyar içini çekti. "Yani orayı biliyorsunuz. Memleketin ruhu oradadır."

"Şehirde de buradan dışarıdadır derler."

"Kim bilebilir ki?"

Victor bunları takip edemiyordu. İhtiyar ona döndü ve gülümsedi. Listeyi istedi ve cebinden bir kalem çıkardı. Kâğıdı bacağının üzerine koydu ve otobüsün sarsıntısından ötürü titrek, düzensiz bir yazıyla bir isim yazdı. "Bu, benim oğlum" dedi Victor'a ve Manau'ya. "Anlıyorsunuz."

Adam, gelen kasabada indi. Hastane oradaydı, demir bir parmaklıkla çevrili, tuğla ve çelikten, kocaman, etkileyici bir binaydı. Victor hiç bu kadar büyük bir yapı görmemişti. Bir zamanlar bir resimde gördüğü fabrikaya benziyordu, küçücük kasabaya hâkim yerdeydi. "Evim" dedi ihtiyar. "Yaklaştınız artık oğlum. Dikkatli ol." Sonra Manau'nun eline birkaç kâğıt para sıkıştırdı. "Ona iyi bak" dedi. Manau bakacağına söz verdi. İhtiyar adam röntgenlerini ve çantalarını topladı ve koridorda ayaklarını sürüyerek gitti.

Çok geçmeden, otobüs bir dağ geçidinden aştı ve yol kenarında kulübeler belirmeye başladı. Önceleri bir iki tane, sonra kümeler halinde. Sonra da biteviye bir varlık haline geldiler otobüs sahile inerken. Yol daha düzgündü ve otobüs sanki kayar gibi gidiyordu şimdi. Victor nihayet uyumuştu ve birden kornalarla, bağırtılarla, büyük bir motorun sesine benzeyen kent gürültüsüyle uyandı: hareket, pat pat eden bir motor, baş-

kentin sefil etekleri, dolup taşan kaldırımları. Kent birdenbire çıkıvermişti, otobüs kalabalık sokaklarda yavaş yavaş kımıldıyor ve Victor pencereden dışarıya bakıyordu. Tüm bunlar bitsin istiyordu. Güneş yoktu, sadece gri bir gökyüzü vardı yukarıda, parşömen kâğıdının renginde, tıpkı bir zamanlar üzerine derslerini yazdığı, evde masanın üzerinde bir gaz lambasıyla, annesi balık kızartır, onun yazısını, imlasını kontrol ederken olduğu gibi. O dünya gitmişti. Kentin hareketi bir ormanınki gibiydi: önce ses, sonra görüntü, her şey görünmez halde ve gölgeli, duvarlarla dolu bir yer. Otobüse bindiğine memnundu ve durmasın diye dua ediyordu. Olamaz bunlar, dedi içinden. Ne kadar çok insan ve ne kadar çok taş vardı. İleride başka, daha güzel bir yer görünüyordu fakat o zaman otobüs yavaşlıyor ve sonra bir arsaya giriyordu, seyyar satıcılar gelen yolculara saldırmaya hazırdı: peynir sepetlerini kafalarının üstünde dengede tutan kadınlar, pil ve soda ve Meryem Ana resimleriyle süslü piyango biletleri satan adamlar. Herkes bağırıyor. "Bir dakika duralım" dedi Victor. "Lütfen."

Manau başını sallayarak onayladı. Otobüs boşaldı fakat onlar hâlâ yerlerinden kımıldamıyorlardı. Manau beni kaldırır dedi içinden Victor. Tek istediği biraz uyumak, rüyasında, geride bıraktığı yerleri, annesinin gidişini, nehirleri ve hayalet gibi şeffaf insanları görmekti.

Otobüs şoförü koridorda hantal hantal yürüyerek geldi ve son durağa vardıklarını söyledi.

"Biliyoruz" dedi Manau.

"Siz ikiniz, gidecek yeriniz var mı?" dedi şoför. Bir hayvan gibi dik dik bakıyordu.

"İniyoruz."

"İyi" dedi. Fakat inanmadığı belliydi.

Sonra Manau'nun elleri Victor'un sırtındaydı ve Victor'u otobüsün içinde ve kapıdan dışarı yönlendiriyordu. Victor hayır dese ne olurdu? Hayır, inmiyorum. Hayır, eve gönder beni. Burada bana göre bir şey yok. Babam bir hayalet ve annem

nehirde yüzüyor, denizin yarı yolunda şimdi. Belki de hiçbir şey değişmezdi. Belki de...

Kaldırımda bir an durdular. Manau neredeyse gülümsüyordu. Elbette gülümseyecekti, memleketine gelmişti. Victor, kentli bir beyefendiye, silindir şapkalı ve ciddi, siyah takım elbiseli bir adama yaklaşıp, "Radyoya nereden gidilir sayın efendim?" diye soracağını düşlemişti. Bunu yapmasına gerek yoktu. Tam karşılarında duruyordu zaten, göğü delen bir anten.

Şimdi sokak dolmuştu ve Victor'un etrafı heyecanlı ve soluk soluğa yabancılardan bir kitleyle çevriliydi. Victor yüzünü Norma'nın kolunun altına soktu, gözlerini kapattı ve anın geçip gitmesini diledi. Beyaz saçlı adam kaybolmuştu ve kadın da; koşturup gelen kalabalık ikisini de yutmuştu. Victor, Norma'nın kent kokusunu duydu, giysilerindeki kekremsi dumanı soludu ve kalbinin atışını hissetti. Norma da korkuyor muydu? Çevrelerinden sesler yükseldi, heyecanlanmış insan sesleri, bağırgan dualaların galeyanı, Norma, Norma, Norma! Ve her tarafta var bu, diye düşündü Victor, Norma'ya bu tapınma. Sadece benim ücra köyümde değil, burada da merkez şehirde, başkentte de. İnsanlara, erkeklerden ve kadınlardan oluşan o karanlık ormana baktı. Bunların arasından geçmeden çıkış yoktu. Norma sıcaktı ama Victor onun vücudundaki gerginliği hissediyordu. Victor getirmişti bütün bunları, bu muhtaç yakarışlardan, küçük, solmuş fotoğraflar tutarak uzanan ellerden oluşan bu seli, bunların hepsini, sırf onun adını söylemesi yüzünden. Sakallı bir adam iyice yaklaştı, dişsiz ağzıyla feryat ediyor, doğru dürüst görünmeyen bir resmi tutup okşarken bir ismi tekrar tekrar söylüyordu. Gözlerinde kederli bir şey vardı. Ayağına çok küçük gelen kauçuk sandaletler giymiş, ayak parmakları dışarı fırlamış, pis kaldırıma sürtünüyordu. Röntgenli adamdan daha hasta, ölüme daha yakın görünüyordu. Victor onların içini görüyordu. İnsanlar üzerlerindeydi, karmakarışık

ve tedirgindiler ve birden harekete geçiyorlardı, Norma sımsıkı tutuyordu Victor'u, Victor kopmak istemiyordu.

Beyaz saçlı adam göründü ve tekrar ıslık çaldı. Kollarını çileden çıkmışçasına salladı ve sonra, hiç beklenmedik bir şekilde, sessizlik oldu. "Kuyruğa girin" diye emretti. Kalabalık seyreldi ve yayıldı ve organize hale geldi. Victor, koreografili bir dans seyrettiğini hissetti. Başını kaldırıp Norma'ya baktı, kadının benzi solmuştu ve gergindi ve korkuyordu.

Biraz sonra onlara bir masayla iki sandalye getirilmişti. İnsan kuyruğu kıvrıla kıvrıla bir sonraki sokağa kadar uzanıyordu. Üzerlerinde yüz tane göz vardı. Oturmaktan başka bir şey yapamayacakları belliydi. Beyaz saçlı adam Norma'dan ve Victor'dan özür diledi.

"Neler oluyor?" diye sordu Norma. "Yapamam."

"Herkes tek birer isim!" diye bağırdı beyaz saçlı. "Bundan fazla yok! Sıraya dışarıdan girmek yok, tayın kartından olursunuz ha!"

Dönüp Norma'ya gülümsedi. "Ben başlayayım dilerseniz Madam." Gözlerini kapattı. "Sandra. Sandra Tovar."

Birisi Norma'ya bir kalem ve bir kâğıt verdi. Norma kâğıda baktı ve sonra yine beyaz saçlıya çevirdi gözlerini hiçbir şey söylemeden.

"Yazmayacak mısınız bunu?"

Norma gözlerini kaçırdı.

"Ben yazarım" dedi Victor.

"Yazabilir misin?" Norma sesini alçalttı. "*Okuma yazma* biliyor musun?"

Victor başını sallayarak onayladı ve kalemi aldı. "Sandra Tovar" dedi yine beyaz saçlı ve Victor bunu dikkatle yazdı. Adam ikisine de teşekkür etti ve eğilerek kenara çekildi.

Victor söylenenleri yazdı. Kuyruk yavaş yavaş ilerliyordu, her biri Norma'nın önüne gelip duruyor, Victor'un kafasını pışpışlıyor ve tek bir isim söylüyordu. Victor ismi yazıp da Norma kontrol edinceye kadar gitmiyor, oyalanıyorlardı. Norma

onlara yorgun bir sesle teşekkür ediyor ve kederlerini paylaşıyordu. İsimleri radyodan okuyacağına söz verdi. Norma'nın birkaç ismi Victor'a harf harf yazdırması gerekti ve bu anlarda Victor tekrar okulda, henüz hiçbir şeyin değişmediği evindeydi sanki. Konuşup duran insanların gürültüsü ormandaki yağmurun sesine dönüştü. Ve böylece, her şey bir kâbustan ibaretti, belki de köyden hiç ayrılmamıştı. Bir sayfayı hiç düşünmeden doldurdu. Başını kaldırmıyor, gözlerini kâğıttan, isimlerden, harfleri dikkatle yazan elinden ayırmıyordu.

Sonra: "Adela."

Annesinin adını duyduğunda yirmi dakikadır meşguldü. Victor kafasını kaldırıp bakınca zayıf, elinde bir örgü takke tutan, sakalları uzamış bir adam gördü. Victor bir an, bu adamı tanıyor olması, adamın da onu tanıyor olması gerektiğini, iki günlük yolculuğunun bittiğini, bütün bunların bir anlamının olduğunu düşündü. Kalemi bıraktı. Gece olduğunu ilk kez fark etmişti.

"Adela" dedi adam tekrar, alçak bir sesle. Harfleri tek tek saymaya başladı.

"Nasıl yazılacağını biliyorum" dedi Victor. Nasıl bilmezdi ki?

"Ne terbiye!" dedi kuyruktaki bir kadın.

"Onu tanıyor musun? Annemi tanıyor musun?"

Adam kaşlarını çattı. "Sen kimsin oğlum?"

Victor birden başının döndüğünü hissetti. Onun annesi falan değildi bu. Olamazdı, kim bilir kaç tane Adela vardı? Norma'nın ona, iyi misin diye sorduğunu duydu. Neredeyse kapalı gözkapaklarının arasından, adamın örgü takkesini kafasına taktığını ve çabucak yürüyüp gittiğini gördü.

"Victor?"

Eğildi ve masanın altına kustu. Ondan sonra bir karışıklık oldu. "Sırayı bozmayın!" diye bağırdı bir ses. "Kaldırın çocuğu."

Birisi Victor'a bir bardak su verdi. Etrafları kuşatılmıştı yine. Ne kadar zamandır buradaydılar? Beyaz saçlı bağırıyor ama bu kez kimse dinlemiyordu. Norma, Victor'u kollarına aldı. "Gidiyoruz" diye fısıldadı. "Gidiyoruz. Ayakta durabilir misin?"

Başını sallayarak onayladı. Ayağa kalktığı zaman iki yana yalpalıyordu ama yürümeyi becerdi.

Kalabalık ikiye ayrıldı ama parmaklarını Norma'ya sürtmekten alıkoyamıyorlardı kendilerini; saldırganlıktan uzak, hafif dokunuşlar, umut dolu dokunuşlardı, sanki Norma bir muska ya da bir azizin resmiymiş gibi. Elleri Victor'u da dalgalar gibi yaladı. Gürültüler, bağırışlar, geri tepen bir motor vardı. Kalabalık arttı. Kaç kişiydiler, nereden gelmişlerdi, bilmek olanaksızdı. Victor'un üzerindeydiler ve göğü kapatmışlardı. Victor, Norma'ya çok üzgün olduğunu söylemek istiyordu. Çekindi. İnsanlar Norma'yı seviyordu ve Victor bunu anladı. Norma'ya adıyla hitap ediyorlardı. Ona kesinlikle zarar vermeyeceklerdi. Norma güvendeydi.

Victor'la Norma daracık sokaklardan ve dolambaçlı yollardan geçerek kalabalıktan kaçtılar, her adımda gürültü ve kalabalık azalıyordu. Ayaklarının altındaki toprak sıkışıp sertleşmiş, yola bir damar sistemi gibi kazınmış ince yağmur dereleriyle bölünmüştü. Kalabalıktan uzaklaştıkça daha hızlı yürümeye başladılar, hemen sonrasında da koşuyorlardı, Norma önden koşuyor, Victor ona ayak uydurmak için elinden geleni yapıyordu. Avucu Norma'nın avucuna yapışmış, kalbi hızlanmıştı ve sonra, palmiyelerle süslü, turuncu sokak lambalarıyla aydınlanan geniş, ıssız bir meydana çıktılar. Binalar oymalı ve kibirliydi fakat ortadaki havuz kuruydu ve toz toprak doluydu. Kızılderili bir kadın kaldırıma oturmuş, bir boyama kitabının üzerine eğilmişti, kucağında bir çocuk uyuyordu ve kadın kafasını kaldırıp onlara bakmadı bile. Binalardan birinin önünde tek bir asker nöbet tutuyor, her iki ayağının üzerinde bir öne bir arkaya sallanıyordu, makineli tüfeği yan tarafındaydı.

Norma'yla Victor birkaç dakika bekleyip soluklandılar, konuşmaksızın. Gıcırtılı bisikletinin pedallarını çevirerek meydandan geçen bir adam şapkasıyla selam verdi. Gece vakti, dedi Norma ve bu saatlerde kent evlerin içinde yaşar. "Hep bu, gece sokağa çıkma yasağı yılları yüzünden. Alıştık artık buna."

Burası Victor'un bu sabah gördüğü yere hiç benzemiyordu. İnsanlar kaybolmuştu. Bir süre sonra bir taksi geçti yanlarından, kornasına hafifçe dokundu ve Norma bir el işaretiyle durdurdu. Arabayla kenti sessizce geçerlerken Victor yüzünü cama dayamıştı ve kalbi hâlâ karmakarışık atıyordu. Her gölgede hep onları gördüğünden emindi: kayıplar ve bulunamayanlar, köşelere ve kapı girişlerine yığılmış, banklarda yatıp uyuyordu. Taksici bir yandan arabayı kullanırken Norma'yla sohbet etmeye çalıştı ama kadın konuşacak haldeymiş gibi görünmüyordu. Dudaklarını sımsıkı kapatmış, sadece başını sallayarak onaylıyor ya da nezaket gereği yanıtlıyordu. Şoför aldırmıyordu, işinden yakındı, bununla ilgili bir espri yaptı, sesi rahatsız edici ve yapmacıktı. "Birkaç saat sonra" dedi taksici, "ayaklarımı hissetmez oluyorum."

Norma içini çekti. "Tehlikeli bir şeye benziyor" dedi.

Victor, kadının sesini değiştirdiğini, sesindeki tatlılığı yok ettiğini fark etti. Taksici tanımadı. Tanıyamazdı.

Eve vardıklarında karanlıktı. Norma'nın dairesinde, sessiz bir caddeye bakan geniş bir pencere vardı. Evinin küçük olduğunu söylemişti ama Victor'un gözüne saray gibi göründü. "Sen burada yatacaksın" dedi ve divanı gösterdi. Bir neon reklamdan odaya göz kamaştırıcı mavi bir ışık vuruyordu. Norma, bu bir eczanedir, oradan ilaç alırsın, diyerek açıkladı. Bir lamba yaktı ve gölgeler dağıldı. Victor, kadının yorgun olduğunu gördü. Azarlanacağını bekliyordu ama kadın yavaşça mutfağa gitti ve su kaynatmaya koyuldu. Victor divana oturdu ve kendi ellerine dikti gözlerini. Yabancı bir eve bakmaktan korkuyordu.

Norma, çay ve bir ekmek sepetiyle geldi. "Kendini daha iyi hissediyor musun?"

Victor sabahtan beri hiçbir şey yememişti ve midesindeki boşluk harekete geçti. Kadın onun aç olduğunu gözlerinden anlamış olsa gerekti. "Ye" dedi Norma. "Çocukların yemesi lazım."

Çıkardığı ekmek tuhaftı: Dört köşeydi, düzgün kahverengi kenarları ve ortasında süt renginde bir beyazlık vardı. Victor bir dilimi ısırdı ve ağzında dağıldı, bir dizi boncuk gibi darmadağın oldu. Ama yine de büyük bir iştahla yedi ve hoşuna gitti. Bir ağız dolusunu yutmak için çabaladı fakat ağzındakiler ciklet gibi yayıldı, dişlerinin üzerinden aşıp yanaklarına dayandı. Norma'ya baktı ve kadının gülümsediğini fark etti. Çiğnemeyi bıraktı.

"Bir şey yok" dedi kadın. "Bakıyordum sadece."

Victor başını sallayarak onayladı. Kadın yaşlı değildi. Eğri tahta bastonlarıyla kasabada yavaş yavaş yürüyen terk edilmiş ihtiyarlar gibi değildi fakat annesinden yaşlıydı ve yüzünde, Victor'un halkındaki bakır rengi kızıllık yoktu. Soluk yüzlüydü ve siyah saçları dümdüz bir atkuyruğu halinde sarkıyordu sırtının ortasına. Nasıl göründüğüne pek aldırmayan biri gibi bir izlenim bırakıyordu. Norma, 1797'de koca bulma konusunda zorluk çekerdi. Victor karnını doyurdu ve Norma'yı seyretti. Kadının köşeli yüzünde Victor'a yabancı gelen bir geometri vardı, getirdiği ekmek gibi dik açılardan oluşuyordu. Belki de sesinin yumuşaklığı, yüzünün sert hatlarıyla çelişiyordu. Norma gibi birisini hiç bu kadar yakından görmemişti, hatırladığı kadarıyla. Bu renkte birini hiç görmemişti. Norma'yı bunca yıldır dinledikten sonra, tuhaf, bu sesin yanına bir yüz konacağı hiç aklından geçmemişti. Kadının tipinin nasıl olduğunu hiç, bir kez bile düşünmemişti. Bunu düşünen biri var mıydı ki? Bu hayal eksikliği Victor'a tuhaf geldi: Bu kadını bir tür ruh olarak mı düşünmüştü? Bedeni ya da yüzü ya da hatta canı bile olmayan bir ses olarak yani? Hayalet gibi daha ziyade. Bu kadının gerçek biri olduğunu hiç düşünmemişti.

"Yorgunsun herhalde" dedi Norma bir süre sonra.

Victor başını sallayarak onayladı.

"Ben cangılı hiç görmedim" dedi kadın.

Victor çiğnemeye devam etti ve başını sallayarak onayladı."Doğuda bir yerdir " dedi.

"Tahmin ediyorum" dedi Norma. Çocuğun ne kadar yorgun olduğunu görmüyor muydu? Victor'un ona neler anlatmak istediğini biliyor muydu? Bir süre bir sessizlik oldu.

"Konuşmak istemiyorsun, öyle mi?" dedi Norma.

"Evet" dedi Victor ve kendisi de şaşırdı buna. Anlatacak çok şey vardı.

3

Norma dürüst olsaydı Rey'in kayboluşunu aynen olduğu gibi hatırlayabilirdi: Parlayan bir dizi küçük ışık, giderek artan bir tehlike hissi ve sonra bir patlama vakası yerine sadece, gerçeküstü, gizemli bir hareketsizlik. Rey, cangıla bir yolculuk –vaktiyle onlarca kez yaptığı bir yolculuk– için gidiyor. Sonra sessizliğin soğuk, sert gerçeği. Haber yok, tek bir sözcük yok ve Norma'nın hayatı her geçen gün değişiyor ezici bir ağırlığın altında yassılarak ve bunun renginde kanayarak.

Artık on yıl olmuştu.

İlk günler işkence gibiydi: Bedenindeki her hücreden dışarıya taşan bir acı ve her yerde Rey'in yokluğunun acı gerçeği.

Norma sokakta yabancı kişileri durduruyor, otobüslerde, trenlerde insanların yüzlerini inceliyordu: kırışıklarını, gülümsemelerini, yorgun gözlerinin biçimini, hatta giydikleri ayakkabıları. Kocasının dönmediği her gün dengesini giderek yitirdiğini hissediyor, işini sürdürmek ona çok ağır ve çok acımasızca geliyor- du. Rey'i sonsuz şekillerde özlüyordu: Onun kokusu hâlâ dairelerini dolduruyordu, o ter ve ucuz sabun kokusu karışımı. Rey'in gamzeli yanaklarını özlüyordu, öpüşünü ve poz yaparca- sına gazete okuyuşunu, sanki keskin bakışlarıyla metinde bir delik açacakmış gibi. Gazeteyi uzunlamasına üçe katlardı ve sadece spor sayfasını okuduğunu itiraf ettiği zaman utanmıştı. Bedenini, dokunuşunu, Nonna bunu da özlüyordu. Sırtında bir aşağı bir yukarı hareket eden ellerini. Nonna'nın tırnakları Rey'in belkemiğini bulur, pençelerdi, sanki Rey'in derisini yarıp içine girecekmiş gibi. Yüzünün aldığı şekli özlüyordu, hep aynı, acı çekercesine yüz ifadesini, gözlerinin çırpınarak kapanışını, derin konsantrasyonunu ve Rey onun arkasındayken, Nonna severdi bunu fakat onu gönneyi özlüyordu, yüzüne kan hücum edişini, yüz hatlarının bulutlanışını, salıverişini. Nonna geceleri bazen uyumadan kalır ve Rey'i düşünürdü, kendisine dokuna-mayacak kadar korkarak. Korku her yerde vardı. YaRey hiç geri gelmeyecekse?

Rey on yıldır hafızada, ölümle yaşam arasındaki –alçakça, sadistçe *kayıp* denen– ara bir dünyadaydı ve Norma hep onun hayaletiyle yaşıyor, hayatını sanki her şey normalmiş, Rey uzun bir tatile çıkmış ve kaybolmamış ve muhtemelen ölmemiş gibi sürdürüyordu. İlk başlarda dedektiflik oynamıştı ve bunu bıraktığından beri, bir anlamda her şey daha kolaylaşmıştı. Vazgeçmemişti, bırakmıştı sadece. Yokluğunun ilk yılında Rey'in üniversitedeki bütün arkadaşlarını ziyaret etmiş, bildikleri bir şey var mı diye sormuştu. Nereye gitti? Yaşlıca ve çatlak bir adam ona şunları söylemişti: Emin değildi ama 1797 numarasını duymuştu. Rey'in araştırdığı neydi? Tıbbi bitkiler, dedi bir başkası ama bu kadarını Norma da biliyordu. Bir şey duy-

muşlar mıydı? Ve burada hepsi başlarını sallıyor ve gözlerini kaçırıyorlardı.

Bir profesör Norma'ya, Rey'in psikoaktif droglara, cangıl marihuanasına düşkün olduğunu söyledi ama bu bir haber değildi, öyle değil mi? Norma başını salladı: Tabii ki hayır, tabii ki hayır. Parlak bir sonbahar günüydü ve savaşın bitmesinin üstünden iki ay geçmişti. İşbirlikçilerin listesi bir hafta önce radyodan okunmuştu. Profesör sakalını kaşıdı ve pencereden dışarıya, mavi bir gökyüzü parçasına dalgın dalgın baktı. Adamın bürosu da kişiliği de darmadağındı. "Belki de kafayı sıyırmıştır sadece."

"Anlayamadım."

"Sadece bir düşünce bu. Bir şeyden biraz fazla kullanmıştır. Yerlilere karışmıştır." Takım elbisesinin kırışıklarını düzeltti. "Belki de birden ayılıverir. Belki de dönüp gelir."

Norma kafasını salladı. Bunun hiçbir anlamı yoktu. "Okudukları liste ne olacak peki? İL ne olacak? Rey İLden miydi?"

Niçin soruyordu? Bilmek istiyor muydu ki? Her seferinde hep aynı şey: Boş bir bakış, kekeleyerek verilen bir karşılık ve sonra, kocasının arkadaşının Norma hakkında yargıya vardığı bir sessizlik. Kapılar usulca kapanıyor, perdeler iniyor, telefonların fişi çekiliyordu, tüm bunlar sırf İL'den söz etmesi yüzündendi. Ama savaş bitmişti, öyle değil mi?

Bu profesör dönüp onun gözlerine baktı. Birbirlerini sosyal olarak tanıyorlardı, Noel partileri ve doğum günleri, bundan fazlası yoktu.

"Takip edildiniz mi?" diye sordu.

Bu hiç aklına gelmemişti Norma'nın. "Kim takip edecek ki beni?"

Profesör içini çekti. "Önemli değil" dedi. "Kocanızı çok iyi tanırdım. Ay'da beraberdik. İL'den değildi. Olamazdı."

"Ne demek istediniz?"

"Böyle bir şeyin olmadığını herkes bilir."

Norma sustu. Nefesi kesilmişti.

"Hükümetin uydurmasıdır bu, bir hiledir. Amerikalıların bizi korkutmak için yarattığı bir şeydir."

"Ah" diyebildi sonunda Norma.

"Bu tür sorular sorarken dikkat etseniz iyi olur." Durakladı ve derin bir nefes aldı. "Birileri yanlış yorumlayabilir."

Norma, zamanını harcadığı için ona teşekkür etti, eşyalarını topladı ve çabucak çıktı.

Bir haber bulmak için gazeteleri taradı ama savaşın sonunu anlatan bir sürü şey vardı sadece. Kayıp bir profesörle kim uğraşırdı ki? Yazılacak çarpışmalar ve bildirilecek zayiat listeleri vardı. Ülke çöküyordu sanki: Binler'deki bir yeraltı barında, görevden alınmış askerler arasında silahlı bir çatışma çıktı. Dârülaceze Bayırı'nda bir adam mahalleden kaçtı, adının işbirlikçiler listesinde yer almasından sonra evi yakıldı. Can çekişen bir savaştı bu, her gün yeni bir şey, anarşik sonuna doğru pırpır ederek sönen şiddet.

Ama yine de kent, barış fikrine giderek alışıyordu. Norma şimdi Rey'in yokluğunun ne demek olduğunu biliyordu ama savaş bittiğinde bir öfori, gülümsemek için birdenbire ve beklenmedik bir neden vardı. Norma, Rey'in eve döneceğini beklemişti, güneşten yanmış ve gülümseyerek, bitkin belki ama yaşıyor halde; kafasını sallayıp ona, bir savaş bölgesinin kıyısında tıbbi bitkiler ararken paçayı zor kurtardığı yeni bir olayın hikâyesini anlatacağını düşlemişti. O bir bilim insanıydı, öncelikle ve her şeyden önce, kendini kaybolan bitki türlerinin korunmasına adamış bir etnobotanikçiydi. Norma'ya söylediği buydu ve bir süre, Norma da buna inandı. Norma hep ona inanmak istemişti. Yeni evlendiklerinde Norma, "Tanıştığımız gece neler oldu?" diye sormuştu, "Dans partisi, kimlik? Nereye götürdüler seni?"

"Tedavi ettiler" dedi Rey ona. "Ay'a götürdüler beni ve düzelttiler. Başka bir şey yok" dedi. "Ben siyasetle ilgilenmiyorum. Yaşamakla ilgileniyorum."

Ve sonra Rey cangıla gitti ve elinin büyüklüğünde böceklerin, yoğun, yemyeşil vadilerin ve gizemlerinin, kanatlarını çırpan, tüyleri elektrikli renklerde kuşların hikâyeleriyle döndü. Ve sonra da dönmedi ve Norma bekledi. Sonra radyoda, doğu cangılındaki 1797 Köyü yakınlarında yaşanan bir savaş, esir alınan ve bazıları ölen insanlar hakkında bir haber geçti. Birçok kişinin kaçıp saklandığı ve bunun ardından da çıkılması mümkün olmayan sık ormanda kayboldukları yolunda söylentiler vardı. Söylenen, bir katliamın, toplu mezarlar ve anonim ölüler biçiminde bir zafer kutlamasının olduğuydu; savaşan taraflardan birinde artık ölmeye hazır insan kalmamışsa savaşın bitmiş olmasının bir anlamı var mıydı ki? Barış geliyordu, şimdi buradaydı. 1797'deki savaş görmezden gelindi. Ve başka şeyler de vardı: Savaş, şarkının finalidir, uzaklardaki bir yerde geçen, kurcalanmaması daha iyi olan bir cinayetler dizisidir. Kentte de bir savaş olmuş fakat artık bitmişti, yıllardır ilk kez gökyüzünü fark eden, onun opal parıltısını gün ışığı sanan ve unutmaya başlayan insanlar affedilemez miydi?

O günlerde iki farklı liste vardı; biri resmi, diğeri gayri resmi ve bunların her birinde farklı ölü ve kayıp, sürgün ve mahkûm çeteleleri vardı. Tam da bu nedenle, diye düşündü Norma, benim öteki listeleri, gerçek listeleri, savaşın ve hasılatının acı hesabını görmem gerekir. Fakat asla göremedi. Bir sonraki ay bir sis içinde geçip gitti, Norma yaşamın devinimlerinden geçti. İşe gitti ve haberleri radyoda, bir şey anlamadan ya da hatta neler okuduğunu anlamaya bile çalışmadan okudu. Pazar gecesi şovundan sonra bir ara vermek istedi. Birçok hayranı aradı ve endişelerini dile getirdi: Norma iyi miydi? Üniversitede turlar yapmış ve kendisine çok çeşitli tarzlarda, İL'nin gerçek olmadığı, kocasının eve döneceği, bunun sadece bir zaman meselesinden ibaret olduğu, Rey'in ormanda bir uyuşturucu alemine takıldığı, sonunda stresin onun canına tak ettiği söylendi. Birçoğu Norma'yla görüşmeyi bile reddetti, yoğun programını yahut ailesel yükümlülüklerini bahane göstererek

ama Norma kendisinden korktuklarını hissetti. Yemek yemiyor, haftada birkaç gecesini radyoda geçiriyor, eve gidip de boş daireyle karşılaşmaktan korkuyordu. Kayıp Kentin Radyosu'na döndüğünde keyifsizdi, tatlı sesi bitkin çıkıyordu ama telefonlar geliyordu yine de; hem de onlarca birden: Savaş bittikten sonra bu kez insanlar birdenbire bir çöküntüyle, sevdiklerinin nereye gittiğini soruyordu.

Bir gün, artık Norma'nın durumu görmezden gelinemez bir hal alınca Elmer, hapishanelere gitmeleri gerektiğini söyledi. Rey yanlışlıkla İL sempatizanı sanılmıştır, diye fikir yürüttü, ki bu da Rey'in adının radyoda okunan listede yer almasının açıklamasıydı. Doğu cangılında kaybolmuş halde yürürken bulunmuş ve tutuklanmıştı. Norma, hapishanedeki bir sürü yarı ölünün arasında Rey'i bulabilirdi ve Rey oradaysa bazı torpiller devreye sokulabilirdi. Elmer o zamanlar dosttu. Norma'ya cesaret verdi. Belgeler doldurduldu, izinler alındı ve yeni zafer kazanmış hükümete hâlâ yaltaklanmaya çalışan radyo, hapishanedeki koşullar hakkında gayet olumlu bir haber yapma sözü verdi. Savaş biteli bir yıl olmuştu.

Elmer'le Norma hapishaneye, radyonun dört çekeriyle, gelişigüzel binaların bulunduğu mahallelerden, kapı numarası dış duvarın üzerine tebeşirle yazılmış evlerin, tepesine metal bir levha konmuş kulübelerin önünden geçerek gittiler. Yolun kesildiği çeşitli yerlerde belgelerini gösterdiler, bu yol kesen ekiplerin bazıları üniformalı askerlerden, bazıları da mahalle haydutlarından oluşuyordu ve her şey birkaç kuruşla ve saygılı bir gülümsemeyle halloldu. Çocuklar cipin arkasından koştular ve kalkan toz bulutlarının arasından el salladılar. Araçlarını sürerek içinden geçtikleri toplulukların temel özelliği renkleriydi: Sarımsı grinin yanık, kuru bir tonu; her şey kasvetli bir gün ışığına batmış. Buralar Norma'nın, berrak bir günde radyodan bakıp da zar zor seçebildiği yerlerdi, dağların başladığı ve kentin bittiğinin göründüğü yerler; yalnız, kent bitmiyordu. Asla bitmezdi. Cangıldaki ve *sierra*lardaki insan yaşamı boşaldıkça,

her gün kente daha çok kişi geliyordu. Başkentin yeni sakinleri evlerini burada yapmıştı, dağ eteklerinin konuk sevmez kıvrımlarında, kentin kuru ve kalabalık hizmetçi mahallelerinde.

Hapishane yayılmış bir kompleksti; gözetleme kuleleri, Toplayıcılar adıyla bilinen çevre mahallenin üzerinde yükseliyordu. Ziyaretçi kapısının önünde büyük bir kalabalık vardı; kadınlar gazete, sandviç satıyordu ve gardiyanlara rüşvet olarak verilecek eşyalar: yabancı paralar, plastik anahtarlıklar, eski çizgi roman kitaplar. Elmer'le Norma, huzursuz annelerle, gergin eşlerle ve sevgililerle birlikte kuyrukta beklediler. Hepsi geri çevrildi.

Elmer'le Norma hariç; kilitli altı kapının ilkinden içeri geçtiler, uzun bir koridora girdikten sonra yine kilitli bir kapı ve yine silahlı bir genç. Her seferinde, gömleklerinin sağ kolunu yukarı sıvamaları söyleniyor ve gardiyan ön kollarına bir damga vuruyordu. Ve bir sonraki kapı, gardiyan damgaları sayıyor, kendi damgasını ekliyor ve geçmelerini işaret ediyordu. Sonunda, tepesinde vınlayan bir flüoresan lamba bulunan, dar ve penceresiz bir odaya sokuldular. Üç tane katlanır metal sandalye vardı. Oturup beklediler.

"Gergin olma" dedi Elmer bir süre sonra. "O kadar da kötü değil. Koluna bak."

Norma gömleğinin kolunu tekrar yukarı sıyırdı ve sağa sola bulaşmış mor işaretlere baktı. Bir resmi mühür ya da bir bayrak ya da herhangi bir kod falan yoktu. Gülümsedi. KENTİN EN İYİ BÜRO MALZEMELERİ, VETCHER KARDEŞLER KONSERVECİLİK, A-1 PENCERE TAMİRİ, METROPOL OTEL, ÖDÜN VERMEDEN ŞIKLIK. Norma'nın güvenlik belgesi buydu.

"Daha resmi bir şey bekliyordum" dedi Norma.

"Çünkü daha önce buraya hiç gelmedin de ondan."

Sonra, soluk zeytin yeşili üniformalı, sert bir adam geldi, onları bürosuna götürdü. Ellerini sıkmadı, yüzlerine bile bakmadı fakat üniformasındaki isim etiketinde ROSQUELLES yazıyordu. Masasına geçip oturdu ve kimsenin onların ziyarete

geleceğini kendisine bildirmediğini söyledi. "Hatta sizin kim olduğunuzu bile nereden bileyim ben?" dedi.

Görevlileri kızdırmamak için Elmer'in konuşmasının daha iyi olacağına karar vermişlerdi. Elmer, Norma'ya bir baş işareti yaparak ceketinin iç cebinden bazı kâğıtlar çıkardı. "Getirdiğimiz mektuplar var."

Ama Rosquelles gözlerini Norma'ya dikmişti, bakışları tehditkârlıkla hor görmenin arasındaydı. "Kadın" dedi, "niçin girmek istiyorsun oraya?"

Büro rutubetli ve karmakarışıktı, içlerindekini tüm döşemeye kusmaya hazırmış gibi duran dosya dolaplarıyla tıkış tıkıştı. Ucuz bir çerçeveye konmuş bir İsveç dağ manzarasının fotoğrafı duvarda çarpık halde duruyordu. O zamanlar popüler bir şeydi bu, memleketin taşrasındaki yaşamı idealize etmenin bir yoluydu: Kaybolmuş, savaşla harap olmuş mezraları, kristal gibi dereleriyle ve hoş yel değirmenleriyle, parlak yeşil alanlarla kaplı tepeleriyle tertemiz İskandinav köylerine dönüştürmek. Norma'nın içinden gülmek geldi. Bizim dağlarımız böyle değil.

Norma, Rey'den söz etmeyi, yapılan bir yanlışlık olduğunu söylemeyi düşündü ama sonra bundan vazgeçti. "Resmi iznimiz var efendim."

"Benim sorduğum bu değil."

"Sanırım ben sorunuzu anlayamadım öyleyse."

Rosquelles içini çekti. "İçerde, bulduğumuz anda bertaraf etmemiz gereken katiller ve hayvanlar ve suikastçılar var. Görmek istediğin bunlar mı?"

"Ben gazeteciyim efendim."

"Gazetecilerden hiç hoşlanmam" dedi Rosquelles. "Siz bu katiller için bahane yaratırsınız."

"Artık kimse onlar için bahane yaratmıyor" dedi Elmer. "Savaş bitti."

"İçeride bitmedi" dedi görevli.

"Evet efendim."

"Kaç tane mahkûm var?" diye sordu Norma.

Rosquelles omuzlarını kaldırdı. "Saymaktan vazgeçeli yıllar oldu. Şimdi sabit bir topluluk. Artık artış yok. Artık mahkûm almıyoruz."

"Anlıyorum" dedi Norma.

"İlk baştan öldürüyoruz."

"Anlıyorum" diye tekrarladı Norma.

Adam kalktı. Rosquelles bir dolaptan bir şişe tuvalet ispirtosu ve bir torba pamuk topağı çıkardı. Şişeyi açtı, bir pamuk topağına ispirto döktü ve Norma'ya verdi. Kadının önkolunu gösterdi. "Artık ihtiyacınız yok bunlara. Benim yanımdasınız."

Norma tereddüt etti.

"Alın" dedi görevli. "Şimdi temizleyebilirsiniz de. Dışarıdaki çocuklar sizden elli sent ister."

Temizlenmeyi bitirdiklerinde Rosquelles çıngırdayan anahtarlarla önden yürüyüp bürodan çıktı, karanlık bir koridordan geçti, sonra spiral bir merdivenden yukarıya, asıl hapishanenin yukarısından geçen, parmaklıklı bir yükseltilmiş yollar sistemine çıktı. Avlunun üzerinde, dış çeperi boyunca yürüdüler; Norma bu yükseklikten karşıya bakınca üzerinde kulübelerden benekler olan koyu sarı dağları ve aşağıya bakınca da tozlu bir avluda duran ve gözlerini dikip yukarıya, ona bakan mahkûmları görüyordu. Bir grup adam bir mahkûm arkadaşlarının direktifiyle germe egzersizleri yapıyor, ötekilerin aralarında tartıştığı görülüyordu. Bazıları yukarıya nefretle, diğerleriyse sakin bir ilgisizlikle bakıyordu. Güneş parlaktı ve ziyaretçilere bakarken gözlerini kısıyorlardı. Norma'ya çalınan ıslıklar ve laf atmalar vardı, bir kadındı her şeyden önce, kafese kapatılmış bir erkekler toplumunda. Bazıları Norma'yı takip ediyordu aşağıda böcek sürüsü gibi kümelenerek ve bağırarak avluda, sarı topraktan toz bulutları kaldırarak, gülerek. "Yavru" diye sesleniyorlardı ve söyledikleri başka şeyler de vardı: Norma'nın kukusu ve kukusunun tadı hakkında, Norma'ya ne yapacakları hakkında. Norma elini içgüdüsel bir şekilde Elmer'in eline uzattı ve Elmer de

onun elini tuttu. Norma kendini güvende hissetmiyordu. Yüksek yol her adımda gıcırdıyordu ve Norma, yapının tümüyle çökeceğini ve kendisinin hapishane avlusuna düşüp orada gövdeye indirileceğini düşündü. Kimse kurtaramazdı onu, bir bıçak ya da bir silah yahut bir ordu bile. Rosquelles, anahtarlarını yüksek yolun iki yanındaki örgü çitlere sürtüyordu. Ağarmaya başlamış saçları yağlıydı ve ensesi parlıyordu. Periyodik bir şekilde, parmaklığın arasından mahkûmlara tükürüyordu.

"Başkaları da var" dedi Rosquelles, "yerin altındaki hücrelere, karanlık boğucu sıcak mezarlara kapatılmışlar. Bunlar" dedi avludakileri göstererek, "bunlar iyileri."

"Görebilir miyiz onları?" dedi Elmer. "Ötekileri?"

Rosquelles kafasını salladı. Ötekiler, ülkeyi temelinden sarsmış olanlardı. Buradakiler, neferler, tetikçilerdi. Liderler yerin altında, kimseyle görüştürülmeden tutuluyordu, savaşın bittiğinin, yenildiklerinin ancak belli belirsiz farkındaydılar. "Özellikle birini mi arıyorsunuz?"

"Evet" dedi Norma, tam o anda Elmer de "Hayır" demişti.

Rosquelles gülümsedi. "Peki, hangisi doğru?"

"Kocam" dedi Norma. "Bir yanlışlık yapıldı."

Adamların kararlı bir grubu ziyaretçileri tüm avlu boyunca takip etmiş ama çoğu bir karşılık almaya çalışmaktan vazgeçmiş, ayrılmıştı. Birkaçı kıçlarının üzerine oturmuş, sigara içiyor, tükürüyorlardı. Güneş kor gibi parlıyordu ve Norma bayılacağını hissetti. Parmaklarını örgü çite geçirerek dengesini korudu.

Mahkûmlardan biri Norma'yı kukusunu yalamaya davet etti.

"Hayvan oğlu hayvan!" diye bağırdı Rosquelles. Norma'ya döndü. "Affedersiniz Madam. Biz yanlışlık yapmayız."

Mahkûmlar küfürlerle ve kahkahalarla karşılık verdi ve ona adıyla seslendiler. "Rosquelles!" diye bağırdılar. "Seni katil! Sevgilin mi bu?"

Rosquelles kaşlarını çattı. "Hayranlarınız var" dedi. "Burası kadınlara göre bir yer değil. İyi misiniz?"

Norma başını sallayarak onayladı. "Listeleri görebilir miyiz?"

"Liste falan yok" dedi Rosquelles.

Avlunun üzerindeki yolda yürümeye devam ettiler. Aşağıdaki adamların sakalları uzamıştı, kirliydiler, üzerlerinde gömlek yoktu ve güneş yanığıydılar. Yüksekten geçen metal koridor elli metre aralıkla bir nöbetçi kulesine giriyordu. Rosquelles her muhafıza hep aynı şeyi söylüyordu: "Arkadakiler dost!" Ama yine de genç muhafızların gözlerinde bir korku vardı ve silahlarını, yanlarından geçip gidinceye kadar Elmer ve Norma'ya çevrili tutuyorlardı.

Rosquelles onları gözetleme kulesine, en yüksek kuleye, metal yolun iki kat yukarısına çıkardı. Kulede iki asker vardı ve çok ürkütücü bir dizi silah aşağıdaki mahkûmlara çevriliydi. Norma dışarıya baktı: Bu kadar uzaktan, mahkûmlar karıncalar gibi hareket ediyordu, baş döndürücü ve kaotik bir görüntüydü bu. Norma dürbünle inceledi onları, yüzlerini, çenelerinin, kaşlarının biçimini ve hiçbir şey yoktu, kocası olabilecek hiç kimseyi göremedi. Rey olsa Norma'yı tanırdı, değil mi? Ve Norma'ya seslenmez miydi? Ama Rey burada değildi. Norma bunu zaten biliyordu tabii ki ama kendini çok fazla şey düşünmekten alıkoymuştu. Hangi seçenekler vardı? Rey savaşın yakınında bulunmuştu. Mahkûmlar vardı ve ölenler vardı: Onu burada, savaşçılar arasında hapsedilmiş halde bulsa daha iyi olmaz mıydı? Yoksa Rey bir lider miydi, aşağıda mezara tıkılmış biri?

Kimse Rey'i böyle bir şeyle suçlamamıştı.

Belki de Norma'nın onları seyrettiğini görmüşlerdi. Belki de onların, Norma'nın ilgisiyle alay etme tarzı böyleydi. Uğuldayan kalabalık bölünmüş ve düz sıralar halinde yeniden dizilmişti, sıra sıra zayıf, esmer adamlar. "Katiller!" diye slogan attılar. Korkusuzdular. Bazıları gülümsüyordu.

Norma başını çevirdi ve dağlara baktı. Kulübeler olmasa bir kartpostal manzarası olabilirdi.

Rosquelles kafasını salladı. "Şarkı söyleyecekler."

Daha önce karmaşanın olduğu yerde şimdi düzen vardı. Bunlar, az evvel onları tüm avluda takip eden aynı kişiler, güneşten kavrulmuş, aç mahkûmlardan oluşan aynı vahşi hayvan sürüsü müydü? Bir mırıltı geldi aşağıdan, bir melodinin tek tük parçaları, başka bir şey yoktu. Yürürlükte bir kanun vardı, adamlar kollarını yanlarına yapıştırmış, heykel gibi ve askerce duruyordu. Rey'in ne işi olabilirdi ki burada, eğer buradaysa? Bunlar insanlıktan uzaktı, göğüslerini öne çıkarmış, dimdik duruyorlardı ve bakışları sertti şimdi. Bir makinenin dişlileriydi. Şarkı söylüyorlardı.

"İL gerçek mi?" diye sordu Norma. Başka bir şey düşünemiyordu.

Rosquelles, Norma'ya, duyduğuna inanamıyormuş gibi baktı. Sonra Elmer'e döndü. "Kim bu kadın?"

"Affedersiniz" dedi Norma. "Bu sadece..."

"Niçin onlara sormuyorsun?" dedi Rosquelles elini aşağıdaki mahkûmlara doğru sallayarak.

"Peki ya Ay? Orada hâlâ insanlar var mı?"

"Kadın, deli misin sen?"

Norma bir şey söylemedi. Gözlerini kapattı ve Elmer'in onun adına özür dileyişini dinledi. Norma'nın Rey'i cangılda dolaşmış, ormanın nemli kokularını solumuş, kuşlara ve bitkilere ve odun dumanına vurulmuştu. İL'den değildi çünkü öyle demişti. Bu sözleri kendisi söylemişti, öyle değil mi? İL'den değildi çünkü İL diye bir şey yoktu.

"Niçin geldik buraya?" diye fısıldadı Norma.

Elmer gözlerini kısarak baktı. "Bunu yapmayı sen istedin."

"Bir uyarı ateşi aç" dedi Rosquelles muhafıza.

Muhafız silahını mahkûmların önündeki zemine doğrulttu ve birkaç kez ateş etti. Tozlar küçük mantar başlıkları halinde çiçek açtı. Adamlar şarkı söylemeye devam ediyordu. Norma başını çevirip Elmer'e baktı ve Elmer onunla göz göze gelince omuzlarını kaldırdı. Mermiler düzenli aralıklarla düşmeye devam ediyor, adamların sırasına yaklaşıyordu. Şarkı söylüyorlar-

dı ve Rosquelles küfür etti. Mekanik bir şeyler, korkunç disiplinli bir şeyler vardı bunlarda. Savaşı planlayanlar bu manyaya güvenmiş değildi. Başarılarının anahtarı olmuştu bu. Ülkenin tarihinde yer yer, değişik şiddette gerilla vakaları vardı: Orada burada, ya boş bir ideolojiyle ya da bölgesel sorunlardan ötürü silaha sarılan, ayaktakımından milisler; ekabirler tayfasından, Donkişotvari bir toplumsal uyumsuzun yönlendirdiği, hafif silahlı bir çete; her zaman olurdu bu, iki kuşakta bir ve hep aynı şekilde biterdi: asiler açlıktan ölüme doğru gider, sıtma ateşinden kırılırdı. Ulus devletin kıyısında savaşçılık oynarlar, silahlı vuruşma başlar başlamaz vazgeçerlerdi. Ama YL farklıydı. Onlar vazgeçmemişti. Savaşı başlatmışlardı ve kesinlikle bir ateşkes düşünmüyorlardı. Her şeyi istiyorlardı.

Muhafız, şarkı söyleyen mahkûmların önündeki toprakta delik açan birkaç el daha ateş etti. Norma genç askere baktı, saçlarının bitim çizgisinde ter damlaları toplanıyor, silahın sert darbeleri omuzunu sarsıyordu. Kurşunlar ilerledi ve adamlar hiç bozulmayan bir armoniyle devam ettiler şarkılarına, savaş ve gelecek hakkında, çoktan geçmişte kalmış düşlerinin coşkulu sloganlarına. Bazıları gözlerini kapatmıştı: Kurşunlar ve tozlar ve kavurucu güneşle dolu bir mahkûm operasıydı bu. Genç asker, adamların etrafına hiç durmadan ateş ediyordu. Hiç irkilmiyorlardı. "Efendim" dedi asker, "izin var mı?"

Rosquelles kafasını salladı. "Onları vurmama izin yok" diye açıkladı ziyaretçilere.

Norma genç askerin yüzünde düş kırıklığı okudu. Elmer sahneyi gözleyerek notlar alıyordu. Güneş her şeyin rengini soldurmuştu. Norma her an düşebilirdi.

Kurşunlar vızıldayarak geçerken mahkûmlar yankılanan dalgalar halinde şarkı söylüyordu. Rey de şarkı söylerdi, Norma'ya hep şarkı söylemişti komik şekilde kötü bir sesle, bozuk ses titremeleriyle, teatral bir yüksek perdeden. Şarkı söylerdi çünkü Norma'yı güldürürdü bu. Bazen de kalabalık caddelerde, Metropol Oteli'nin yanındaki parkta söylerdi ge-

lip geçenlerin bezgin ve çatık kaşlarından rahatsız olmaksızın. Al sana bir deli, ne yapabilirsin? Ben deliyim, demişti daha sonra Norma'ya, şarkı söylüyorum çünkü senin için deli oluyorum; Norma kıpkırmızı kesilir, utanır, yüzünü sıcak basardı. Evde de aşk şarkıları, saz şairleri çağından kalmış ağdalı melodiler söylerdi. Norma şimdi silahın atışlarındaki heyecanı fark etti, genç askerin birini vurmak özlemini, sadece birini, belki yaralamak, omuzuna bir mermi, bir mahkûmun bacağının etine bir kurşun. Bir adamın düşüşünü görmek; ne mutluluk! Rey'in ölmüş olması mümkün değil. Şarkılar Norma'yı gözlerini kapatmaya zorladı, güneşin, gözkapaklarını yaktığını hissediyordu. Küçük bir melodi, hüzünlü bir şarkı, bir imaj: Rey'i kilotuyla yatağın ucunda bağdaş kurmuş şarkı söylüyor. Romantik bir şey, budalaca bir şey. Sen benim gün ışığımsın... yahut bundan da ucuz bir şey.

"O burada değil" diye fısıldadı Elmer'e.

Güneş onları beyaz bir ışığa gömmüştü ve silah atışları hiç durmadan, ritmik bir şekilde devam ediyordu. Melodiler göğe doğru sürükleniyordu.

"Sadece bir tane, efendim?" dedi asker.

Rosquelles kaşlarını çattı bıkkın bir şekilde. Elmer'in not defterini elinden aldı. "Bunu alıkoymam gerekecek" dedi. "Anlıyorsunuz."

Elmer bir şey söylemedi. Norma'nın elini tutmak istedi ve Norma da tutmasına izin verdi. Elmer'e yaklaştı.

"Listeleri gösterin bana" dedi Norma, Rosquelles'e. "Lütfen."

"İsmi neydi? Aradığınız kişinin?"

Norma söyledi.

Rosquelles kaşlarını kaldırdı. "Hiç duymadım. Başka bir isimle de tanınıyor mu?"

Norma dudaklarını ısırdı. "Bilmiyorum."

"Doğru sorular sormazsanız, nasıl doğru bir cevap almayı beklersiniz ki?" Rosquelles içini çekti. "Büyük bir savaş oldu Madam. Çok büyük bir savaştı ve çok, çok oyuncusu vardı."

"Efendim?" diye sordu asker yine.

Görevli gülümsedi ve başını sallayarak onayladı. "Ah, yeniden genç ve kafasız olmak!"

Sonra bir atış oldu ve bir adam düştü: Üçüncü sırada, arkadan ikincisi ve bu yüzden, mahkûmların çoğu onun düştüğünü görmedi. Şarkı söylediler, tam karşılarına bakarak. Devrilen adam karnından vurulmuştu. Dizlerinin üstüne çöktü ve öne kapaklandı, toprağa yüzükoyun serildi. Yanık bakır rengi sırtı kamburlaştı, kolları vücudunun altına gizlendi. Dua ediyordu, Norma da; parmakları örme çiti sıkıca kavrayıp kıvrıldı, tırnakları avuçlarına battı. Rey geri dönmüyordu.

Norma geceleri kapısı hep açık yatardı. Bir seferinde, daha bir umutluyken, Rey bu gece geri dönerse benim yalnız yattığımı hemen görecek diye düşünmüştü. İlk başta düşüncesi buydu ama şimdi Norma'nın böyle bir şeyi beklediğini söylemek gerçekçilik olmazdı. Bu bir alışkanlıktı, katıksız ve basit, kaynağı pek hatırlanmayan ama yine de varolan bir alışkanlık, yaşamın sürekli ve değişmez gerçeklerinden biri. Kapısı açıktı.

Ama bu gece, çocuk gelmişti. Çocuk oradaydı, divanın üzerinde yatıyordu. Daire küçüktü, oturma odasından bakınca mutfak ve yatak odası görünüyordu. Tam bir çekingenlik değildi Norma'nın hissettiği; yalnızlığının, birdenbire ve güçlü bir şekilde farkına varmasıydı. Nedeni çocuk değildi. Victor pek konuşmamıştı. Victor, katı bir sessizliğin altına gömülmüş duygulanımlardan ve şaşkın gözlemlerden bir yumaktı. Kadın onun neler gördüğünü bilmiyordu ama bunlar onu neredeyse tümüyle dilsiz hale getirmişti. Çocuk ufak tefekti, ince kemikliydi ve hiçbir etkileyici niteliği yoktu. Yastıklı, yumuşak divan yerine, mutfağın soğuk fayans yer döşemesinde bile yatsa razı olacağını tahmin ediyordu. Ama çocuk oradaydı. Norma, çocuğun çelimsiz bedenini lavabonun altındaki dolaba gizlese de yine varlığını hissederdi. Neden, çocuk değildi; onun nefes alışı, insan oluşu, Norma'nın bu kadar yakınında, dairesinde bulunma-

sıydı. Vaktiyle Norma'nın ve Rey'in, sonra sadece Norma'nın mekânında. Mühürlü bir yerde, hemen hemen on yıldır zamanın durduğu, girilmez bir anılar deposunda. Ziyaretçiler? Sayıları Norma'nın elinin parmaklarını geçmiyordu. Rey yokken Norma böyle yaşamıştı, harikulade bir şekilde yalnız.

Victor divanda, eczanenin vınlayan mavi ışığında hafif hafif nefes alarak uyuyordu. Battaniye vücudunun hemen hemen tümünü kaplıyordu ayakları dışında ve ayakları dışarıya çıkmış, ayak parmakları çocuk rüya görürken bir bükülüp bir düzleşiyordu. Ev çok küçüktü. Hep daha büyük bir daireye taşınmaya niyetliydiler çocukları olunca ve çocuk olsun diye çok uğraşmışlardı. Rey kaybolduğunda Norma otuz iki yaşındaydı. Çocuk olması için uğraşmayı hiç bırakmamışlardı. Beraber oldukları son gece de uğraşmışlardı. Doktorlar, Norma'da hiçbir sorun olmadığını, Rey'in biçiminin mükemmel olduğunu, bu tür şeylerin zaman gerektirdiğini söylemişlerdi. Ve zaman geçmişti. Norma'yla Rey evlendiklerinde bir sürü çocuk hayal etmişlerdi, beş altı tane, her biri bir öncekinden güzel, her biri aşklarının daha mükemmel bir simgesini oluşturan çocuklar. Rey'in ela gözleri, göğe doğru kıvrılan saçları. Norma'nın zarif elleri, uzun, gösterişli parmakları. Norma'nın kemerli burnu –Rey'in hafifçe sola çarpık burnu değil– ama Rey'in, savaş bitince tatile gidecekleri güneşli yerlere daha bir uygun cilt rengi. Kendilerinin varyasyonlarını yapmışlardı, doğmamış çocuklarının portelerini, en iyi niteliklerinin benzersiz karışımlarını. Benim sesim, dedi Norma, konuşma yönünden. Hayır, dedi Rey gülerek; benimki, şarkı söyleme yönünden.

Düzenli bir şekilde ve hep umutla seviştiler, tıpkı doktorun tavsiye ettiği gibi. Ve hiçbir şey yoktu. Tutkuyla ve delice, yine bir şey yoktu. Rey geri dönmediğinde Norma'nın periyodu doksan korkunç gün boyunca gelmedi. Çocuğunu tek başına büyütmek olasılığıyla boğuştu, kendisine neredeyse bir mutluluk zerresi bırakarak; ama bu sadece strestendi, vücudu da yüreği gibi yaralanmış, kapanmıştı, neredeyse duracak kadar yavaş

çalışıyordu. Bir gün aynada, kilo kaybettiğini fark etti, sahradan evine dönen askerler gibi bittiğini, berbat hale geldiğini. Sırf kemikti, kupkuru ve solgundu. Gebe değildi, ölüyordu.

Çocuk şimdi, yüzü divanın minderlerine gömülü halde uyuyordu. Norma radyoyu açtı; hafifçe bir melodi, yaylı sazlar, melankolik bir ses. Çocuk kımıldamadı. Kapıyı yavaşça kapattı, mavi ışık kayboldu. Norma yalnızdı yine, karanlıktaydı. Soyundu.

4

Yıllar önce, bir ömür öncesinde şunlar olmuştu: Aysız bir gecede Rey'le birkaç arkadaşı içki içmişler ve sonra okulun ön cephesinde nişan alma becerilerini sınamışlardı, tuğla ve camlara karşı taşlar. Sarhoş ve neşeliydiler, çirkin bir oyun oynayan çocuklardı sadece. Fakat aynı gece başka bir şey oldu: Küçük, ev yapımı bir bomba belediye başkanının bürosunda patladı. Savaşın tarihöncesiydi bu, doğadışı doğumuydu, vuruşmanın ciddi bir şekilde başlamasının on yıldan fazla bir zaman öncesiydi. Bunlar uzak bir kasabada oluyordu, böyle şeylere henüz alışık olmayan bir memlekette. Patlamadan sonra, tedirgin ve şaşkın bir kalabalık toplandı. Yangın çatıyı çö-

kertti ve patlayan pencere camlarının kor gibi yanan kırık parçaları sokağa fırladı. Adamlar su kovalarıyla sıraya dizildi ama bir yararı yoktu. Ya su kalmadı yahut onların çaresi ve durdular. Gökyüzü simsiyahtı, hafif bir esinti vardı. Bina köz gibi yanıyordu. Yangın için güzel bir geceydi.

Rey henüz on üç yaşındaydı fakat o gece hapishaneyi boyladı, kendi güvenliği için hapsedildi. Dışarıda Rey'in kellesini isteyen bir kalabalık vardı ve ancak galeyana gelmiş güruhların hissedeceği bir paranoyaya yakalanmışlardı. Gardiyan, yani amcası Trini, halk sakinleşsin diye dua ediyordu. İçerde Rey'in babası, yani zarar görmüş okulun müdürü, yüzü kıpkırmızı bağırıyordu, "Ne yaptın sen oğlum? Ne yaptın?"

Kasabanın hapishanesi meydanın iki blok ötesindeydi ve hizmetçilerle taş işçilerinin mütevazı evlerinin bulunduğu sakin bir ara sokaktaydı. Binanın dışı soluk bir maviydi, ulusal armanın ilkel bir resmiyle süslenmişti ve (Rey'in sık sık yaptığı gibi) yakından incelenirse, kasabanın tek gazetesinin ön sayfasında çıkan çakırkeyif fotoğraflar gibi bulanık ve yanlıştı. Eski bir Kızılderili vecizesi –YALAN SÖYLEME, ÖLDÜRME, HIRSIZLIK YAPMA– kapı pervazına herhalde, uykulu hapishaneye hak etmediği bir önemi kazandırmak amacıyla, ciddi siyah harflerle yazılmıştı. Rey hapishaneyi severdi; anlaşılan, işi bir belanın ortaya çıkmasını beklemekten ibaret olan amcasıyla oturmayı severdi. Trini'ye göre, yeterince bela yoktu. Sakin kasabadan fena halde dert yanar ve başkentteki yıllarında geçen hikâyeler anlatmayı severdi. Bunların hangisinin gerçek, hangisinin yanlış olduğunu bilmek olanaksızdı. Trini'nin anlattıklarına bakılırsa başkent, eşit oranda, hırsızlardan, magandalardan ve katillerden oluşmuştu. Trini'nin anlattığına bakılırsa, kendisi suçla savaşan tek adamlık bir makine, yamru yumru sokaklarda devriye gezen adaletti, sırf yiğitlik ve cesaretti. Kent! Hayal etmesi zordu: çürümüş, can çekişen, o zamanlar bile çökmeye yüz tutan ve karanlıklarla dolu bir yer. Ama görünüşü nasıldı?

Rey gözünün önüne getiremiyordu: kaynayan, kapkara bir okyanus, girintili çıkıntılı sahil hattı, yoğun bulutlar, sürekli bir alacakaranlığın örttüğü milyonlar. Buradaysa parlak güneş ve karla kaplı gerçek dağ zirveleri vardı. Mavi bir gökyüzü ve menderesler çizen bir nehir ve sular akan havuzu bulunan parke taşlı bir meydan vardı. Sevgililer park banklarında el ele tutuşur, belediyenin bütün bahçelerinde çiçekler açar ve sabahları sokaklar taze ekmek kokusuyla dolardı. Rey'in doğduğu kasaba, meydandan her yönde on sokak sonra biter, yerini toprak yollara ve sulanmış tarlalara ve kırmızı saz damlı küçük çiftlik evlerine bırakırdı. Trini, Rey'in hayal edemeyeceği bir yer anlatmıştı: Göz kamaştırıcı bir çürümenin kenti, neonların ve elmasların, silahların ve paranın yeri, aynı zamanda hem parıldayan hem pis bir yer. Burada her şey sıkıyordu Rey'in amcasını: engebeli kırlar, gri dağların sivri dişleri, rezilcesine mavi gökyüzü. Hepsinden öte de basit insanlar, birbirlerine karşı kumpas kurmaktan aciz yahut isteksiz. Ahlaken dürüst ve dolayısıyla da düş kırıcı. "Niçin geri döndün Trini amca?" Rey'in sevgili amcası burada daima suskunlaşırdı sanki büyülenmiş gibi.

"Bir kadın vardı" der ve suskunlaşırdı. Krallığının, boş hücrenin anahtarlarıyla oynardı. "Hep bir kadın var."

Trini amca hikâyeler anlatır ve sarhoşları hapse tıkar ve bunlar içeri girerken abuk sabuk laflar ederlerdi, onu bizzat adıyla tanıyan hep aynı kişilerdi bunlar ve itiraflarına hep şu sözlerle başlarlardı: "Ben işimle gücümle meşgulken..." Orası, umutsuz sarhoşlar için yarı hapishane, yarı otel, kasabanın, suçlu değilse de renkli öğeleri için kısmen psikiyatrik bir şifa yeriydi. Rey ev ödevini çoğu gece hemen alelacele yapıverir ve dört sokak ötedeki daracık ve küçük polis merkezine gidip amcasıyla ön merdivenlerde otururdu. İkisi birlikte, bir şeylerin yanlış gitmesini beklerdi. Taşranın sıradan suçlarını: cüzdan kapmak, pazar tezgâhından hayasızca meyve çalmak kadar yaygın bir şeydi. Her on yılda iki kez cinayet olurdu ve bunlar

genellikle toprak, hayvan ya da kadın yüzünden kavgaların trajik finalleriydi. Sarhoşlar, "Trini!" diye bağırırlardı çavuş onları getirdiğinde ve Rey'in amcası hiç etkilenmemiş bir şekilde hemen ellerini kaldırır ve kemerindeki halkadan anahtarları çıkarırdı. "Hoş geldin yine!" derdi ve kendine hâkim olamayıp gülümserdi. "Trini" diye yalvarırdı sarhoşlar ama bunun bir işe yaramayacağını bilirlerdi ve Rey onların, boyunlarını bükerek, akılları başlarına gelmiş halde, sendeleyerek içeri girişini seyrederdi. Sonra, akşam olup da çavuş gidince Trini, Rey'i içki dükkânına gönderir, yeğeni boş sokaklarda çınlayan adımlarla Bayan Soria'nın gece boyu hep açık şarapçı dükkânına giderdi; dükkânın kapısını belli bir şekilde çalmanız lazımdı –*taktak tak tak tak*– ancak bundan sonra kadın pencereyi açar ve pörsümüş yüzünü gösterirdi, loş ışıkta gözlerini kısıp da bakarak: Kim o? Benim, Madam. Rey. Kadın ona, ağzına bir plastik poşet parçası geçirilip paket lastiğiyle bağlanmış bir şişe verirdi, ah, ev yapımı mal... Kadının avlusunda duran tahta fıçılarda ve eski banyo küvetlerinde, kiracılarının homurdanmasına yol açan kokular çıkararak yapılmış, berrak, zehir gibi kötü kokan mal, Trini'nin içtiği mal, irkilerek, sağ gözü istemsiz bir kasılmayla kapanarak. Ama Rey'in amcası yüce gönüllü bir içiciydi. Göğsündeki sıcak duyguyu, içkinin tatlı sarılışını anlatır, içkinin etkisine giren kafasını, gevşek, harçsız tuğlalardan yapılmış bir kule diye tanımlar ve kadın, onu baştan çıkaran kadın hakkında konuşur dururdu: kıçı çok nefis bir şey olan, mavi gözlü ve boynunun yan tarafında, dalgalı kahverengi saçlarıyla gizlediği küçük bir yara izi bulunan kadın hakkında. Kadın gebe kalarak şehri Trini için bitirmişti. Erkek kardeşlerini Trini'nin peşine salmıştı. "Beni dövdüler oğlum" dedi Trini, yıllar sonra bile hâlâ inanamıyormuşçasına, "Tam da sokağın ortasında, güpegündüz hem de. Beni! Üniformalı bir polisi!" Rey dinler, içki yüzünden amcasının sözcükleri kenarlarını yitirir, heceler birbirinin içine sızardı. Ve sarhoşlar hücrenin paslı demirlerinin dibinde toplanıp dinler, onun üzüntüsünü paylaşır, ağızlarında

geveleyerek söyledikleri gayet etkileyici tavsiyelerde bulunurlardı: Bırak o karıyı, unut o karıyı, iç hadi. Rey'le Trini gülümserdi. Trini'nin itirafları da hapsettiklerinin suçları gibi, ikinci dereceden bir masumiyet, bir çaresizlik, bir iyi niyet iddiası taşıyordu. Bir oğlu vardı –"bir oğlum var benim" diye bağırırdı Trini göğe– kovulduğu kentin bir yerinde. Birkaç saat sonra Trini, yeğeninin bir kadeh –küçük bir kadeh– içmesine izin verir ya da malın amonyak gibi kokusundan tahrik olmuş hapis sarhoşlar için küçük bir plastik bardağa biraz koyardı. Rey, içerdekilerin bu anlarda Trini'yi sevdiğine tanık olurdu. Herifler içkiyi, kutsal ekmek ve şarap sunulan dindarlar gibi hürmet göstererek alırdı. Trini onlara uslu duracaklarına söz verdirirdi. Rey onlara yemin ettirirdi. "Trini" diye seslenirlerdi, "söyle yeğenine bize işkence etmeyi bıraksın." İçerlerdi ve saatler böyle geçer giderdi sabahın ilk vaktine kadar. Rey'in başı döner, radyoyla oynar ve sonunda cızırtılı bir kanal, başkentten haberler yahut eski Küba şarkıları ya da Kızılderili çiftçiler için hava tahmini yapan bir yayın bulurdu. Sonunda herkes uyuyakalırdı sersemlemiş bir halde, kendi yerlerinde: sarhoşlar hücrenin soğuk yer döşemesinde, Rey'le amcası hapishanenin merdivenlerinde... gökyüzü portakal rengine doğru tırmanırken ve güneş dağların öteki tarafından artık çıkıyorken.

Ve sonra, Rey on üç yaşındayken belediye başkanının bürosunda bir patlama oldu ve aynı gece: pencereler, taşlar, okul. Rey'le arkadaşları yüzlerini gizleyen bandanalar takmışlardı, yeni gelişmeye başlamış gerilla taktikleri, başkentten gelen gazetelerdeki gibi. Tam da o hafta bir tutuklama yapılmış, bir adam silahlarla dolu bir evde yakalanmıştı. Adam birkaç yılını hapiste geçirecek, bir aftan yararlanıp salıverilecekti. Daha sonra, birbirinden farklı beş fraksiyonu birleştirecek ve İL'yi kuracaktı fakat o zamanlar kimse bunu bilmiyordu. Ama bu, Rey'in kasabasında büyük bir haber olmuştu çünkü tutuklanan adam başkente gitmeden önce hazırlık yıllarının bir bölümünü orada geçirmişti.

Fakat aslında, böyle şeyleri kim dert ederdi ki, bu ülkede bir savaş başlatmak için uğraşan birileri her zaman yok muydu?

Rey'le arkadaşları gecenin karanlığında gizlice sokağa çıktılar. Başıboş köpekler, orada burada kapılara yaslanmış bir berduş, kasaba uyumuş, dört oğlan dar sokaklardan koşarak geçti. Rey'le üç arkadaşı... "Kim? Hangileri?" diye sordu babası daha sonra ama Rey söylemedi. Onları ele vermek doğru gelmiyordu. O saatte kasaba terk edilmiş gibiydi. Bütün kasabanın senin olduğunu hayal etmek gayet kolaydı: her köşe, her alçak ev, her park ve her bank. Katedralin merdivenleri, hafifçe batıya doğru yan yatmış palmiyeler, kentin kıyısındaki, aç farelerin koşuşturduğu ve buğdayları çaldığı tarlalar. Hepsi... senin. Sokaklarda senden başkasının olmadığını düşünmek kolaydı ama yanılırdın.

Okul. Bekçi falan yoktu, çok eski bir asma kilitle tutturulmuş, dökme demirden bir parmaklık vardı sadece. Tırmanıp aşmak kolaydı. Daha sonra, "Ne yaptın sen" diye sordu babası, "ve niçin?" Rey'in kolları kalabalıktakilerin onu yakaladıkları yerlerden morarmıştı, sımsıkı kavrayan ellerden ve yumruklardan.

"Ben hiçbir şey yapmadım."

"Hiçbir şey yapmadın mı?"

Rey bir öksürükle nefessiz kaldı. Dışarıdaki kalabalık adalet istiyordu. "Ben *onu* yapmadım" diye düzeltti.

"Anlat" diye emretti babası.

Ve Rey anlattı: Kliniğin arkasındaki boş alanda küçük ateşler yakmaya yol açan can sıkıntısı, portakal rengi gölgeleri çakıllı zemine vuran alevler, ateşin ışığında kor gibi parlayan düz taşlar ve sonra, kasabanın öteki tarafından onları çağıran, pırıl pırıl ve gayet belirgin hedef. Gece berrak ve serindi. Ceplerde taşlarla koşmak hoş bir duyguydu. Bayan Soria'nın şarapçı dükkânına gittiler *–taktak tak tak tak–* biraraya getirdikleri metal paralarla, içki yaktı ama yuttular yine de yutarken gözlerini kapatarak, her şey sivri sivri ve bulanık halde belirdi birden.

"Niçin?" diye sordu babası yine ama Rey kendi dürtüleri hakkında bir karar verememişti. Babasının gözlerinin içine baktı, on üç yaşında bir çocuk, attığı son fırttan üç saat sonra hâlâ ayılmamış ve acımaya yaklaşan bir şeyler hissetti, babasının yağ göllerine benzeyen siyah gözleri, babasının ağaran saçları, düş kırıklığıyla buruşan yüzü, kötü bir adam değil, en azından evde kötü değil. Okulda bir tirandı tabii ama bu yönden de normaldi, diğer okul müdürlerinden daha iyi ya da kötü değildi. Ve Rey okuldan nefret etmiyordu, en azından, arkadaşı gibi şiddetle nefret etmiyordu.

"Bilmiyorum" dedi Rey. Suçlamayı kabul etmeden itirafta bulunmak mümkün mü?

Asıl gerçek, onun hiç yakalanmaması gerekirdi. Okul binasına başka gecelerde hiç taş atılmamış mıydı? Zararsız. Kırılmış birkaç cam. Ne olabilirdi ki? Kim kalkıp da müdürün oğlunu suçlamayı düşünecekti? İlk önce suçlanacak, yoksul ailelerin onlarca yoksul çocuğu, dizleri külrengi, korkunç suratlı bir sürü velet vardı. Rey'i kimse görmemişti. Yaşlı bir komşu dört çocuk gördüğünü söylemişti ama bunlar karaltılardı sadece, gülüyor ve devam ediyorlardı. Herkes olabilirlerdi. Sonra parlayan bir ışık ve bir patlama vardı, bu her şeyi değiştirdi. Bu patlama yüzünden ertesi gün askerler kasabaya geldi. Silahlarıyla geldiler, bir suçlu bulmaya kararlı bir şekilde.

Bunlar daha sonra gelecekti ve yine de o gece yakalanmak için bir neden yoktu. Rey'le arkadaşları bunu görmek için meydana koştular. Sırf meraktandı, başka bir şey değildi. Rey'in arkadaşları kalabalığın içine karışıp kaybolmuştu, öyle değil mi? Onlar da sarhoş değil miydi, yangına karşı huşuya kapılmış ve adrenalin dolu değil miydiler? Niçin okula taş attınız (sonuçta gayet anlamsız bir suç, başka bir gece dikkat çekmeden geçip gidebilecek bir şey) diye sordu babası ama gayet mantıklı bir şekilde şunu diyebilirdi: Oğlum, kasabayı nasıl kendine düşman ettin? Niçin getirdin bütün bunları başına? Bizim başımıza?

Önemli bir şey olmuştu. Rey bunu hemen anladı. Belediye başkanının bürosu küçük bir binaydı ve Rey meydana vardığında çökmeye hazır olduğu görülüyordu. Alevler ahşap çatı kirişlerini sarmıştı. Camlar eriyip sarı ve kırmızı biçimlere dönüşmüş, şekil değiştirmişti. Yanan kâğıtlar, yanan sandalyeler. Birisi koşup belediye başkanına haber verdi. Dumanlardan bir sorguç döne döne göğe karışıyordu ve yüksek bir ısı vardı. Her şeye bir acil durumun, uzun zamandır istenen, uzun zamandır beklenen bir belanın havası hâkimdi. Ve Rey hâlâ sarhoştu. Kendi nefesinde, ateşin tuhaf parıltısında hissediyordu bunu. Bir utanç ve mahcubiyet hissediyordu. Ateşler çatırdadı ve sonra da çatı kirişi bir köz yağmuru halinde düştü. Duman. Kalabalık nefes alamıyordu. Rey bandanasını yukarıya çekti yeniden, Trini'yi bulmaya, bu anın heyecanını onunla paylaşmaya karar verdi. Arkadaşları gitmiş, dağılmış ve kaybolmuştu ve Rey kalabalığın kenarında görünmez olduğunu sanıyordu ama değildi. Fark edilmesine sadece birkaç saniye yetti: Meydanın karanlığında sallanarak dolaşan, çıldırmış gibi bakan, ağzı ve burnu siyah bir bandanayla gizlenmiş biri. Sanki bu şekilde giyinen teröristler gibi! Sanki bir üniforma varmış gibi! Fakat işte oradaydı, vakanın hemen yanında, bu işe gayet uygunmuş gibi görünüyordu.

O hafta gazetenin birinci sayfasında buna benzer resimler çıkmıştı –tutuklanan adamın gençliğindeki fotoğrafları– okul ücretlerine karşı bir protesto sırasında ve bu da yetmişti.

"Ben suçsuzum" dedi babasına daha sonra hücrede.

"Sen budalasın" dedi babası. "Sen, belediye başkanını öldürmeye kalktın sanıyorlar."

Ve buna karşılık, kasaba da Rey'i az kalsın öldürecekti, hemen oracıkta, meydanda. Terzi, Rey'in ilk takım elbisesini dikmiş adam onu kolundan yakaladı ve "İşte burada!" diye bağırdı. Bir mücadele oldu, kızgın kalabalık etrafını kuşattı, yüzü hâlâ gizliydi ve bağırdılar:

Kundakçı!

Katil!

Terörist!

Henüz kim olduğunu bilmiyorlardı. Yangın kızgın halde yanıyordu ve göğüslerini şişirdiler, intikama susamış bir sürü. Bir andı bu, sadece bir andı Rey'in bandanası çıkarılmadan önce ve sonra kalabalığın yine nefesi kesildi: Okul müdürünün oğlu! Bir terörist ha! Yüzünü tanıdılar, Rey de onların yüzünü tanıdı: kalın bıyığıyla kasap, hep endişeli bakışıyla belediye başkanının sekreteri, meşin gibi derisi gergin ve parıldayan, kambur, ihtiyar park bekçisi. Rey'in kasabası, onu yetiştirmiş insanlar, şaşkın, ihanete uğramış. Üzerine yürüyorlardı hepsi, onu yemek için, öyle sandı Rey; öylesine bir öfkeliydiler. Rey öldürülmeye hazır bir hayvandı. Tam zamanında, Trini kalabalıktan öne çıktı, yeğenini kolundan tutup uzaklaştırdı, kalabalığın önü sıra götürdü, hapishaneye ve bütün kasaba müdürün yakalanmış oğlunun arkasından yürüyüşe geçiyordu, teröristlerini bulduklarından emin bir şekilde.

YILLAR SONRA: Norma'yla tanıştığı parti, kızla oynadığı gece. Benim kim olduğumu bilmiyorsun, değil mi? Dans ettiler ta ki bu soru bir ağırlık kazanıncaya kadar ve sonunda Rey kendisi de kim olduğunu ve bunu niçin söylediğini merak etti. Rey, ayağı takılıp bir suçun içine düşen çocuk, sonunda babası ve amcasıyla kasabadan kente kaçan çocuk muydu? Bir davul ve bir zil, kırılıp onarılan senkoplanmış bir ritim vardı. Kimim ben? Neyim ben? Çapraşık, dedi içinden, ben çapraşığım. Hangi konuda? Ah, çok fazla soru soruyordu kendi kendine. Dans et, düşünme. Üzerinde konuşamayacağım konularda, hatta kendi kendimle bile. Bu kızla hiç değil elbette. Bir sempatizan mı? Biraz önemsiz ve yumuşak geliyordu kulağa. Hiç etkileyici değil. Kızı seyretti, kızın yüzü gölgede, şimdi ışıkta. Ben bir öncü kolum, dedi kendine ve bu sözdeki kendini beğenmişlikten ötürü kaşlarını çatmak zorunda kaldı. Yeter! Orkestra çalıyordu ve Rey'in ayakları hareket ediyordu ve Rey

gözlerini kızın sallanan kalçalarından ayıramıyordu. Kız beni görebilir mi? Rey'in eli kızın sırtındaydı sürekli. Müzik! Sonra otobüsteydiler ve yolda bir kontrol vardı ve bir panik anında tüm sırlarını vermiş, kızın cebine tıkmıştı. Kız bir şeyden kuşkulanmadı. Rey en kötü şeyleri bekliyordu.

O sabah yeşil kamyona binerken kendini amcası Trini'yi, öteki, daha konuksever hapishaneleri düşünmeye zorluyordu. Trini, Rey'i tüm bunlardan kurtaracak, eski bir meslektaşına telefon edecekti. Kamyonda başkaları da vardı, onlar bu kadar şanslı olacak mıydı? Sakallı, takım elbisesi kırışık bir adamda çabucak giyinmiş birinin bitkin hali vardı. Niçin hapishaneye giderken takım elbise giyersiniz ki? diye düşündü Rey. İki tane soğukkanlı genç, donuk bakışlı ve canları sıkılmış. Genç olanı serçeparmağının inanılmaz uzun tırnağıyla kulağını karıştırdı. Diğeri çeşitli kayıtsızlık pozları takınıyor, gözünü dikmiş uzaya bakıyordu, sanki gebertilmesi gereken en büyük düşmanı orada süzülüyormuş gibi. Rey'in karşı tarafında serseri birkaç öğrenci oturuyor, şaşkın ve sarhoş, inkâr olunamaz bir şekilde korkmuş görünüyorlardı. Bir tanesi kendini kaybetmişti ve şimdi ellerini yüzüne kapatmış, içini çekerek ağlıyordu. Kulakları korkunç bir kırmızı renk almıştı, sanki kendiliklerinden kanamaya başlayacaklarmış gibi. Kimse teselli etmiyordu onu. Ön uçta bir asker oturuyordu, kucağında tüfeğiyle, hiçbirinden pek etkilenmemişti.

Sabahın az öncesiydi, kamyon şafak öncesinin boş sokaklarından kıkırdayarak geçiyordu. Yoldaki her çukur eski kamyonu sarsıp titretiyordu ama yine de Rey uyuklamayı başardı. Henüz sokağa çıkma yasağı yoktu fakat o saatlerde her yer sessizdi. Rey o yangın gecesinde, sessizliğe güvenmemeyi öğrenmişti, bir yerde bir şey yanıyordu. Tabii. Tabii; çünkü ertesi gün askerler onun kasabasına gelip sorular sormuştu. Çünkü arkadaşları onu savunmaya gelmemişti. Rey onların kendiliklerinden geleceğini sanmıştı fakat asla gelmediler. Korkmuşlardı ya da susmaları söylenmişti kendilerine. Çünkü Rey o geceyi

hücrenin yer döşemesinde uyuyarak geçirmiş, sarındığı battaniye ayaklarını buz gibi soğukta, yanağını ise nemli hapishane döşemesinin üzerinde bırakmıştı. Rey uzun boylu, sırık gibi bir çocuktu; budala bir çocuktu babasının dediği gibi ama kötü bir çocuk değildi.

Öfkesi yatışınca, Rey'in babası "Buradan gitmemiz lazım oğlum" dedi.

Bu düşünce Rey'i müthiş üzdü. "Nereye gideceğiz?" diye sordu ama cevabı biliyordu tabii ki. Kente, kente; herkesin gittiği yer orası. Beraber ağladılar, babayla oğul ve sonra döşemede yatıp uyudular. Suçlular gibi. Onlar için kasabada tek güvenli yer orasıydı. Trini, hücre babayla oğluna kalsın diye sarhoşları göndermişti.

Girişken ve fırsatçı belediye başkanı, arkasında büyük bir kalabalıkla dışarıdaydı. Trini herkesin evine gitmesini rica etti, sabaha her şeyin hallolacağını söyledi. Ve halloldu: Yeşil askeri kamyonlar yokuşa dizildi ve bir tümen asker indi silahlarıyla yangının kökenleri hakkında tahminde bulunmaya hazır halde. Belediye başkanının bürosundan kalan külleri kurcaladılar ve sonra da askerlerin bile yaşının çok genç olduğunu söylediği birinci şüpheli şahsın evini. Öfkeli kalabalıklar evlerine saklanmıştı, fazla ilgili görünmekten korkuyorlardı ve yetkililerin işlerini yapmasına izin vermeye hazırdılar. Askerler, Rey'in evinde, başkentte tehlikeli sayılan görüşleri benimseyen kitaplar buldu, gerçi bu resmi emirler Rey'in kasabasında hiçbir zaman uygulanmamıştı.

Rey'in babasını sorguladılar. Adam bir hafta sonra birkaç ezikle ve kırık bir kaburgayla serbest bırakıldı. Rey'in babası, tutuklanan adamı, kentte silah dolu bir evde yakalanan adamı okutmamış mıydı? Ve nasıl oluyordu da bu namuslu kasabadan çıkan bir genç, bir suçluya dönüşüyordu? Ve böyle bir trajedinin sorumlusu kimdi? Her yerde söylentiler vardı. Okul yönetim kurulu, Rey'in babasının gönderilmek zorunda kalınmasının utanılacak bir şey olduğunu söyledi. Ona tahsis ettikleri evi

boşaltması için iki hafta verdiler ve mütevazı bir parti planladılar ve hiçbir öğretmen katılmadı. Rey takım elbisesini giymiş ve babasının iş arkadaşlarıyla vedalaşmak amacıyla gitmişti. Kendi kendini yiyordu. "Korkuyorlar oğlum" dedi Rey'in babası. "Onları suçlama."

Rey şimdi karnında bir tüfeğin dürtüşünü hissetti. "Uyan âşık çocuk." Onu otobüsten indiren askerdi bu. Sırıtıyordu.

Rey'in içinde bir protesto duygusu yoktu. Boynu ağrıyor, şakakları zonkluyordu. Kamyondan inerken Rey sabah olduğunu gördü. Artık kentte değil, bomboş bir yerdeydiler: ağarmış, havasız bir gezegende. Yerler çıtır çıtırdı ve yer yer camlar vardı, yarı karanlıkta, Rey'in ilerisine ve her tarafına doğru uzanıp giden, her büyüklükte kraterlerle delik deşikti. Zar zor seçebildiği kumullar ve tepeler vardı.

"Neredeyiz?" diye sordu Rey askere.

Asker yanıt vermedi.

"Ay" dedi kırışık takım elbiseli sakallı adam.

Mahkûmlar bir grup halinde birbirine zincirlendi. "Dümdüz ileriye doğru yürüyün" dedi askerlerden biri, "aynen önünüzdeki adamın bastığı yerlere basın."

Ay bir mayın tarlası demek ki, diye düşündü Rey. Takım elbiseli adam onun önünde zincirlenmişti ve döndü şimdi ve gülümsedi. Zincirli ellerini kaldırıp sakalını kaşıdı. "Benim için kolay" dedi. "Benim ayaklarım küçük. Ama sizin için kolay olmayacak."

"Benim için sorun yok" dedi Rey.

Bir silah sesi geldi, yakından değil uzakta bir yerden. Kafile bir saniye durakladı. Gülen insanların boğuk, uzaktan gelen sesleri duyuluyordu.

"Burada daha önce bulundunuz mu?" diye sordu Rey önündeki adama.

Adam üstdudağını ısırdı ve başını sallayarak onayladı. "Burası benim ikinci adresim."

Yürüdüler, zincirlerle, ufka doğru.

5

Norma bir anne değildi. Hiçbir anlamda, birazcık bile. Evinde, bu durumu gösterecek iki çiçek vardı: tozlu, kurumaya yüz tutmuş yaprakları büyük bir umutla ve çaresizce güneşe doğru meyletmiş ve solmuş, unutulmuş, artık sefilce teslim olmuş ev bitkileri. Norma yalnız yaşıyordu, kendi başına, bencilce değil ama yalnız. Onun toplumsal yaşamı, kaybolmuş insanlardan oluşan hayali bir ulusun annesi olduğu radyoydu. Özel yaşamıysa antiseptik ve boştu, anıların, müziğin ve yalnızlığın yeriydi. Anne olmayan Norma, diş ağrısı çeken bir çocuğu teselli edemez ya da bir seramiği kıran bir çocuğu disipline sokamazdı. Birbirine girmiş saçları can acıtmadan tarayamaz ya

da bir pantolonun yırtılmış dizine yama dikemezdi. Bu tür şeyler ona doğal gelmiyordu. Ev hayvanı yoktu, onun için kapıyı tırmalayan hantal bir köpek yoktu, bir karyolanın arkasında tembel tembel onun çıkmasını bekleyip sonra sarı gözleriyle bakıp da Norma'yı tanıdıktan sonra sıvışan tekir bir kedi yoktu. Ondan bir şey talep eden canlı hiçbir şey yoktu, kurumaya yüz tutmuş bitkiler dışında, onun yalnız evinde, Rey kaybolduğundan beri, karnının doyurulmasını isteyen ya da banyo yaptırılması gereken biri yoktu, hiç kimse yeniyetme kâbuslarından deli gibi kan ter içinde ve bağırarak uyanmamıştı.

Şimdi çocuk vardı, Norma'nın ilk dersi: O sabah, şafak vaktinden önce, Victor çığlık atarak uyandı.

Bu tür duygulanımları davet etmek işkenceydi, annelerin rutin bir şekilde yaşadığı türden bir şey: Yürek kabartan, fedakârca bir sevgi duygusu. Her pazar radyoda bunun numarasını yapmak bile yeterince zordu. Şimdi nasıl yapabilirdi ki bunu? İçgüdüsel dürtüsü, kapısını kapatmak, sesi engellemek oldu; yalnız, kapı zaten kapalıydı. Çocuktan kurtuluş yoktu: Bir insan, bir çocuk ve Norma'nın mekânına davetsizce girmiş acısı. Mahmur gözlerini ovuşturdu ve kalktı.

Çocuğu hâlâ titrer halde, bağırmak için harcadığı güçten ötürü bitkin, göğsü bir inip bir kalkar ve zorlukla nefes alırken, gömleksiz ve zayıf, gözleri kıpkırmızı, her hücresiyle, hayvanat bahçesinden kaçmış bir hayvan gibi bakarken buldu. "Victor" dedi Norma. Kadın ona dokunması gerektiğini hissediyordu ama neresine? Nasıl? Elini çocuğun başına koydu ve divana –kendi divanına, kendinin ve Rey'in divanına– oturdu ve çocuk eriyip ona karıştı sanki. Doğal, içgüdüsel bir şeydi bu, çocuk hiç duraksamadı. Sıkı sıkı sarıldı Norma'ya. "Bir şey yok" dedi Norma, "sadece bir rüyaydı." Norma'nın daha önce bir filmde ya da radyodaki pembe dizilerden birinde duyduğu bir cümleydi bu.

Çocuk derin derin nefes alıyordu ve kalbinin vuruşlarıyla ta içeriden sarsılıyordu. Norma, çocuğun titrediğini hissetti.

Rey kaybolmuş ve Norma onu görmeyeli neredeyse bir yıl olmuştu. Norma, Rey'in o tuhaf, kulağa yabancı gelen bir adın yazdığı kimliğini aldı ve yanında taşıdı. Bunu bulundurmak tehlikeli bir duygu veriyordu. Norma merak ediyordu. Bu kimliği birisine sormalı, diye düşündü, üniversitedeki arkadaşlarından birine ama hemen, bunu yapamayacağına karar verdi. Bu, Rey'i bir çeşit ele vermek olurdu. Adamın sırları vardı ve Rey'in genç yüzünün yaşlı görünmesine yol açan şeyin de bunlar olduğundan kuşkulandı. Ne kadar dramatik gelmişti bütün bunlar, ne kadar abartılı, müzik ve parlayan ışıklar ve Rey'in o tuhaf ve kendini çok yüksek görürcesine sorusu. Ve sonrasında, Rey götürülürken otobüsteki yolcuların yüzleri, Norma'yı suçlayan... zengin kızı, beyaz kız, sabah sabah işlerine giderlerken ahmaklığıyla rahatsız ediyor onları, hepsinin hayatını tehlikeye sokuyor, askeri kızdırıyor. Utanılacak bir şeydi bu bir şekilde ama Norma ne yapabilirdi ki şimdi, Rey gitmişti ve Rey'i hatırlatacak, o gecenin anısından ve tuhaf bir kimlikten başka bir şey kalmamıştı Norma'ya. Birilerine, Rey'i o parti gecesinden sonra gördünüz mü ya da bir şey duydunuz mu diye sormaktan korkuyordu. Birilerine, Rey'in alınıp götürüldüğünü, kendisinin de bunu gördüğünü söylemekten korkuyordu. Kime söyleyeceğinden de pek emin değildi her halükârda.

Norma kimseyse bir şey söylemedi ama bir tek o gece tanımış olmasına karşın, yokluğunda Rey'e karşı büyük bir tutku beslediğini fark etti. Yahut şu yüzdendi belki de: Norma, Rey'in ölümünü görmüş gibiydi sanki ve bundan daha mahrem bir şey olabilir mi? Ya Norma, Rey'in gördüğü son dost yüzse? Son dostça temassa? Norma geceleri Rey'i düşünüyor, ne zaman geleceğini merak ediyordu. Onunla evlendiğini düşlüyordu çünkü mümkün olabilecek en romantik olay buydu sanki. Onun hakkında, dikkat çekmeden soruşturma yapmanın yollarını düşündü: Mektup mu? Telefon mu? Gerginlik her gün artıyordu ve her gün, Rey'i üniversitede, hareketli kalabalıkların arasında, öğrencilerden oluşan bir grubun ortasında, elinde si-

garasıyla, kısa süren mahkûmiyeti hakkında kayıtsızca bir şeyler anlatırken bulmayı bekliyordu. Ya Norma, Rey'i görürse? Ya Rey kimliğini sorarsa? Norma bunu hayal etmişti, hep üzerimde taşıdım diyecekti. Annesinin öğrettiği şekilde gülümsemeyi de unutmayacaktı, annesinin, erkekleri çok fazla şey ele vermeden tavladığına yemin ettiği tarzda. Annesi, erkekler konusunda bir uzman. Norma, üniversiteden eve döndüğünde sık sık, annesini yalnız, dalgın gözlerle bakıyor ve radyoyu bomboş eve serenat yapıyor halde bulurdu. "Baban kafayı çekmeye gitti" derdi sözleri geveleyerek. "Beni bıraktı."

Norma annesini koridorun sonundaki yatak odasına götürür, giysilerini çıkarır, yatağa yatırır ve bu sırada, hiçbirine inanmadığı hikâyeleri tekrarlardı boyuna: "Babam geç saatlere kadar çalışıyor anne. Kuşkucu davranma. Seni yaşlandırır bu."

Başka zamanlar, akşam yemeği masasında, Norma'nın annesiyle babası sert tek heceli sözlerle konuşur, Norma da eşlik ederdi. Elinden gelen, mutlu bir aile yaşamının en iyi pantomimini yapar ama sonunda gözleri odağını yitirir ve düşünceleri kafasından kayıp giderdi ve işte Rey karşısındaydı, sigara dumanını otobüsün açık penceresinden üflerken, kaybolacağından habersiz, budalaca gülümserken. Pilavı ver, derdi babası ve Norma'nın kendine gelmesi için bir an geçmesi gerekirdi. Neyin var senin? Bir şeyim yok baba. Yalpalayan elleriyle tabağı verir, ihtiyarsa kaşlarını çatarak annesine dönerdi: Bu kızı çok şımarttın. Ve annesi başını sallayarak onaylardı, kocasının karşısında kişiliksiz, her hatanın ve bütün hataların, bütün parayı eğitimi için harcadıkları kızın üzücü davranışının suçunu kabullenerek. Bunların hiçbiri söylenmemeliydi, Norma gayet iyi biliyordu bunu, babasının soğuk mantığını ama Norma bunları düşünmek istemiyordu, Rey'i düşünmek istiyordu, cesur ve gizemli Rey'i, durgunluğu ve gerginliği ve sırlarıyla evini değil, Rey'i.

Daha sonra, Norma'yla Rey çift olduklarında Norma, gittiğinden beri hep onu düşündüğünü söyledi Rey'e, daha pek tanımadan hem de ve düşüncelerinin niçin ona doğru gittiğini

merak ettiğini söyledi. Rey sırıttı. "Ben karşı konulmaz biriyim" dedi sanki bir gerçeği bildiriyormuş gibi.

Bu bir kibirlilikti ama Norma bilmek istiyordu: "Beni düşündün mü?"

"Elbette."

"Gerçekten mi?"

"Eski bir hikâye bu" dedi Rey.

Kent merkezine yakın, Idorú denen bir semtte, sadece Bollywood filmlerinin, İngilizce-Bengalce-Hintçe ucubelerin oynadığı bir sinemanın önündeydiler. Tanıştıkları gecenin üzerinden iki yıl, Rey'in yeniden ortaya çıkmasından sonra bir yıl geçmişti. Rey bilet alıyordu ve şimdi Norma'yı içeriye yönelttı. Norma, Rey'in elini tuttu. Bu sinemada iki ay ya da daha fazla bir süredir aynı film, koreografili danslar için sürüyle genç kızın, süslü kılıçlar ve hançerlerle yapılan savaşlar için de karınca sürüsü gibi yeniyetme delikanlıların kullanıldığı bol renkli bir epik oynuyordu. "Ben Hintçe anlamıyorum" diye fısıldadı Norma ama Rey, çeviriye gerek olmadığını, hikâyelerin gayet basit olduğunu söyledi. Ve doğruydu: Kötü adamlar öylesine kolayca tanınıyordu ki, perdede belirir belirmez ıslıklar ve yuhalamalarla karşılanıyorlardı. Kahramanlar tabii ki gürültülü bir şekilde alkışlanıyor ve Rey de katılıyordu. Rey, Norma'nın ellerini tutup avuçlarını birbirine çarptı ve Norma, loş karanlıkta Rey'in gülümsediğini görüyordu. Norma rahat değildi ve gergindi, sinema gürültülüydü, ter ve içki kokuyordu. Perdedeki aktörler anlaşılmaz bir dilde çene çalıp duruyordu. "Niçin beni böyle yerlere getiriyorsun?" diye fısıldadı Norma.

"Çünkü böyle yerler var. Sen merak etmiyor musun?"

Film hiç durmadan oynuyor, ışıklar bir türlü yanmıyordu. "Her türlü şey olur burada" dedi Rey, "ve her tür insan gelir." Norma'ya kendi kenti hakkında ders vermeye sardırmıştı. "Sen çok iyi yaşıyorsun" dedi Rey, bir gün ona sıkıcı bir şekilde. "Buranın aslında nasıl bir yer olduğunu bilmiyorsun. Sana göstereceğim."

"Bak bu da hoş, şehir çocuğu. Ben burada doğdum."

Rey ısrar etti.

Sinema, sinemanın karanlık geçitleri, Norma'nın hayatında hiç görmediği şeylerdi. İnsanlar sigara yakıyor, izmaritleri perdeye fırlatıyor, gülüyorlardı ve film de seyircilerin gösterdiği reaksiyonlar kadar anlaşılmaz bir şeydi: erkekler şarkı söylüyor, kadınlar dans ediyor, özlem dolu bakışlar atıyorlardı birbirlerine. Seyirciler, bıyıklı bir haydut, bir kadını kaçırınca takdir edercesine tezahüratta bulundu ve aynı adam öldürülünce de yine alkışladılar. Ne zaman bir öpüşme gerçekleşmeden kalsa yuhalamalar ve ipeksi, siyah saçları uhrevi bir yaldız gibi parlayan, ceylan gözlü, kıvrak başrol oyuncusuna ıslıklar duyuluyordu. Tartışmalar şarkıya dönüşüyor ve seyirciler boyuna girip çıkıyordu, sanki sinema bir bekleme salonuymuş, sanki film bir bahaneymiş, asıl meselenin tümüyle dışında bir şeymiş gibi. Kapılar gıcırdayarak açılıyor, perdeye soluk sarı bir ışık düşüyor ve herhangi bir şeye yoğunlaşmak Norma'ya çok zor geliyordu. Dil bunların yanında hiçbir şey değildi, sarhoşun biri sinemanın köşesinde akortsuz bir gitarı tıngırdatıyordu; karanlıkta bir sürü ses, herifi elindeki gitarla geberteceğini bildiriyordu.

Bir saat sonra Norma gitmek istedi.

Ama Rey daha bitirmemişti. Norma'yı kentin kıyısındaki kalabalık mahallelerde yürüttü; boyaları dökülmüş ve camsız pencereleri çivilerle tutturulan ince, beyaz naylonlarla kapatılmış, bir önceki yüzyıldan evlerin önünden geçirdi. Bir zamanlar parlak olan renkleri kir tabakalarıyla kararmış, mezara benzeyen evler; sonunda kafalar uzanıyordu dışarıya, her seferinde de haşin bakışlı bir kadın, neler oluyor, o gürültü nedir, sokaktan gelen kim, kim gidiyor ve kiminle, görmek için kafasını çıkarıp bakıyordu. Süslü kadınlar, haşin suratlı herifler, gürültücü çocuklardan sürüler, spor ayakkabılarını bağsız giymişler, ayakkabıların dışarıya fırlamış dilleri tuhaf bir selam gibi sallanıyor. Bu tür mahalleler dürtülerden bir ağdır, dedi Rey, insansal, elektriksel, biyolojik, tıpkı bir orman gibi: Yazın,

anlaşılmaz bir et karnavalı; kışın, pencerelerde battaniyeler ve karartılmış evler. O gün kıştı. "Mum kullanıyorlar" dedi Rey. "Dağlardaki gibi."

Norma, geleceği bilseydi belki de "Hepimiz öyle yapacağız" derdi, "savaş kente gelince" ama bilmiyordu ve bu yüzden de böyle bir şey demedi.

Durumun ne kadar kötüleyeceğini kimse bilmiyordu.

Rey'in elini yakaladı ve ona yaslandı kalabalık kaldırımlardan yol bulup geçerlerken. "Orman nasıldır?" diye sordu.

Rey, Norma'nın, sırf onun ormandan söz edişini duymak hoşuna gittiği için birkaç kez sorduğu soru üzerine düşündü. "Orman ebediyen devam eder. Bitmeyen orijinallikleri, cafcaflı renklerde, yamru yumru budaklı ağaçları ve çürüyen kabukları, orman örtüsünü delip geçen gün ışığı ve boşanan yağmurun orman damına sanki metale çarparmış gibi vuruşu. Ve renkler, renkler, renkler..."

"Bir bilim insanı gibi konuşmuyorsun, şair gibi konuşuyorsun."

Rey gülümsedi. "İkisi birden olabilir miyim?"

"Ama sen şair olmayı seçersin."

"Niçin seçmeyeyim ki?" dedi Rey.

Yürümeye devam ediyorlar ve Norma sadece aşktan konuşmak istiyordu. Kaldırımlar pisti ve su kanalları ve sokaklar ve Norma gözünün önüne Rey'in anlattığı gibi bir cangılı getiriyordu: Oranın uçsuz bucaksızlığı, hayret verici kirliliği, güzel insanları ve gelenekleri. Kenti görmek istemiyordu, bu kısmını, bu çirkin kısmını. Norma yorulmuş, ayakları sızlıyordu ve kentin öteki tarafında kafeler ve restoranlar ve insanların sizi soymadığı parklar vardı. "Sen hep böyle misin?" diye sordu. "Bir kadına nasıl davranılacağını bilmiyor musun?"

"Oturduğumuz yer burası" dedi Rey, onun dediğini duymazdan gelerek, "kente ilk geldiğimizde." Yeşil bir evin ikinci katının penceresini gösterdi. "Görmek istemiyor musun?"

"Hayır" dedi Norma. "Gerçekten."

Rey'in yüzüne acı bir gülümseme düştü. İncinmişti.

"Yorgun görünüyorsun tatlım" dedi Norma. "Eve gidelim." Evden kastettiği, Rey'in üniversiteye yakın bir yerde tuttuğu bir odaydı. Bazı günler öğleden sonra, akşam başlayana kadar orada yatar, sonra bir otobüse binip babasının evine gider, kendi yatağına girer ve geç vakitlere kadar Rey'i düşünürdü. Norma şimdi Rey'e yanaşıp ayak parmaklarının üzerinde yükseldi ve Rey'i şakağından öptü. "Hâlâ kâbus görüyor musun?"

"O kadar kötü değil."

"Ne zaman anlatacaksın bana" dedi Norma, "ne zaman anlatacaksın sana neler yaptıklarını?"

Şimdi Rey kaşlarını çattı, sonra kendine hâkim oldu. "Evlendiğimiz zaman" dedi.

Norma, Victor'u nefes alışları yavaşlayıncaya kadar tuttu. Victor ona muhtaç bakışlarla baktı, sonra gözlerini sımsıkı kapattı. "İyi misin?" diye sordu Norma ama Victor konuşmak istemiyordu. "Tekrar uyumak istiyorum" dedi Victor, "uyuyabilirsem". "Burada kalmamı ister misin?" diye sordu Norma ve çocuk "evet" dedi. Norma divana, çocuğun yanına yattı, çocuk zayıftı her şeyden önce ve ikisi divana rahat ama sıkı sıkıya sığdı. Çocuk yüzünü Norma'nın yan tarafına yasladı ve Norma kımıldamadı. Bir süre sonra Victor yeniden uyumuştu. Norma Victor'a rüyasında ne gördüğünü sormak istemiş ama bu bir şekilde yanlış gibi gelmişti. Tuhaf bir yerde ve tuhaf insanlar arasında Victor'un da kâbuslarının özel kalmasına hakkı vardı.

Norma gün doğarken yeniden kalktı. Victor'u uyandırmadan mutfağa, kahve yapmaya gitti. Radyoyu, yayının hışırtı ve uğultusunu, sabah spikerinin haberleri okuyan cırlak sesini ancak duyacak kadar az açtı. Birkaç saat sonra radyoda olacaklardı, Victor'la ve kim bilir neler bekliyordu onları. Norma'yı değil, o güvendeydi, asıl çocuğu. Elmer çok acıklı bir hikâye vaat etmişti. Norma dönüp oturma odasına baktı. Çocuk hâlâ

uyuyordu. Günün bu erken saatlerinde bile çocuk için birtakım şeyler planlanıyordu, çocuk henüz uyuyorken bile. Çocuğun kâbus görmesinde şaşacak bir şey yok, çaresizliğinizi hissetmeniz zor olmasa gerek. Dün radyodayken ve sonra, otobüsten fırlayıp kaçtığında bunları biliyor olsa gerek. Zavallı çocuk, zavallı aile, Norma'nın duygusallığının yalanına kanıp da çocuğu buraya, Norma'ya gönderen zavallı arkadaşları. Onlara bunun bir şov olduğunu nasıl anlatırsınız? Kayıp Kentin Radyosu gerçek ama gerçek değil. O tatlı ses Norma'nın denetiminde bir şey değildi, sadece bir şeydi. Sabah haber spikeri, Norma'nın yerine geçen kişi vır vır konuşuyordu. Adamın bir karizması yoktu. Can kaybı olmadan Roma'ya zorunlu iniş yapan bir uçak, patlayıp kasırgaya dönüşmesinden korkulan tropikal bir alçak basınç alanı, diyabetin nedenleri konusunda bir araştırmanın bulguları. Norma, kendi haber okuma tarzının farklı, daha güzel olduğunu düşünmekten alıkoyamadı kendini. Yerel haberlerde hiçbir şey yoktu: büyük bir tantanayla doldurulan yol çukurları, yeni boyanan binalar için planlanan kurdele kesme törenleri, liman bölgesinde bir fahişeyle yakalanan ünlü bir yazar. Miamiville'de gece çıkan bir yangın, bir binayı yok etmiş, on yedi kişi evsiz kalmıştı. Elektrik kontağından, dedi haber spikeri. Sonra boğazını temizleyip devam etti... Norma'nın işittiği doğru muydu? Norma o mahalledeki, alev alev yanan kabuğundan on yedi kişiyi fırlatıp atan küçücük bir evin gözünün önüne gelmesiyle sarsıldı. On yedi kişi ha? dedi içinden. Kahvesinden bir yudum aldı ve parmaklarıyla saydı: bir baba, bir anne, dört çocuk, eski dilden başka bir şey bilmeyen bir büyükanne, bir amca, bir hala, dört çocuk daha, eski sevgilisiyle sadece bir ziyaret için gelmiş bir kuzen, uzak bir büyük halanın sevilen yeğeni ve gebe karısı ve daha kaç kişi? Bütün köy kaldırımdadır şimdi, sokakta, diye düşündü Norma. Parklarda yatacaklar hepsi ya da kayalık sahilde, kurtarabilmişlerse battaniyelerle, kurtarabilmişlerse bir zamanlar yaşadıkları hayatı hatırlatacak küçük eşyalarla. Norma'nın ürpermesine yol açtı

bu. Üstlerindeki külleri silkecek ve birarada kalacaklardı, mecburlardı buna, aile bir kez ayrıldı mı bir daha kesinlikle bir bütün olamaz, burada böyle. Rüzgârda saçılan çöpler gibi kaybolup giderler.

Norma'nın ailesi böyle değildi; birbirini takip eden nesiller ya da kuzenlerle dolu çocukluk anıları yoktu. Norma'nın kayıplara karışmış kimsesi yoktu. Ailesiyle ilgili hatırladıkları sıkıcı bir şekilde çok azıcıktı: Sadece kendisi ve annesiyle babası. Bunların birbirine karşı nefretini ayrı bir kişi, onlara sinsice yaklaşan bir canavar gibi görebilirdi ya da her birini iki kez sayabilirdi: Birarada bulunan –çirkinleşmiş, mutsuz, gücenik– insanlar ve birbiriyle evlenmemişse de birarada olabilenler. Yahut aile ağacını gerçekten genişletmek istiyorsa babasının metreslerini de sayabilirdi. Bir on on beş tane vardı Norma'nın annesinin nefret ettiği ve imrendiği, Norma'nınsa sadece nefret ettiği bu şık giyimli, siyah saçlı kadınlardan. Onlar gelir, gider, isimleri ve yüzleri değişirdi ama Norma hep farkındaydı onların, parfümlerinin, babasının suçlu suçlu sırıtmalarının.

Bir tek Rey'in daha küçük bir ailesi vardı: Tek başına kalmıştı. Annesi o kadar gençken ölmüştü ki Rey onu zar zor hatırlıyordu ve babası, Rey'in Norma'ya dediğine göre, kente taşındıklarından birkaç yıl sonra ölmüştü. Erkek ya da kız kardeşi yoktu. Sonrasında Rey, amcası Trini'yle yaşamıştı. Ama doğrusunu kim biliyor ki? Rey, geçmişi konusunda numaralar yapıyordu, hep yapardı bunu. Rey eğer yaşıyorsa, diye düşündü Norma, belki de hâlâ böyle yapıyordur, şimdi de. O soğuk, sıkıcı günde, başkentte oturduğu ilk evin kapısında Rey kapıyı çalalım diye ısrar etmişti, sırf görmek için. Norma pek emin değildi.

"Bu binadan kimseyi hatırlıyor musun?" diye sordu Norma. "Seni hatırlayacaklar mı?"

Rey omuzlarını kaldırdı. "Bir zamanlar burada oturduğumu söylerim onlara. Çok abartılacak bir şey değil." Rey bunun yeterli olacağından emindi. "Ve artı benim gülümsemem, artı bu genç ve güzel kadın."

Norma'nın yüzü kızardı. İkinci katın sahanlığına çıkarlarken merdivenler gıcırdıyordu.

Rey kapıyı Norma'ya çaldırdı. Kapı çok eskiydi, tahtadandı ve onlarca yılın yaz sıcağında ve nemli kışlarında şişmiş, büzülmüş ve yaşlanmıştı. Bir şekilde yasadışıydı Norma'nın burada bulunması, kentin yanlış tarafında, bir yabancının kapısını çalması, sevgilisinin önceki yaşamının müzesini ziyaret etmek için. Rey'i öptü, kapıyı tekrar çaldı. Kapının öteki tarafında bir ayağın yere yavaş yavaş sürtünmesini ve birkaç kilidin metalik sesini duydu. Kapı açılmak üzereydi herhalde ama bir duraklama oldu. "Evet?" diye seslendi birisi. Yaşlı bir adamın neşeli ve zayıf sesiydi bu. "Kim o?"

Bir sessizlik oldu. Rey sırıttı ama bir şey söylemedi. Norma dirseğiyle dürttü. "Haydi" diye fısıldadı. Onu çekip buraya getiren kendisi değil miydi?

"Kim o?" dedi ihtiyar adam yine, sesinde bir şaşkınlık vardı. Rey ağzını fermuarla kapatıyormuş gibi bir hareket yaptı. Norma renginin kırmızıya döndüğünü hissetti, bu kabalığın karşısında şaşkına dönmüştü. İçinden gülmek geldi. "Bir şey söyle!" dedi dişlerinin arasından ama Rey eliyle kulağını kabarttı sanki Norma çok uzaklardan sesleniyormuş gibi.

Norma gırtlağını temizledi ve tam konuşmak üzereydi ki, Rey eliyle kızın ağzını kapattı.

"Baba" dedi. "Benim, Rey."

Sabah, Norma'yla Victor'u kontrol odasında, çok eski kulaklıkları takmış, cangıl şivesini taklit etmeye çabalayan aktörlerin sesini dinlerken buldu. Bunların bir grubu gelmiş ve gitmişti. Victor'a boyuna şekerler ve pastalar vermişler, onu radyoda gezdirmişlerdi, sanki kral ailesindenmiş gibi. Bunun dışındaki her şey çabucak unutulmuştu sanki. Yine de işte, kontrol panelinde aktörlerin sesinin ritmine göre bir artıp bir azalan kırmızı ışıklar, ses kabininde tuşlara deli gibi hızla basarak benzersiz melodramatik senaryolarını yazan Len. Elmer

kontrol odasını, dükalığını seyreden bir dük gibi gözden geçiriyordu. Tozlu camın arkasında, bakışları hüzünlü bir adam, köyünden bir barajda çalışmak için ayrıldığı ama barajın savaşta tahrip edildiği konusunda bir şeyler okuyordu. Bir aktördü tabii. "Bombalar!" diye bağırdı. "Ses boğuldu..." Adam sustu ve avucuna öksürdü. "Doğru mu bu?" diye sordu. "Pek doğru gibi gelmiyor. Kim yazdı bunu?"

Norma oturduğu yerde büzüldü. Beşinci yahut altıncı defaydı bu. Aktör Shakespeare eğitimi almıştı ya da CV'sinde böyle yazıyordu. Her bitirdiğinde başını kaldırıp umutla Len'e bakıyor, o da Elmer'e bakıyor, Elmer başını hayır anlamında sallıyordu. Bir defa daha. Norma kulaklığını çıkardı ve içini çekti. Elmer ağzını açıp dumanı dışarı süzülmeye bıraktı. Sıkılmış görünüyordu. Kahverengi takım elbisesinin dizleri ve dirsekleri aşınmış, donuk bir parlaklık almıştı. Ama Victor eğleniyor görünüyordu, gülüyor ve hatta aktör bir sözcüğü yanlış telaffuz edince düzeltiyordu. Şimdi, kulaklığını çıkarınca Norma bu yapılanın gerçekten saçma bir şey olduğunu hissetti, aktör bir defa daha denemeye koyulmuş, dikkatle metnine bakıyor, camın arkasında sesi duyulmadan okuyordu. Ama daha yarısında Elmer başını hayır anlamında salladı. Len beceriksiz aktörün omuzuna dokundu. Adam kâğıdı bıraktı ve ses kabininden çıktı kederli bir şekilde. Victor güldü.

"Reklamlar buçukta girecek" diye seslendi Elmer diafona, aktör kaybolduktan sonra. Len iki kez el çırptı. Victor'a hiçbir şeye dokunmaması söylenmişti ama Victor hayatında hiç böyle bir yer görmemişti ve merakından boğulacak hale geldiği belliydi. Basmaması gereken bir düğmeye basarak birkaç denemenin yarıda kesilmesine yol açtı. Özür diledi, aktör hariç herkes güldü ve birkaç dakika sonra Norma, Victor'u yanıp sönen başka bir lambaya gözünü dikmiş, sanki dokunmaya kalkışacakmış gibi bakarken yakaladı.

"Helikoptere benziyor" demişti Victor tekrar tekrar, onu ilk kez içeriye soktuklarında. "Onları köyün üzerindeki gökyü-

zünde uçarken görmüştüm" dedi. Uyuşturucu yok etme programları, diye tahmin etti Norma. Victor bir resim çizmiş ve öğretmenine bunların ne olduğunu sormuştu. "Kızılderili dilinde bir adı var ama ben *asıl* adını öğrenmek istiyorum."

"Kızılderili dilindeki adı ne?"

Victor bir an düşündü. "Hatırlayamadım" dedi.

Şimdi çocuk oynuyordu. Norma gözleriyle görüyordu bunu: Radyo istasyonu bir helikopterdi, bu kontrol odası tüm ülkede, vadilerin ve nehirlerin üzerinde hızla dolanıyor, ülkenin kıyıları boyunca gidiyor, çöllerini geçiyordu. Norma da çocukla birlikte hayal kuruyor ve çocuğun kafasının başka şeylerle meşgul olduğunu görmek onu mutlu ediyordu. Çocuk birdenbire gençleşip yaşına dönmüş görünüyordu, yoksa çocuğun öylesine yaşlı göründüğü gün sadece dün müydü?

Len radyo istasyonunu ayarladı. Bir deterjan reklamı yavaş yavaş sönüp gitti, oynayan çocukların sesi. Herkes dinlemeye koyuldu. Başlarken bir çıtırtı vardı, sonra çukur, çakıllı bir moloz yığınından yükselen kederli bir keman sesi. Sunucunun konuşması başladı:

Bu pazar Kayıp Kentin Radyosu'nda... Cangıldan bir çocuk geliyor... Anlattığı hikâyeye inanamayacaksınız... Yüreğinize dokunacak... Yaşlar getirecek gözlerinizden... Neşe ve umut verecek size... Yürek burkan hikâyesini dinleyin çocuğun yaptığı yolculuğun... Kente kadar yaya yürüyerek... Ve onu buraya getiren düşleri... Norma onun sevdiklerini bulmasına yardım edebilir mi?.. Bu pazar, çok özel bir Kayıp Kentin Radyosu'nda...

Burada keman yerini doğanın seslerine bırakıyor, cıvıldayan kuşlara, düz taşların üzerinde hiç durmadan çağıldayan sulara ve sonra da çocuğun titreyen sesine, "Benim adım Victor" diyor sadece.

Len el çırptı. Victor gülümsedi.

"Bravo!" dedi Elmer. "Norma?"

"Güzel" dedi Norma. "Hiçbir yanlış yok."

"Dalga mı geçiyorsun? Bir defada yaptı! Çocuk çok doğal."

Victor paneldeki bir düğmeyle oynadı ve hoparlörlerden bir ses dalgası geldi, sonra kayboldu. Hepsi çocuğa döndüler. "Ben yürüyerek gelmedim" dedi çocuk.

"Elbette yürüyerek gelmedin." Elmer alnını kaşıdı ve bir sigara daha yaktı.

Norma kalktı ve sandalyesini küçük kontrol odasının bir köşesine itti. "Mümkün bile değil böyle bir şey, öyle değil mi?"

"Kulağa güzel geliyor" dedi Len.

Elmer gırtlağını temizledi ve çocuğu, kapının hemen dışında yiyecek şeyler olduğu vaadiyle dışarı gönderdi. Victor hiç şikâyet etmeden kalktı. Len sesi kıstı ve çocuğun peşinden dışarı çıktı. Yaylı kapı savrulup arkalarından kapandı.

"Sorun nedir Norma?" diye sordu yalnız kalır kalmaz Elmer. Hoparlörlerden gelen alçak bir vızıltı, sanki sönen bir balondan çıkıyormuş gibi bir ses vardı. Elmer parmaklarını saçlarından geçirdi. Norma hemen bir şey söylemedi. Elmer kravatını gevşetti ve gömleğinin en üst düğmesini çözdü. "Konuş" dedi. "Dinliyorum."

"Yorgunum." Norma sandalyesine yığıldı. "Ben bu işi beceremiyorum. Çocuk bu sabah bağırarak uyandı."

"Çocuklar bağırır Norma. Ne yapabilirsin ki?"

"Mesele de bu. Bilmiyorum." Norma dudağını ısırdı. Rey de aynı şekilde bağırırdı, kan ter içinde, ateşler içinde, bir nöbetle uyanırdı. Şu kâbuslar.

"Bu program seni rahatsız mı ediyor?" dedi Elmer. Takım elbisesinin ceketini çıkarıp panelin üzerine serdi ve kırmızı küçük ışıkları gömdü.

"Çocuk yürüyerek gelmedi Elmer. Ve biz onu geri gönderemeyiz. Aldatamayız onu."

"Norma, bu işlerin nasıl yürüdüğünü biliyorsun."

"Söz ver bana." Kadın onun gözlerinin içine baktı. Her şeye rağmen, Elmer'in yüzü nazikti, yuvarlak ve şişman, neredeyse nitelikten yoksun bir yumuşaklığı vardı. Gülümsediğinde, şimdiki gibi, yanakları kabarıyor, gözleri küçülüyor ve sanki göz-

lerini kısarak bakıyormuş gibi bir hal alıyordu. Yaşlanmıştı ama dost olmuşlardı. Bir gün Norma, doğru dürüst konuşamayacak kadar derinden kederlendiğinde, Elmer'in onu öpmesine bile ses çıkarmamıştı. Hapishaneden sonraydı bu, her şey yitirildiğinde. Yıllar önceydi ve o kadar uzak bir geçmişte kalmıştı ki Norma zar zor hatırlıyordu.

"Deneyeceğim" dedi Elmer.

"Teşekkür ederim."

Elmer kalktı, ceplerinde bir sigara arandı. "Ne yapacaksın bu çocukla?" diye sordu. "Konuşuyor mu?"

"Birazcık" dedi Norma. "Bayağı iyi görünüyor."

"Dikkat et bir şey çalmasın."

Norma gülümsedi. "Çalınacak ne var ki? Bana yeteri kadar para vermiyorsun."

"Hükümete şikâyet et, bana değil" dedi Elmer, sigarası dudağında sallanırken. "Ben bir şey yapamam Norma, biliyorsun bunu." Norma'ya bir sigara uzattı ama kadın başını salladı.

"Çocuğun insanlarını arayayım" dedi Norma. "Listeyi alır giderim."

Elmer dönüp baktı. "Niçin?"

"Çocuk dün gece kaçtı. Otobüsten atladı ve koşup Kışla'nın oradaki bir mahalleye daldı. Ne kadar korkmuş olduğunu düşünebiliyor musun?"

"Burada hiç korkmuş gibi görünmüyordu."

"Elmer, sen beni dinlemiyorsun bile. Bu sabah çığlık atarak uyandı."

Bir an sessiz kaldılar. Elmer kafasını kaşıdı. "Ne vermiştim ben sana? Bir günlük izin mi?"

"İki günlük."

"Listeye baktın mı?"

"Hayır" dedi kadın. "Ya sen?"

"Vaktim olmadı." Elmer içini çekti. "Bu insanlar hakkında hiçbir şey yok elimizde biliyor musun? Mahalleleri bile yok.

Sadece isimleri. Tahminimce bunlar Yenikent'te bir yerlere dağılmış haldedir ama bunun ötesini, kim bilebilir ki?"

Kent, muamma gibi bir şeydi, yayılmış gitmişti ve girilemeyecek kadar yoğundu ama listede yaklaşık altmış isim vardı ve bunların bazıları yaşıyor olsa gerekti.

"Bu işi yasal bir şekilde yürütmem lazım elbette" dedi Elmer. "İlk önce bütün isimleri dikkatle araştırmalı."

"Elbette."

Konuşmaları penceredeki bir tıklamayla kesildi. Victor yan kapıdan kayıt odasına girmişti. Len arkasında duruyordu. Çocuk el salladı. Elmer'le Norma da el salladı.

Elmer diafonun düğmesine bastı. "Orada ne yapıyorsun ufaklık?"

Victor sırıttı. Len başparmağını havaya kaldırdı. Birkaç saniye sonra da cızırdayan sesi geldi. "Ne zaman gidebileceğimizi soruyor."

Elmer, Norma'ya bakıp gülümsedi ve diafona vurdu. "Nereye gitmek istiyor?"

Çocuk sessiz bir yanıt verdi ve sonra Len'in sesi duyuldu yine: "Her yere. Her yere gitmek istiyorum, diyor."

"Bu bir şey değil mi?" dedi Elmer, Norma'ya.

"Muhteşem." Norma çocuğun mutlu olduğunu görüyordu. "Harika bu."

"İlerlemedir bu" dedi Elmer. "Haydi Norma. Ne istiyorsan onu yap. Benim düşündüğüm şey değil bu."

"Senin düşündüğün şey ne?"

"Pek emin değilim doğrusu. Seni üzgün görmekten usandım. Hepsi bu. Bunun sana iyi geleceğini düşündüm. Değişmez alışkanlıklara kapılmıştın."

"Bana yavru bir köpek vermeye benzemez bu Elmer. Bu bir çocuk."

"Biliyorum." Elmer eğilip ona yaklaştı. "Bunun seni birazcık sarsacağını düşündüm. 1797'yi görünce seni düşündüm. Ne diyebilirim?"

"Hiçbir şey. Hiçbir şey diyemezsin. Hiçbir zaman bir şey diyemezdin zaten."

"Neden söz ediyorsun?"

Norma sustu. "Bilmiyorum."

Elmer ellerini havaya kaldırdı. "Norma, sana bir şey söyleyebilir miyim?" İçini çekti. "Senin için endişeleniyorum diyorsam, gerçekten endişeleniyorum. Hepsi bu. Şimdi, çocuğun ailesini aramak istiyorsun, güzel. Hayat senin."

"Teşekkür ederim."

Sonra Elmer listeyi istedi. Liste Norma'daydı, değil mi? Norma ceplerini karıştırıp o kâğıt parçasını ararken Elmer yine diafona döndü. "Sen iyi bir çocuksun."

Kayıt odasında Victor pazılarını kasıyordu.

Norma zor günleri her şeye boş vermişçesine geçirdiyse Rey'in suçuydu bu. Rey kaybolmalardaydı. Norma'nın gözlerinin önünde, silahını doğrultmuş bir asker onu bir otobüsten çekip indiriyor. Rey bir yıl sonra su yüzüne çıkıyor yine, Norma onu nereye götürdüklerini sorduğunda "Ay"dan başka bir şey söylemiyor. Ve sonra, kent merkezinin batı kenarındaki yeşil bir ruhsatsız binanın ikinci katının kapısında Rey, ahlaksızca, aynen böyle, öldürdüğü babasını diriltiyor. Niçin? Tüm bunlar Norma'nın hiç aklından çıkmadı ve kafasında katı birtakım yapıların oluşmasına yol açtı: Benim kocam bir savaş alanına girip zarar görmeden geri dönebilir. Yapabilir, yaptı, yapar, yine yapacak. Ölüyken hayata geri döndü. Ölümün dışındadır o. Tuhaf bir inanç elbette ama Norma'nın suçu muydu bu?

Rey'in babası kapıyı açtı ve oğluna tepeden tırnağa baktı. Norma kenarda duruyor, kendini huzursuz hissediyordu. "Sen misin?" diye fısıldadı ihtiyar adam. "Sen misin?"

"Benim, baba" dedi Rey ve ihtiyar inanamıyormuş görünüyordu buna, gözlerine inanamıyordu sanki. Uzanıp Rey'in yüzüne, hafifçe çarpık burnuna, gamzeli gülümsemesine, gür kaşlarına dokundu. Rey babasının dokunuşuna sokuldu ev ke-

dileri gibi. Norma başını çevirdi, birden utanmıştı, rutubet lekeli duvara yoğunlaştırdı bakışlarını.

Ev bir kişiye bile yetecek büyüklükte görünmüyordu. Her yerde, döşemeden yükselen kâğıt yığınları vardı ve her birinin üzerine, gayet iyimser bir şekilde, her şeyi yerinde tutmak için el büyüklüğünde birer taş konulmuştu. Her yerde sözlükler vardı, masada, kahve sehpasında: Fransızca-Wolof[1] dili, İngilizce-Rusça, İspanyolca-İbranice, Quechua[2] dili-Katalanca, Almanca-Portekizce, İtalyanca-Hollandaca. Norma'yla Rey divana oturdular, yayları divanın kumaşından dışarı çıkmıştı rahatsız edici bir şekilde ve ihtiyarın su getirmesini beklediler.

Norma eski boruların şikâyetlerini, duvarların derinlerinden gelen bir foşurdama, homurdanma sesini dinledi. Rey'e döndü. "Sen boktan bir herifsin" dedi.

Rey gülümsedi ve başını sallayarak onayladı ama Norma şaka yapmıyordu. Hiç anlayamıyordu böyle bir gaddarlığı: Babasını ölmüş göstermek, sonra adamı Norma'nın üzerine böyle fırlatıvermek ha?

İhtiyarın gözleri pek görmüyordu fakat evin içinde gayet ustaca hareket ediyordu. Elindeki tepsi pek titremiyordu ve suyu sağa sola dökmedi. Rey sehpanın üzerinde bir yer açtı ve ihtiyar adam divandaki boş yeri reddedip bir gazete yığınının üzerine oturunca da her biri, su dolu kalın bardaklarını aldılar ve şerefe kaldırdılar. "Yeniden kavuşmalara" dedi ihtiyar. Bulanık çeşme suyunu yudumlarlarken bir an bir sessizlik oldu. Sonra Rey'in babası kırış kırış elinin içine öksürdü. Oda loş ve rutubetliydi. "Nerelerdeydin?" dedi adam, oğluna. "Ölmemi mi bekliyordun?"

Üçünün arasında çok tuhaf bir sessizlik oldu. Rey hiç kımıldamadan oturuyordu sanki babasının söylediği şey hakkında düşünüyormuş gibi. Norma gözlerini kırparak, yüzüne konmaya kalkan bir sineği kovdu.

---

1. Senegal ve Gambiya'da yaşayan bir Afrika halkı. (ç.n.)
2. Peru'da ve Bolivya, Şili, Kolombiya ve Ekvator'un Peru'ya komşu bölgelerinde yaşayan bir Kızılderili halkı. (ç.n.)

"Evet, gene başlamayalım oradan" dedi ihtiyar, güldü ve elini sallayarak soruyu savuşturdu, sanki bir dumanı ya da sisi dağıtıyormuş gibi, sanki hiçbir anlamı yokmuş gibi. Yüzü sapsarı ve yorgundu, seyrelmiş saçları dümdüz geriye taranmıştı. Dazlak kafası çıplak ve soluktu. "İyi misin oğlum?"

Rey başını sallayarak onayladı.

"Ben idare ediyorum" dedi ihtiyar. "Ve sorduğun için teşekkürler. Amcanı görüyor musun?"

"Ara sıra."

Bu bir görüşmeydi ve Norma gereksizdi. İhtiyar onu tanımıyordu ve Rey de Norma'yı tanıtmamıştı. Görünür olmaya çalışarak oturdu öylece, babayla oğul birbirlerini süzer, birbirlerine pinpon oynar gibi sorular sorarken: çalışmalar, sağlık, para, uzak aile bağları.

Konularını bitirdikleri görülünce ihtiyar bir çekmeceden bir paket sigara çıkardı ve onlara ikram etti. Rey aldı ve sonra ikisi sigara içiyordu. Sigaralarını aynı şekilde, ikinci ve üçüncü parmaklarının arasında tutuyorlardı. Tuhaf görünüyordu bu. "Bırakman lazım oğlum" dedi ihtiyar.

"Bırakacağım. Senin de bırakman lazım."

İhtiyar başını sallayarak onayladı. "Peki, kim bu genç, güzel hanımefendi?"

"Bu, Norma."

Bu an, bir gülümseme gerektiriyordu, Norma elinden geleni yaptı. İhtiyar başıyla selam verdi ve hayali bir şapkayı çıkarıyormuş gibi selamladı. Sonra ellerini dizlerinin üzerine koydu ve "Evladım, sen benim sorumsuz oğlumdan daha iyilerine layıksın" dedi.

"Kızın kafasını tuhaf fikirlerinle doldurma" dedi Rey birden.

"Sana söyledi mi kızım?"

"Neyi söyledi mi?" diye sordu Norma.

"Onu Ay'a götürdüklerini." İhtiyarın gözleri parlıyordu. Gazete yığının üzerinde yer değiştirdi ve çarpık bir şekilde gülümsedi. "Benim oğlum aranan biri" dedi.

"Bu yüzden seni ziyaret etmiyorum baba" dedi Rey, kafasını sallayarak. "Sen lafını bilmeden konuşuyorsun."

"Peki siz birbirinizi görmeyeli ne kadar oldu?" diye sordu Norma. Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz da lafa karıştığına pişman oldu.

İkisi de omuzlarını kaldırdı, birlikte, sanki bir işaret verilmiş gibi. "O kadar çok olmadı" dedi Rey'in babası "Bir yıl. Geri döndüğünde burada oturuyordu. Söyledin mi kıza?" diye sordu yine.

"Geri döndüğünü mü?"

"Ay'dan" dedi Rey.

"Onu götürdüklerini biliyorum" dedi Norma. "Oradaydım. İki yıl önceydi."

"Sen Ay'da mıydın? Ne kadar romantik, oğlumla Ay'da mı tanıştınız?"

"Hayır, efendim."

"Terörist oğlumla" diye mırıldandı ihtiyar. "Bu memlekette yüksek sesle konuşmanın karşılığı budur."

"Ama ben onu götürdükleri zaman oradaydım" dedi Norma. En özel anısı: Otobüs, kayboluş. Bekleyerek, bir yabancıya âşık olarak geçen uzun haftalar. "Ben..."

"Biz evleniyoruz" dedi Rey, onun sözünü keserek. "Norma benim nişanlım."

Norma, Rey'e sert bir bakış attı. Rey onun bacağını çimdikledi.

"Oo!" diye bağırdı ihtiyar, elindeki suyu sehpaya koyarak. El çırptı ve yeni bir oyuncak alınmış çocuklar gibi gülümsedi. "Gelmenin bir nedeni olduğunu anlamıştım!"

Evde pek hava yoktu ve neredeyse hiç ışık yoktu. Duman, bulutlar halinde tavanda toplanmıştı. Evlenmek ha? İhtiyar gerçekten sevinmiş görünüyor, dikkatle Rey'e bakarken Rey sehpayı iterek harap divandan uzaklaştırıyordu. Rey bir dizinin üstüne çöktü Norma, bir Rey'e, bir ihtiyara baktı şaşkın halde .Sonra Rey konuşuyordu ve bu kesinlikle

Norma'nın hiç düşlemediği bir şeydi: Kentin yanlış tarafındaki daracık bir evde, kışın, ölüp yeniden dirilmiş bir ihtiyarın önünde. "Norma" diyordu Rey, "eşim olur musun?" Tanışalı iki yıl olmuştu ve zaman çok çabuk geçmişti. Rey çılgınca sırıtıyor, ihtiyar adam el çırpıyordu ve bunların tümü çok tuhaftı.

"Evet" dedi Norma, bir Rey'i bir babasını süzerek. Aklına gelen tek yanıt buydu. Duvarlar sanki her an çökecekmiş gibiydi. Rey'in babası kalktı yine. "İçkiler" diye bağırdı. "Bir içki!" Norma, Rey'in onun parmağına takıverdiği basit gümüş yüzüğü inceliyordu. "Bu sadece bir şov mu?" diye sordu. "Baban için?"

"Bizim için" dedi Rey.

İhtiyar bir şişe berrak likörle geldi, bardağındaki suyu bir kitap yığının yanında duran solgun bir çiçeğin saksısına döktü ve Rey'le Norma'ya da böyle yapmalarını işaret etti. İkisine de cömertçe birer içki doldurdu ve yeniden şerefe kaldırdı. "Keşke annen sağ olsaydı. Trini'ye söyledin mi?" dedi Rey'in babası. Çok hızlı konuşuyordu, nefessiz kalacaktı neredeyse. İhtiyar heyecanlanmıştı. "Töreni ne zaman yapacaksınız?"

"Bilmiyoruz baba."

İhtiyar, gözlerini kısarak baktı. "Ben çağrılacak mıyım?"

"Elbette!" dedi Norma.

"Elbette" dedi Rey de.

Norma'nın anlamadığı şeyler oluyordu. İhtiyar adam mendiline biraz içki döktü ve bununla gözlüklerinin camını sildi. "Şu yüzüğe bakayım" dedi. Norma sol elini uzattı ve ihtiyar başını salladı. "Görüyorum ki işin pek kazançlı değil oğlum."

"Senin gibi şair olmalıydım" dedi Rey ve ihtiyar güldü. Bardaklarını kaldırdılar yine ve herkes gülümsüyordu.

"Fakat evladım" dedi ihtiyar, Norma'ya dönerek, birdenbire ciddi bir yüzle. "Eğer aklın varsa şu bizim soyadımızı alma."

"Ne demek istediniz efendim?"

İhtiyar adam ve sapsarı teni, ihtiyar adam ve sarı gülümsemesinin çarpık çurpuk dişleri. Adamın yalnız, kırış kırış yüzü. Duman dolu oda. "Aptalları oynamanın zamanı değil evladım."

"Dinleme sakın onu" dedi Rey. "Babam lafını bilmeden konuşur."

Kontrol odasında, yıllar sonra, Elmer listeyi gözden geçiriyordu. "Norma" dedi birdenbire. "Bir sorun var."

"Seni seviyorum Norma" dedi Rey.

Şu kâbuslar, Rey, nereden geliyor onlar? Ne yaptılar sana?

"Bizim soyadımız lekeli, evladım." İhtiyar adam dudağını ısırdı ve yere baktı. "Bu konuda benim de payım var, oğlumun da payı var. Söyleyeyim sana: İsteme bu soyadını."

"Ben de seni seviyorum Rey."

Çocuk camı tıklattı. Yüzünü cama dayadı ve yanaklarını şişirdi. Güzel bir çocuktu.

"Norma, üzgünüm" dedi Elmer yine, "ama bir sorun var."

İkinci Bölüm

6

Elijah Manau al yanaklı bir başkentliydi ve askerler geldiği zaman altı aydır 1797'deydi. Çekingen bir adamdı ve bu da nedensiz değildi. Öğretmenlik yapmak üzere bu rutubetli ve durgun yere sürgün edilmesi Manau'nun değişmez niteliksizliğinin kanıtıydı. Bölgesel yerleştirme sınavında sonlara yakın, kentteki daha iyi okullardan birinde görevlendirilme sınırının epey altında bir puan almıştı. Moral bozucu sonuçlar test sınavından birkaç gece sonra radyodan, alfabetik sırayla duyuruldu. Saatler sürdü. Ailesi varlıklı da değildi, nüfuzlu tanıdıkları da yoktu ve dolayısıyla, yapılabilecek bir şey yoktu. Evinden ayrıldığında otuz yaşındaydı. Hayatında hiç cangıla gitmemişti. Daha doğrusu, kentin dışına hiç çıkmamıştı.

Manau, sır olarak kalacağını düşündüğü niteliksizliği açığa çıkmış bir adamın utancını taşıyordu. Babasının onun geleceği konusunda hep söylediği gibi, bir başarısızlık timsali haline gelebileceğini fark ediyordu. Kasaba, yani yeni memleketi sürekli sırılsıklam ve sıcaktan şişmiş bir yerdi. Yağmurlar geldi ve pek rahatlama getirmedi. Zahir adında, savaşta iki elini de kaybetmiş bir adamdan oda kiraladı. Zahir'in oğlu Nico zoraki bir öğrenciydi, öğretmenine ve ev arkadaşına güvenmiyordu. Manau bazen onların küçük tarlalarını işlemeye yardım ediyordu fakat aslında bu konuda hiçbir becerisi yoktu. Toprak ona hiç cazip gelmiyordu. Manau, betonu ve geride bıraktığı her şeyi özlüyordu. Nico'nun sakat babası oğlunun yardımı sayesinde, kesik kollarıyla toprağı kazıyor, ağır yükleri sırtında taşıyor, çuvalları geniş omuzlarında dengeliyordu. Adam kaya gibiydi. Geceleri Manau rutubetli havada gıygıylayan sivrisineklerin sesini, uzaktan gelen gaklamaları ve cangılın çıkardığı çeşitli çığlıkları dinliyor ve perdeleri çekip çıplak vücudunda çıkan, ona hep dert olan yaraları ve lekeleri kontrol ediyordu. Onun günlük çilesiydi bu, tuhaf bir kendini beğenmişliğe dönüşmüş kişisel hijyen faaliyeti. Kişiliğinin acınacak hali cinsel fantezilerinde çok önemli bir rol oynuyordu. Bakılıp tekrar sağlığına kavuşmak! Masaj yapılıp meyve özleriyle, ot iksirleriyle yağlanmak! Bulanık bir tıraş aynası ve bir gaz lambasıyla kendini –sırtında ve kaba etlerinde, koltukaltlarında çiçek açan çıbanlı deriyi– inceliyor ve çok yakında bir gün, bir kadının yüreğinde yumuşak ve cömertçe bir şeyleri harekete geçirecek kadar etkileyici görüneceğini düşünerek tatmin oluyordu. Kentte, çok sıcak hava nedeniyle cangıl kadınlarının daha serbest davrandığı varsayılırdı ve doğrusu Manau öğretmenlik için gönderileceği görev yerini öğrendiğinde tek tesellisi, bu gizemli kadınlar, onların açılmış, bronz rengi ve güzel bacaklarının hayaliydi.

Manau yağmurlardan sonra çoğu sabah okula erken gidiyor, göllenen suları süpürüyordu. Dam akıyordu ve bu konuda yapacak bir şey yoktu. En azından, okul binasının yükseltilen

tahta döşemesi için minnettar olabilirdi. Zahir bunun birkaç yıl içinde değiştirileceğini söylemişti ama şimdilik iyiydi, Manau'nun mutsuz adımlarına minimum bir gıcırdamayla direnebiliyordu. Hükümet, öğrencilerinin çekingen bir şekilde, meşgul edilmek için bekleyerek oturduğu on beş ilkel sıra göndermeyi kabul etmişti; aslında yirmi sıra vaat edilmiş ama 1791'deki bir görevli bunların beşini kendine alıkoymuş ve bundan hiç kimse, dolayısıyla Manau da şikâyetçi olmamıştı. Manau her sabah öğretmenliğe hevessiz bir şekilde başlıyor ve öğrencileri her gün, öğle yemeği için evlerine biraz erken gönderiyordu. Hepsi ilkokul öğrencisiydi. Manau, bilgili ve kültürlü bir kentli beyefendi gibi görüleceğini umut etmişti fakat onlarsa Manau'nun ağaçlar ve bitkiler konusunda cehaletiyle alay ediyor, kuşların sesini birbirinden ayırt edememesine şaşıyorlardı. "Kuşlar beni pek ilgilendirmiyor" dedi bir gün ve bunların kızgın sözler olarak anlaşılmasına şaştı.

Çocuklar ondan hoşlanmıyor değildi. Manau sıkıcıydı ama kimseyi incitmiyordu, bıkkın bir şekilde ders veriyordu fakat onları erken bırakıyor, bazı günler dersi tamamen iptal ediyordu ve kimsenin aldırdığı yoktu. Askerlerin iki tane paslı, gacırdayan yeşil kamyonla geldiği gün Manau hemen okulu tatil etti, öğrencilerinin yüzlerinde kendisinin rekabet edemeyeceği bir heyecan vardı. Karatahtaya kesirlerle ilgili bazı kurallar yazmıştı. Aritmetiği hiç sevmezdi. Dışarıda makineler takırdıyor, askerler meydana tenteler çekiyordu. Sonradan öğreneceğine göre, askerler bir yıldan fazla süredir ilk kez geliyordu. Yabancıların varlığı, gerginliğe yol açan ve dikkatleri dağıtan bir şeydi. Gözler fıldır fıldırdı. Manau, sıraları kazıyan tedirgin tırnakların sesini duydu. Yararı yoktu. Sokağa çıkın, dedi, hayatı öğrenin! Okul boşalınca gururla gülümsedi, sanki tembelliği sayesinde yeni bir pedagoji, çok ustaca bir eğitim yöntemi bulmuş gibi. Öğrencileri gitmişti, kalmasını istediği Victor hariç hepsi.

Manau'nun gördüğü kadarıyla, nihayet onu kabul edecek kadın Victor'un annesiydi, bir duldu. Kadın ondan yaşlıydı,

Manau biliyordu ama cangıl halkında hiç anlaşılmıyordu bu. Manau köyde geçirdiği sürede kadının geçmişi hakkında birkaç şey öğrenmişti: Vaktiyle kadın kentten gelen bir yabancıya âşık olmuş, adam savaşın sonunda cangılda kaybolmuştu. İnsanlar onun öldüğünü söylüyordu. Yani kadın serbestti ve Manau da kentten gelmiş bir yabancı değil miydi? Olasılıklar gayet açıktı. Ama Manau'nun en çok tahrik olduğu şey, gördükleriydi: Esaslı bacakları ve hoş kilosuyla gerçek bir kadındı bu. Siyah saçlarına kırmızı bir bant takardı ve küçücük ağzı her an gülümsemeye hazırdı sanki. Ceylan gözlüydü, yanaklarında bir pembelik vardı. İsmi Adela'ydı.

Şimdi sınıf boşalmış ve kadının oğlu Manau'nun karşısında duruyor, bekliyordu. "Victor" dedi Manau. "Senin baban asker miydi?"

Çocuk şaşırmış görünüyordu. Aslında, Manau da bunu niçin sorduğunu bilmiyordu. Yalnızca son günlerde kendi yalnızlığı öylesine dayanılmaz ve katıksız bir hale gelmişti ki, bu konuda bir şeyler yapmaya karar vermişti. Kadını her gün köyde, başında gümüşbalığı dolu bir tepsi taşırken görüyordu. Cılız oğlu sınıfın ilk sırasında, Zahir'in oğlunun yanında oturuyordu. Manau gördü, oradaydılar... yapması gereken tek şey konuşmaktı.

"Hayır, efendim" dedi Victor. "Sanmıyorum."

"Ah." Manau başını sallayarak onayladı. Çocuk bir an önce gitmek için sabırsızlanıyor, ikide bir kafasını kapıya çevirip bakıyordu. "Sen asker olmak istiyor musun?" diye sordu Manau.

"Bilmiyorum efendim."

"Eğer buradan gidersen annen üzülür."

"Annemi tanıyor musunuz efendim?" diye sordu çocuk gayet kibarca.

Manau birden, çocuğun giysilerinin altındaki kırmızı derinin bir şikâyet hissiyle tahrik olduğunu hissetti. Çocuk bir kaşınma dürtüsüne karşı koyuyordu. "Evet" dedi.

"Ah."

"Ama pek fazla tanımıyorum" diye ekledi Manau. "Pek fazla tanımıyorum."

Bir kadına çocuğu vasıtasıyla yakınlaşmaya çalışmak, diye düşündü Manau, ne kadar adice ve korkakça bir şey! Bu işi bitirmek istedi. Çantasından yeni bir kurşunkalem çıkardı. Victor'a verdi ve çocuk hiç tereddüt etmeden aldı. Manau çocuğu göndermek istiyordu ama Victor elinin içine öksürdü ve konuşmak için izin istedi. Manau kabul edince çocuk "Efendim" dedi, "siz evden ayrıldığınızda kaç yaşındaydınız?"

"Ne tuhaf bir soru!"

"Affedersiniz efendim."

Manau kalktı ve ne diyeceğini düşündü. On iki yaşında bir dünya yolculuğu mu, kuzeye giden bir geminin ambarında kaçak yolculuk mu? Yalan söyleyip kıtanın öteki tarafını yahut daha da ötesini –Afrika'yı– gördüğünü söyleyebilir miydi? Ben Avrupa'nın büyük katedrallerini, New York'un gökdelenlerini, Asya'nın tapınaklarını gördüm diyebilir miydi? Elbette, çocuk evden ayrılmakla tamamen farklı bir şey kastetmişti. Asıl mesele dünyayı görmek değildi, 1797 gibi bir yerde doğmuşsanız, hayata başlamak için yapacağınız şey buradan ayrılmaktı.

"Ben şehirliyim oğlum. Bizim ayrılmamız gerekmez."

Victor başını sallayarak onayladı ve Manau, söylediğinin korkunç, insafsız ve yanlış olduğunun farkındaydı. Şehirdeki çocuklar da burası gibi, kaçmayı düşlerdi.

"Ben otuz yaşındayım ve evimden daha yeni ayrıldım" dedi Manau. "Niçin?"

Çocuk dudağını ısırdı, kapıya ve sonra tekrar öğretmenine baktı. "Nico'dan" dedi. "O hep askerlerle gideceğini söylüyor. Diyor ki, o gidince ailesinin aç kalmasına hiç aldırmıyormuş."

Manau başını sallayarak onayladı. Ev sahibi bu korkusunu sık sık dile getiriyordu: "Nico'nun elleri olmasa biz aç kalırız. Ben ne yaparım bu kesik ellerle?"

"Bu seni niçin ilgilendiriyor?"

"Birisinin bir şeyler yapması lazım" dedi Victor. "O benim arkadaşım."

"Sen iyi bir çocuksun" dedi Manau. Victor'a teşekkür etti, omuzunu pışpışladı ve endişelenmemesini söyledi. "Babasıyla konuşacağım." Çocuğu kapıya götürdü ve koşarak arkadaşlarının yanına gidişini seyretti. Öğretmen, masasına döndü, bazı kâğıtları düzeltti, sonra tahtayı nemli bir bezle sildi. Dışarıda çocuklar askerlerin etrafında dolanıp duruyordu büyülenmişçesine. Hemen az sonra anneleri gelip onları kışkışlayacak, saklansınlar diye cangıla gönderecekti. Ama bu korkunun modası geçmişti ve çocuklar bunu biliyordu. Manau yürüyüp çocukların yanından geçerken onların gözünde heyecanlı bakışlar, hiçbir öğrencinin ona göstermediği bakışlar gördü.

Daha sonra Victor, annesinin öldüğü ve kendisinin 1797'den ayrıldığı günü köyün çözülmesinin başlangıcı olarak hatırlayacaktı. Nico gitmekten söz ediyor, Victor endişeleniyordu. İkisi askerleri seyrettiler, onlara hayran oldular uzaktan ve sonra da yakından; su ve meyve getirdiler onlara, kendilerinden isteninince. Bir saat sonra Nico bir askere nerelisin diye sordu. Delikanlı ancak on sekizinde görünüyordu. Bir numara söyledi ve dağlarda bir yer, dedi. Victor'la Nico aynı anda başlarını sallayarak onayladı.

"Çocuklar, bu sıcağa nasıl dayanıyorsunuz?" dedi asker, kızarmış yüzünü buruşturarak. Tentenin gölgesine çöküp oturmuş, terliyordu.

"Dayanamıyoruz" dedi Nico. "Buradan nefret ediyoruz."

Asker güldü ve birkaç arkadaşına seslendi. "Onlar da buradan nefret ediyormuş" dedi ve herkes onların zeki çocuklar olduğunu kabul etti.

Victor oradan nefret etmiyordu. Askere köydeki mahrumiyetleri sayan arkadaşını seyretti ve utandı. İş yok, dedi Nico ama pek doğru değildi bu: herkesin yaptığı tek şey çalışmaktı. Nico, yapacak bir şey yok, dedi ama Victor ağaca çıkmayı bile

bir etkinlik sayıyordu. Nico'nun bütün şikâyetleri gayet insafsızca ve hoşgörüsüzceydi. Öğleden sonra nehirde yüzmeye gideceklerdi, sıcağa böyle dayanıyoruz, demek geldi içinden. Ve harika bir şeydir. Güzel bir şeydir. Su serin ve bulanıktır ve dipte, ayak parmaklarını soğuk çamura sokarsın ve çamurun ayaklarının üzerini kapladığını, sanki seni boğmak istiyormuş gibi vantuzladığını hissedersin. Bunu düşününce güldü. Temiz çıkarsın. Ama bunların hiçbirini söylemedi. Nico öylesine kendine güvenerek konuşmuştu ki, onunla çelişmek neredeyse tehlikeli gibiydi. Sessizce dinledi ve sonunda genç asker Victor'a baktı ve "Ya sen ufaklık?" dedi. "Sen ne diyorsun?"

Asker ince, kemikli parmağını doğrultmuştu. Victor hemen dönüp arkasına baktı ve herkes güldü.

Tam o sırada anneler geldi ve çocuklarını alelacele dağıttılar. Victor'un annesi de gelmişti ve askere dik dik baktı. "Ayıp" dedi ve asker geri çekildi sanki vahşi bir hayvandan kaçarmış gibi.

"Ben iyiyim anne" diye mırıldandı Victor ama bir yararı yoktu. Kadın dinlemiyordu. Kadınlar askerlere sırayla bağırıyordu, çocuklar boynunu büküp dinledi. Annesi Victor'un elini sıkı sıkı tuttu, sesi diğer hepsinden yüksek çıkıyordu. Al işte, kadın suçlarcasına salladığı parmağıyla havada daireler çiziyor, Yüzbaşı'yı azarlıyordu. "Ne istiyorsunuz çocuklarımızdan?" dedi. "Görmüyor musunuz onlardan başka kimsemizin olmadığını?"

Yüzbaşı, kocaman yuvarlak gözlü ve bıyığı kırçıllaşmaya başlamış iriyarı, dev gibi bir adamdı. Victor'un annesi konuşurken özür dilercesine başını sallıyordu. "Madam" dedi Yüzbaşı, kadın sözünü bitirince. "En samimi özürlerimi sunarım. Askerlerime söyleyeceğim, çocuklarınızla konuşmaktan kaçınsınlar."

"Teşekkür ederim" dedi Victor'un annesi.

"Duydunuz mu çocuklar?" diye bağırdı Yüzbaşı.

Erlerden bir dizi *baş üstüne* geldi. Kadınlara saygılarından ötürü hazır olda duruyorlardı.

Özür dilemeler devam etti. Yüzbaşı, konuşurken kepini gagasından tutmuş çeviriyordu. "Korkarım bizler bu güzel köyün halkıyla temiz ilişkiler kuramadık" dedi kafasını sallayarak. "Biz sadece yardım için geliyoruz buraya. Bize verilen ciddi bir emirdir bu."

Bütün kadınlar başlarını sallayarak onayladı ama Victor, Yüzbaşı'nın sadece annesine hitap ettiğini biliyordu. Adamın gözlerinde görüyordu bunu. Annesi Victor'un elini kuvvetle sıktı ve Victor da sıktı.

"İnanın ki çocuklarınızdan istediğimiz hiçbir şey yok Madam" diye devam etti Yüzbaşı, dudakları bükülerek gülümseme şekline girdi. "Böylesine cazip olan, bu kasabanın kadınları."

O gün akşam kantin askerlerle doluydu. Soyunup fanilalarıyla kalmışlar, botlarını çıkarmışlar ve kapının yanına yığın halinde koymuşlardı. O günkü sıcak hayvani bir şeydi; haşlarcasına, bunaltıcı. Bütün köy onun ağırlığına teslim olmuş, akşamla kendilerine gelmeye çekilmişlerdi. Şimdi kantinin açık pencerelerinden ara sıra bir esinti geliyordu. İçerisi ayak ve bira kokuyordu. Askerler içkilerin dibine darı ekiyor, radyoyla birlikte şarkı söylüyordu. Tahta yer döşemesi parlak ve kaygandı. Manau'nun canı sıkkındı, mutsuz, öfkeli birkaç adamla litrelik şişeleri paylaşıyordu. Tükenen bira stoklarından ve çok içen askerlerden ötürü homurdanıyorlardı. Sadece bir bardak vardı ve bu yüzden sırayla içiyorlardı. "Bu veletler ne sanıyor kendini yahu?" Manau bir adamın söylendiğini duydu. "Bize bir şey bırakmayacaklar."

Müdavimler arasında gerçekten bir endişe vardı. Periyodik bir şekilde, birisi askerlere kederli bir şekilde gülümseyip şerefe kadeh kaldırıyor, sonra mırıldanarak küfür ediyordu.

Nico'nun babası geldi, kesik kollarını barın üzerine koydu ve hepsinin en büyük korkusunu doğruladı. Bir sonraki kamyonun gelmesine tam on gün vardı. "Bu da yollar selden kapanmazsa" diye ekledi Zahir. Mal teslim programını çok iyi bilirdi.

Bira kamyonları ya da başka bir kamyon geldiğinde Zahir, geniş sırtını mal yükleme ve boşaltmak için şoföre kiralardı. Göğsüne tutturulan özel bir arabası vardı ve böylece, elleri olmadan da yararlı olabiliyordu.

Manau, ev sahibine ve toplanmış adamlara bakıp başıyla selam verdi ve hoşgörüyle karşılandığını hissetti. Hiçbir şey şikâyet hali kadar topluluk oluşturamaz. Zahir'in gözlerinin içine baktı ve ona söylemesi gereken bir şey olduğunu hatırladı. Ya Nico giderse? Victor bunu bir çocuğun söyleyeceği gibi söylemişti: Nüanssızca; doğrudan ve yanlıştan emin bir şekilde. "O gidince ailesinin aç kalmasına hiç aldırmıyormuş" demişti Victor arkadaşı hakkında, dehşete kapılmış bir halde. Manau bunu, bu kadar net görmüyordu: Ne biçim bir yer burası, henüz yetişkin hale gelmemiş! Kimsenin aç kalacağı falan yoktu, Zahir'in de bilmesi gerekirdi bunu! Elbette, çocuk gitmek istiyordu. Yaklaşık iki yıldır okuldaki yaşça en büyük çocuk oydu. On dördüncü doğum gününü kutlamıştı birkaç ay önce, kasvetli, yağmurlu bir günde, omuzuna bile gelmeyen çocuklarla çevrili bir halde. Onun yaşındaki bütün çocuklar kente gitmişti. Bırak gitsinler, dedi içinden Manau. Bırak Nico da gitsin. Manau'ya komik geldi bu: Yavaş yavaş kaybolan köy, çamurlu meydandan başlayan yollar boyunca hep tahtalarla kapatılmış evler. Asma kilit takılı, kepenkleri kapalı, içerisi çürüyen evler. Sahipleri gelmiyor, para göndermiyor. Bu çok uzun sürmeyecek artık, numara yapmayı bırakacaklar, kitle halinde pes edecekler ve temelli kapatacaklar kasabayı. Bir dua okuyacaklar, arkalarını dönecekler buraya ve cangıl burayı kuşatsın, yerleşsin, parçalasın diye bırakacaklar.

Annelerin gelip çocuklarını dağıtmasından sonra birkaç ana baba Manau'ya şikâyete geldi: Nasıl olur da gitmelerine izin verirsin? Hem de bu zamanda? Anneler çocukları gitmesin diye çıldırmıştı çünkü anneler her yerde aynıdır. Ya bizi terk ederlerse? Manau'nun annesi de çocuğu için endişelenmiş, radyoda heyecanla puanını dinlediği gece onunla birlikte geç vak-

te kadar kalmıştı. Puan anons edilince kadın ağlamıştı, bunun ne demek olduğunu biliyordu. Nereye gönderecekler seni? diye sordu. Şimdi de Manau buradaydı. Manau bir süre, kendi yaptıklarının gerçekdışılığını hissetmişti. Hiçbir şeyde gerçek yaşamın ağırlığı, biçimi ya da rengi yoktu; çıplak, sefil bedenini hoşnut bir kayıtsızlıkla seyretmesi bundandı; Adela'nın onunla, nehir kıyısındaki kulübesinin gıcırdayan yer tahtalarında seviştiğini hayal etmesi de. Pis kokulu, dumanlı kantinin öte tarafındaki Yüzbaşı'ya şimdi böyle dik dik bakması da bundandı, korkusuzca, ne söylese yahut yapsa da köyün morali bozuk adamlarının onu destekleyeceğinden emin bir şekilde. Manau radyonun melodisine ağzını açmadan eşlik ediyor, kendi yüreğinin uzak vuruşlarını hissediyordu ve kendi kendine gülümsedi.

Dışarıda Victor, Nico ve diğer birkaç çocuk plastik sandıkların üzerine çıkmış, pencereden kantinin içine bakıyorlardı. Nico'nun kız kardeşi Joanna bir arkadaşıyla gelmiş, çocukları kızdırıyordu. "Maymunlar" dedi kızlar. "Kendi kafanız yok sizin." Çocuklar omuz silkerek bu sataşmaya boş verdi. Nico bütün gün bu işle meşguldü, askerleri kasabanın her yerinde gözlemiş, hatta keşif talimi için cangıla giden birkaçının bile peşinden gitmişti. Geri döndüğünde düş kırıklığı hiç de az değildi ve Victor'a, askerlerin tüfek atmadığını söyledi.

"Bir kere bile" dedi.

Kantin gürültüyle ve yaşamla patlıyordu. Çok tuhaf bir manzara vardı: On beş tane yabancı ve arka planda, neredeyse bir duman perdesinin ardına gizlenmiş birkaç müdavim. Birisi gayet ahenksiz bir şekilde şarkı söylüyor, ıslıklar ve kahkahalar melodiyi hemen bastırıyordu. Victor olan biteni görebilmek için ayak parmaklarının ucunda duruyordu. Oradaki, şimdi arkasını dönen, şimdi askerlere bakıp sırıtan adam öğretmeni miydi? Victor'un annesine gülümseyen Yüzbaşı, askerlerden bir grubun ortasında oturuyor, askerlerin gözleri saygıyla parlıyordu. Yüzbaşı, içinde ceset, ölü falan olmayan

savaş hikâyeleri anlatıyordu: Silahlar elde, çok uzun mesafelere yürüyüşler vardı sadece. "Ateş edecek hiçbir şey yok. Sadece yürümek. Bir çift botu paralamaya yeter. Adamın ayaklarını çürütmeye yeter."

"Hiç çatışmaya rastlamadınız mı?"

"Cangılın sonu yok" dedi Yüzbaşı. "Bölük komutanımız Moses'i aradık. Biz gezginci bölüktük."

Victor içeriyi görebilmek için çabalıyordu. Nico'ysa tam tersine, dirseklerini pencerenin denizliğine dayamıştı. Ama Victor yine de her şeyi duyuyordu ve şimdi dönüp arkadaşına baktı askerlik hayatının bu sıradan hikâyelerinden hiç etkilenmemiş bir şekilde. "*Bu mu* senin yapmak istediğin?" diye sordu. "Dolaşıp durmak mı?"

Nico omuzlarını kaldırdı. "Sen neyi biliyorsun ki?" dedi. "Savaş yok artık zaten."

"Çok aptalca geliyor bunlar."

"Sen aptalca geliyorsun" diye çıkıştı Nico. "Hiç olmazsa bir yerlere gidiyor onlar."

Victor onun koluna vurdu ve arkadaşı sandıktan aşağı düştü. Victor böyle bir şey yapmak istememişti. Diğer çocuklar geri çekildi, sesleri kesilmişti.

Nico kalktı. Daha küçük çocuklardan biri Nico'nun sırtındaki tozları silkelemeye başladı ama Nico onun eline vurup uzaklaştırdı. Gülümsüyordu. "Bir kaza, ha?" dedi Nico.

"Evet."

"Sen bu işlerde ustasın, öyle mi?"

Victor bir şey söylemedi. Nefesini tutmuştu.

"Özür dilerim de."

"Özür dilerim" diye mırıldandı Victor. Elini uzattı, tam o sırada Nico'nun, açık avucuyla göğsünün üstünden ittirdiğini hissetti. Geriye doğru düştü ve kafası duvara şiddetli bir şekilde çarptı. Hızlı bir nefes alma sesi duydu. Kızlardan birinin çığlık attığından emindi. Ortalık bir karardı, sonra tekrar aydınlandı. Victor'un nefesi kesilmişti. Gözlerini kısarak baktı:

Nico, beş altı çocukla beraber üzerinde duruyordu. Işık haleleri vardı tüm bu genç ve tanıdık yüzlerin etrafında.

"Kimseye anlatamazsın."

"Bir şeyi yok."

"Öldürdün onu..."

Birinde Victor'la Nico, nehrin ötesindeki ağaçlara tırmanıp bir helikopter görmüşlerdi; ağaçların tepesine değercesine geçerek nehrin akış yönünde gidiyor, gökte rasgele bir alçalıp bir yükseliyordu. Çok eskilerden, rüzgârlı bir günden bir görüntü. Helikopteri daha iyi görebilsinler diye ağaca hızla, iki kez düşmeye ramak kalarak tırmanmışlardı. Helikopterin uçuşunu görünce donup kalan Victor, onun nereye konacağını, nereye gittiğini merak etti. Bu makinenin içinde insan olduğunu bir an bile düşünmemişti, ona göre bu makine parlak ve çelik ve kendiliğinden canlı bir şeydi. Hem erkek hem dişi, kendi içinde bir varlıktı. Bunun geçmişini ve geleceğini gördü. Makine, kente tepeden bakan bir dağın tepesinde yaşıyordu. İçinde kanı ve çarpan bir kalbi vardı. Ve sonra helikopter, gözden kaybolmadan hemen önce güneş ışığını yansıttı: Gümüş bir ışık patlaması, berrak sabah göğünde parlayan bir yıldız gibi. Uzaktan gelen vınlama kaybolup gitti ama Victor dakikalarca sonra bile, gözlerini kısarak baktığında helikopterin kırmızı renkli bir gravür gibi parladığını, gözkapaklarının karanlık iç yüzünde köz gibi yandığını görüyordu.

Anın son kalıntıları geçtiğinde, soğuk nehre henüz dalmıştı.

Tuhaf, dedi içinden Victor, bunların arkadaşlar olması.

Gürültüler, bağırtılar, arkadaşları Victor'un etrafında bir duvar oluşturmuştu. Nico yanında diz çökmüştü. "Özür dilerim Vic" dedi. "İyi misin?" Victor, başını sallayarak onayladığını hissetti. Kızlardan biri parmaklarını Victor'un saçlarından geçirdi ve Victor kıza âşık olduğunu hissetti.

Barda, kasabanın adamları sırtları dönük halde askerleri dinliyordu. Savaş hikâyeleri. Manau, ev sahibinin kafasının göğ-

süne düştüğünü fark etti, sanki kalbinin nasıl çalıştığını görmeye çalışıyormuş gibi. İçme sırası ondaydı ve herif hiç acele etmiyordu. Başka bir adam onun sırtını sıvazladı ve Manau'nun ev sahibinin başını kaldırıp bakması epey bir zaman aldı. Gözlerini kısmış bakıyordu. "Bu konuşmaları sevmiyorum" dedi. Bardağını kesik kollarıyla kıstırarak, rahatça kaldırdı, dudaklarına götürüp içti. Tek bir damla bile dökülmedi. Bardağı Manau'ya verdi.

Ne incelik, dedi içinden Manau. Köpüğü yere döktü ve ev sahibine başını salladı. Askerler gürültü yapıyordu ve neşeliydiler ve Manau onlardan nefret ettiğinden emindi. Onlar gelir, giderdi, unutacaklardı. Ama Manau kalacaktı. *Biz* kalacağız, dedi içinden Manau ve bu şahıs zamiri beyninde hışırdadı. Yerel diyalektte iki türlü *biz* vardı: Bir, *sen*'i de kapsayan *biz* ve bir de kapsamayanı. Bu dili konuşan artık pek kalmamıştı, köydeki çok yaşlı birkaç kadın sadece ve başkası yoktu. Fakat eski sözcüklerden, bu dahil olmak üzere bazıları ulusal dile sızmıştı. *Sen*'i kapsayan *biz*, Manau'nun en sevdiği sözcüklerden biriydi. O gün akşam, bardağını kaldıran ve uzaktaki savaştan ötürü kederlenen ev sahibini seyrederken akrabalık gibi bir şey hissetti. İçki yüzündendi. Her şeyi bulanıklaştırıp tül gibi bir yarı aydınlığa dönüştüren korkunç sıcak yüzündendi. Askerler pişmanlık duymayan yabancılardı, Yüzbaşı marazi bir komedyendi ama Manau oraya aitti.

Victor'un annesi kantine girdi. Askerlerin tezahüratıyla karşılandı. Kıpkırmızı suratıyla gülümseyen Yüzbaşı şerefe kadeh kaldırdı, "Çocuklara!" diye bağırdı gayet azametli bir şekilde. Manau, Adela'nın önce kızardığını, sonra kaşlarını çattığını gördü. Onunla dalga mı geçiyorlardı? Bu düşünce Manau'da bir nefret ve hınç uyandırdı. Kadın, sade bir mavi etek ve yelkenli biçiminde süsü bulunan beyaz bir tişört giymişti. Tişört eskiydi, yakası öyle bir gevşemişti ki kadının sağ omzu görünüyordu. Yalınayaktı. Kadeh kaldırma faslı bitince Yüzbaşı kadına, onlarla beraber otursun diye tutturdu. "Sadece birazcık

Madam" dedi. Kadın kabul etmedi, yürüyüp Manau'nun yanına geldi ve konuşabilir miyiz diye sordu. Özel olarak.

Bunu duyunca Manau'nun nefesi kesildi. "Tabii ki" dedi çabucak. Neredeyse "Madam" diye ekleyecekti ki, yapmadı. Bu lafın uygunsuz kaçacağını düşündü. Nefesi bira kokuyor muydu? Sarhoş gibi mi görünüyordu? Kadına gülümsedi ve bu düşünceleri bir kenara bıraktı. Kadının sımsıkı büzülmüş dudaklarında bir aşkın belirtisi mi vardı ne?

Kadının peşinden dışarı çıktı. Çocuklar kaçışmak zahmetine girmedi. Pencerenin önünde toplanmışlardı, boşuna tabii ki. Bu gece, dedi içinden Manau, karnavalız. Dünyanın ortasındaki sirkiz. Jeneratör homurdansın ve müzik çalsın, bardaklar çıngırdasın şişeler çangırdasın! Tanrı, kaba herifleri ve vahşi gülüşlerini, içkiden sersemlemiş askerleri korusun, çocukların kahramanıdır onlar! Yine, *biz* sözcüğü Manau'nun önüne geçti dalgalanan bir bayrak gibi ve Manau, hemen yarından başlayarak, duruşunu düzeltmeye karar verdi. Bir başlangıçtı bu, bir başlangıç noktası. Kendisiyle ilgili her şeyi düzeltecekti. Daha iyi bir adam olacak ve annesi onunla gurur duyacaktı. Adela'nın peşinden gitti ve kantinin sadece birkaç metre ötesinde başlayan karanlığa girdiler. Kadın onun kolunu tutuyordu sanki Manau kaçıp gidecekmiş gibi. "Oğlunuz iyi bir öğrenci" dedi Manau yürürlerken. Dili dolaşıyor muydu? "Gerçekten zeki bir çocuk."

"Onu hep okurken görüyorum" dedi kadın. "Babasının ona getirdiği eski kitapları."

Artık kantinden epey uzaklaşmışlardı. Gün boyunca hiç yağmur yağmamıştı ve hava çok rutubetli ve sinek doluydu. Ağır ağır yürüdüler kasabanın boş caddelerinde, neredeyse sonuna, ormanın başladığı yere kadar.

"Siz ona sordunuz, öyle mi Bay Manau? Oğlumun babasını?"

"Evet."

"Niçin?" diye sordu kadın.

Kadında, Manau'yu hayran bırakan bir güç vardı. Kadın kasabadan geçerken Manau'nun dikkatini hep onun baldırları,

esnek bacak kasları çekerdi. Bunlar yüzünden kendini güçsüz hissederdi. Kadının eli Manau'nun kolunu gevşek bir biçimde tutuyordu ama Manau, kadının onu yakaladığını biliyordu. Manau'nun vücudu, sıcaktan ötürü ne kadar biçimsizleşmiş ya da çarpılmış olsa da hiçbir zaman bu kadının hoşlanacağı türden olamayacaktı. Kadının elinin hafifçe tuttuğu derisindeki kaşıntılı bir yer için için yanıyordu. Manau'da, karşı konulmaz bir dürüst olma dürtüsü belirdi. Pek sık gelmezdi bu.

"Ben yalnızım" diye fısıldadı Manau gözlerini kapatarak.

Az sonra –birkaç saniye, bir dakika sonra– gözlerini açtı ve kadın hâlâ karşısındaydı. Adela biraz yumuşamıştı yahut öyle görünüyordu. Loş ışıkta bunu fark etmek zordu. Kadın onun yüzüne dokundu. "Bizim öğretmenler hiç uzun süre kalmaz" dedi. "Kolay değil."

"Evet, değil" dedi Manau yavaş bir sesle.

Gece bir an bütün seslerden arınmış gibi geldi. Nedeni kadının elinin onun yüzünde olmasıydı ve sadece buydu. Bir anda geçip gitti. Kadın elini çekti ve Manau karanlıkta kadının elini takip etti gözleriyle. Kadının eli yan tarafında sarkık halde durdu, kor gibi bir şey ve sonra kadın elini diğer eliyle tuttu ve sonra iki elini de vücudunun arkasında sakladı.

"Özür dilerim" dedi Manau.

Adela başını salladı. "Victor bütün hikâyeyi bilmiyor. Çok küçüktü."

"Bir daha sormayacağım" diye söz verdi.

"Mesele yok" dedi kadın. "Bilmiyordunuz. Ona söylerim. Hemen."

"Gitmem lazım."

"Elbette" dedi kadın.

Manau gitmek istiyordu –niyeti buydu– ama bunun yerine kendini yere bakarken buldu, hareketsiz bir halde, kadının karşısında yere çakılmıştı. Kadınla göz göze geldi. Kadın onu bekliyordu.

"Evet?"

"Sizden istemek korkunç bir şey."

Kadın başını salladı, bir şey anlamamıştı.

"Benim derim" dedi. "Kaşınıyorum."

Kadın başını neredeyse fark edilmeyecek kadar hafifçe çevirdi. "Sizi kaşımamı mı istiyorsunuz?"

Manau başını sallayarak onayladı... kadın gülümsüyor muydu?

"Nereyi?" diye sordu Adela.

Uzaklık yüz metre ya var ya yoktu kantinden, çocuklardan, askerlerden ve savaş hikâyelerinden. Bunlar bir evren kadar uzaktı. Gece yıldızlarla delik deşikti. Kadın öldüğünde Manau bunu, bu dokunuşu hatırlayacaktı; kadının onun sırtını pençeleyen parmakları, önce yavaş yavaş, sonra haşin, sanki define bulmak için toprağı kazıyormuş gibi.

Manau geriye döndüğü zaman onlarca çocuk vardı ve Manau, kantinin kapısından girmek için onların arasından geçmek zorundaydı. Çocuklar sırf oranın yakınında durmakla sarhoş olmuştu sanki. Hepsi Manau'nun öğrencisiydi. "Bay Manau" diye bağırdılar. "Yarın okul yok! Okul yok!" Manau gülümsedi ve keyfi yerine geldi. Bazı çocuklar pantolonunun paçasını çekti. Bir asker pencereden kafasını uzattı ve Manau'yu başıyla selamladı. Manau çocukların arasında Victor'u ya da Nico'yu göremedi ve yine, kolları kesik ev sahibine oğluyla ilgili şeyi söylemesi gerektiği fikri birden aklına geldi ama bu düşünce sadece bir an kaldıktan sonra kayboldu ve sonra Manau kantinin içindeydi.

Aslında Victor oradaydı, çocukların arasına gizlenmiş, kantinin duvarına yaslanmıştı. Bir şeyim yok, dedi kendi kendine ama her şeyde bir yumuşaklık, bir bükülebilirlik vardı ve irkiltici geldi bu. Her şeye bakıp onu bükebilirmiş gibi hissediyordu –bir ağacı, bir taşı, bir bulutu– ve bundan ötürü kaygılandı. Yavaşça, kafasındaki şişliğe dokundu. Kan yoktu, sadece Victor'un içinde bir ateş vardı. Başı döndü. Kantinin duvarları titriyor, bütün yapı kahkahalarla sarsılıyordu.

İçeride her şey ipinden boşanmıştı. Sarhoşluk içeride patlamış ve kimse kurtulamamıştı. Askerler mekânın her tarafına sarmaşık gibi yayılmıştı, iki tanesi açık pencereden dışarı sarkmış, çocuklarla çene çalıyor, kafalarının üzerine duman üflüyor; bardakiler Yüzbaşı'nın çevresindeki, dikdörtgen biçiminde, daha küçük kalmış gruba katılmıştı. Manau girerken Nico'nun babasından bir bağırtı yükseldi ve hemen ardından, herkes öğretmeni alkışlıyordu. Kaşımalar, Adela'nın parmaklarının yakıcı izleri sırtında hâlâ sıcakken şimdi bir de bu; ağlama gibi bir şey hissetti. Manau bu coşkun alkışları elini kaldırarak kabul etti ve ev sahibiyle Yüzbaşı'nın arasında bir yere oturdu. Bir bardak dolduruldu ve Manau bardağı dudaklarına götürürken, etrafına toplanmış adamları başıyla selamladı.

"Bay Zahir az önce bize kollarından söz ediyordu" dedi Yüzbaşı, Manau içerken. "Öyle değil mi?"

Manau'nun ev sahibi başını sallayarak onayladı ve gırtlağını temizledi. Feci sarhoştu, bakışları dağılmış ve yayılmıştı. "Buradan pek uzak değildi, biliyorsunuz." Kesik kolunu sallayarak bir yönü gösterdi ve Manau, adamın kollarının birdenbire sonlandığı yeri örten, yamru yumru, kayış gibi sertleşmiş nedbeli deriyi gördü.

Yüzbaşı, Zahir'e bir bardak içki koydu. "Korkunç" dedi.

"Komün arazisinden çalmakla suçlanmıştım. Şimdi ot bürümüş ve kimse ekmiyor orayı fakat arazi kasabanın kenarındaydı, meydanı hemen geçince. *Tadek* yaptılar."

Tadek, diye düşündü Manau kafasını sallayarak. "Burada mı? Kim?"

"Yahu İL'ciler, arkadaşım. Böyle bir canavarlığı başka kim yapar ki?" dedi Yüzbaşı. "Lütfen, devam et."

"Beni seçen, Adela'nın oğluydu" dedi Zahir. "Çocuk daha dört yaşındaydı. Gidelim dediler. Gittim." Daha bira istediğini belirten bir işaret yaptı ve askerlerden biri bardağı doldurup ona verdi. Zahir dengeleme faaliyetine başladı ama bardak bileklerinin arasından kaydı. Zahir durdu. "Ama niçin bundan konuşuyoruz ki?" diye bağırdı Yüzbaşı'ya dönerek.

"Bu askerler bunları hatırlamıyor Don Zahir. Bilmiyorlar. Hatta bu sizin öğretmen, bu okumuş adam bile... *o* bile hatırlamaz."

"Ama ben o zamanlar burada değildim. Ben şehirliyim."

"Elbette."

"Peki şehirde" dedi Zahir, "her şey iyi miydi?"

Manau ev sahibiyle göz göze geldi. Oğlu gidecekti, bugün değilse bile, çok yakında. Herif aç kalacaktı. Karısı ve kızı da. Kasaba, her halükârda, cangılın içinde kaybolacaktı. Manau başını salladı. "Evet, haklısın. Şehirde her şey..."

"Korkunçtu" dedi Yüzbaşı. Gülümsedi. "Bağışlayın beni sayın efendim. Ama söyleyelim: Her şey korkunçtu."

Manau başını sallayarak onayladı. "Affedersin Zahir. Sözünü kesmek istememiştim."

"Hepsi bu kadar. Ellerimi aldılar! Ama ben yine de çaresiz bir adam değilim."

"Elbette değilsiniz Don Zahir" diye mırıldandı Yüzbaşı.

"Ve biliyor musunuz en çok neyi özledim?" diye sordu Zahir alçak bir sesle. Eğilip ötekilere yaklaşmıştı.

"Gitar çalmayı" dedi diğer adamlardan biri. "Don Zahir, iyi gitar çalardın!" Adam *tra-la-la*, diyerek bir şarkının yükselen bir melodisini söyledi ve görünmez bir çalgının tellerine vurdu duygulu bir şekilde.

"Hayır, hayır, o değil."

"Toprağı, bereketli ve nemli toprağı, ellerinde."

Zahir başını salladı. "Kötü bir şair gibi konuştun."

"Ne peki?" diye sordu Manau.

"Söyleyeyim size." Bir kolunu Manau'nun, ötekini Yüzbaşı'nın omuzuna koydu. "Parmaklarımı" dedi Zahir fısıldayarak, "karımın içine sokmayı."

"Hayır!" diyerek itiraz etti Yüzbaşı çok aşırı bir neşeyle.

"Evet!"

"Don Zahir! Bu ne bayağılık!"

Ama yüzünde, Tanrı'dan merhamet istemek için dua eden bir dindar ifadesi vardı. Manau huşu içinde oturuyordu. Eğer mümkün olsaydı, bir gecelik aşk için ellerini Zahir'e verebilirdi.

"Kadın çok ıslaktı" dedi Zahir, "ve çok sıcaktı... Yüce Tanrım!"

"Kadınlara!" dedi Yüzbaşı.

"Kadınlara!" diye bağırdı salondaki bütün adamlar.

Ve hatta dışarıdaki çocuklardan birkaçı bile katıldı. Aralarındaki kızların yüzü kızardı ve reverans yaptılar.

"Ben henüz kızım" dedi Joanna mutlu bir şekilde gülümseyerek.

"Victor, iyi misin?" diye sordu Nico yüzüncü kez. Endişelenmeye başlamıştı.

İçeride, Nico'nun babası susuyordu ve Manau, yukarıdan aşağıya doğru düşen bir sıcaklık, uyuşturucu bir şey hissetti. Bardak tekrar ona gelmişti. Kimse bira kamyonundan ve geçilmez yollardan söz etmiyordu. Ne varsa içeceklerdi. Yarın nedir? Bir düşünce sadece, başka bir şey değil.

Birkaç dakika sonra Victor kucakta taşınarak kantine getirildiğinde köyün adamları ve askerler hâlâ Zahir'in itirafı yüzünden esrik haldeydi. Radyo, tek bir ses bile eşlik etmeden çalıyordu ve bütün erkekler bildikleri sıcak vajinaların mahrem hayaline dalmıştı. Yıllar önce, yahut onlarca yıl önce, üzerinden ne kadar zaman geçtiği hiç önemli değildi, hayal edilen bir seksin kokusu ve pırıltısı vardı salonun her yerinde. Ellerine ve parmaklarına kederli bir sadakatle bakıyorlardı. Yerlere çok miktarda bira dökülmüştü ve yerler şimdi patenle kayacak kadar ıslaktı.

Manau'nun dört bir yanında bütün erkekler şehvetli hayaller kuruyordu. Yüzbaşı'yla Zahir gizlice fısıldaşarak, kadın eti konusundaki zevklerinden söz ediyorlardı. Birkaç asker döşemeye yayılıp uyumuş, küf kokulu botlarını başlarının altına yastık olarak koymuştu. Manau'nun, belleğindeki kadınlarla

bir işi kalmamıştı, zaten çok azdı bunlar. Kafasını kaldırınca Nico'yu kapıda, ne yapacağını bilmez halde dururken gördü, Adela'nın oğlu, pelte gibi ve sersemlemiş halde, kollarındaydı.

Victor zayıf ve hastalıklı bir çocuktu. Manau'nun her zaman fark ettiği bir şey değildi bu. Güler yüzlü, terbiyeli bir çocuktu ve annesi onu temiz tutuyor ve düzgün giydiriyordu. Ama Manau şimdi, hayatında hiç bu kadar zayıf bir insan görmediğinden emindi.

"Düştüm" dedi Victor, Manau'nun bir şey sormasına kalmadan. "Birisi annemi çağırabilir mi?"

Çocuğun sesi, uyanık halde görülen rüyaları bitirmeye yeterliydi. Yüzbaşı birdenbire dikkat kesildi ve yüzü şekil değiştirip abartılı bir endişe ifadesine büründü. Bu asker milleti krizi sever diye düşündü Manau. Ama Zahir hemen kalkmıştı ve Victor'u oğlundan aldı. Çocuğun ince kolları yaşlı adamın boynuna sarıldı. "İyileşeceksin" dedi Zahir. Kesik sağ koluyla çocuğun kafasını pışpışladı.

"Ben ittim onu" dedi Nico. "Benim suçum"

Ama kimse dinlemiyordu. Yüzbaşı kalkmıştı. "Çocuğu evine götürüyoruz" dedi Zahir.

"İyileşecek mi?" diye sordu Nico.

"Evet" dedi Manau hemen. "İyileşecek."

"Ölmeyecek, değil mi?"

"Tabii ki." Manau durakladı.

Nico başını sallayarak onayladı.

Artık çocuk değildi. İkna edilebilirdi. Bar boşalmıştı ve yalnızdılar. "Buradan gidemezsin" dedi Manau. "Şimdi olmaz. Victor bana her şeyi anlattı. Ve bunu yasaklıyorum."

Manau bir süre sustu, bu kesin ve gayet azametli söylem yitip ortalıkta kalmasın diye. *Bunu yasaklıyorum*. Bunda bir otorite, bir ağırlık vardı. "Anlıyor musun?"

Nico başını sallayarak onayladı.

"Söyleyeceğin bir şey var mı?" diye sordu Manau.

Ama yoktu. Yahut olmayacaktı. Bunun üzerine Manau onu boş kantinde bıraktı ve karanlığa çıkıp Adela'nın oğluna bakmaya gitti.

Victor'un evi, annesi ölünceye kadar böylesine kalabalık olmayacaktı. O zaman gelince Victor tekrar ilgi odağı olacak, kadınlar, arkadaşları ve yabancılar etrafına üşüşecekti konuşmaktan korkarak, konuşmamaktan korkarak. Ama bu gece, Nico'nun köyden gitmesinden bir önceki gece, sarhoş bir Yüzbaşı ona sıkı bir çocuk olduğunu, gerçek bir vatan evladı olduğunu söyledi. Bu gece, en iyi arkadaşının kesik kollu babası onu kasabada taşıdı ve tedirgin, ürkmüş öğretmeni koşup arkadan yetişti, elinden geldiğince gizlice kaşınarak. Bir yıldızlar sonsuzluğunun altında bir gece yarısı kafilesi ve sınıf arkadaşlarından endişelenen çocuklar takip etti. Şarkı söylediler, kadınlara selam gönderdiler. Onu kantin duvarının dibinde uyandırmaya çalışmış, başaramamışlardı ve sonunda Nico, "Yeter, ben alırım onu" dedi. Sonuç olarak, Victor için bu vakada annesinin ölümünün aynısı bir hareket ve delilik vardı; yalnız bu bir kutlamaydı. Victor dünyanın merkezindeydi. Bir bölük asker kapının önünde muhafız olarak duruyordu. Don Zahir onu yatağına bıraktı. Victor, annesinin onu azarlayamayacak kadar endişeli sesini duydu. Alnına sıcak bezler kondu ve Victor gümüş rengi ışıktan bir helikopter düşledi. Yaşlı kadınlar belirdi başucunda, eski dilde dualar okudular.

Don Zahir'in kulağına fısıldadı mı, Nico'nun gideceğini söyledi mi? Niyeti buydu. Daha sonra kendi kendine, söylediğini söyledi. Bir yararı yoktu, ertesi sabah, en iyi arkadaşı gitmişti.

7

Kadın bizzat alıp bakmış, isimlere göz gezdirmişti, hiçbiri kayıtlı değildi. İlk gün nasıl görmemişti? Victor kontrol odasında, rasgele tuşlara basıp düğmeleri çevirerek oynar, Len onu gözlerken Elmer listeyi aldı ve siyah bir keçe kalem çıkardı. Norma nefesini tuttu. Hangisi daha kötüydü, listede Rey'in adının olduğunu, kendisinin onu nasıl olduysa gözden kaçırdığını fark etmek mi yoksa ismin yeniden kaybolduğunu görmek mi?

"Dur. Ver de bir bakayım" Norma, Elmer'in eline doğru uzandı. "Niçin yapıyorsun bunu?"

"Güvenli değil."

"Ver onu bana."

Elmer yumuşayıp içini çekti ve kâğıdı Norma'ya verdi. "Bunu biliyor musun?" diye sordu.

Norma listeyi bacağının üzerine serdi, kırışıklarını elleriyle bastırarak düzeltti. "Tabii ki hayır" dedi başını kaldırmadan. "Hiç bilmiyordum." Parmaklarını kocasının adının üzerinde gezdirdi. Oradaydı, Rey'in takma adı yirmiden fazla diğer ismin arasına gizlenmişti. "Sen biliyor muydun?"

Elmer başını salladı. "Üzgünüm Norma" dedi. "Bunu ya yok edeceğiz ya da polise gideceğiz. Bu liste... bunlar işbirlikçiler olabilir, sempatizanlar. Rey hâlâ aranan biri."

Eğer ölmemişse bile.

Ve böylece her şey iptal edilecek, liste hiçbir zaman okunmayacak, Victor ya da diğerleri, 1797'nin oğulları ve kızları için hiçbir özel program yapılmayacak, kimse onların anısıyla ilgilenmeyecekti. İnsanlar kaybolur, yok olur. Ve onlarla birlikte tarih de ve böylece yeni mitler eskilerin yerini alır: Savaş hiçbir zaman olmadı. Sadece bir rüyaydı. Biz modern bir ulusuz, uygarlaşmış bir ulusuz. Ama sonra, yıllarca sonra, o kayıpların hafifçe bir yankısı. Duymazdan gelebilir misin?

"Bu bir yanlışlık, bir yanlışlık olsa gerek." İçinden gülmek geliyordu ve güldü; ama gülüşü tedirgin, tuhaf bir şekilde belirdi, sanki Norma bir şeyler gizliyormuş gibi. Elmer kaşlarını çattı. "Ben bunu saklayacağım" dedi Norma. "Programı onun adı olmadan yapabilirim."

"Ama liste bende kalacak."

"Bana güvenmiyor musun?"

Elmer içini çekti. "Bu kâğıttakilerin hepsi bir şeyden ötürü suçlu olabilir. Böyle bir riske girmek istemiyorum. Benim de hayatım bu, biliyorsun. Bu radyodan ben sorumluyum."

"Bu işin aslını öğreneceğim."

Elmer başını salladı ve nedenleri –geçerli, somut nedenleri– vardı kesinlikle ama Norma dinlemiyordu. Elmer konuştu, açıkladı elleriyle, bazen sıktığı bazen açtığı yumruklarıyla. Yüzü yumuşak, anlayışlıydı, fark etmezdi. Elmer tabii ki sadece

Norma'nın güvenliğini, zaman zaman gergin ama gerçek dostluklarını düşünüyordu... Norma duymuyordu bunları. Elmer daima Norma'yı düşünmemiş miydi? Tüm bunları yaşarken hep onun yanında durmamış mıydı ve onu hiç yarı yolda bırakmış mıydı? Böyle bir şeyi samimi bir şekilde iddia edemeyecek başka adamlar da vardı, dikkatlice söyledi bunu.

Ama Norma bunları duymuyordu. Kalkıp kontrol odasının camına vurdu ve sonunda çocuğun dikkatini çekmeyi başardı. Çocuğa çok abartılı bir şekilde gülümsedi ve yüz kaslarının çalıştığını hissetti. Çocuk gençti. O da Norma'ya gülümsedi.

Norma listeyi kaldırıp ışığa tuttu. Kocasının takma adının yanında, Elmer'in kâğıda keçe kalemin ucunu dokundurduğu yerde tek bir siyah mürekkep lekesi vardı.

"Ne yapıyorsun?" diye sordu Elmer.

Çocuk pencereden bakıyordu. Norma kâğıdı dörde katladı. Tek söz etmeden gömleğini kaldırdı ve listeyi iç çamaşırının içine soktu.

Elmer çenesini ovuşturdu. "Sence bu bir şaka mı?"

Norma, Victor'a kapıyı gösterdi. Pencerenin öteki tarafında Len omuzlarını kaldırdı. Çocuk kapıdan çıkıp kayboldu. Norma'yı bekleyecekti. Norma, Elmer'e döndü. "Üzgünüm" dedi ve başka tek söz etmeden kontrol odasından çıktı. Elmer beni bırakıyor, dedi içinden Norma, kapı arkasından kapanırken. "Norma" dedi Elmer ama hepsi bu kadardı.

Victor onu radyonun yeşil bir odadan oluşan harap bekleme odasında bekliyordu. Minderleri çökmüş bir divana oturmuş, serçeparmağını yırtık koltuk döşemesine sokuyordu.

"Öğle yemeği" dedi Norma en tatlı sesiyle. Kalbi güm güm atıyordu, göğsünde, boğazında hissediyordu. "Yemek istiyor musun?"

Victor sırıttı. Onun yaşındaki çocuklar her zaman açtı. Elbette yemek istiyordu. Asansöre öyleyse ve lobiden geçiş –sekretere bir gülümseme ve başıyla bir selam– şimdi dışarıya, sokağa. Kadın, çocuğun elini tuttu.

Radyodan çıktılar ve Yenikent Meydanı'na, radyodan yirmi ya da daha fazla sokak ötedeki, kentin yeniden yapılmış merkezine gittiler. Norma'nın ardında bıraktığı radyoda Elmer endişeliydi. Kadın emindi bundan, Elmer'i şimdi radyonun koridorlarında bir aşağı bir yukarı dolaşır, seçeneklerini düşünürken görüyordu neredeyse. Belki de arkasından birini gönderecekti. Belki de o gece Norma'nın apartmanında bekleyen bir polis olacaktı. Norma bundan kuşkuluydu. Elmer her şeyden önce, onun listeyle gitmesine izin vermişti. Listenin tenine değdiğini hissediyordu. Norma şimdilik güvendeydi. Norma'yla Victor birbirinin ardına restoranların önünden geçtiler ve çocuk her birinin önünde yavaşlıyor, kapısında bir an duraklıyordu. Vitrinlerde piliçler şişlerin üzerinde dönüyor, iri göğüslü garson kızlar geçenlere menü dağıtıyor ve Victor bunların hepsini alıp cebine tıkıyordu, Norma onu sürüklemeye devam ederken. Norma, çocuğun merakına karşı hoşgörülü davranmak istiyordu ama zor bir andı bu. Her köşede askerler vardı, öylesine sahnenin bir parçasıydılar ki, neredeyse görünmez olmuşlardı; bir zamanlar Norma'ya eziyet eden, Rey'ini yirmi yıl önce bir otobüsten çekip indiren, aynı, tüfekli çocuklar. Yayalar her an açılabilecek bulutlu bir göğün altında, kişiliksiz, modern binaların arasında kaotik bir hareket halindeydi. Taksiler klakson çalıyor, seyyar satıcılar bağırıyor, polis düdükleri çınlıyordu.

Bir restoran buldular ve geride bir yere geçip oturdular, caddenin gürültüsünden uzak, aynalı duvarlar ve yerel biralarla spor takımlarının adını hece hece gösteren ışıltılı neon lambalar bulunan bir köşeye. Garson kız güzeldi ama dişleri berbattı ve gizlemeye çalıştığı görünen bir cangıl aksam vardı. Yemek çabucak geldi. Victor kamışla portakallı soda içti ve büyük bir iştahla elleriyle yedi, hiç konuşmadan yemek yemekten hoşnut bir şekilde. Norma patates kızartmasından bir iki çatal aldı, suyunu yudumladı. On bir: bir yıl içinde Victor farklı bir kişi olacaktı, beş yıl içinde de tanınamaz biri ve neredeyse bir

adam. Çocuk, ara sıra dişlerinin arasında kalmış tavuk parçalarıyla gülümseyerek yiyordu. Dudaklarını ve yanaklarını şişirerek, ağız dolusu portakallı sodayı foşurdattı. Norma'nın içinden, ellerini çocuğun tıraş edilmiş kafasına sürtmek geçti, zımpara kâğıdı gibi batıcı bir şeydi herhalde. Norma'nın düşünceleri son on yılın birtakım anlarının üzerinde sekti, sonra ondan da önceki on yıl, Rey'in imajları ve çeşitli isimleri, gizli hikâyeleri, kaçamak cevapları, kaybolmaları ve gizlenmeleri. Bunları bilmek çocuğun hakkıydı.

"Listede bir isim var." Norma derin bir nefes aldı ve sonra verdi. Yavaşça. Norma çantasından bir kalem çıkardı ve ismi bir peçeteye yazdı, büyük harfle. Yazıya baktı. Bir yere yazmayalı ne kadar zaman olmuştu bunu... Norma'nın geçmişinden kalan bu telaffuzu tuhaf ismi? On yıl mı... daha mı fazla yoksa? Kayboluşundan sonraki haftalarda Rey'e, cebinde bulduğu kimlikteki isme hitaben yazdığı aşk mektuplarından beri... *o kadar* eskilerden beri. İçini çekti. "Bunu tanıyor musun?"

Victor ağız dolusu tavukla meşguldü. İsme dikkatle baktı ve başını salladı. "Nasıl bunun söylenişi?"

Norma gülümsedi. Victor'un sodasından bir yudum aldı. Şişe Norma'nın avucunu soğuttu ve nemlendirdi. Elinin nemini alnına sürdü. Radyodan beri çektiği baş ağrısı bir an yatıştı. Sesi yok olmuştu neredeyse.

Victor, ismi tekrarladı. "Nasıl biriydi?"

Çocuk, Rey'in nasıl biri olduğunu öğrenmek istiyordu. Norma hiç kimsenin onun adını yüksek sesle söylediğini duymamıştı, gülümsedi.

Ya da daha doğrusu, ağlamak üzereydi. O çok fazla zapt edilen gülümsemelerden biri, sahtekârca bir gülümseme. Nereden başlamalı? Aynalı duvarlara bakınca Norma, caddeyi ve caddenin deli gibi kargaşasını, kentin hummalı yeniden yapım maskaralığına kapılmış erkekleri ve kadınları görüyordu. Sormaya değer bir soruydu bu: Bir savaş oldu mu? Yoksa hepimizin düşlediği bir şey miydi? Yenikent Meydanı sadece birkaç

blok ötedeydi, geçmişin yıkıntıları üzerine kurulmuştu, unutmak için bir anıt. *Nasıl biriydi?* Çok şükür aynalar var, diye düşündü Norma, hızla geçen bu insanlar ve şu insanlar var, hayatta kalmak için çılgınca bir uğraş var ama bunların hiçbiri Rey değildi ve hiçbiri Rey'in adını bilmiyordu; Rey bir yalancıydı, güzel yalanlar söyleyen güzel bir adamdı. Restoranda neon ışıklar ve göğüsleri portakal rengi tüplerden fışkıran, uzun bacaklı garson kızlar, yenecek şeker gibi giyinmiş, çamaşır deterjanı kutularının renkleriyle bezenmiş kadınlar vardı. Temiz, genç kancıklar! Norma'yı delirtecekti bu kent ya da Norma'nın yalnızlığı ve Victor aynadan Norma'yı seyrediyordu hâlâ, sağa sola kayan gözler, karın doyurma vaktinde bir halk; tavuk, kemiğinden sıyrılmış, gövdeye indirilmişti, on on beş tane genç ve yaşlı yüz pis gülümsemelerle donanmıştı. Yavan bir melodi yüzüyordu konuşmalardan bir uğultunun hemen altında ve Norma başının patlayacağını hissetti.

"İyi misiniz?" diye sordu çocuk. Sesi yumuşaktı.

Norma başını salladı. "Hayır."

"Annem de bazen böyle olurdu." Durakladı ve eğilerek Norma'ya yaklaştı. "Sanki kafası yerinden oynuyormuş gibi."

Aynen öyleydi. Norma'nın kafası yerinden oynamıştı. Derin bir nefes aldı. Kafası, Rey'le tanıştığı o ilk gece yerinden oynamış, onlarca yıl öyle kalmıştı. Daha ne kadar sürecekti bu baygınlık? Victor ağzını dikkatle, Norma'nın yazdığı peçeteye sildi. Norma peçeteyi ondan aldı ve masanın üzerine yaydı. Kirlenmiş ve yağlanmıştı, bulaşmış mürekkep zar zor okunuyordu. Kurtarılamaz. Norma yanaklarına kan rengi geldiğini hissetti.

Victor özür diledi ama Norma bir el hareketiyle geçiştirdi. "Bak" dedi Norma, "Onun nasıl biri olduğunu bilmiyorum. Sanırım eskiden biliyordum. O bir yabancı değildi. Çok uzun zaman birlikteydik. Ve çok uzun zamandır ayrı kaldık." İçini çekti. "Sonra zaman zaman yeniden ortaya çıkar. Ve bugün bana sanki" –sanki nasıldı?– "bir şakaymış gibi geliyor."

Çocuk şaşkın şaşkın bakıyordu. "Şaka gibi mi, Bayan Norma?"

"Hayır. Haklısın, şaka değil elbette." Altdudağını büktü. "Bunu nasıl adlandıracağımı bilmiyorum. Çok uzun zamandır bekliyordum."

Victor bir çocuktu ve bir yabancıydı, Norma Arabistan'da yahut Ukrayna'da ne kadar yabancı olursa o kadar yabancı... ama Norma, Victor'un anlamasını istiyordu. Bundan da öte, Victor'un *anlayabileceğini* hissediyordu, isterse.

Ama Victor'un düşündüğü neydi? Norma ancak tahmin edebilirdi bunu: Tavuğu düşünüyordu muhtemelen, hâlâ damağında kalan tadını ya da karın boşluğundaki doyurucu doluluk hissini. Yoksa Norma'nın arkasındaki, parlak tuşları ve kompakt diskleri ve Victor'un hayatında hiç duymadığı şarkı seçkileriyle pırıl pırıl ışıldayan müzik kutusunu mu? Seksi garson kızı ve berbat dişlerini mi? Victor'a birdenbire yeni bir hava gelmişti sanki, onu tamamen ayrı yere koyan bir şey: Artık çocuk değildi. Victor'un bakışları yüzlerce farklı yöne kayabilir, kafasını meşgul edecek yüzlerce şey bulabilirdi ama Norma sadece şunu görüyordu: Onun cangıldan bir kâğıt getirdiğini. Ve bu kâğıtta da onun ölülerle temasının olduğunu kanıtlayan bir isim yazdığını.

"On yıldır kocamı görmedim" dedi. Victor dinliyor gibi görünüyordu ve bu da Norma'ya yeterdi. "Ben aptal değilim Victor. Kocam kayıp değil. Sarayda tuttukları listede var: Adı yüksek sesle söylenemez bile. Her gece radyoda –anlıyor musun bunu– onunla konuşmak istiyorum ben. Ama konuşmuyorum. Kendimi bırakıp onun adını söylesem korkunç bir şey olur."

"Ne olur Bayan Norma?" diye sordu çocuk.

"En azından, nahoş sorular. Daha büyük olasılıkla da tutuklanma, soruşturmalar, kaybolmalar." İçini çekti. "Bundan da kötüsü: Eğer onun adını tekrar söylersem, onun hâlâ beni dinliyor olabileceğini düşündüğümü kabul etmek olur. Bu riske girebileceğimden emin değilim."

"Peki ya ben söylersem?"

Norma ellerini Victor'un ellerinin üzerine koydu. "Sana bir şey söyleyebilir miyim?"

"Evet" dedi Victor. Tabağını itip sodayı aldı ve kalanını Norma'ya uzattı. Norma istemeyince de kendi içti kaşlarını çatıp kamıştan çekerek.

"Senden biraz korkuyorum."

Victor bir an kaşlarını kaldırdı, sonra bakışlarını masaya doğru sürüklenmeye bıraktı. Norma'ya bakmıyordu.

"Bir şey yok" dedi Norma. "Herhalde senin de benden korktuğunu düşünüyorum. Öyle değil mi?" Çocuğun ellerini tutup sıktı, hâlâ çocuk elleriydi bunlar, parmakları ince ve kemikliydi, derisi yumuşaktı, "Birazcık korkuyor musun?" diye sordu Norma.

Çocuk başını sallayarak onayladı.

"Ürkütücü bir şey" dedi, Victor'a ya da kendi kendine değil, aralarındaki boşluğa. "Ürkütücü."

"Ben tek başıma gelmedim." Victor durakladı ve derin bir nefes aldı. "Öğretmenimle geldim. O tanır belki. Adı Manau."

"Neler olduğunu anlat bana."

Çocuk ellerini Norma'nın ellerinin altından çekti ve başını kaşıdı. "O benim annemin arkadaşıydı. Sevgilisi. Güya benimle ilgilenecekti. Ama ilgilenmedi. Radyoda bıraktı beni."

"Sırf bu kadar mı? Ne söyledi?"

Victor boş bardağı aldı ve kamışı bardağın dibindeki eriyen buzların arasında soktu. Kamışı tutup emdi ve bir an bir gurultu sesi çıktı. Sonra durdu. "Hiçbir şey. Sizin benimle ilgileneceğinizi söyledi."

"Ben... ben" diye kekeledi Norma. "İlgilenirim. Ama niçin söyledi ki bunu? Niçin bıraktı seni?"

Victor omuzlarını kaldırdı. "Üzgündü. Yaşlılar onun anneme âşık olduğunu söyledi."

Norma arkasına yaslandı, birden keyfi yerine gelmişti. Sanki âşık olmak her şeyi mazur gösteriyormuş gibi. Ne kadar şey

böyle kolayca açıklanabilirdi, Norma'nın geçmişinin ne kadarı? Şu Manau: herif bir çocuğu kentin orta yerinde, kalbi kırık olduğu için mi terk etmişti yani?

"Başının dönmesi gibi bir şey" dedi Norma içini çekerek. "Bütün bunlara bir anlam vermeye çalışmak. Başının çok, çok dönmesi gibi."

"O tanır. Eminim Manau tanır. O yardımcı olabilir."

"Benim kocam basit bir adam değil... değildi" dedi Norma. "Numaralar yapar."

"Bu hoş bir şey değil."

Norma gözlerini ovuşturdu: ışıklar, çocuk, o kâğıt. "Haklısın. Hoş değil. Başım dönüyor" dedi yine. "Hepsi bu."

Masa temizlenmiş, hesap ödenmişti Victor annesini rüyasında gördüğünü itiraf ettiğinde. "Nehirde boğuldu" dedi Victor. "Üzüldüm, çok üzüldüm, vah zavallı" dedi Norma ama Victor bunun için söylememişti bunları: Belki de nehir onun annesini buraya getirmişti. Yemek zamanı geçmiş, garson kızlar neon ışıklı barda toplanmış, çene çalıyor ve soda içiyorlardı.

"Peki ne yapmak istiyorsun?" diye sordu çocuğa Norma.

"Okyanus" dedi Victor. "Okyanusu görmek istiyorum."

Kentin plajları yılın çoğu zamanında ıssızdır: ufalanan kayalıkların aşağısında, rüzgârların dolaştığı kimsesiz kum düzlükler. Berduşlar acemice yakılmış ateşlerin etrafında ısınır ve bazen dalgalar şişmiş bir cesedi kıyıya sürükler. Kışın kent denize sırtını döner, bulutlar aşağı çöker ve yoğundur, basık ve kararmış, kirli bir pamuk tavan gibi. Ne plajı? Ne okyanusu? Rüzgâr her an değişir ve birtakım izlerini getirir –kentten yükselen acımsı bir koku– ama böyle günler enderdir. Sahil boyunca bir asfalt yol uzanır, geçen arabaların ve kırılan dalgaların sesi birbirine kaynayarak tek, bulanık bir gürültü haline gelir. Daha kuzeydeki bazı kumsallar iki kat daha fazla çalışma yerleridir: saçları keçeleşmiş, zayıf, sırım gibi çocuklardan oluşan gayretli bir ordu tarafından gerçekleştirilen, çöplerin ayrılıp

yakılması gibi dikkatli bir iştir bu. Sopalarla dürterek, kokuşan yığınlardan domuz yiyeceği toplarlar.

Victor, dedi içinden Norma, bunlardan biri olabilirdi. Onlar onun yaşında, yapısında, rengindeydi, bodur kalmış kahverengi bedenleri çerçöpün arasında usta adımlarla dolaşırdı. Ya Victor öyle olsaydı? Ya 1797'den gelmiş, o ilk gün radyoyu bulamamış olsaydı, sokaklarda aç ve sersemlemiş bir halde dolaşsaydı, Dârülaceze Bayırı'nın dar sokaklarında yatıp kalksaydı ya da Metropol Oteli'nin arkasındaki gecekondu bölgesinde polis tarafından toplansaydı şaşırtıcı bir şey olur muydu bu? Victor gibi bir çocuk İskân'daki ya da Miamiville'deki, Toplayıcılar'daki ya da Binler'deki ya da Tamoé'deki yüzlerce pis kulübenin birinde yaşayıp ölebilirdi ve kimsenin haberi bile olmazdı. Hiçbir gizem ya da sorulacak bir soru yok: Kökeni bilinmeyen bir çocuk daha, kentin aşağı bölgelerinde hayatını tırnaklarıyla kazımak için geldi, başarısı ya da başarısızlığı kendisinden başka hiç kimse için önemli değil.

Annesini aramak için arabayla sahile gittiler. Norma, Victor'a, bunun bir işe yaramayacağını, nehrin kıtanın öteki tarafına doğru aktığını, okyanusun sonsuz olduğunu anlattı, yahut anlatmaya başladı. Ama sonra bıraktı. Bunu kendisinin keşfetmesi gerekirdi ve kendi gözleriyle görürse bu rüyasından kurtulup iyileşecekti. Norma, Victor'u konuşturdu ve Victor hızlı hızlı bir şeyler söyledi köyü hakkında, annesi hakkında, Manau hakkında, "Bulacağız Manau'yu!" dedi, kent okyanus kadar büyük olsa da ve bu Manau tek bir adam olsa da. Norma taksiye binmekten ötürü mutluydu, pencereler inik, hava taksinin içine doluyor, öylesine bir gürültü ki kendi kafasının tıngırdamasını duymuyordu. Victor'un dudaklarının oynadığını görüyor ancak tek tük sözcükler duyuyordu ve çocuğa güven vermek için elini tuttu.

Sahilde Norma'yla Victor, bir torbayı çekerek götüren, kamburunu çıkarmış ufak tefek bir kadını seyrettiler. Kadın, dalgaların gelip gitme çizgisi boyunca, buzulvari, artritik bir

şekilde hareket ediyordu ve ortalıkta üçünden başka hiç kimse yoktu. Bir an kadını seyrettiler, bir elekle torbasının içine kum eliyor, sonra birkaç santim ileriye gidiyor ve bunu tekrar yapıyordu. Rüzgâr kıyının her tarafına çöp saçıyordu. Ara sıra kuvvetli bir rüzgâr kumları havaya kaldırıyor ve denize savuruyordu. Güneş hâlâ gizliyse de hava çok soğuk değildi.

Victor işe girişti, ayakkabılarının bağını hırslı bir kararlılıkla çözdü ve çoraplarını çıkardı. Ayak parmaklarını oynattı, çoraplarını spor ayakkabılarının içine tıktı ve bunları kumların bittiği yerdeki taştan bir çıkıntının altına koydu. Norma'nın o sabah verdiği süveteri, yıllar önce Rey'in çamaşır makinesine koyarak çekmesine yol açtığı eski, yünlü bir giysiyi çıkardı. Norma'nın şaşırmaması gerekirdi ama şaşırdı; Victor için bu süveter, soğuğa karşı giyilecek bir şeydi sadece. Victor için hiçbir anlamı yoktu, yaşayan yahut ölmüş hiç kimseyi simgelemiyordu. Tabii ya! Victor'un Norma'nın geçmişiyle hiçbir ilgisi yoktu ve niçin olsundu ki?

Norma, Victor'la kumların üzerinde yürüdü. İçinden çocuğun elini tutmak geliyorsa da taksideyken yaptığını yapmadı ve tutmadı. Çocuğun sıçraya sıçraya, neredeyse suyun kıyısına kadar gidip geri dönüşünü seyretti. Çocuk fırıl fırıl döndü ve kollarını salladı. Norma onun peşinden suya doğru gitti ve kumun ıslak ve yumuşak hale geldiği yere varır varmaz durdu. Deniz kıyısına gelmeyeli yıllar olmuştu, ta çocukluğundan beri. Hiç kışın gelmiş miydi? Hiç gelmemiş olması daha muhtemel gibiydi. Norma ayakkabılarını çıkardı, pantolonunun paçalarını sıvadı ve bir ayağını ıslak kuma bastı. Soğuk zemine kuvvetli bir şekilde bastırdı ve hoş bir duygu hissetti. Ayağını geriye, kuru kuma çekti ve çömelip eserine hayranlıkla baktı: Ayağının mükemmel bir izi. Bundan bir tane daha yaptı, birazcık ileriye ve böylece yürüyerek, dalgaların kum üzerine yayıldığı, ilerleyen ve geri çekilen sulardan oluşan ince bir deriye kadar gitti. Sonra bastığı yerlere tekrar basarak geri geri yürüdü. İşte: Norma'nın kayboluşu. Yürüyerek okyanusa girmiş ve

geri dönmemiş. Çocukken bir öğleden sonrasını bu kumsalda geçirmiş, babası gözlerinin üzerine örtülmüş hasır bir şapkayla yatmış uyurken onun etrafına kumda kocaman ayak izleri, dev hayvan pençe izleri yapmıştı. O zamanlar kaç yaşındaydı? Sekiz mi? Dokuz mu? Norma gülümsedi. Annesi, hatırlıyordu, siyah bir mayo ve kenarları dramatik bir şekilde dimdik inen bir şapka giymişti. Kenarında bir fiyonk vardı, belki de. Annesinde bir film yıldızı havası vardı ve kendisini öylesine şık buluyordu ki, suda yüzmüyor, bunun yerine ya bir şey okuyor ya sigara içiyor ya da denizi seyrediyordu. Norma, annesiyle babasının etrafındaki sıcak, parlak kumda emekliyor, tuhaf ayak izleri yapıyordu. Bunu yaparken kendini kaybetmişti: Tırnakların eğriliği ve keskinliği, topuk kısmının kocamanlığı. Plastik kovasına deniz suyu dolduruyor, kumu ıslatıyor, böylece kumlar birbirine yapışıyordu. Sonunda babası uyanınca Norma ona yapıtını gösterdi. Ciddi ve kararlıydı. Çalışırken düşlediği hayvan korkunç ve haindi. "Sen uyurken tuhaf bir hayvan geldi baba" dedi. "Sivri dişleri ve tırnakları vardı."

Adam, Norma'nın annesinin verdiği sigarayı aldı. Gözlerini kısıp etrafındaki ayak izlerine baktı. "Ne yaptı bu hayvan?"

"Seni bir lokmada yuttu."

Babası, Norma'ya sanki çok endişelenmiş gibi yaparak baktı. "O halde ben ölüyüm, öyle mi?"

Norma, evet, dedi ve babası güldü.

Ani bir rüzgâr Norma'nın yüzüne kumlar savurdu ve Norma, Victor'un bir şeyler söylüyor olduğunu fark etti. Öğretmeni onunla birlikte ta kente kadar gelmişti. Birkaç gün önce 1797'den yola çıkmışlar, başkentin merkezi otobüs garajına kadar birlikte gelmişlerdi. Sonra Manau, Victor'u radyo binasına getirmiş, orada bırakmıştı. Norma başını sallayarak onayladı, hiç anlaşılmayacak, acımasızca bir şeydi bu. Bir çocuğu kentte terk etmek, kendi başının çaresine bakmaya bırakmak ha? Ve aynı şekilde anlaşılmaz bir şey, Victor hiçbir düşmanlık besliyor gibi görünmüyordu. Manau niçin bırakıp gitti?

"Memleketine gelmişti" dedi Victor, sanki bu kadar basitmiş gibi. Elbette, Manau beni bırakıp gitti, dedi Victor. Elbette, adamın kalbi kırıktı.

Norma kuma oturup ayaklarını uzattı. Victor koşup gitti ve birkaç dakika sonra, kucağında denizin attığı odunlar, koyu renkli yosunlar ve esrarengiz kökenli, kenarları paslanmış bir teneke kutuyla geri döndü. Bu bağışlayıcı çocuk, bu Buda... çocuk hızlı hızlı soluyordu, nefes nefeseydi, yüzü kızarmıştı. "Güzel" dedi. "Değil mi?"

Norma gülümsedi. Çocuğun, okyanusu mu, kumu mu yoksa topladığı çerçöpü mü kastettiği belli değildi ama her halükârda, Norma çocuğun dediği şu ya da bu şeye karşı çıkmanın olanaksızlığını hissetti.

Kirli kum, ışıksız ufuk... bu detaylar karşılarındaki manzaranın güzelliğini gölgeleyemiyordu: Sonsuz bir su. Hareket ediyordu, canlıydı: Tuzlu kokusu, köpükleri ve kırılan dalgalarla benekli yüzeyi, yükselen, alçalan, nefes alan bir su ve dalga sonsuzluğu. Okyanusun kimseyi düş kırıklığına uğratması mümkün değildi.

Her şeyde bir yeşil tonu vardı, 1797'deki herkesin bedeninde, ellerinde ve yüzünde. Annesi de oradaydı –Victor emindi bundan– ama bunun ötesinde, düşü hiçbir şey bırakmamıştı Victor'a; ağzında acı bir tat, belki ama yorumlanacak hiçbir imaj, çözülecek hiçbir hikâye bırakmamıştı. Köyünde, rüyaları yorumlayan ihtiyar bir kadın vardı. Kadın, ormanın derinliklerinde Kızılderililerle yaşadığını söylüyordu, onların dilini bildiğini söylüyordu: *İlaç*, demişti kadın Victor'a ve *ağaç*, aynı sözcüktür. Victor birinde annesiyle onu ziyarete gitmiş, dışarıda beklemiş ve bu sırada da sivri bir sopayla toprağı deşmişti. Annesi, yaşlı kadının ücretini, bir deste kurutulmuş tütün ve beş altı gümüşbalığıyla vermişti.

"Rüyanda ne vardı?" diye sormuştu sonra Victor.

"Senin baban" demişti kadın ama başka bir şey söylememişti.

Bu sabah evden çıkmadan önce Victor, Norma'nın kitap rafına bakmak için izin istemişti. Hayatında hiç bu kadar çok kitap görmemişti. Bir harita ve üzerinde de köyünü ve nehri görmeyi umduğunu söylemedi Norma'ya. Nehrin denize doğru giden dolambaçlı ve dönemeçli yolunu takip edebilseydi keşke. Nehir hangi yoldan akıyordu? Bunlar hiç öğrenmedikleri şeylerdi. Evde, kapının yanındaki tahtaya çiviyle tutturulmuş bir harita vardı, küften ötürü sararmış, çizgileri ve renkleri solmuştu. Savaş öncesinden kalmıştı, numaralar değil isimler vardı. Babasının haritası. Ama Victor onunla ilgili hiçbir şey hatırlamıyordu; yalnız, annesinden köylerinin yerini göstermesini istediğinde kadın içini çekmişti.

"Biz onda yokuz salak."

Haritayı duvardan alıp öğretmenine gösterdiğinde Manau haritaya baktı ve gülümsedi. Başkenti gösterdi, tırnağını sahil hattı boyunca götürdü, sonra kırmızı kalemini aldı ve eski ismi karaladı. Manau yıldızla işaretlenmiş kentin sol tarafına, uçsuz bucaksız okyanusun üzerinde bir yere *BİR* sözcüğünü yazdı.

"Nasıldır orası?" diye sormuştu Victor.

"Güzel" dedi Manau.

Çok eskilerde kalmış o günün akşamında Victor ev ödevi olarak haritasını düzeltmiş, çeşitli kentlerin adını Manau'nun ona verdiği, teksir kâğıdına basılmış bir haritaya göre güncelleştirmiş ve her ismin yerine bir numara yazmıştı. Üzerinde çalıştıkça, bunun düzeni meydana çıktı: Sahil boyundaki kentler üç rakamdan az, cangıldakiler beş binden az, dağdakiler çok. Tek sayılar genellikle bir nehir kenarında, çift sayılar bir dağın eteğinde. Birle sonlanan sayılar bölgesel başkentlere ayrılmıştı. Son rakam ne kadar büyükse yerleşim yeri o kadar küçüktü.

Norma'nın oradaysa Victor kitapların sayfalarını çevirdi ve hiçbir şey bulamadı. Radyo tarihi hakkında kitaplar, cangıl bitkilerini gösteren resimli kitaplar, hiç duymadığı dillerin sözlükleri. Norma mutfakta otururken Victor kalın deri ciltli

kitapların tozunu üflüyor, yılardır açılmamış kitapların yıpranmış, yırtılan sayfalarını çeviriyordu. Kalın parşömenden defterlerde kuşların ve bitkilerin kalemle çizilmiş resimleri vardı. Ötekilerde o kadar küçük yazılar vardı ki pek okuyamıyordu. Victor, yüzlerden, resmi kıyafetli genç erkek ve kadınların fotoğraflarından oluşan grileşmiş bir kitapla bir an oyalandı. Her sayfada, üzeri karalanmış birkaç portre fotoğrafı ve resmin altında da birer tarih vardı. Victor onların arasında Norma'yı aradı ama bulamayınca kitabı bıraktı. Gözlerini kapattığında tekrar tekrar hep aynı şeyi görüyordu: Annesi kayanın üzerinde, şimdi nehrin akıntısına karşı hareketsiz duruyor, şimdi yüzüp gidiyor, şimdi köpüklü sulara dalıyor. Nehir hangi yoldan akıyordu? Victor kente geldiğinde annesine yaklaşmış mı yoksa uzaklaşmış mıydı? Annesini denize kadar takip mi etmişti?

Gün boyu hep okyanusu düşündü. Denizin üzerinde bir yere yazılmış *BİR* sözcüğünü düşledi. Arabayla sahile geldiklerinde ve okyanusun büyüklüğünü gördüğünde hiç umutsuzluğa kapılmadı. Okyanus onu enerjiyle doldurmuştu. Annesinin orada olduğundan emindi. Şimdi Norma'nın yanında oturuyor, nefesini toplamaya çalışıyor ve rüyasını düşünüyordu ve karşısında ne çok su vardı. Norma'nın gözleri köpüklerde, ufukta kırılan dalgalardaydı. Victor kucağındakileri kumun üzerine bıraktı. "Nedir bunlar?" diye sordu Norma.

Victor ona gösterdi. "Bu" dedi, "bir kılıç." Denizden çıkmış sopayı sapından kavradı ve havada birkaç kez savurdu. "Gördün mü?"

Norma sopayı onun elinden aldı ve gösterişli hareketlerle sallayarak kendi adını havaya yazdı. "Tehlikeli. Peki bu?"

Yosunlar Victor'a köyünü, ağaçların alt dallarına tutunan yeşil yosunları hatırlatıyordu. Nasıl açıklanırdı ki bu? Bunların nasıl rüzgârda salınan yeşil perdeler oluşturduğu, alt uçlarının nasıl nehir yüzeyinde sektiği? Denedi. Renk aynısıydı: Neredeyse siyaha yakın, ıslak ve su dolu, koyu bir yeşil. "Gözünün önüne getirebiliyor musun?" diye sordu Victor.

Norma, evet, dedi.

Oturup denizin sesini dinlediler. Hava ne soğuk ne sıcaktı. Bir bulut yığını yarılmış, arasından zikzaklı bir ışık çizgisi sızıyordu. Victor, "Hâlâ başın dönüyor mu?" diye sordu.

Norma hemen yaklaştı ona. "Hayır" dedi. "Ya senin?"

"Neler gelecek benim başıma?"

Norma gülümsedi. "Bilmiyorum" dedi. "Sen güçlü bir çocuksun, öyle değil mi? Bir süre bana takılabilirsin."

Victor sopadan kılıcını havaya sapladı. Bir an, okyanustan ve ritimlerinden başka bir şey yoktu. "Tamam mı?" diye sordu Norma ve sesindeki bir şeyler Victor'un yüzünün kızarmasına yol açtı. Hemen yanıt vermedi.

"Annem seni seviyordu" dedi. "Bizim köydeki herkes seviyordu."

Norma bir şey söylemedi.

Kamburunu çıkarmış kadın, torbasını arkasında çekerek yoluna devam ediyordu. Victor birden kalktı ve kadına doğru yürüdü. Kadın gülümsedi ve işine, kumları avuçlayıp metal eleğe doldurmaya ve küçük taneleri elekten geçirmeye devam etti. Elekte kalanları torbasına atıyordu. "Teyze" dedi Victor, "yardım edebilir miyim?"

"Kibar oğlum" dedi kadın.

Victor bir avuç kum aldı ve kumu parmaklarının arasından akıttı, sonra avucunda kalan çakılları kadına uzattı. Kadın gülümsedi ve onları eleğine attı. Çakıllar elekten geçmedi. Kadın ona teşekkür etti ve çakılları torbasına fırlattı. Victor'un kafasını pışpışladı ve Norma'ya bakıp başını salladı. "Kibar oğlum" dedi yine, "benim gibi yaşlı bir kadına yardım ediyor."

"Bizimle oturup biraz dinlenmez misiniz?" diye sordu Norma.

Kadın gülümsedi ve tüm ağzının içinde pembemsi kırmızı dişetleri göründü. "Ah, siz gençlerin oturup dinlenecek vakti var!" dedi, "Benim yok!"

"Sizin için taş toplayayım" dedi Victor.

Kadın oturdu ve eleği Victor'a verdi. Victor diz çöküp eleğe bir avuç kum koydu. Dilini dişlerinin arasında gezdirdi ve kumun eleğin telden örülmüş ağından aşağı düşüşünü seyretti. Bitirince de kontrol etsin diye kadına getirip gösterdi.

"Çok iyi" dedi kadın. İç cebinden bir parça ekmek çıkardı. Kabuğunu kopardı ve Norma'yla Victor'a uzattı fakat ikisi de reddetti. Kadın ekmeğin sadece beyaz ve hamurumsu iç tarafını yavaş yavaş, yöntemli bir şekilde çiğneyerek yedi. Boynuna bir ayakkabı bağıyla bağlı küçük bir radyo vardı. Ekmeğini bitirdikten sonra radyosunun tek pilini çıkardı, iki avucunun arasında sürttü, sonra tekrar taktı. Radyo cızırdayarak canlandı ve kulak tırmalayan birtakım gürültüler, parazitler, insan sesleri çıkardı.

Norma saatine bir göz attı. "Gündüz yayınlarından biri teyze" dedi. "Ya aşk tavsiyeleri ya da polis raporları."

"Pazar günü" dedi Victor, "radyoya çıkacağım ben."

Kadın başını çevirip ona baktı. "Ne güzel."

"Senin adını da söylerim. Eğer istersen."

Kadın, Victor'u süzdü. "Çok iyi olur."

Victor yine diz çökmüş, çakılları eliyordu. Kadın, Norma'ya, bu işe nasıl girdiğini, kocasının nasıl bir zamanlar inşaatlarda çalıştığını anlatmaya başladı. Konuşmak istiyordu, kendine hâkim olamıyordu. Kocasının bir kirişten düşüp öldüğünü, kendisinin kocasının ortağına gidip nasıl, ona yapacak bir iş versin diye yalvardığını anlatırken Victor dinliyordu. Kadın bütün yetişkin hayatı boyunca hiç evden çıkmamıştı. Ne iş yapabilirdi ki? Kendisine verilen iş buydu. Bu çakılları F. Bulvarı'ndaki bir beton karıştırıcıya satıyordu.

"Bana kazık attı" dedi kadın, sesi çatallanarak. "Kocam bana söz vermişti. Beni bırakmayacağını söylemişti."

"Onlar öyle yapar" dedi Norma. "Hep böyle şeyler söylerler. Hatta belki gerçekten inanarak söylerler teyze."

Victor bunları dinlerken eleği kadının çakıl torbasına boşaltı ve iki kez araya girip kadına ismini sordu. Kadın iki sefe-

rinde de bunu duymazdan geldi ve Norma'ya dikkatle baktı. "Siz Kayıp Kent'ten misiniz Madam?"

Norma kızardı ve başını sallayarak onayladı.

Kadın gülümseyerek Norma'nın elini iki eliyle tuttu ve sıktı. "Niçin bu sabah radyoda yoktunuz?"

"Bir günlük izin teyze. Hepsi bu."

"Dönecek misiniz?" diye sordu kadın. "Yarın?"

"Yahut öbür gün" dedi Norma.

Tepede bir martı sürüsü dolanıyordu. Şimdi bulutlar ince ve tül gibiydi. "Çok sevindim" dedi bir süre sonra kadın. "Çok sevindim, siz gerçeksiniz."

Norma kadının elini tuttu ve ensesini okşadı. Victor oturdu ve kadının sırtına dokundu. Kadın pisti ve deniz kokuyordu. Büzülüp Norma'nın kollarının arasına girmişti ve Victor'un farkına bile varmadı.

"Teyze" dedi Norma, "yardımcı olabileceğim birilerin var mı?"

Yaşlı kadın arkasına yaslanırken başını sallayarak onayladı. "Ah Norma" dedi fısıldayarak. Cebinden bir kâğıt çıkardı. "Bir adam bana daktiloyla yazdı bunu" dedi. "Ne yazıyor burda?"

Norma iki ismi yüksek sesle okudu ve kadın başını sallayarak onayladı. "Tanrı merhametlidir" dedi. "Onlara benim bu sahilde çalıştığımı söyle. Bunlar benim çocuklarım." Sonra eşyalarını topladı ve ikisine de teşekkür etti. "Ama bilhassa sana, oğlum" dedi. "Teyzene bir öpücük ver."

Eğildi ve Victor'a yanağını uzattı. Victor itaatkâr bir şekilde öptü.

Kadın yürüyüp biraz uzaklaşınca Victor kılıcını kavradı. Sonra bir avuç kum aldı ve cebine boşalttı. Okyanusa dikti gözlerini ve sağdan sola bütün ufku gözden geçirdi. Annesi, tabii ki, orada yoktu. Ama Norma vardı, Victor'un hemen önü sıra asfalt yola doğru yürüyordu, yaşlı kadının verdiği listeyi sıkıca tutarak, uçup gitmesin diye.

8

Rey henüz genç bir profesörken, savaş adamakıllı başladığında, kentin partizan gazetelerinden birinde bir makalesini yayınlamak için eski takma adını yeniden kullandı. Merkez komitesi bu riske girmeye değer olduğuna karar vermişti, hesaplı bir provokasyon. Makale, gazetenin küçük tirajına karşın epey bir tartışmaya yol açtı. Rey bir dizi makalede, cangılda tanık olduğu bir ritüeli anlattı. Bu ritüele, kullanılan psikoaktif drogdan ötürü *tadek* adını verdi fakat öte yandan da köyün yerlilerinin bu ritüele, yılın hangi döneminde, haftanın hangi gününde yapıldığına, cezalandırmak için tasarlandığı suça ve daha birtakım şeylere göre, beş altı değişik isim daha verdiğini söy-

lüyordu. Rey'in tanımladığına göre *tadek*, adaletin ilkel bir biçimiydi ve şöyleydi: Örneğin bir hırsızlıkla karşılaşıldığında kasabanın yaşlıları on yaşın altında bir oğlan çocuğu seçiyor, onu güçlü bir çayla uyuşturuyor ve suçluyu bu sarhoş olmuş çocuğa bulduruyorlardı. Rey buna bizzat tanık olmuştu: Bir çocuk bir köyün çamurlu yollarında sarhoş gibi sendeleye sendeleye gidiyor, pazaryerine giriyor, bir adamın gömleğinin rengine, bir kadının elbisesinin geometrik biçimlerine ya da bir kokuya yahut, o değişik ruh halindeki çocuktan başka hiç kimsenin bilemeyeceği bir hisse göre, birisini tutuyordu. Çocuk bir yetişkine dokundu mu bu yeterliydi. Yaşlılar *tadek* ilan eder ve yeni teşhis edilmiş suçluyu götürürlerdi ellerini kestirmeye.

Rey'in makalesi, nadiren uygulanan bir ritüelin antropolojik bir tanımlamasından ibaret olsaydı konu burada bitebilirdi. Bu kadarında pek tartışmalı bir şey yoktu çünkü o günlerde cangıl bölgeleri zaten bilinmez oluşuyla tanınıyordu ve bilim dalının dışındaki kişiler karanlık ormandan çıkan vahşi bir pagan ritüele pek şaşırmazdı. Ama Rey daha öteye gitti. *Tadek*, diyordu, yok olmak üzereydi ama şimdi bir çeşit rönesans yaşıyor. Dahası Rey, *tadek*i kınamıyor, buna barbarlık falan demiyor ya da çeşitli zalimlikleri tanımlarken kullanılan herhangi bir kötüleyici vurgu kullanmıyordu. Rey'in görüşünce *tadek*, bugün ülkede uygulanan modern adalet sisteminin antik öncüsüydü. Savaş zamanının adaleti, keyfi adalet, diyordu Rey hem etik yönden geçerlidir (insanların aklında ve yüreğinde hangi suçların pusuda beklediği hiçbir zaman bilinemez) hem de pratik yönden (nitelik olarak rasgeleyse de çabucak ve şiddetli ceza, potansiyel isyancıları silaha sarılmaktan caydırarak, barış davasına destek olur). İşkence yapılan sendika liderleri ve kaybolan öğrenciler gibi, kamuoyuna çok iyi duyurulmuş birkaç vakayı devletin insanlara, tam da bir kadının elbisesindeki geometrik biçimler kadar gösterge fonksiyonu taşıyan (gençlik, yapılan iş, sosyal sınıf gibi) dışsal simgelere dayanarak suç yüklediği, *tadek*in başarılı çağdaş versiyonları olarak, ölçülü bir dille tak-

dir ediyordu. Sarhoş çocuk, modern bağlamda belki tuhaf gelen bir şeydi fakat özü aynıydı. *Tadek*in cangıldaki varlığı, can çekişen bir geleneğin dumura uğramış bir tezahürü değil, çağdaş adaletin, folklor prizmasından görünen, incelikli bir yorumuydu. Ulus devlet, savaş zamanında, sonuç olarak izole kitlelere ayrışmıştı, şimdi onları, bizim kurumlarımızı kendi toplumlarında yeniden yarattıkları için kınamak ikiyüzlülükten başka bir şey değildi.

Kentte, eğitimli sınıf arasında bir şok ve büyük bir öfke belirdi. *Tadek* radyoda tartışıldı (o zamanlar on on beş radyo vardı) ve çoğu kişiyi şaşırtan da çoğunlukla kentin tozlu mahallelerindeki jetonlu ve parazitli telefonlardan arayan bazı kişilerin bunu savunmasıydı. Rey'in argümanlarını kullanmıyorlar –hiçbiri kullanmıyor– ama bunun yerine gelenekten, toplumdan, kültürden söz ediyorlardı. Bunun geri geldiğini görmekten mutluydular. Cezalarını hiç yakınmadan çeken köy sakatları, yani yaşayan sembollerle ilgili hikâyeler anlattılar. Bunlar çocuklar için bir dersti. Aleyhte konuşanlarsa bunu geri ve barbarca bir şey olarak yorumluyordu. Diğer yerel gazetelerde birkaç *tadek* vaka yazısı daha çıktı ve bunun yanı sıra, iç kesimlerden, aynı şekilde rahatsız edici haberler geldi: eskinin sakin ve tamamen unutulmuş köylerinde silahlı çarpışmalar, karakollarından güpegündüz kaçırılan polisler, rüzgârlı dağ geçitlerinde pusuya düşürülüp silahları alman askeri devriyeler.

Hükümetin, o partizan gazeteyle diğer birkaç tanesini kapatmaktan başka seçeneği yoktu. Rey'in makalelerini genişleterek dizi yayın yapan bir radyocu kısa bir süre hapsedildi, sorgulandı ve bırakıldı. Kendisini çok ilerici diye niteleyen bir parlamenter, *tadek*in yasaklanması için bir yasa teklifi verdi. Teklif yasalaştı tabii, hem de senatörlerin birbirinin ardına kürsüye çıkıp öfkelerini dile getirmeleriyle. Devlet başkanı, yasayı imzalarken *tadek* uygulamasını bizzat kınadı ve bu kavramın modern ulusun onuruna yönelik bir hakaret olduğunu söyledi. İlerlemeye sürekli bir inanç telkin etti ve o günlerdeki hemen

hemen bütün konuşmalarında yaptığı gibi, üstü kapalı bir şekilde, barışçı ve sadık halkın huzurunu bozmaya niyetli, hoşnutsuz bir azınlıktan söz etti. Gelmesi çok geciken savaş sonunda gelmişti ama şiddet hayatının ilk beş yılında savaştan sadece böyle dolaylı biçimlerde söz ediliyordu.

Rey o makalesini yayınladığında savaş iç kesimlerde yaklaşık üç yıldır şiddetle sürüyor ama kentte pek hissedilmiyordu. Başkentte her şey farklıydı savaş başladığında, kent çok temiz ve düzenliydi; İskân'ın iskâna açılmasından önce, Meydan'ın tümüyle yıkılıp yerine Yenikent Meydanı yapılmasından önce, Kışla'nın bir kışla olduğu, kentin kuzey eteği boyunca deli gibi genişleyen bir gecekondu mahallesi falan olmadığı zamanlarda. Artık varolmayan bu yerde, *tadek*in gerçek olabileceğini düşünmek bile bir hakaretti. Kentin benlik duygusunu rencide etmişti bu; bir başkent, dünyayla diyalog halinde bir kentsel merkez. Ama sadece bu kadar değildi: Savaş, eğitimli sınıf için bir aşağılamaydı ve bu yüzden vatanseverce bir yasa çıkarılarak *tadek* ortadan kaldırılmıştı ve bununla birlikte savaş da; ulusa nahoş gelen bütün gerçekler gazete ve dergilerden kesilip atılmış, radyoda söz edilemez kılınmıştı.

Hemen başlarda, Rey'in gazetesinin editörü kaçıp gizlendi –bu konuda daha önceden uzlaşılmıştı– ama kaçmadan önce Rey'e, hiç kimsenin onu ele vermeyeceği sözünü verdi. Rey'in o adı yıllardır kullanılmamıştı ve Rey aslında, küçük, izole bir kampüs siyaset dünyasının dışında hiçbir zaman tanınan bir isim olmamıştı. Ama yine de gerçekten büyük bir gerilim vardı; Rey haftalarca, silahlı adamların onun evine dalacağını, bir şafak vakti kapıyı tekmeleyip kırarak içeri gireceğini ve onu tekrar hapishaneye, tekrar Ay'a götüreceklerini bekliyordu. Kimse okumaz onu, demişlerdi Rey'e. Ama Rey geceleri tedirgin bir şekilde, Norma'ya sıkı sıkı sarılarak, kanında, her gecenin birlikte geçirecekleri son gece olacağı yolunda kimyasal bir varsayımla yatıyordu. Evleneli birkaç ay olmuştu henüz ve Norma'ya haber verip uyarmamıştı bile.

Bir şekilde, bu adımı Norma'nın haberi bile olmadan atabileceğini düşünmüştü. En kötüsünden önce, bir gün eve geldi ve karısını tek odalı dairelerinin mutfağında, sobanın yanında durmuş, bir tencere pilavı karıştırırken buldu. Karısını ensesinden öptü, kadın ondan geri çekildi. Kimsenin okumadığı, tanınmamış gazete hemen önünde, mutfak masasının üzerindeydi. "Öldürecekler seni" dedi kadın.

Bu proje teklif edildiğinde kendisi de tam aynı şeyi düşünmüştü. Bunda korkulacak bir şey olmadığı güvencesi verildi kendisine. Rey, Norma'ya yanıt vermeden önce kendini toparladı. "Benim kim olduğumu kimse bilmiyor."

Norma güldü. "Ciddi misin? Böyle bir şeye gerçekten inanıyor olamazsın."

Ama Rey başka neye inanabilirdi ki?

"Niçin yazarsın böyle şeyleri?"

Elbette, kendisinden bunu yazması istenmişti ve yazdığı şey uygun bulunmuştu. Ama bunları Norma'ya anlatamazdı. Rey elini Norma'ya uzattı ve kadın geri çekildi. Rey teklif etmiş, evlenmişlerdi; tanıştıkları günün üzerinden dört yıl geçmişti ve sorular hâlâ gelmemişti. Şimdi, makaleler yayınlanmış, dünyaya duyurulmuşken Norma bilmeyi hak ettiği şeyi soruyordu. Onun karısıydı her şeyden önce ve Rey de kocasıydı. Bunlar Rey'in, ona babasının evinde evlenme teklif ettiği günden beri beklediği sorulardı: "Sen kimsin?.." bunun çeşitli permutasyonları. Şimdi gelmişti bunlar. "İstediğin şeyi sor bana" dedi ve Norma, her gazetecinin yapacağı gibi, en başından başlayarak sormaya başladı: "Niçin babanın hayatta olduğunu söylemedin?"

"Öleceğimi düşünüyordum."

Burası doğruydu.

"Ve beni tekrar almaya geleceklerinden emindim. Seni korumak istedim. Benim hakkımda ne kadar az şey bilirsen o kadar iyi."

Yalan söylememişti... henüz. Rey hâlâ bazen şaşıyordu bu duruma: Öldürülüp bir çukura atılmış ve kendisinden bir daha

hiç haber alınamamış olmamasına. Ama bunun kanıtı buydu: kendi evinde, ikisi için akşam yemeği hazırlayan karısıyla birlikteydi. Tam o dakikada yüzlerce adam aynı şeyi yapıyordu belki de. Binlerce. Kim Rey'in onlardan farklı olduğunu söyleyebilirdi ki? Rey bu adamların çoğunun o gün ölmeyi beklemediğini varsayabilirdi. Rey içini çekti. Mutfak karanlık ve klostrofobikti. Rey güzel bir günü, gökyüzüne muslin gibi yayılmış seyrek, yüksek bulutları özlüyordu. Bir esintiyi. Savaş, kentin kibar semtlerine gelmeden önce, sıra sıra dikilmiş zeytin ve limon ağaçları bulunan parklar ve korkutucu renklerde patlayıveren çiçek bahçeleri, serilen bir battaniyenin üzerinde şekerleme yapılacak gölgeli yerler, çiftlerin el ele gezeceği ve fısıldaşarak her türlü kişisel şeyi konuşabileceği yerler vardı. Savaş bunlara da bir son verecekti. Kent tanınmaz hale gelecekti. Rey bundan sadece birkaç hafta sonra, *tadek* tartışması zirvesindeyken vasiyetnamesini yazacak, sonra da üniversiteden bir arkadaşıyla, bir hukuk profesörüyle gözden geçirecekti. Hukuk profesörü bu meseleyi tümüyle marazi bir paranoya olarak görüyor, sen daha çok yaşayacak, ihtiyarlayacaksın, diyordu tekrar tekrar, gergin bir şekilde gülerek, Rey gülmeyince daha da çok gülerek. Rey her şeyi Norma'ya bırakıyordu. Radyocu hapsedildiğinde Rey kendisi için de geleceklerini biliyordu. Bu sadece bir zaman meselesiydi, babasını ziyaret edip ona bir torun vaat etti ama bir şey açıklamadı. Karısına, kendisini bağışlasın diye yalvardı. Bunların hepsi daha sonra gelecekti ama şimdi Norma'ya yaklaştı ve dokununca kadındaki gerginliği hissetti. Norma döndü, sonunda Rey'le yüz yüze geldi ama Rey'e bakmıyordu. Rey, Norma'nın elini tuttu ve başparmağını Norma'nın parmak eklemlerinde sekizler çizerek gezdirdi. Norma'nın canını yakabilirdi, birden farkına vardı ve kolayca olabilirdi bu. Böyle bir şeyin düşüncesiyle bile korktu.

"Sen İL'den misin?" diye sordu Norma.

Bir an, ona öğrettikleri, Ay'daki sakallı profesörün ona söylediği şeyi söylemesi gerektiğini düşündü, böyle bir şeyin ol-

madığını. İL'nin, hükümetin insanları korkutmak ve kafasını karıştırmak için uydurduğu bir şey olduğunu. Bunu söylemek üzereydi ve tam o sırada kadın gözlerini kısarak baktı. "Gerçeği söyle bana" dedi Norma, "bir daha hiç sormayacağım."

Norma onun karısıydı ve kendi evlerindeydiler, kapılar kilitli ve sürgülüydü ve güvendeydiler. Rey, yüreğinin bu kadın, yaşam denen bu yanılsama için kabardığını hissetti; çoktandır özlenen güneş yarın çıkabilir ve o sakin kent parkında yürüyüş yapabilirlerdi. Savaşın en kötü dönemi henüz o kadar uzaktı ki, düşünülemiyordu.

Ve Rey, kendisinin tedavi edildiğini bildirmişti, sanki isyancılık bedensel bir hastalıkmış gibi. "Hayır, ben İL'den değilim. Açıklayayım." Ay'da, dedi karısına, beni bir çukura gömdüler ve yedi gün ayakta durdum öylece, dizlerimi doğru dürüst bükemeden, çömelemeden. Çukurun üzeri kerestelerle, ince tahtalarla kapalıydı, gökyüzünün ince bir dilimi görünüyordu, sadece bir dilim ama dua etmek için yeterli. Ne için dua ettin Rey? Bulut için, dedi. Gündüzleri, güneş yukarıda bir aleve dönüştüğünde boğucu ve kızgın bir sıcak oluyordu, canlı canlı fırına konulmak gibi ve Rey vücudunun her tarafında böcekler hissediyor ama bunların gerçek olup olmadığına karar veremiyordu. Gerçek olmadıklarına ikna ediyordu kendini. Zıplarsa hemen hemen tepeye erişebiliyordu fakat ilk günden sonra zıplayamaz oldu. Rey, saatlerini kramp giren ve kurşun gibi ağırlaşan baldır kaslarına masaj yapmak için uzanmaya çalışarak geçirdi. Çok zor bir işlemdi bu, bacağını yukarıya doğru çekiyor, sonunda dizi, vücudunun duvarları olduğunu düşünmeye başladığı çukurun toprak duvarlarına dayanıyor, bir yana doğru eğiliyor ve elini aşağıdaki karanlığa uzatıyordu. Benim çukurun genişliği yetersizdi, dedi Norma'ya. Benim mezar da diyebilirdi. Kenarları tırnaklarıyla, dibi de kıvırdığı ayak parmaklarıyla kazıyordu.Baldırlarını yoğurmaya hasret kalmıştı ama dizinin altındaki bir noktayı kaşımakla yetinmek zorundaydı. Orayı acıtıncaya kadar kaşıyor,sonra daha çok

kaşıyordu. Dördüncü gece iki sarhoş asker üstteki damı kaldırdı. Rey, yıldızları, ışıkla dolu, pırıldayan gökyüzünü gördü ve kentten çok uzak olduğunu fark etti. Gökyüzü güzeldi ve bir an Tanrı'ya inandı. Sonra askerler pantolonlarının fermuarını açıp onun üstüne işedi; sözsüz, neşesiz bir muamele. Rey onların güleceğini, şakalaşacağını, bu zalimlikten mutlu olacağını bekliyordu ama hiçbir şey yoktu, sadece yıldız ışığı ve işkencecilerinin yüzlerindeki mermersi parıltı. Rey ayakta uyudu. Kendi kokusunu duyuyordu. Beşinci gün geçti ve altıncı. Yedinci gün onu çekip çıkardıklarında bilincini yitirmişti ve bir hücreye koydular onu, beş altı mahkûmla birlikte: Kırışık takım elbiseli sakallı adam ve birkaç kişi daha, hepsi de büzülmüş, çarpılmıştı ve yerde yatmaktan başka bir şey yapamıyor, konuşamıyorlardı.

Rey söz verdi Norma'ya: Bütün siyasi hırslarından arınmıştı. "Çok basit" dedi ve çok büyük bir heyecanla söyledi kadın inansın diye. Ama söylediğinin özü gerçekten doğruydu: "Ben yaşamak istiyorum. Seninle yaşlanmak istiyorum. Tekrar gitmek istemiyorum."

Ama Rey, Ay'dan döndükten sadece altı ay sonra başladı, *tadek* tartışmasından bir iki yıl önce, Rey bir sabah bir banliyö otobüsünde sakallı adamı gördüğü gün. Adam aynı kırışık takım elbiseyi giymişti ve aynı hoşnut kayıtsızlık hali vardı. O muydu? Oydu, değildi. Rey gözlerini ovuşturdu. Burada, yabancıların arasında düşünme tarzı genellikle çok iyiydi: Aklın başıboş dolaşması, bulanıklaşma ve sonra, hatırlamak istemediği şeyi silme. Ay, Ay; o hiç aklından çıkmıyordu, melodisinden kurtulamadığı bir şarkı. Amcası Trini, Rey'e Tamoé'de bir iş bulmuştu, yerleşimleri denetliyor, sahiplenilen arazileri tasdik eden devlet dairesinde çalışıyordu. Geçici bir işti bu, görünmez bir bürokraside görünmez bir görev, üniversiteye dönecek gücü buluncaya kadar oyalanacak bir şeydi. Orada sadece üç hafta bulunacak, kulübelerin arasında dolaşıp ona sanki evleri-

ni ellerinden almak için gelmiş gibi kuşkulu kuşkulu bakan annelere sorular soracaktı. Elindeki not defterine birtakım isimler yazdı, devlet dairesinin ona verdiği grafik kâğıtlarının üzerine pis mahallelerin ilkel krokilerini çizdi. Öğle yemeğini açık hava pazarında sessizce yedi ve günleri böyle geçti. Ay'ı hatırlıyor, her tepenin hemen ardında orası varmış gibi düşünüyordu. Otobüs yolculuğu her gün bir buçuk saat sürüyor, uykuyla kendi geliştirdiği bir otohipnoz arasında geçiyordu: Birlikte yolculuk yaptığı kişileri, gözleri odağını yitirinceye kadar seyrediyor ve sonunda hepsi, insan falan olmayan biçimler ve renkler haline geliyordu. Kent pencerelerde geçip gidiyor, ara sıra, belki birisinin okuduğu gazetedeki bir sözcük ona sesleniyordu, manşetlerde beliren savaş ama hâlâ bir iç sayfada, hâlâ çok uzak bir kâbus. Kendisi kesinlikle gazete okumuyordu, bundan özenle kaçınıyordu.

Şimdi otobüs sağa sapıyor, yolcular da birlikte sallanıyordu –dansçılardı hepsi– ve Rey adamı bir an tekrar gördü: Biz birlikte zincirlendik, diye düşündü Rey ve gözlerini sımsıkı kapattı. Rüyalar eşit aralıklarla seyrekleşmişti şimdi; her gece değil, haftada iki kez filmsel şiddet patlamaları şeklindeydi. Uykusunda dişlerini birbirine sürtüyor, her sabah çenelerinin ağrıdığını hissediyor ve dilinin üzerinde mine tozları buluyordu. Babasının yanında kalıyor, divanda yatıyordu ve Trini her gece, savaş şoku geçiren yeğenini görmeye geliyordu; birlikte, buharlar çıkan çay fincanlarının eşliğinde, daha güzel günlerini yeniden yaşadılar. "Sana bir kadın lazım" dedi Trini ve Rey'in babasıyla amcasının uzlaştığı tek şey buydu.

Kırışık takım elbiseli adam gözünü dikmiş ona bakıyordu. Yahut belki de gözünü dikip bakan Rey'di. Anlamak olanaksızdı: Kentin, anonimlik için mükemmel bir yer, kaybolunacak bir yer, kendi kendinizi unutmanıza yarayacak kadar opak bir yer olduğu hayal edilirdi. Fakat adam işte buradaydı. Göz göze geldiler. Burası benim ikinci adresim, demişti adam. Rey ürperdi. Adam mimlenmiş demekti bu. Bir saatli bomba. Rey hemen

ilk durakta inmeyi her şeyden daha çok istiyordu, bir sonraki otobüsü bekleyip kentin tuhaf, bilinmeyen bir köşesine, bu heriften uzak her türlü yere gitmeye razıydı; işe geç kalacağım, diye düşündü, hiç önemli değil. Terlediğini fark etti, yüreği sekerek gidiyordu delirmiş gibi ama kırışık takım elbiseli –Rey şimdi, gündelik işine giden uykulu kalabalığın arasından görüyordu onu– herif mükemmel sakindi. Rey'le göz göze geldi, kılı bile kıpırdamadı.

Rey yolculuğun kalanını gözleri yarı kapalı, uyuma numarası yaparak geçirdi. Uyandığı zaman adam yoktu. Tamoé'de berrak bir gündü, parlak bir güneşin hüküm sürdüğü bir gündü ve Rey'de bir uyuşturucu etkisi yaptı: Rey kendini yanlış kapıları çalarken, hazır konuşmalarında dili sürçerken buldu... Ben devleti temsil ediyorum, bu arsa, bu ev üzerindeki hak talebinizi yasallaştırarak size yardımcı olmak için geldim. Alnında terler boncuklanıyor, gözlerini yakıyordu. Kapılar yüzüne kapandı, kadınlar kocaları yokken onunla konuşmayı reddetti. Kartvizitlerini bırakıp yine geleceğini söyledi ama gün afyonlu bir sis içinde uzayıp gidiyor, Rey sürüne sürüne bir tozlu sokaktan ötekine yürüyordu. Rey devleti temsil ediyordu, o gece yıldızların altında Rey'in üstüne işeyen askerler gibi. İktidarın cömertçe kucaklaması, diyordu Trini buna, sırıtarak. "Endişelenme oğlum" demişti amcası. "Ay'a gönderdikleri herkesi kara listeye alacak olsalar çalışacak adam kalmazdı."

Bir iki gün geçtikten sonra, kırışık takım elbiseliyi yine gördü: Kenti geçip Tamoé'ye giden aynı sabah otobüsünde. Bu kez adam Rey'den iki durak sonra bindi ve Rey'e başıyla selam verdi –yanlışlık olamazdı! Yüzsüzlüğe bak!– ve sonra yüzünü bir gazetenin arkasına gizledi. Ertesi gün de aynı şey oldu. Ve bir ertesi gün de. Rey dördüncü gün işyerine hasta olduğunu bildirdi, yerine getirme zorunluluğunu hissettiği, gereksiz bir incelikti bu: Şişkin bir bürokraside torpilli biriydi ve hiç kimse yokluğunun farkına bile varmazdı. Yine de kalın bir paltoya sarındı, sendeleyerek evden çıktı ve köşedeki jetonlu telefondan, titre-

yerek konuştu. Vazifeşinas bir şekilde, gerçek olduğu kadar da muğlak semptomları bildirdi: Hafif bir baş dönmesi, sırtında bir ağrı, nefes daralması. Korkularından ya da felç edici şiddetteki kâbuslarından söz etmedi. Ona gereken, ilgisizce dinleyen sekreterle konuşurken karar verdiği gibi, biraz dinlenmekti.

Rey ertesi gün işe gitti ve bu kez, kırışık takım elbiseli onu otobüs durağında bekliyordu, kolunun altında kıvrılmış bir gazete, banka oturmuş, geçen trafiğe bakıyordu boş gözlerle. Rey bu vakadan hiç kimseye –babasına ya da Trini'ye de– söz etmemişti. Ona bir saldırı gibi geldi bu. Otobüs durağında başka kimse yoktu. Rey adama dik dik baktı, adamsa gülümsedi.

"Beni takip mi ediyorsun?" diye sordu Rey.

"Oturmaz mısın?" Adamın ses tonu sıcak, amcavariydi. "Konuşacağımız şeyler var, ikimizin."

"İnanamıyorum buna" dedi Rey ama yine de oturdu. "Senden korkmuyorum."

"Elbette" dedi adam. Rey onu son gördüğünden beri biraz kilo almıştı. Yine, hepsinin kilo aldığı düşünülebilirdi. Ay'dayken, günde iki kez bir asker geliyor ve çukura bir parça ekmek, yanı sıra da su dolu plastik bir torba atıyordu. "Tamoé" dedi adam, "bu yaralı halkın geleceğidir. Temel, Tamoé'de atılacak. Atılıyor, demem gerekir şu anda. Söyle bana, işinden zevk alıyor musun?"

Hoşlanacak ne vardı ki? Diğerleri gibi bir gecekondu mahallesiydi. Rey elinin içine öksürdü.

"Orada adamlarımız var" diye devam etti adam. Başını yavaşça sallarken dudaklarının uçları bir gülümsemeye doğru kımıldadı. "Onlarla tanışmanı istiyorum." Elini ceketinin iç cebine soktu ve bir zarf çıkardı. "Onları seninle ziyaret edemem. Güvenli bir şey olmaz."

Rey, adama ve sonra da çevredeki kalabalık bulvara baktı. Uzaktan bakanların gözünde, sohbet eden iki kişiydiler –yabancılar, tanıdıklardı– sadece. Onları gözleyen biri var mıydı? Dinleyen? Pekâlâ havadan ya da hafta sonu maç skorlarından

ya da herhangi bir şeyden konuşuyor olabilirlerdi. Adam, zarfı bankın ikisinin arasında kalan yerine koydu. "Niçin ben?" diye sordu Rey.

"Çünkü ben senin ismini biliyorum" dedi adam. "Doğduğunda verilen ismi değil. Ötekini."

İsim, kimlik. Bir an hızla bir görüntü geçiverdi Rey'in gözünün önünden: Talihsizliğinin başladığı günden beri görmediği kadın. Adı Norma'ydı. *Norma*. "Neden söz ediyorsun anlamıyorum" dedi Rey ama sözlerinde düş kırıcı bir ağırlık eksikliği vardı, zayıf ve hafif gibi geliyorlardı kulağa.

"Görüyorum ki Ay'da seni korkutmayı başarmışlar. Ama bizim için yapabileceğin başka şeyler var. Sessiz şeyler. Temiz şeyler. Yararlı olman için tanınman gerekmiyor artık."

"Anlayamadım."

"Elbette. İçimizde seni gerçek anlamda tanıyan çok kişi yok." Adam ona gözlerini hiç kırpmadan bakıyordu. "Senin diğer adını söyleyeyim mi? Bunu kanıtlayayım mı?"

Rey, gençliğinin geçmişte kalmış bir on yıl olduğunu, kendisinin bir gecede yaşlı ve çökmüş, kaybedecek hiçbir şeyi kalmamış bir adam haline geldiğini hissetti birden. Ölüyordu. Başını salladı. Norma'yı bir daha hiç görmemiş, şu ana kadar onu hiç düşünmemişti. Kadını görse tanıyabilir miydi ki? Altı ayını rüyalarının tedirgin eden içeriğiyle kuşatılmış halde geçirmişti. Rey zarfı hiç bakmadan aldı, ceketinin iç cebine koydu. Zarf inceydi ve kolayca bükülüyordu. Zarfın boş olduğunu hemen anladı. Bu bir sınamaydı.

Adam gülümsedi. "F-10 Bulvarı. 128. parsel. Marden'i sor."

Beni yeniden içeri tıkacaklar, diye düşündü Rey ve bu kez kimse göremeyecek beni. Bu kez acımayacaklar bana. Rey polise gitse ne diyecekti? Onlara verecek ne vardı ki? Boş bir zarf ve seyrek sakallı, biçimsiz takım elbiseli bir adam gibi muğlak bir tarif. Peki nerede tanıştın bu adamla diye soracaktı polis... ah, işte, kendimi ele vereceğim yer: Ben mahkûmken, efendim, Ay'da.

Adam alnını kaşıdı. "Benim yanıtlayamayacağım soruların var senin" dedi. "Bu arada, ben sana bir tane sorayım: Şu askerler. Son kez karşılaştığımızda bizi biraraya getirenler. Onlardan nefret ediyor musun?"

Otobüs yarım blok ötedeydi. *Nefret*, Rey'in hiç kullanmadığı bir sözcüktü. Onun için hiçbir anlamı yoktu. Askerler onun üzerine neşesiz bir şekilde, deney yapan bir bilim insanının kayıtsızlığıyla işemişti. Rey çocukken, arkadaşlarıyla böcekleri yakalar, plastik kutulara koyar, ateşe atarlardı, neşeli bir gaddarlık; hep birlikte yapılan bir kötülük eyleminin cazibesine kapılmış bir çocuk grubu. Bu anı niçin böyle bir nostaljiyle doldurmuştu içini ve askerler zulümlerini yaparken niçin öylesine sakindiler? Onlar ona, kendisi Tamoé'de dolaşırken taşıdığı görüşle işkence etmişti. Yani gayet kayıtsızca, mekanik bir şekilde yapmışlardı bunu. Rey onlardan nasıl nefret edebilirdi? Onların işiydi bu. Boyuna kıs kıs gülselerdi, Rey emindi ki, nefret edebilirdi. Onlardan tiksinirdi. Kesinlikle. Ama böyle bir şey olmayınca, tuhaf bir şekilde masum görünüyorlardı.

Otobüs sarsılarak önlerinde durdu ve Rey kalkacakmış gibi bir hareket yaptı ama kırışık takım elbiseli onu durdurdu. "Sen bir sonrakini bekle" dedi. Otobüse bindi ve dönüp arkasına bakmadı.

Rey zarfı iki hafta sakladı. İlk gece, Trini gelip gittikten, babası yatıp uyuduktan sonra Rey zarfı ışığa tuttu ve boş olduğunu doğruladı. Sağ üst köşesinde, el yazısıyla yazılmış bir M harfi vardı. Zarf yapıştırılmıştı, ince ve hafifti.

Rey bütün hafta boyunca Tamoé'ye gitti ve her sabah o seyrek sakallı adamı görmeyi bekledi. Hiç görmedi. Her zaman yaptığı gibi, mahallede dolaştı, notlar aldı, kaba krokilerini çizdi, okuma yazma bilmeyen ama sayfanın altına bir çarpı işareti koyarak imzalamadan önce her şeyi gözden geçirmekte direten insanlarla formlar doldurdu. F-10 Bulvarı'ndan özenle kaçındı, kesinlikle yaya geçmedi; F-10'un kuzey tarafında bir iş

yapması gerektiği zaman otobüse binip bir iki durak sonra iniyor ve bütün gününü orada geçiriyordu. Diğer günlerse kendini güney tarafla sınırlıyor, bu yeni, yapay sınıra kesinlikle yaklaşmıyordu.

İki haftasını aldı ama sonunda Marden'i görmeye karar verdiğinde hemen yaptı bunu. Daha sonra, oraya niçin gittiğini düşünecek ve bunun meraktan –doğal bir meraktan– olduğuna karar verecek ve bilinmeyene karşı sağlıklı bir merakın daima yararlı bir şey olduğunu söyleyecekti kendi kendine. Bir bilim insanı olarak kariyerinde ve yaşamında, eğer yaşamasına izin verilirse. Kırışık takım elbiselinin onun taşımasını istediği duygu nefret değildi: Rey bir şekilde gurur duyuyordu bundan. Yine de korkuyordu. O gün, normalde giyindiği gibi giyindi, yüzünü babasının evindeki soğuk su çeşmesinde yıkadı ve boş zarfı katlayıp ön cebine koydu. Kapıyı çekip kapattığında Rey yaptığı işte bir önem hissetti.

F-10 Bulvarı, Tamoé'yi kabaca doğu-batı yönünde kateden, kurumaya yüz tutmuş tek tük çalıların bulunduğu çakıllı bir orta refüjle bölünmüş, dört şeritli, çukurlarla dolu bir yoldu. Bulvarın iki yanında ruhsatsız apartmanlar, tıkış tıkış tamirci dükkânları ve temizlikleri kuşkulu, menüleri sınırlı birkaç lokanta vardı. Tamoé gibi bir yerin, bir merkezinin olduğu söylenebilirse bu F-10'du; yeni yerleşime açılan bölgenin sokak lambalarıyla aydınlatılan iki bulvarından biri. Kuzey tarafta geçirdiği günlerde Rey'in evine giden otobüs bu bulvardan geçerdi, Rey oranın enerjisini, parıltısını sokaklarca önceden hissederdi. Karanlık olunca delikanlı grupları F-10'daki sokak lambalarının altında toplanıyordu; gülüyorlardı, canlıydılar, soluk portakal rengi parıltıya batmış halde, bu totemlerin etrafında çömelip oturuyorlardı. Rey şaşırtıcı buluyordu bunu, mahallenin gençleri Tamoé'den hiç ayrılmıyordu sanki, bunun yerine buraya, bu bulvara, sırf ışıkta durmak için geliyorlardı.

O sabah Rey otobüsten F-10'un merkezinde indi ve doğuya doğru yürüdü. Bulvar gündüz vakti bile gençlerle doluydu. Ka-

dınlar tahta arabalarda çay, keskin kokulu merhemler, her tür öksürüğü keseceğinde iddialı öksürük şurupları satıyordu. Moto-taksiler köşeye yığılmış seyyar satıcıları birkaç sokak ötedeki pazara götürüyordu. Fakat on sokak sonra bulvar, mahallenin tümünün niteliğini oluşturan taşralı havayı yeniden kazandı. Asfalt birdenbire kayboldu ve dört beş katlı apartmanların, Tamoé'nin en sağlam yapılmış binalarının yerini, Rey'i ve görevini en çok ilgilendiren türden kulübeler, dikkate değer bir yaratıcılığa has evler, kentten toplanan materyallerden yapılmış evler aldı. Kent her an, yasadışı ve kaçınılmaz bir şekilde büyüyor, büyüyordu ve kimse bunun duracağını hayal bile edemiyordu. Bulvar, ufalanan, sarı bir tepenin eteğinde yavaş yavaş bitiyor, dağdan dökülmüş taşlardan oluşan tepeciklerin arasına dalıp giden, tozlu bir patikaya dönüşüyordu. Şurada, gömleksiz bir çocuk bir taş yığınına kırmızı bir bayrak dikmişti. Beş altı çocuk, Rey'i görmezden gelerek o yığının etrafında koşuyor ve zaman zaman tepesine tırmanmaya kalkıyor ancak dolu gibi yağan taşlarla defediliyordu. Savaşçılık oynuyorlardı. Zayıf, siyah bir köpek çocuklardan güvenli bir uzaklıkta oturmuş, bir parça straforu telaşlı telaşlı kemiriyordu.

128. parsel, sokağın tozlu kenarının hemen dibinde, taş yığınının sol tarafındaydı. Adadaki diğerleri gibi bir evdi, kerpiçtendi, kapının iki yanında camsız iki küçük penceresi vardı ve sazlardan örülmüş, diz yüksekliğinde bir çitle çevriliydi. Rey çitin üzerinden atladı. Numarası boyayla kapının ortasına düzgün bir şekilde yazılmıştı. Rey pencerelerden içeriye bakma dürtüsüne karşı koydu. Kapıyı iki kez vurdu ve bekledi.

"Marden" dedi Rey, kapı açılınca. "Marden'e bir mesajım var."

Kapıya çıkan adam iriyarı ve soluk renkliydi, bir fanila ve koyu renkli, beli iple büzülmüş, dizleri yamalı bir pantolon giymişti. Yaşı elliden fazla, belki daha da yaşlıydı. Saçları kullanılmış sigara filtresi rengindeydi ve iri çeneli ve pörsük yüzünde de aynı tükenmiş, sarımsı gri soluk renk vardı. Eğer

Marden buysa, söylenen isim adamda hiçbir etki yapmamış ya da daha doğrusu, Rey'in beklediği etkiye yol açmamıştı; kabul eden, hatta yoldaşça bir bakışa yani. Adam kuşkulu bir şekilde sokağın aşağısına ve yukarısına baktı, sonra Rey'e içeri girmesini belirten bir el işareti yaptı. Odanın ortasındaki bir sandalyeyi gösterdi ve kendisi, toprak zeminde duran küçük bir gaz ocağının önüne çömeldi. Eğri bir çatalla tek bir yumurtayı dürttü. Yumurta, kaynayan bir tencere suyun içinde bir aşağı bir yukarı hareket ediyordu.

"Kahvaltı" dedi adam. Misafirine ikram edecek bir şeyinin olmamasından ötürü özür diledi fakat öyle bir tonda söyledi ki, Rey'in bunu sıcak bir davranış sanması mümkün değildi.

"Ben tokum, teşekkür ederim" dedi Rey. Adam omuzlarını kaldırdı ve yumurtasına çatalla dokundu.

Oda karanlıktı, havası toz, duman ve buhar doluydu. Sandalyenin yanında ikili bir yatak ve bir komodinin üstünde bir radyo vardı. Genel olarak renksiz odada kocaman bir kırmızımsı turuncu leke göze çarpıyordu: Düzgün örülmüş bir yatak örtüsü; hararetli ve parlak ve tamamen yabancı.

Adam, Rey'in bakışını yakalamıştı herhalde. "Annem yaptı" dedi. "Yıllar önce."

İhtiyar adamların da annesi vardır. İsyancıların da hatta sefil yaşayanların da. Rey gülümsemeye çalıştı. Adam ocağı kapattı ve yumurtayı bir kâsenin içine düşürdü. Tenceredeki su, buharlar çıkararak duruldu. Adam bir fincana biraz neskafe döktü, sonra fincanı yumurtayı kaynattığı suyla doldurdu. Kahveyi bir çatalla karıştırdı ve fincanı Rey'e uzattı. "Bitirdiğin zaman" dedi, "daha var."

Rey başını sallayarak onayladı ve fincanı aldı. Şeker? diye soracaktı neredeyse, sonra bundan vazgeçti. Fincanı dudaklarına götürdü. Kahve kokuyordu, en azından.

"Şu mesaj?" dedi adam ona bakmadan. Bağdaş kurmuş oturuyor ve yumurtasını dikkatle soyuyor, küçük yumurta kabuğu parçalarını kucağında topluyordu. "Kim verdi onu sana?"

"Marden sen misin?"

Adam, Rey'e dik dik baktı, sonra parmaklarını silkeledi ve yumurtayı bütün halinde ağzına soktu. Bir dakika ya da daha fazla süre çiğnedi ve başını sallayarak onayladı. Rey kahvesini içti çünkü yapacağı başka bir şey yoktu. Kahve dilini yaktı. Sonra öne eğildi ve dirseklerini dizine koyup çenesini avucuna dayadı. Adamın yumurta yiyişini seyretti. Adamın yanaklarının sarkık derisi şişmiş, gerilmişti. Adam ağzındakini biraz abartılı bir tatmin olmuş yüz ifadesiyle yuttu ve karnını ovuşturdu. "Ben Marden'im" dedi. "Bu mesajı nerden aldın?"

Rey kahvesini bıraktı ve yerdeki adamın yanına gitti. Arka cebinden zarfı çıkardı. "Adını bilmiyorum."

Marden zarfı inceledi, gözlerini kısarak *M* harfine baktı ve birden sırıttı. "Çok güzel" dedi. Zarfı yırtıp iki, sonra dört, sonra sekiz parçaya böldü. Parçaları Rey'e geri verdi. "İnsanları nerden buluyor bu günlerde?" dedi hoşnut bir şekilde.

Rey zarfın parçalarını iki avucunda tutuyordu. "Ne yapacağım bunları?" diye sordu.

Marden omuzlarını kaldırdı. "Yak. Göm. Düğününde konfeti yap. Hiç önemli değil evlat."

"Anlamadım."

"Sorarsa, sekiz parça var de ona. Sana ihtiyacımız olduğunda profesör seni bulur. Bana verilecek mesajı nereye bırakacağını söyleyecek sana ve sen de yapacaksın." Marden elinin içine kuru kuru öksürdü. "Tamoé'de mi çalışıyorsun?"

Rey başını sallayarak onayladı.

"Mahallenin bu kısmından uzak dur. Bizi bekle. Aylar alabilir. Bir yıl, hatta iki yıl bile sürebilir. Kimse bilemez."

"Hiç kimse mi?"

"Ben bilemem. Sen bilemezsin. Profesör de bilemez. Bize söyleneni yaparız. Sen ulak olacaksın. İşin beklemek."

Rey zarfın parçalarını cebine koydu yine. Kahvesi biraz, acı sıvının çok fazla sorun yaratmadan yutulmasına yetecek kadar soğumuştu. Kahveyi bitirdi ve fincanı Marden'e verdi. Hepsi

bu kadar mıydı? İki haftayı, boş bir zarf onun önünde, koca çeneli, sarı saçlı bir ihtiyar tarafından yırtılıp parçalansın diye mi beklemişti? Bu pek doğru gibi gelmiyordu.

"Sen Ay'a gittin mi?" diye sordu Rey.

Marden kaşlarını çattı. "Gittim" dedi biraz sonra. "Sen de mi?"

"Evet."

"Bunu kendine sakla." Marden içini çekti. "Buraya bir daha gelmeyeceksin. Mahallenin her tarafında adamlarımız var. Bazı şeyler oluyor."

Buluşma bitmişti. Hoşça kallar, el sıkışmalar yoktu. Kapı açıldı ve küçük oda Rey'i dışarı saldı.

Dışarıda çocuklar çılgın çemberler halinde koşuyor, ince tozdan oluşan ince bir örtü kaldırıyorlardı, sokağın üstünde alçak, kum rengi bir sis. Rey burun deliklerinde hissetti bunu, tadını duydu. Gün daha yeni başlıyordu. Çocuklar ona hiç bakmıyordu. Rey tepeden aşağıya yürüdü, bulvarı geçti ve zarfın kalıntılarını farkına varmadan yollara düşürdü.

Rey o yıl, yirmi beşinci doğum gününden hemen önce üniversiteye geri döndüğünde henüz kırışık takım elbiseliyi görmemiş ya da F-10'un doğu ucuna gitmemişti. Çalıştı, bir sürü Kızılderili aileyi ve derme çatma kulübelerinin tam adreslerini belgeledi. Elle yapılan işaretleri yorumladı ve yararlı olacağını düşündüğü kişiler için sahte imzalar attı. Birazcık, "iyi günler" "teşekkür ederim" ve "bir şey değil" demeye yetecek kadar Kızılderili dili öğrendi. Altı ayını Tamoé'de geçirmiş, toz onun bir parçası haline gelmişti; akşamları, giysileri bu tozdan bulutlar koyveriyor, teninde bu tozun ağırlığını hissediyordu. Daha fazla kalsa canlı canlı gömülecekti. Her cuma, mahallenin merkez bürosuna gidiyordu: mahallenin aydınlatılmış diğer bulvarının üzerinde, tek bir masa ve güneşten solmuş bir bayrağın bulunduğu, yavan dekorlu bir odaya yani. Doldurduğu kâğıtları teslim ediyor, bu krokilerin ve formların ve kayıtların ne olacağını pek fazla merak etmiyordu. Rey biliyordu, bir kez yerleş-

tikten sonra hiçbir şey bu insanları yerinden oynatamazdı. Onlar, kafalarının rahat olması dışında, Rey'den hiçbir yardım istemiyorlardı; ancak büyük bir afet boşaltabilirdi bu bölgeyi. Rey kırışık takım elbiseliyi düşünüyordu zaman zaman ama bu çok ender anlarda bile tüm sahne bir absürtlükle sarılıydı. Hazırlanan bir isyan savaşı falan yoktu, askerler neredeydi? Mahallenin gençleri bütün akşamlarını lamba direklerine yaslanarak, geçen kızlara poz keserek geçirmekten memnun görünüyordu. Kırışık takım elbiseli, Tamoé'den söz ederken ulusun geleceğinden dem vurmuştu ama bu öncü mahalledeki gizemli bağlantı noktası kimdi? Sağlıksız sarı benizli, yumurta soyan, yalnız, kısa konuşan, ağır tabiatlı bir adam. Marden, dalgın hali ve bir kenarda kalmış varlığıyla –genel bir ayaklanmayı kışkırtmak şöyle dursun– evinden bile pek çıkabileceğe benzemiyordu.

Rey part time çalışmaya başladı ve araştırmalarına döndü. Bütün söylenenlere, devlet başkanının uyarılarına ve kavgacı gazete başmakalelerine karşın, üniversitedeki yaşam henüz değişmemişti. Üniversite dış kapılarının içinde hiç asker yoktu. Öğrenciler yine büyük avluda toplanıyor, gelen savaşı tartışıyorlardı daha önceki gibi, huşuyla tedirginliğin o tuhaf karışımıyla. Geri dönünce Rey'in sinirleri bozuldu, vaktiyle yaptığı konuşmaların her birini ve Rey'in üniversitedeki, hükümeti sözünü sakınmadan eleştiren biri olarak kısa ve baş döndürücü faaliyetini hatırlayan epey kişi vardı. Bu insanlarla biraraya geleceğini düşününce yüreği hızlanıyordu. Rey, dağlara yolculuklar planlayan komitelerde bulunmuştu. Protestolar planlamak için karanlık odalarda buluşmalar yapmıştı. Hepsinden önemlisi de başka bir adı olmuş ve bununla da sorumluluklar gelmişti. Ama Rey sonra kaybolmuştu. Eski arkadaşlarının soracağı bazı sorular olacaktı: Neredeydin? Ne yaptılar sana? İyi misin? Kendini toparlamaya çalıştığı aylarda Rey'e babası sık sık, endişeli bir gencin eve gelip bıraktığı bir notu veriyordu. Bu notların hepsi kibar fakat ısrarcıydı; Rey'in onlarla te-

mas kurması gerekiyordu çünkü bekliyorlardı. Rey hiçbirine yanıt vermedi, ne diyebilirdi ki? Üniversitede ona büyük saygı duymuş kişiler vardı. Yaklaşık bir yıldır kimseyi görmemişti, Tamoé'ye kaçmıştı. Şimdi onu herhalde bir dönek olarak görüyorlardı. Suskunluğunu kesinlikle böyle yorumlamışlardı ve sorarlarsa verecek yanıtı yoktu.

Onlardan nefret ediyor musun? Rey için bir işkenceydi bu soru. Rey üniversitede, profesör dersine tam başlarken sınıfa sessizce giriyor ve saat bitmeden çıkıyordu. Güneşli günlerde bile kapüşonlu süveterler giyiyor ve kampüsten hızlı hızlı yürüyerek, gözlerini yerden kaldırmamaya dikkat ederek geçiyordu. Norma'ya yıllar sonra söylediklerinin hepsi doğruydu. Siyasetten korkuyordu. Ölmekten korkuyordu. Kendini kentin kıyısındaki bir gecekonduda yaşayan, isyanın büyük beyninden gelecek karanlık mesajları bekleyen, elli yaşında, perişan bir adam olarak bulmaktan korkuyordu. Rey, Norma'yla yeniden karşılaştığı, Norma'yı gördüğü ve Norma'nın da onu gördüğünü gördüğü zaman ürperdi; kız onu uzaktan görünce bile hatırlamıştı, olayın bütün dolaysızlığında, Rey'in yaptıklarının, Marden'in ve kırışık takım elbiselinin ve hâlâ rüyalarına giren kör dehşetlerin korkusundayken. Rey çok şeyi tehlikeye sokmuştu. Çok yol katetmişti Rey o dans gecesinden, o çok abartılı konuşmalar ve yüksekten atmaların gecesinden beri. Sadece, kızı etkilemek istemişti. Çünkü kız güzeldi. Çünkü kız ona bakmayı dert ediyor gibi de görünmüyordu. Ve şimdi kız ona doğru yürüyordu. İL, Rey'i bir otobüs durağında bulmuştu, nasıl olmuş da bir an olsun düşünebilmişti artık onu unutacaklarını? Kendisinin öylece çekip gidebileceğini? Soğuk, bulutlu bir gündü, kış keyifsizliği.

Norma, Rey'e gülümsedi ve kız gün ışığı gibi göründü. Kız da onu unutmamıştı. Rey panikledi.

Doğruydu. Hep doğruydu: Aynı anda hem bir şeye hem onun tam tersine inanabilirdiniz, aynı anda hem korkabilir hem pervasız olabilirdiniz. Takma bir isimle tehlikeli makale-

ler yazabilir ve tarafsız bir bilim insanı olduğunuza inanabilirdiniz. İL' için çalışan bir ulak olabilir ve sizin böyle bir şey olmadığınızı sanan bir kadına âşık olabilirdiniz. Ulusun savaşıyor olması bir trajediymiş ama yaptığınız şey öyle değilmiş gibi davranabilirdiniz. Hümanist olduğunuzu iddia edebilir ve şiddetle nefret edebilirdiniz.

Savaştan sonra, yerlerinden ayrılmış binlerce kişi Tamoé Savaşı'nın alanına geri döndüklerinde evlerini yanmış, bulvarlarını bomba çukurlarıyla delik deşik olmuş, tepelerini patlamamış cephaneyle dolu halde buldular. Sokaklarından tanklar geçmiş, buldozerler yerleşim adalarını yerle bir etmişti. Sevgili sokak lambaları da devrilmişti ama zaten etraflarında toplanacak pek fazla genç de kalmamıştı. Tüm bölge yeniden inşa edilmişti. Ölenler için bir anıt yapılmadan, daha önce orada yaşananların anısına bir plaket bile konulmadan. Belgelerini gerektiği şekilde doldurmuş ailelerin geri dönmesine izin verileceği, bunların affedileceği duyuruldu. Eski arsalarını bulabilirlerse, savaştaki rollerine ya da İL'ye sempati duymuş olmalarına bakılmaksızın kendilerinindi. F-10'un yanıp gitmiş bir yerleşim adasında, başvuruları işleme koyacak bir büro kuruldu. Orada her sabah, şafak sökmeden bir kuyruk oluşuyordu. Aylarca geldiler, başları tövbekârlar gibi eğik bir halde, ellerinde Rey'in onlar için yazdığı formlarla ya da çizdiği krokilerle ve dünyada sahip oldukları tek şey bunlardı.

9

Manau kente varınca derin bir nefes aldı. Kentin kokusu bile yeterdi: Metalle dumanın o güçlü karışımı. Memleketindeydi. Adela'nın oğlu, Manau'nun elini tutuyordu ve Manau, kadının tadını, vücudunu, okşamalarını unutabileceğini şiddetle hissediyordu. Gözlerini kapattı.

Çocuk kafasını çevirip ona baktı: "Ne yapacağız?"

Manau onun elini daha sıkı tuttu ve çocuğu çekerek götürdü. İkisinin de çantaları Manau'nun omuzundaydı. Otobüs garajının dışındaki cadde kalabalıkla doluydu ve kaldırımlardan taşıyor, arabaların arasında koşuşuyorlardı. Çocuk, otobüs yolculuğunun son bir saatinde neredeyse hiçbir şey

konuşmamıştı. Bu basit soru –ne yapacağız?– bile bir ilerleme gibi görülmeliydi. Çocuk her şeye kocaman açılmış, korkulu gözlerle bakıyordu. Memleketinde değildi, cehennemdeydi. Ve kent korkunç bir yerdi tabii ki ama dünya korkunç yerlerden oluşuyordu. Belki de Victor bu gerçeği bilip de kendini sakinleştiremeyecek kadar küçüktü. Ve başka gerçekler de vardı: Adela ölmüştü ve şimdi ikisi de yalnızdı. Manau, daha önceki dört gün boyunca yaptığı gibi, kafasındaki düşünceleri silmeye çalıştı ama yine de bir ağlama dürtüsü peşini bırakmıyordu. On gün önce, Adela'yla bir hasırın üzerinde sevişmişlerdi. Aysız bir geceydi. Çevrelerinde, yukarılarında, ormanın yakın mesafelerinde kuşlar parlak ve gizemli müziklerini yapmıştı. Bir arzu spazmı Manau'nun içinde bir anıya çarptı: Adela'yla ikisi birbirlerini kaşımış ve ittirmiş, beceriksizlik yüzünden hasırdan yuvarlanıp toprağa düşmüşlerdi. Nemli toprak vücutlarına yapışmıştı. Daha sonra yağmur yağıp onları temizledi: şimşekle yarılan bir gökyüzü, ağaçların üzerine büyük bir çatırtıyla birden inen mor sudan perdeler.

Kentte, gökyüzü ve bulutları beyaz beyaz parıldıyordu. Yukarıdaki renk tonunu görmeyeli bir yıl olmuştu.

"Yağmur mu yağacak?" diye sordu Victor. "Ona mı bakıyorsun?"

Manau gülümsemeyi başardı. "Sanmıyorum." Şimdi sahil çölünde bulunduklarını ve Victor'un, kentte kaldığı sürece, yağmur olarak algılanabilecek bir şey görmeyeceğini söylemedi. Daima bulutluydu bu kent, daima rutubetliydi. Bu bir hiledir, demek geldi Manau'nun içinden. "Aç mısın?" diye sordu bunun yerine ve çocuk başını sallayarak onayladı.

Bir Kızılderili kadın kaldırıma çömelmiş, bir sandığın üzerinde dengede duran örtülü bir sepetten ekmek satıyordu. Kadın elde sarılmış bir puronun dip kısmını tüttürüyor ve gülümsemiyordu. Manau iki dürüm ekmek aldı ve kadına bir avuç bozuk para verdi. Kadın onları bir an avucunda tuttu, sonra kaşlarını çattı. Paralardan birini tutup azı dişlerinin arası-

na soktu ve büktü. Metal para kadının dişlerinin arasında yamuldu.

"Sahte" dedi kadın onu geriye verirken. "Bu cangıl parasından verme bana."

Kadının, çiğnenen sesli harflerle çok yoğun bir dağ aksanı vardı. Cangıl parası mı? Manau mırıldanarak özür dilemeye çalıştı ve cebinden bir makbuz çıkardı. Çocuk, olanları hiçbir yorumda bulunmaksızın seyrediyordu. Dürümünün yarısını yemişti. Kadın kaşlarını çattı. "Önce parasını ver de sonra yersin oğlum." Kadın, Manau'nun makbuzunu alıp baktı. "Nerden geldiniz?" diye sordu.

"1797'den" dedi Manau. Bir de şaka yapmaya kalktı, "Para gayet iyidir Madam. Kendim bastım."

Kadın bir ağız dolusu duman koyverdi. Gülümsemedi bile. "Sizin gibiler mahvetti burayı." Bozuk paraları Manau'ya verdi ve başka bir müşteriye satış yapmak için döndü.

Manau, kanının kabardığını hissetti. Kent mahvolma kokusuyla doluydu, bu koku sırılsıklam havada burgaçlanıyor ve size yapışıyordu nereye giderseniz gidin. Ta cangıla kadar peşimi bırakmadı, diye düşündü Manau ve şimdi de bunu yeniden memlekete geri getirmekle suçlanıyordu. Kadına baktı, sonra çocuğa. Manau'nun büyüdüğü mahallede, ayakkabı boyayan ve bıçak bileyen Kızılderili bir kadın vardı. Kadın sokaklarda gezer, tanıdığı kadınlarla çene çalar, çocuklara şeker verirdi. Sokağın sonundaki köprünün altında yaşardı ve hep gülümserdi ve hiç şikâyet etmezdi, hatta savaş kötüleşip de müşterilerinin yarısı gittiğinde bile... işte böyleydi güya bunlar, bu dağ halkı, bu çaresiz yoksullar.

Manau kaldırıma, kadının önüne tükürdü.

"Çek git!" dedi kadın dişlerinin arasından.

İşte Manau o zaman yapmıştı o şeyi, kendisi için değil çocuk için: Hızlı bir tekmeyle kadının ekmek sepetini devirdi, sandığın üzerinden aşağı düşürdü. Bir bağırış oldu. Ekmekler pis kaldırımın her tarafına saçıldı, bir su yolunun içine yuvar-

landı. Bir anda, kadın ayağa kalkmıştı, yüzü kıpkırmızı, yumrukları sıkılıydı. Manau'ya saldıracak ve herhalde canını yakacaktı ama vakit kalmadı, yoldan geçenler kadına saldırmış, etrafına üşüşmüş, ekmeklerini çalıyorlardı. Kadın, elleriyle sağa sola vurarak hızla peşlerinden koştu ama yararı yoktu. Ekmekler işçi giysili adamların, ev kıyafetli kadınların ve saçları keçeleşmiş, sıçan gibi sokak çocuklarının ellerinde kaybolup gitti. "Hırsızlar!" diye bağırdı kadın, patlayacak kadar kızarmış, yüzü mosmor, doğadışı bir renge bürünmüştü. İçindeki hayvani bir şey zincirinden boşanmıştı ve purosunu havada halkalar çizerek, deli gibi sallıyordu tehdit edercesine. Dürümlerden birini kapan bir adama saldırdı ve kısa ve şoke edici bir anda sanki adamı ısırıyormuş gibi geldi.

Bir günlük ekmek on beş saniyede yok oldu.

Bunlar o kadar hızlı olmuştu ki, Manau bunu niçin yaptığını bilmiyordu; yalnız pişman değildi. Hiç hem de. Manau bir miktar bozuk parayı devrilmiş sepetin üstüne fırlattı, Victor'un elini tuttu ve geri geri çekilerek uzaklaştı. Bulvarın sonuna doğru baktı. Uzakta, radyonun sivri kulesi, göz kırpan kırmızı ışıklarla bezeli, gökyüzüne doğru dikilmiş, iç içe girmiş metallerden bir fallus vardı. "Gidelim" dedi Manau çocuğa ve o şeye doğru gittiler, önce yürüyerek, sonra koşarak, sanki birisi ya da bir şey peşlerinden kovalıyormuş gibi.

Sadece bir on gün önce, hurma şarabı içip umutla biraz esinti beklediklerinde Zahir, Manau'dan kesik kollarına dokunmasını istemişti. "Bir ihtiyara şefkat göster" dedi; gerçi Manau, ev sahibini ve arkadaşını bir ihtiyar gibi görmüyordu. "Bugün efkârlıyım."

"Emin misin?"

"Elbette. Senin çektiğin hapislikten ötürü. Gözlerin dalıp gidiyor."

Manau kızardı ve itiraz etmeye yeltendi ama Zahir sözünü kesti. "Bir şey yok" dedi. "Herkeste olur."

Güneş, ağaçların ardında batmış ve gökyüzü kararıp vernikli bir mavi siyaha bürünmüştü. Cangılda gecenin kıyısıydı bu; sivrisineklerden bir nimbus, gaz lambasının etrafında vızıldıyordu. Manau, şarabını bir sukabağından içti. Nico gideli aylar olmuş ve hiçbir haber alınamamıştı. O gece ve her gece Manau, Zahir'e hiç oğlundan söz etmemeye dikkat ediyordu. Dili şarapla gevşeyince Manau bir itirafta bulunabileceğini hissetti fakat o zaman da ne söyleyeceğini bilmiyordu ve bu yüzden bir şey söylemedi. Yaklaşık altı ay böyle geçmişti. Bir hasat vakti gelmiş, bitmişti.

Birkaç saat içinde gecenin esintileri çıkacak, Manau izin isteyecek ve çıkıp Adela'yı bulmaya gidecek, Nico'yu ve talihsiz babasını bir gün daha unutacaktı. Ay çıkarsa ya da çıkmasa bile, kadını yüzmeye davet edecekti.

Şimdiyse Zahir bekliyordu, gözlerini sımsıkı kapatmış, kollarını incelenmek için uzatmıştı. Manau bir yudum daha aldığı sukabağını yere bıraktı. Ellerini, kesik kolların uçlarına koydu ve sert, yamru yumru deriyi avuçlarında hissetti. Zahir'in sağ kolunu bileğinden tuttu ve başparmağıyla yaranın üzerinde dolaştı. Kesilip nedbeleştiği yerde deri kıvrılıp içeriye dönüyordu, bir lavabo deliği ya da topraktaki bir yarık ya da kurumuş, girintili çıkıntılı bir dere yatağı gibi.

"Yedi yıl oldu" dedi Zahir gözlerini açınca. "Bugün tam yedi yıl."

Manau hiç sorgulamamıştı. Ev sahibinin kesik kollarını feci bir doğuştan kusur, Zahir'in hep çektiği bir eziyet olarak düşünmüştü. Tabii ki doğru değildi bu. Doğru olmadığını biliyordu. Ama yine de çok irkiltici bir şeydi: Yedi yıl önce bugün Zahir şakağını kaşıyabiliyor, sigarasını kendisi yakabiliyordu. Karısıyla sevişirken on olanağı daha vardı. Manau kendi ellerine baktı ve birer mucize gibi göründüler gözüne. Parmak eklemlerini çıtlattı, çok hoş birer çıt sesi çıkardılar. Parmaklarını kımıldattı, sonra Zahir'in onu seyrettiğini fark etti.

"Özür dilerim."

"Sen alışmışsın onlara. Gerçekten. İnandın mı bana?"

Manau kasten Zahir'in gözlerinin içine baktı. "Elbette" dedi.

Zahir'in zemini yükseltilmiş kulübesinin bir iki metre ötesi karanlık olmaya başlamıştı. Kasaba halkı ayaklarını sürüyerek, neredeyse görünmez bir şekilde geçiyor, ara sıra seslenip onu selamlıyorlardı. Manau konuşamayacağını hissetti. Bir haftadan birazcık daha fazla bir süre sonra bu köyden gidecek ve burada duyduğu tüm hikâyeler ona zorla kabul ettirilmiş, sıkıntı verici ve yabancı, acıklı masallar haline gelecekti: kolları kesik arkadaşı, onlarca kayıp, kasaba ve onu kuşatan ormana karşı hiç bitmeyen mücadelesi. Sel, unutulmuşluk, savaş. Manau, çocuğa –yol arkadaşına– bakacak, bugünü ve Zahir'in ona 1797'den ve tarihinden söz ettiği diğer günleri hatırlayacaktı. Bunlara razı olduğu, kendisinin olmayan bu anıları kabul ettiği için kendisine kızacaktı. Zamanında bunlar acısız, hatta hoş gibi gelmişti: alacakaranlık, şarabın sakinleştiren sisi, hep kötü biten hikâyeler. Oralı olmasına ramak kalmıştı. Orada bir yuva kurabilirdi, Adela ölmeseydi.

Zahir, "İL'ciler geldi ve yiyecek istedi" dedi. "Biz onlara savaş bitti, dedik. Bizi yalancılıkla suçladılar. Fazla hiç yiyeceğimiz yok dedik. Verecek yiyecek yoksa birisi yiyeceği çalmıştır dediler. Kasabada bir hırsız var dediler. Böylece, çocuğu aldılar ve *tadek* yaptılar."

Kolunun kesik yeriyle yüzünü ovuşturdu. Bayram günlerinde Zahir, kafayı çektikten sonra karısına kollarına püsküller bağlatırdı. Kırmızı ve beyaz. Manau görmüştü Zahir'i, bütün olayı görmüştü. Kadın onun kesik kollarına dokunurken usul usul hareket ederdi, üzerindeki yamru yumru deriye masaj yapar gibi, nazikçe, taparcasına. Elbette kadın da Zahir'in ellerini özlüyordu ama kadının o kesik kollara gösterdiği müthiş özeni görünce bunu kesinlikle düşünemezdiniz. Kadın onlara bir yığın çiçek bağlardı. Sonra, müzik adamakıllı başlayınca Zahir davul ve flüt eşliğinde dans eder, kollarını kuşlar gibi çırpardı.

"Ve Victor seni mi seçti?" diye sordu Manau.

"Çünkü beni tanıyordu, tahminim. Nico'nun arkadaşıydı, anlıyorsun. Onlar hep iyi arkadaştı. Victor herkesi seçebilirdi. Annesine gitmemesi bir mucize."

Adela, elleri yok... Manau dehşete kapıldı bunu gözünün önüne getirince.

"Victor hatırlamıyor bunu" dedi Zahir, "ve böylesi daha iyi. Hatırlasa neye yarardı ki?"

Hiçbir şeye, diye düşündü Manau. Ama Nico hatırlıyor muydu? Hatırlasa neye yarardı ki? Ya da hatırlamasının ne zararı dokunmuştu? Manau bardağıyla oynadı. Şarabı sıcaktı fakat içimi kolaydı. Esinti birazdan başlayacaktı.

"Bir şey daha söyleyeyim mi sana?" dedi Zahir. "Ben hak ettim bunu. Çocuk haklıydı."

"Kimse böyle bir şeyi hak etmez."

"Ben hak ettim."

Manau, arkadaşının söze devam etmesini bekledi ama Zahir devam etmedi. Sessizlik bir dakika ya da daha çok uzadı ve Manau bunun açıklamasını sormadı. Cesaret edemedi. Ormanı dinlediler. Zahir tekrar konuştuğunda sesinin tonu farklıydı.

"Fakat İL'cilerin ikinci gelişiydi bu" dedi Zahir. "İlk geldiklerinde rahibi vurdular."

"Burada rahip mi vardı?" diye sordu Manau.

O sırada, karanlıktan bir kadın sesi geldi: "Ah evet, bir rahip vardı."

Adela'ydı bu. Sessizce yanlarına sokulmuştu. Lambanın turuncu ışığına çıktı ve Manau sıcak bir şey hissetti göğsünde, gidip Adela'yı bulması gerekmeyecekti. Kadın oracıktaydı, belki de kadın onu aramıştı.

"Buldun bizi" dedi Manau.

Kadının saçı gevşek örülmüş, bir iki perçem gözlerinin üzerine düşmüştü. Kadın parıldıyordu neredeyse. Adela elini uzattı ve Manau mecburen öptü.

"Don Zahir" dedi Adela hafiften eğilerek.

Zahir onu başıyla selamladı.

Manau, Adela'ya sandalyesini verdi ama kadın basamağa oturdu. Eteğini dizlerinin üzerine çekti. Manau kadının çıplak ayaklarını, ayak bileklerini gördü. "Şarap var mı?" diye sordu kadın.

"Senin için dostum, her zaman şarap var" dedi Zahir ve Manau, bir şey söylenmesini beklemeden kalktı. İçeri gitti ve bir sukabağıyla geldi. Dikkatle doldurdu. Bir fincan dolusu. Kadın bir yudum aldı.

"Zahir" dedi Adela, "sen bir hikâye anlatıyordun."

"Rahip ve kaderi. Eski masallar bunlar."

"Anlat" dedi kadın.

Zahir içini çekti. Kadın karşı konulmazdı ve sadece Manau için değildi bu.

Savaşın başlangıcı: Başına güneş geçmiş bir grup savaşçı sendeleyerek kasabaya girdi. Gençtiler, dedi Zahir. Leş gibi gençlik kokuyorlardı ve bu nedenle çoğu kişi onları bağışladı. Ayrıca, doğruyu söylemek gerekirse, kurban da herkesin hoşlandığı biri değildi. Rahip otuz yıl falan önce dışardan gelmişti ve öldüğünde, inatla hâlâ şivesinden vazgeçmemişti. Hiçbir eski dili öğrenmedi ve komün arazisinin işlenmesine katkıda bulunmadı. İlaç bitkileri ve yabani kuşlarla, mısır unu ve jilet ve mermi trampa etmek için gelen Kızılderilileri hor görürdü. Bunlar Tanrı'yı tanımıyor, derdi. Ve İL'ciler silahlarını doğrulttu ve rahibin ellerini bağladılar ve kimse itiraz etmedi. Asiler yüzlerini kapalı tutuyordu. Bütün köy, o günlerde yüz yirmi aileydi, toplanıp idamı seyretsin diye emrettiler. Tetikçi genç bir kadındı. Rengi çok soluktu.

Zahir derin bir nefes aldı, sonra sukabağından içti. Bir sigara istedi. Manau bir sigara yaktı ve Zahir'in dudaklarının arasına sokarken ihtiyar dumanları çekti. Manau da sigaradan birkaç nefes çekti, serin dumanı ciğerlerinde tuttu. Ona tuhaf gelen, bu son ayrıntıydı: Bir kadın! Onlar kötü insanlardı, bu İL'ciler ama Manau merakının uyanmasına engel olamadı. Bu cangıl şa-

rabı beyne tuhaf şeyler yapıyordu: Manau'nun Adela'ya hemen dokunması lazımdı. Sağ ayağını uzattı, sandalyesinden neredeyse düşecek kadar kayarsa sağ ayak parmağı kadının dirseğine zar zor değiyordu. Gece çabucak gelivermişti ve esintiler başlıyordu.

Kadın, Manau'ya döndü ve gülümsedi. Manau'nun ayağına eliyle vurup uzaklaştırdı ve parmaklarıyla burnunu kapattı.

Sigara bitince Zahir, hikâyenin ilginç kısmına geldiğini söyledi. "Öyle değil mi Adela?" diye sordu.

"Eğer doğru hatırlıyorsam öyle, Don Zahir."

"Elbette doğru hatırlıyorsun" dedi sakat adam.

İL'ciler rahibin evini köyün en yoksul ailesine, Hawa'lara verdi ve Hawa'ların kabul etmekten başka seçeneği yoktu. Birkaç eşyalarının rahibin evine taşınması büyük bir şov haline getirildi. Ama birkaç gün sonra İL'ciler gidince Bay Hawa yeniden ailesini nehir kenarındaki derme çatma barakasına taşıdı. Köy halkı, taşınmasın diye yalvardı ama Hawa mantığa kulağını kapatmıştı. Karısı çok üzgündü. Büyük bir bronz haçı da götürmekte diretti ve rahibin demirden sobasını da götürecekti, kocası razı gelseydi.

"Hepimiz Hawa için çok korkuyorduk. Söyledik ona, İL'ciler geri gelir de senin onların armağanını reddettiğini görürse kesinlikle hepinizi öldürürler. Ama Hawa ikna olmadı. O bir avcıydı. Vaktinin çoğunu kanosuyla ormanın derinliklerinde geçiriyor, nehir kıyısında gördüğü hayvanları öldürüyordu: pitonlar, timsahlar, buradan ancak üç gün yol yürüdükten sonra bulabileceğin kılıçbalıkları. Hawa, bu İL'cileri gördüğünü söyledi. Bunlar şakacı kişiler, dedi. Korkmuyordu. Onunla bizzat konuştum. Peki ya rahip? diye sordum ona. Rahip bunu hak etti, dedi Hawa."

"Peki Hawa'ya ne oldu?"

"Gitti, iki oğluyla, savaşa. Yıllar önce. Karısı kaldı. Ve sonra o da gitti." Zahir omuzlarını kaldırdı sanki hikâyenin bittiğini belirtiyormuş gibi.

"En iyi kısmını bıraktın Don Zahir."

"Öyle mi?"

Adela başını sallayarak onayladı. Manau, kadının gülümsemesinin muzip konturlarını seçebiliyordu. Akşamın esintileri başlamıştı.

"Evi ne yaptığımızı."

Zahir sırıttı. "Ee, evet. Tabii. Başka ne yapabilirdik ki? Yaktık."

Boş ev bir tehlikeydi. İL'ciler katildi ya geri dönerlerse ve ya Hawa yoksa? Sırf gereğini yerine getirmek için köyde başka birini öldürürlerdi.

Ilık bir şubat akşamı, Bağımsızlık Günü'nü kutlamak için rahibin evi yakıldı. Baltalar ve testerelerle hazırlık yaptılar buna: evi parçalara böldüler ve sonunda tahtalardan, kâğıtlardan ve eski, küflü kumaşlardan bir yığın haline geldi. Bir şenlik ateşi. Temiz bir şekilde yandı, 1797'de savaşın sonuna kadar kutlanan son Bağımsızlık Günü'nün bir parçası halinde. Ertesi yıl erkekler gitmeye başladı ve sonra erkek çocuklar ve savaş artık görmezden gelinemez haldeydi. Manau bu hikâyeyi biliyordu. Onlar gitti diye hiç kimse üzülmedi çünkü geri dönecekleri umuluyordu.

Zahir asla gitmedi ve bu meselenin asıl zorluğu belki de buydu. Onun yaşındaki hemen hemen herkes gitmişti. Manau, Zahir'in bunu daha önce de söylediğini duymuştu, kısmen özür diler, kısmen reddedercesine: "Burayı seviyordum, niçin gidecektim ki?"

Zahir, ateş yanarken, herkes şarkı söylerken gitar çalışını hatırlıyordu şimdi. Şarkı söylemişti, dans etmişti. Bu kısmı unutmuş olması mümkün görünmüyordu. "Güzel bir festival miydi Adela? O bilmiyor, sen anlatmalısın ona!"

Hikâyede, doğru olmayan bir şeyler vardı. Rahibi nereye gömdüler? diye merak etti Manau. Bu soruyu kafasından uzaklaştırdı ve sahneye yoğunlaştı: kutlamalar, esintili gece, o günlerde henüz iyimser olan kasaba halkı. Kadına tekrar uzandı ve

dokundu. Bu kez kadın onun ayağını çimdikledi. Bir esinti dolandı çevrelerinde.

"Çok güzeldi" dedi Adela.

Manau, Victor'u radyoya götürüyordu. Adela'nın oğlunu. *Adela*. Çocuğu elinden tutup bir sekreterin kayıtsız bir tavırla iki parmak daktilo yazdığı masaya götürdü. Gelip kadının önünde durdular, Victor'un boyu masanın üzerine bakmaya zar zor yetiyordu. Beklediler. Kadın onlarla göz teması kuruncaya kadar yarım dakika geçti.

"Evet?" dedi sonunda sekreter.

"Norma'yı görmek istiyoruz" dedi Manau. Yorgundu, hayatında hiç hissetmediği bir bitkinlikti bu. "Norma" dedi çocuğa, "seninle ilgilenecek."

Sekreter gülümsedi. Kadının yuvarlak bir yüzü ve dişlerinin üzerinde ruj vardı, rujdan bulaşmış küçük, kırmızı bir leke ve Manau bunu kadına söylese mi diye düşündü. Söylemedi.

"Üzgünüm, mümkün değil" dedi sekreter. Yukarıyı, tavandaki küçük hoparlörleri gösterdi. "Kendisi yayında."

Elbette yayındaydı. Haberleri böylesine tatlı bir şekilde okuyarak salonu dolduran onun sesiydi. Manau daha önce bu sesin farkına bile varmamıştı. Bir ninni gibi kalmıştı Manau'nun aklında.

"Ne hakkında?" diye sordu sekreter.

"Bu çocuk" dedi Manau. "Kayıp Kentin Radyosu için bir liste var elinde." Victor'a döndü. "Göster ona. Göster ona kâğıdı."

Victor kâğıdı cebinden çıkarıp sekretere verdi. Kadın onu çabucak okudu ve bunu yaparken işaret parmağıyla sözcükleri takip ediyordu. Sayfayı çevirip kayıplar listesine bir göz attı ve sonra Manau'yla Victor'a, oturun dedi. Sabırlı olun. Bekleyin. Kâğıdı geri verdi ve telefonu kaldırdı. Alçak bir sesle konuştu. Çantalarını bırakıp divanın minderlerine yığılırlarken Norma haberleri okuyordu yorumsuz, biteviye bir ses tonuyla. Kadın çok ustaydı. Manau sözcüklere pek yoğunlaşamıyordu.

O gece cangılda, Zahir'in verandasındayken, esintiler başladığında Manau izin istedi ve Adela'yı karanlığa, sevişmeye götürdü. Zahir'in karısının onun için ördüğü hasırı da götürdü birlikte. Zahir'e iyi geceler, dedi ve yükseltilmiş verandadan, öğleden sonra yağan sağanaktan ötürü hâlâ yumuşak toprağa indi. Adela beklemesini söyledi ve Manau bekledi, köşenin öteki tarafında, aydınlığın eriştiği yerin hemen ötesinde. Ay henüz doğmamıştı ve karanlık gece Manau'nun sabırsızlanmasına yol açtı. Basamakların üzerinden mırıltılar geliyordu. Cangıl nefes alıyordu, her türlü gürültü vardı ama mürekkep gibi karanlıkta hiçbir şey görünmüyordu. Manau, yürüyerek yanından ikili, üçlü gruplar halinde geçen kişilerin, pek algılanmayan, karanlık gölgelerin farkındaydı. Bunlar kimse, yanından geçerken onun adını kibar bir şekilde söylüyorlardı: Manau, Bay Manau, profesör. Herkes onu görüyor muydu ki? Manau biraz abartılı bir şekilde gülümserken, geçenlerin –öğrencileri mi? Komşuları mı?– onun gülümsemesini görüp onları tanıdığını sanmasını diliyordu. Hiçbir şey göremiyordu. Ağaçlar konuşuyordu sanki. Yahut öğrencilerinin inandığı on on beş ruhtan biri. Oğlanların ve kızların, gördüklerini iddia ettiği son hayalet Nico'ydu. Nerede? diye sormuştu. Ormanın kıyısında... başka nerede? Manau, Manau, Manau. Nico'yu gördünüz mü? diye sordular. Hayır, görmedim. Rüyalar sayılmazsa. Sayılır, efendim! diye haykırdı çocuklar. Elbette, rüyalar da sayılır! Çocuklar, köydeki herkes gibi, birbirine hep eşlik ederdi. Manau yalnızdı. Ruhlara inanma lüksünü vermiyordu Manau kendisine. Şimdi karanlıkta gülümsüyor ve bekliyordu. Ne konuşuyorlardı ki? Adela'nın iyileştirmeye başladığı şey bu yok edici yalnızlıktı. O zaman Manau, artık kenti özlemediğini ve bir daha hiç özlemeyeceğini düşündü. O zaman, burada, bu cangıl kalesinde yaşlanıp öleceğini, ormanın antik diline hâkim olacağını, hangi bitkilerin besin sağladığını ve hangilerinin zehirli olduğunu bileceğini düşündü. Aklına bir kibrit yakmak geldi, krallığına göz gezdirmek için ama kibrit parladı

ve rüzgârda söndü... turuncu bir ışığın bir anlık çırpınması ve hepsi bu kadardı. Ancak ellerini görecek kadar. Bulutlar gökyüzünü yok etmişti. Işıksız, aysız bir geceydi. Manau yine de Adela'yı nehre ya da çayıra götürecekti. Yahut ikisine de. Ve sevişeceklerdi.

O sırada kadının basamaklardan indiğini duydu, tahtanın gıcırdamasını duydu. Arkasına döndü fakat onu göremedi. Lambalar sönmüştü ve tam bir karanlık vardı. Manau elini kadına uzattı.

"Bugün, Zahir ellerini kaybedeli yedi yıl oldu" dedi kadın.

"Biliyorum. Söyledi bana."

"Ona saygılarımı sunmam lazımdı. Özür dilemem lazımdı." Kadın içini çekti. "Bunu yapan benim oğlandı."

Manau başını sallayarak onayladı ama kadının onu göremediğinden emindi. Manau'nun kanısınca, çayıra doğru yürüyorlardı. Ayaklarının altında nemli toprağı hissediyordu. Kadının sesinin neredeyse çatallandığını fark etti. Kadın ağlıyor muydu?

"Onu yapan İL'cilerdi, Victor değildi" dedi Manau karanlıkta. Kadının iç çektiğini duydu yine. Haklı olduğumu biliyor olsa gerek, diye düşündü. Çocuğun bir suçu yoktu. Manau, elinin içindeki kadının eli dışında yalnız sayılabilirdi. "Zahir ne diyor?"

"Para kabul etmedi. Her yıl para teklif ediyorum ona. Bunu hak ettiğini söylüyor."

"Bana da aynı şeyi söyledi. Ne yapmış ki?"

"Bilmiyorum."

Çayıra doğru gidiyorlardı, kasabadan içgüdüleriyle, kaslarının belleğiyle geçerek: buradan sap, düz git, ayaklarına çamur sıvaşacak, yola düşmüş şu kütüğün üzerinden geç. Adela bile bunun yılın en karanlık gecesi olduğunda hemfikirdi ve uzak ufukta beliren fırtınaya sevindiler. Gökte bir şimşek titredi ve Manau tam zamanında bakıp Adela'yı gördü: Adela gümüştendi.

"Ağlama" dedi Manau.

"Adam kâbuslar görüyor. Nico gittiğinden beri daha da kötü bu kâbuslar."

Manau kadını kendine çekti. Bir hafta sonra kadın ölecekti. "Hatırlıyor mu?"

"Elbette hatırlıyor. Nico katiyen unutturmaz ona bunu."

Fırtına başladı, tümüyle kendine has bir müzik. Büyülenmiş gibi sustular.

"Ona bir çay verdim de uyuyabildi." Kadının sesi bir inleme gibiydi. "Zavallı çocuk, zavallı Zahir, zavallı Nico."

"Ağlama" dedi yine Manau.

Yağmurun başlamasını beklediler. Manau hasırını serdi. Kadın hayır dedi, geri dönmeli ve oğluna bir bakmalıydı. Manau kadını öptü. Kadın da karşılık verdi. Uzakta yine şimşekler çakıyordu. O zaman çıplaktılar ve o zaman üstlerine yağmur yağıyordu. Gökyüzü kabardı ve rüzgâr esti. "Oğluma bir bakmam lazım" diye fısıldadı kadın ama vücudu şikâyet etmiyordu. Kadın onun altında, onunla birlikte hareket ediyordu, yağmur daha hızlı yağıyordu şimdi, sonunda ikisi de aynı yere varmıştı.

"Ben hava almaya çıkıyorum" dedi Manau ve elbette niyeti buydu. Elbette, niyeti çekip gitmek ve çocuğu radyoda, Norma'yı tek başına bekler halde bırakmak değildi. Böyle bir şeyi yapabileceğinden kuşku duyardı babasının onun için hep söylediği şeye inansaydı. Fakat inanmıyordu... o güne kadar. Manau zayıf bir adamdı ki bu, kötü bir adam olmaktan farklıdır. Manau radyodan çıkıp evine kadar yürüyecek, bu gri ve gürültülü kentte yürüyecek ve kendisini bu farkla teselli edecekti. Cangılda bunu kendisinden kısa bir süre gizlemeyi başarmıştı. Şimdiyse gayet açıktı. Adela niçin ona güvenmişti? Kasaba niçin güvenmişti?

Bitirdiklerinde, yağmur dindiğinde Manau hasırını sardı ve kadını yüzmeye davet etti.

"Yüzme bilmiyorum" dedi kadın.

Bulutlar aralanmış, yıldızlar gece göğünde parlak bir alan açmıştı. Birbirlerini görüyorlardı. Kadın giyindi, gümüş bedenini örttü. Manau çıplak kaldı. Giysilerini toplamış, yanında taşıyordu.

"Öğretirim sana."

"Fakat aysız gecede yüzmek uğursuzluk getirir."

Kadın bunu söylerken Manau suya çekti onu. "Boş inanç!" diye bağırdı Manau ve biraz sonra kadın gülüyordu ve kendisi de unutmuştu herhalde bunu. Manau kadını gıdıkladı. Su siyah ve kaygan ve sakindi. Rüzgâr esince ağaçlardan su damlaları düşüyor, ağır ağır hareket eden nehrin düzgün yüzeyini bozuyordu. Bir sonraki hafta her gece yağmur yağacak ve her gece bir öncekinden karanlık olacaktı. Nehir, kadını aldığında tümüyle farklı bir şey olacaktı. Tanınmaz bir şey. Şiddetli.

Kadın suları şapırdattı, bir kuş cıvıldadı. Gümüşbalıkları hiç görünmeden ayak bileklerinin etrafında yüzüyordu. Manau o gece kadına hiçbir şey öğretmedi. Yüzme yahut nehir akıntıları ya da yağmurla kabaran nehir hakkında hiçbir şey.

"Bu ne?" diye sordu Victor, başını listesinden kaldırıp bakarak.

"Adamın bana senin için verdiği para. Otobüste. Unutmayayım dedim."

"Nereye gidiyorsun?"

Manau "Burada olacağım" dedi. "Biraz hava almaya çıkıyorum."

Çocuk başını sallayarak onayladı. Bu bir yalan değildi. Dışarıda, kurşun gibi göğüyle kent ve ses dalgalarıyla sokak vardı. Çocuk itiraz etmedi, dişleri ruj lekeli sekreter de.

Manau dışarıda derin bir nefes aldı, şu kent kokusu ve kendisini şaşırtan bir nostaljiye kapıldı. Radyo, külrengi ağaçlar bulunan bir bulvarın üzerindeydi. Buraya belki daha önce gelmiş, belki de gelmemişti ama her şey tanıdıktı. Caddenin karşı tarafındaki bir bilgisayar okulunun sabah sınıfları boşalmıştı.

Onlarca öğrenci girişin önünde durmuş oyalanıyor, gevezelik ediyor, plan yapıyorlardı. Hallerinde, bütün gençlerde bulunan bir iyimserlik vardı. Bir budalalık. Bir otobüs geldi ve gitti, köşede bir Kızılderili ailesini bıraktı ve öğrenciler onlara hiç bakmadı. Anneyle baba, meydanın büyüklüğünden, kalabalık kaldırımdan dehşete kapılmış halde bakınıyordu. Belki onlar da radyoya, Norma'yı görmek, bulmak için geliyorlardı. Çocuklar ürktü ve annenin giysisinin kıvrımlarına girip kayboldular.

Radyoyla aralarında dört trafik şeridi ve bir sıra kurumaya yüz tutmuş ağaç vardı. Yolun karşısına geçmediler ve Manau da yolun onların olduğu tarafına geçmedi. Belki de birisini bekliyorlardı. Öğrenci kalabalığı seyreldi. Bazıları dershaneye döndü, birkaçı sabırsızca otobüs beklemeye başladı, diğerleri gürültücü, neşeli bir güruh halinde bulvarda yola koyuldu. Manau'nun aklından, bilgisayar okulu binasında tüm 1797 Köyü'nden daha çok insan olduğu geçti.

Kızılderili ailesi bir şeyler konuştuktan sonra bulvarda yavaş yavaş yürümeye başladı. El ele tutuşup ağır bir yürüyüşle gittiler.

Manau dönüp radyo lobisinin penceresinden içeri baktığında Victor yoktu. Koşup içeri girdi. "Çocuk" dedi sekretere. Nefes nefeseydi. Hoparlörde Norma'nın değil başka birinin sesi vardı. "Çocuk nerde?"

Sekreter bir an irkilmiş gibi baktı, sonra yeniden sakinleşti. "Onu içeri çağırdılar efendim. Üzgünüm. Yönetmen gelip onu götürdü. Çocuk, Norma'yla konuşuyor." Kadın durakladı. "Siz iyi misiniz? Gitmek istiyor musunuz?"

Bu birden çarptı Manau'yu, bir elektrik şoku. "Gitmek mi?"

"Oraya gitmek" diye düzeltti kadın.

"Ah." Sersemleştiğini hissetti. Kadının aydede yüzü bir gülümsemeyle süslendi. "Hayır. Tamam. Ben dışarda beklerim."

Kadın başını sallayarak onayladı. Manau divanın yanına bıraktığı çantasını aldı ve kapıdan dışarı çıktı yine. Sokak kayıt-

sız ve gürültülüydü. Otobüsler geçti ve bisikletli kadınlar ve kaykaylı çocuklar. Kentin büyüklüğünü hatırladı ve Manau'da bir huşu uyandı. Burada birisinin onu görmekten mutlu olması muhtemeldi. Tanıdığı cangıl kasabası çok yakında ormanın içine gömülecekti. Çocuk neredeydi? Norma'yla konuşuyordu. Şu anda bile, kadın o çocuğun sorunlarını çözüyordu. Kadın ne yapabilecekse, diye düşündü, benim yapabileceğimden fazlasıdır. Hâlâ duyuyordu sesleri –Manau, Manau, Manau– ve her yerden geliyordu bu sesler. Oranın tuğlalarındaki çatlaklardan bile.

Birden, nefesini tuttuğunu fark etti. Derin bir nefes aldı. Sonra bulvarda yürüdü. Bu kadar basitti. Bir blok sanki bir rüyadaymış gibi geçti. Ve sonra bir öteki ve sonra bir öteki.

Her biri bir öncekinden daha kolaydı.

Yüzmeyi bitirdiklerinde eşyalarını topladılar ve köye doğru yürümeye başladılar. Islak giysiler üstlerine yapışıyordu ama gece serin ve kuruydu. Her şey güzeldi. Bunu hatırlıyordu şimdi kentte yürürken, dünyasının ne kadar kısa zaman önce soyunmuş olduğunu. O gece fırtına dindi ama başka bir fırtına geliyordu tabii. Adela'nın kulübesini buldular ve kadın bir lamba yakıp oğluna baktı. Bir orman dolusu böcek geceyi testereliyordu.

"Bu çocukla ilgilenecek misin?" diye sordu kadın. "Bana bir şey olursa?"

"Hiçbir şey olmayacak sana."

"Fakat, olursa." Kadın ciddiydi. Manau'nun kulağına, "Evet de" diye fısıldadı ve Manau kendisine söyleneni yaptı.

10

Norma için savaş on dört yıl önce, Tamoé'deki bir yangının haberini yapmaya gönderildiği gün başlamıştı. O zamanlar radyoda sadece bir redaktördü ve hiç yayına çıkmamıştı, sesi henüz keşfedilmemiş bir hazineydi. Rey'le evleneli iki yıldan çok olmuştu ama kendini hâlâ yeni evli sayıyordu. Rey o gün öğleden sonra cangıldan dönecekti. Ekim ayıydı, savaşın başlamasının altıncı yıldönümü yaklaşıyor fakat o günlerde kimse bunun zamanını böyle tutmuyordu.

Norma olay yerine varınca, yanan evi seyreden itfaiyecilerle karşılaştı. Eli silahlı ve maskeli birkaç adam yangının önünde duruyordu. Evin etrafında kibar bir kalabalık toplanmış, kolla-

rını göğüslerinde kavuşturmuşlar, keskin dumandan ötürü gözlerini kırpıştırıyorlardı. Norma, yanan duvara siyah harflerle yazılmış HAİN sözcüğünü hâlâ seçebiliyordu. Teröristler yerlerinden kımıldamıyor ya da kimseyi tehdit etmiyordu, bunu yapmalarına gerek yoktu. İtfaiyeciler gönüllülerdi. Bir yangın için kurşun yemeye niyetleri yoktu. Kentin kıyısında vakit ikindi sonuydu ve kısa bir süre sonra karanlık olacaktı. Semtin bu bölümünde sokak lambası yoktu. Norma'nın gözleri yandı. İtfaiyeciler vazgeçmişti. Bir tanesi sert plastik miğferinin üstüne oturmuş, sigara içiyordu. "Bir şey yapacak mısınız?" diye sordu Norma.

Adam kafasını salladı. Yüzünde beyaza kaçmış birkaç günlük sakallar vardı. "Ya siz?"

"Ben sadece gazeteciyim."

"Öyleyse haber yapın. Niçin şöyle başlamıyorsunuz: İçerde bir adam var. Tahta bir sandalyeye bağlı."

İtfaiyeci, burnundan ejderha gibi dumanlar çıkardı.

Ve savaş süresince Norma'nın, Eski Meydan'daki silahlı çatışmalardan, Kışla'daki barikatlarla kapatılmış sokaklardan ya da hatta kıyamet gibi Tamoé Savaşı'ndan da fazla hatırladığı buydu: İçerideki, bu yabancı, sandalyeye bağlanmış adam. O çok uzun gecenin tümü boyunca ve sabahın ilk saatlerine kadar kentin on on beş uzak noktasından bilgiler, bir hücumun, bir saldırının haberleri gelirken, ilk Büyük Karartma başkente yayılırken... Norma tüm bunları bir uyurgezerin sarhoş gibi kayıtsızlığıyla karşılıyordu. Acımasızlık, o gün onun değerlendiremeyeceği bir şeydi. Başka bir gün, belki, daha iyi yapabilirdi bunu. İtfaiyecinin gözlerine bir gerçekdışılık belirtisi görebilmek umuduyla baktı ama yoktu. İnsanlar alevleri sakince seyrediyordu. Ateş çatırdadı, ev çöktü ve Norma adamı dinledi. Elbet, adam ölmüştü. Elbet ciğerleri dumanla dolmuş ve kalbi durmuştu. Norma için sadece bir sersemlik hissi vardı, içinin boşalması gibi bir şey. Hiçbir şey yazamayacağını, tek bir soru bile soramayacağını hissetti. Kalabalığın kenarında,

on üç yahut on dört yaşında bir kız bir lolipopu yalıyordu. Annesi, meşrubat arabasının üzerindeki küçük zili çaldı ve canlı bir çıngırdama çıktı.

Rey, Ay'dan dönüp babasının divanında yatmaya başladığında, pes etmemesini sağlayan, Trini'ydi. Ona hikâyeler anlatan ve daha güzel, daha mutlu günleri hatırlatan, Trini'ydi. Rey'in babası akşamları enstitüde ders veriyor, Trini de yeğeniyle ilgilenmek ve onu hiç bitmeyen bir moralle, o tıkış tıkış evden çıkıp kentin sunduğu şeyleri görmeye ikna etmek için geliyordu. "Sokaklar güzel kadınlarla dolu!" diyordu. Ve akşamları Idorú semtinde uzun gezintiler yapıyorlar, Regent Park'a doğru, Aqueduct'tan geçerek, sıklıkla da –o günlerde kısaca 'Meydan' olarak bilinen– Eski Meydan'a kadar yürüyorlardı. Birinde orada kendilerini sokak müzisyenlerinin ve komedyenlerinin gürültüsüne, kuru havuzun etrafında oturup sigara içen, konuşan, gülen insan kalabalığına kaptırdılar ve Rey, amcasını sevdiğinden, mutlu olmak ya da daha doğrusu böyle görünmek için elinden geleni yapıyordu.

Günlerinin bunaltıcı bir şekilde yalnız geçtiği, uykularının çok kötü olduğu, hep aynı kâbusların tekrar tekrar geri geldiği doğruydu. Rey, zamanını babasının evinde bir aşağı bir yukarı dolaşarak, dağılmış kâğıtları toplayıp düzenleyerek yahut ihtiyarın sözlüklerini okuyarak geçiriyordu. Sabah saatlerinde, dışarı çıkıp köşedeki bir yerde iki lokma bir şey yemek için öğle seferine ruhen hazırlık yapıyordu. Tam bir işkenceydi bu. Kimsenin onunla konuşmayacağından korkuyor, konuşacaklar diye de aynı şekilde dehşete kapılıyordu. Öğle yemeğini mümkün olduğunca geciktiriyor, saat üçe, hatta dörde kadar erteliyordu. Bu iş hallolunca da bazen bir saat uyuyordu.

Ama kentin sarı sokak lambalarının altında yapılan o gece yürüyüşlerinde her şey daha yumuşak, daha kolaydı. Ayakkabı boyacısı çocuklar ve yankesiciler Meydan'ın bir köşesinde toplanır, günün hasılatını sayardı. Katedralin kuzey tarafındaki

dar sokakta beş altı kadın tezgâhlarının ardında oturur, taze ekmek ve eski dergiler, kentin lüks otellerinden alınmış şişe kapakları ve kibrit kutuları satardı. Belki bir hokkabaz grubu gösteri yapmaya hazırlanıyor olurdu ve her yerde, çalışkan kent gevşemeye duruyordu sanki.

Bir haziran gecesi Trini'yle Rey bayrağın indirilişini görmek için tam vaktinde Meydan'a vardılar. Bayrağın katlanması için on beş asker gerekiyordu. Bir kornet askeri bir melodi çaldı ve turistler fotoğraf çekti. Rey ellerini cebinden çıkarmadı. Hiçbir şey hissetmiyordu. Bir hafta sonra Tamoé'deki işine başlayacak, bu bayrağın temsilcilerinden biri olacaktı. Rey'le amcası bunu konuşmuşlardı, devletten işkence görüp de sonra devlette çalışmanın ve tüm bunların birkaç ay zarfında gerçekleşmesinin ne kadar tuhaf bir şey olduğunu. Devlet, her şeyden önce, kör bir makineydi; şimdi onun askerleri hazır olda duruyor ve bayrak katlanıyor ve bir sıra boyunca bir elden ötekine geçiyordu ve sonunda kalan, bir metrekare kan kırmızı kumaş ve her bir köşesini tutan ellerdi. Kornetten son, inler gibi bir ses çıktı. Rey bir şey söyleyecekti ki, kafasını çevirdiğinde Trini'nin yürümeyi bıraktığını, sırtını dikleştirip ellerini kavuşturmuş halde, kımıldamadan durduğunu fark etti. Sonra Trini selam durdu. Rey'in ona bakışını yakaladı ve mahcup bir şekilde gülümsedi.

Rey, Ay'a götürülmeden birkaç ay önce Trini, yeni bir işe, neredeyse her yıl sel bastığından Venedik diye bilinen semtteki bir hapishanede gardiyanlığa başlamıştı. Aslında Rey'in salıverilmesi de Trini'nin amirinin ricasıyla olmuştu. Venedik'teki hapishane, ülkenin çeşit çeşit sakıncalılarına ayrılmış pavyonlarıyla tehlikeli ve geniş alana yayılmış bir yerdi. Trini haftanın altı günü, terör zanlılarından sorumluydu. Savaş henüz resmen başlamamıştı ve bu tür adamlar çok fazla değildi ama sayıları giderek artıyordu ve davranışları Trini'nin daha önce karşılaştığı hiçbir mahkûma benzemiyordu. Bunlar hiçbir kuvvet gösterisiyle sindirilemiyordu ve kabadayılıkları takınılmış bir tavır değildi, çok dürüst ve çok inançlı bir yerden kaynaklanıyordu.

Bazılarında bir öğrenci görünümü vardı, diğerleri dağlardandı. Hapishanenin onların olduğuna inanıyorlardı ve haklıydılar elbette. Trini'nin istediği şey belaysa işte buradaydı, sert ve yılmayan bir bela. Her an kaynayıp taşabilirdi bu.

Rey'le Trini, Meydan'da yürüdüler, cangıl ilaçları satan kostümlü adamların, eğilmiş, aşk mektuplarıyla ya da resmi formlarla meşgul daktilocuların önünden geçtiler ve Trini'nin tanıdığı, harika domuz kebabı satan bir kadının olduğu bir yan sokağa girdiler. "Özel bir spesiyalite" dedi Trini, "benim ikramım." Elbette, bekleyen on on beş kişi vardı. Kuyruk olmuşlardı. Sokakta bir belediye ekibi grafiti yazılmış bir duvarı boyuyordu. "Bugün bir gardiyan öldürüldü" dedi Trini, Rey'e. "Bir infaz. İL'ciler."

"Tanıyor muydun adamı?"

Trini başını sallayarak onayladı. "Başımız belada. Hem de çok. Bayrağı katlayan o çocuk askerler... onların hiçbir şeyden haberi yok."

Kuyruk çok ağır ilerliyordu. Rey'in gözleri dumandan sulandı. Odun kömürünün ve yanan etin kokusunu duydu. Ay'da bir gece böyle bir koku duymuştu. İçini dışına çıkarmıştı bu: askerlerin onu diri diri yakacağını, sonra yiyeceğini fark etmek. Daha hemen başında, bu işkencecilerin her türlü şeyi yapabileceğine karar vermişti ve oradan sağ kurtulacağını hiç beklemiyordu... onu niçin yemesinlerdi ki?

Askerler sadece bir doğum gününü kutluyordu tabii.

"İyi misin?" dedi Trini.

Rey başını sallayarak onayladı. Trini eski bir şarkının melankolik melodisini mırıldanıyordu.

"Nasıl oluyor da kimse bana neler oldu diye sormuyor"

"Ne?"

Rey kuyruğun başına ve sonuna doğru baktı. İçinde birdenbire ve yakıcı bir şey hissetti. "Ay'da" dedi ve birkaç kafa dönüp ona baktı. "Bana yaptıklarını. Nasıl olur da kimse sormaz. Bilmek istemiyor musun?"

Trini yeğenine boş boş baktı. Gözlerini birkaç kez kırptı ve dudaklarının kenarı aşağıya kıvrıldı. "Ben bir hapishanede çalışıyorum." Öksürdü ve dumanı savuşturdu. "Sana ne yaptıklarını gayet iyi biliyorum."

Birkaç kişi kuyruktan çıktı. Rey öylece, sessiz ve kendi kendini yiyerek duruyordu. Çenesi ağrıdı. Her şeyi hatırlıyordu, her anın her ayrıntısını. Geceleri çevresinde, göremediği diğer perişan adamlar oluyordu. İçlerini çekerek ağlıyorlardı tek başlarına ve hiç kimse bir diğerini teselli etmiyordu. Korkuyorlardı.

"Beni yiyeceklerdi."

Trini kaşlarını kaldırdı. "Yavaş konuş."

"Canın cehenneme."

"Cehennemde zaten oğlum. Haftanın altı günü."

Şimdi kuyruğun yarısı boşalmıştı, yerlerini bırakmışlardı. Bu kadar boşboğazlık çok, bu kadar tedbirsizlik çok. Bir esinti çıktı ve sokaktaki dumanı bir an götürdü. Örgü takkeli bir adam kaldırımda oturmuş, sigara sarıyordu. Rey kuyruktan çıktı. Trini peşinden gitti ve köşede Rey'e yetişti. Birlikte yürüdüler, daha doğrusu, birlikte değil de aynı yöne doğru. Sonunda, kalabalık bir kavşakta Rey'le Trini yan yana, karşıya geçmek için bekliyordu.

"Konuşmanın bir faydası yok" dedi Trini. "Ben bunu öğrendim. Bu yüzden hiç sormadım." Trafik ışığı yandı ve caddeyi geçip eve yollandılar.

Telefon merkezi bu saatte kalabalıktı. Soluk yüzlü, sağlıksız görünümlü, saçları yağlı bir adam Norma'ya bir numara verdi: bununla, on dört numaralı kabin Norma'nındı. Sonra adam ona bir form verdi ve oturmasını işaret etti. "Telefon numarasını buraya yazın" dedi, "ve ben sizin için çeviririm."

Norma başını sallayarak onayladı. "Bekleme ne kadar sürer?"

"Otuz dakika. Belki daha çok" dedi adam listeye göz gezdirerek. Gözlerini kâğıttan kaldırıp gülümsedi. "Ama sizin evinizde bir telefon olsa gerek Madam. Niçin burada bizimlesiniz?"

Norma kızardı. Elbette bir telefonu vardı ama ne fark ederdi ki? Telefon hiç çalmazdı. Adamın duymak istediği bu muydu? Norma'nın da yalnız olduğu muydu? Adamın sorusunu duymazdan geldi ve bir rehber istedi.

"Şehir içi arama mı Madam?" dedi adam, sonra omuzlarını kaldırdı ve tezgâhın altından yıpranmış bir kitap çıkarıp verdi. Norma fısıldayarak teşekkür etti.

Bir işgünü sonu... kentin her tarafı aynıydı. Amerika'da akşam, Avrupa'da gece yarısından sonrası, Asya'da neredeyse yarın sabah. Arama ve gelişini bildirme zamanı; bıraktıklarına, senin işlerinin yolunda, yaşıyor olduğun, onları unutmadığın tesellisini verme zamanı. Kendine de onların seni unutmadığı tesellisini vermenin. Norma içini çekti. Yirmi beş telefon vardı yirmi beş kabinde ve her birinde dolup taşmış kül tablaları ve her biri, Norma görüyordu, doluydu. Erkekler ve kadınlar kamburunu çıkarmış, ahizeleri nazikçe bağrına basmış, diğer uçtan gelen sesleri duymaya çabalıyordu. Çoğunun sırtı bekleme salonuna dönüktü ama Norma görmeden de tanıyordu: Her pazar duyduğu seslerdi bunlar. Onları salonda yükselen muhtaç mırıldanmalarından tanıyordu... hep o ses. Telefon, uzaklıkları çökertirdi, tıpkı radyo gibi ve radyo gibi, düş gücünün mucizesine dayalıydı: Ona derin bir şekilde konsantre olmak, balıklama dalmak gerekirdi. Nereyi arıyorlardı? O ses nereden geliyordu? Bütün dünya sağa sola dağılmıştı fakat onlar işte buradaydılar, hissedebileceğin kadar yakında. Kokusunu duyabileceğin kadar yakında. Yapman gereken tek şey gözlerini kapatmak, dinlemekti ve oradaydılar. Saygı duyuyorlardı telefona bu insanlar. Telefon sanki yalnız özel durumlar için yapılmış incecik bir porselenmiş gibi tutuyorlardı. Radyo da böyleydi. Hatta daha fazlası. Norma, kimsenin onu tanımamasını diliyordu.

Victor'u oturmaya göndermişti ve şimdi gidip onu buldu; Victor, kafasını kazıtmış ve boynunun yan tarafında verevlemesine bir dövme bulunan bir gencin yanında oturuyordu. Norma'ya bir yer ayırmıştı ve bu kalabalık salonda hiç de küçük bir başarı değildi bu.

"Manau" dedi Norma, otururken.

Victor başını sallayarak onayladı.

Alışılmış bir soyadı değildi bu; hiç olmazsa, Norma bunun için şükredebilirdi. Norma, o gece eve gitmemelerine karar vermişti. Elmer oraya birini göndermiş olabilirdi, Norma'nın gelişini beklemek, onu ve çocuğu yakalayıp getirmek üzere. Elmer korkuyordu elbette ve bu da pek anlaşılmayacak bir şey değildi, on yıl geçmişti ve hükümet hâlâ savaş riskine giremiyordu. Hayır, eve gitmek güvenli değildi. Onun yerine şu öğretmeni, şu Manau'yu bulacaklardı. Ona tuzak kuracaklardı, bildiği ne varsa ağzından alacaklardı. Norma, karşılaşınca bu herife vurabileceğini hissediyordu. Hissettiği şey böyle bir öfkeydi; yoksa birisine hayatında kaç kez vurmuştu ki? Bir mi, iki mi, hiçbir zaman mı? Telefon rehberini karıştırdı ve buldu: Dokuz ayrı semtte on iki farklı Manau evi. Elijah yahut E. Manau yok. Demek annesi ve babasıyla yaşıyordu. Elbette. Lüks adreslerde bulunan iki tanesi ekarte edilebilirdi. Zengin aileler çocuklarını 1797 gibi yerlere öğretmenlik yapmaya göndermez.

On tane numarayı saçları yağlı adamın verdiği forma dikkatle yazdı.

"Onu bulunca ne yapacağız?" diye sordu Victor.

"Neler biliyor diye soracağız" dedi Norma. "Başka ne yapabiliriz ki?"

"Tamam."

Norma telefon rehberini kapattı. "Niçin?"

"Ya bizimle konuşmazsa?"

Norma böyle bir şeyi hiç düşünmemişti. Gerçekten. Bu Manau, bu karaktersiz yaratık, bildiği bir şeyi ondan ne hakla sak-

lardı? Norma tam yanıtlamak üzereyken numarası çağırıldı. "Gel benimle" dedi Victor'a ve insanların arasından geçip tezgâha gittiler. Saçları yağlıya formu verdi ve Victor'u elinden tutup kabinlerine götürdü. "Manau konuşacak" dedi Victor'a, kendine.

Sıcaktı ve ikisinin ancak güçbela sığacağı kadar genişlik vardı. Sıkıştılar. Sadece bir sandalye ve küçük bir masanın üzerinde bir telefon, bir timer ve bir kül tablası vardı. Victor ayakta kaldı. Telefonda, aranan numara bağlanınca yanıp sönen yeşil bir ışık vardı. Havasız kabinde beklediler ve çocuk bir şey söylemedi. Tezgâhtaki adam listedeki numaraları sırayla çeviriyordu. Norma telefonu kaldırıyor, her seferinde umutlu, inanılmaz iyimser bir duyguya kapılıyordu. Altı kez Elijah Manau'yu sordu ve altı kez, böyle biri yok denildi kendisine. Artık, Manau'nun telefonunun falan olmadığı, bütün bunların boşuna olduğunu düşünmeye başlamışken, yedinci telefonda, yorgun sesli bir kadın "Bir dakika, bir dakika" dedi. "Evet, burada." Norma'nın içinden bağırmak geldi. Kadın boğazını temizledi, sonra "Elijah, sana telefon var!" diye seslendi.

Norma bir ses, bir adamın sesini duydu, hâlâ çok uzaktaydı. "Tamam anne" dedi ses, "geliyorum. Söyle beklesinler." Adam eğer şaşırmışsa da Norma böyle bir şey duymamıştı. Adam onların aramasını başından beri bekliyormuş gibiydi sanki.

Daha sonraki haftalarda, Trini her ziyarete geldiğinde Rey'e İL'nin son saldırısından, son tehdidinden söz ediyordu. Bu sadece bir zaman meselesi, dedi. Başımız dertte. Rey, Tamoé'deki işine başladı ve ikisi, sallanan devlet gemisinin içeriden görünümüyle ilgili hikâyeler paylaştı: Devletin miyop bürokrasisi, bunun Tamoé'de ya da hapishanenin karanlık teröründe gösterdiği vahim yetersizlik. Rey'in babası konuşmaya katılıyor, bunun her zaman böyle olduğunu, her şeyin hep daha kötüye gittiğini söylüyordu. Bir doz karamsarlığa bel bağlamıştı sanki. Altı ay geçti, Rey, Marden'le tanıştı, üniversiteye döndü. Trini

raporlar yazdı ve resmi şikâyetlerde bulundu ama hiçbir şey çıkmadı. Bugün bir gardiyan daha öldürüldü, dedi onlara bir akşam, perişan bir halde ve Rey amcasına dikkatli olmasını söyledi. İstifa et, dedi Rey'in babası ama bulunabilecek çok fazla iş yoktu. Bodyguardlık, güvenlikçilik... ve bunların biri gerçekten daha mı iyiydi? Daha mı güvenliydi?

Savaşın ilan edilmesinden hemen önce, Rey'in Ay'dan salıverilmesinden on ay sonra, hapishane görevlileri taktik bir geri çekiliş yaparak bir pavyonu tamamen İL'ye bıraktı. Bu bir tür ateşkesti ve herkesin tahmininden uzun sürdü: Bir yıl ve bir sonraki yılın da çoğu. Trini hapishanede çalışmaya devam etti ve İL'nin pavyonuna kimse girmedi. İL'ciler orada dersler verdi, eğitimler yaptı ve hapishane görevlileri bunları düşünmemeyi yeğledi. Her seferinde yeni bir casus yakalanıyor ve yoldaşlarıyla harman ediliyordu. Onlar onu giydiriyor ve doyuruyordu, adam Ay'dan sağ kurtulmuştu ve mahkûmların kurtarılmış bölgesinde bakılıp sağlığına kavuşturulacaktı.

Kasım ayıydı, savaşın ikinci resmi yıldönümü yaklaşıyordu ve kaçınılmaz olan gerçekleşti: İL'nin kentteki ilk başarılarından biri, hapishaneden kaçış. Hapishane duvarlarının altından, çevredeki bir mahalleye doğru, dört kent adası uzunluğunda bir tünel kazılmış, kiralanıp sonra boşaltılmış bir evin oturma odasında yer yüzeyine çıkılmıştı. Basın çıldırmıştı ve hemen bir günah keçisi gerekiyordu. Sorumlulara bir piyon, gürültü çıkaracak ailesi olmayan bekar bir adam lazımdı. Trini'yi buldular.

Trini, tutuklandığında Rey'in babasıyla oturuyordu. Bir pazar öğleden sonra geldiler, kapıyı tekmelediler ve herkesi duvara fırlattılar: Rey'i, babasını, Norma'yı, Trini'yi. Norma onları tehdit etmeseydi hepsini götüreceklerdi; ben radyoda çalışıyorum, dedi Norma. Çok gürültü çıkarırım. O zamanlar Norma sadece bir stajyerdi fakat askerlerin böyle bir riske girmeye niyeti yoktu. Trini'yi götürdüler. Trini direnmedi. Rey'i de götürdüler ama sadece caddeye kadar ve sonra bıraktılar. Kadın bağırıp çağırmaktan vazgeçmiyordu.

"Sizi uyardım!" diye bağırdı Norma. "Katiller! Caniler! Hırsızlar!"

Askerler toplanan kalabalığı dağıtmak için havaya ateş etti. Idorú böyle bir semtti; herkesin herkesi gözetlediği, polisin hoş karşılanmadığı bir yer. Trini, elleri kelepçelendiğinden el sallayamadı fakat itilerek askeri bir kamyonun arkasına sokulmadan önce, büyük bir çaba harcayarak ailesini –ağabeyini, yeğenini– başıyla selamlamayı başardı.

Rey kaybolunca Norma, Tamoé'deki o geceye, savaşın gerçeğe dönüştüğü geceye geri döndü. O gece Norma'yı sarsmış, kâbuslar görmesine yol açmıştı. Rey'in, başından beri hep o sandalyeye bağlı olduğunu görüyordu: birlikte geçirdikleri bütün yılların bir yalan olduğunu, kocasının başından beri hep savaşın tutsağı olduğunu. Rey'in İL'ci olduğu yolundaki suçlamalar Norma'ya göre asılsızdı; savaş, belirli karşıtlar arasındaki bir çatışma olmaktan çıkalı çok olmuştu. İL bir bankayı ya da bir polis merkezini havaya uçuruyor, ordunun tankları gece karanlığında onlarca evin üstünden geçiyordu. Her iki vakada da insanlar ölüyordu. Rey cangıla gitti, İL son direnişini Tamoé'de yaptı ve kaybetti. Semtin çoğu bölümü tahrip edildi. Sonra cinayet alevlendi, cangılda yandı ve sonra bitti. Aynen böyle, ışıklar yandı. Peki Rey neredeydi? Savaş yıllarca, tek başına süren amansız bir şiddet varlığı olmuştu. Ve Rey'i yutmuştu. Bir makine, bir mekanizma ve silahlı adamlar... bunlar savaşın hizmetkârlarıydı sadece. Bunlardan yeteri kadar ölünce savaş bitti.

O yangın gecesi, radyoya dönerken yaptığı uzun otobüs yolculuğu Norma'ya, seçeneklerini düşünmek için yeterli zamanı verdi. Norma, içinde çalkalanan hayvansı bir korku hissediyor ve kendisinin gazeteciliğe pek uygun olmadığını düşünüyordu. Belki de ülkeyi terk edebilir, Avrupa'ya giden bir uçağa binip orada bir dadı, zengin çocukları sürüsünün yedek annesi olabilirdi. Yeni bir dil öğrenebilirdi... ve dünyayı gör-

mek, onun hakkı değil miydi? Yaşı yirmi sekizdi, tekrar üniversiteye gitmek ve başka bir mesleğe girmek için yaşlıydı. Babasının onun hep yapmasını istediği şey için de çok geçti: Sekreterlik becerisi edinmek ve bir yöneticiyle, bir şoförü ve dağlarda, sorunların tecavüz edemeyeceği bir yerde, müstahkem evi olan bir adamla evlenmek. Norma'ysa Rey'le evlenmişti. Rey bitkileri inceliyordu ve yönetici değildi. Birinde ormana gidip haftalarca kaldı. *Tadek* olayından kurtulmuşlardı ama Norma, Rey'i yeteri kadar tanımış, onunla yaşarken sorunların daima tecavüz edeceğini fark etmişti.

Norma düşüncelere öyle bir dalmıştı ki, askerlerin devlet binalarının önündeki kaldırımlara dizildiğini ya da şoförün otobüsü caddelerde gittikçe daha hızlı sürdüğünü ya da trafiğin alışılmadık derecede seyreldiğini fark etmedi. Radyoya vardığında vakit geçti, saat ona geliyordu ama yoğun bir faaliyet vardı. Norma, kullanılmamış teybini teslim etti, hiç dokunmadığı not defterini dosya dolabına koydu ve kendisinden istenseydi istifa etmeye hazırdı. Utançtan, korkudan ötürü kendini kötü hissediyordu ama kimse onun farkında değilmiş gibiydi. Norma, başka bir gazeteciyle, Elmer adında, tombul yüzlü genç bir adamla aynı masayı paylaşıyordu. Adam saatler boyu çalışıyor, bazı geceler radyoda yatıyordu ve bu yüzden, onu masada, şakaklarını ovuşturur ve bunalmışlıktan mutlu bir halde bulmak Norma'yı şaşırtmadı. Adamın dişlerinin arasında yeşil bir kalem vardı. Norma'ya gülümsedi ve "Dünya sıçıyor" dedi.

Norma ne diyeceğini bilmiyordu. Elmer ağzındaki yeşil kalemi aldı ve parmaklarının arasında çevirdi. Üzerinde çalıştığı metni Norma'ya verdi. "Suikastlar" dedi. "Kentte altı tane birden. Hepsi de aynı. Norma, dostum. İnsanlar evlerinde yakıldı."

Norma birden sandalyesine yığıldı. "Nerede?"

"Venedik'te, Anıt'ta, Metropol'de. Birkaç tane de Toplayıcılar'da. Bir tanesi Ciencin'de ve biri de Tamoé'de. Sen orada değil miydin?"

Yan masada bir telefon çaldı. Norma başını sallayarak onayladı. "Bir şey göremedim" dedi. "Ben gittiğimde zaten olup bitmişti."

"Bir şey almadın mı?"

"Bir kadın vardı. Meyve suyu satıyordu."

Telefon çalmaya devam ediyordu.

Elmer inanamıyormuş gibi baktı ama Norma gözlerini kaçırmadı. Elmer'deki bir şey Norma'yı telaşlandırmıştı. Adamın yüzü kıpkırmızı ve gergindi, alnındaki derin kırışıklar için yaşı henüz gençti. Çok yakında yaşlanacaktı. O bir ana kuzusuydu ve kızıp da başka bir adama vurmadan kanatları çıkacaktı ama bu gece, bu fevkalade şiddet dolu kent gecesinde gayet keyifliydi.

"Ne?" diye sordu Elmer.

Ne kadar sapkınca: Bu adrenalin, bu ölüler.

"Huşu verici."

Elmer başını sallayarak onayladı ve "Öyle" dedi ama bunu demek istemiş olamazdı. Norma gayet emindi bundan: Elmer bu sözcükleri söylemişti ama bunlar o söylediğinde tümüyle bambaşka anlamlar taşıyordu. O bir röntgenciydi. Kötü şeylerin nasıl gelebileceğini görmek istiyordu. Sıkıştırılırsa kabul edeceği şey farklıydı. Belki de bundan gurur duyuyordu hatta.

"Rey aradı seni."

Norma başını çevirip baktı. "Dönmüş mü?"

Elmer ona bir kâğıt verdi, radyodan pek uzak olmayan bir barın adını çabucak yazıvermişti. "Ama burada kalman lazım Norma. Bu gece burada kalman lazım."

"Hasta olduğumu söyle." Telefonun çalması durdu. Norma gitmek üzere kalktı. "Lütfen."

Bara kadar pek uzun bir yürüyüş gerekmiyor ama boş sokaklar yüzünden öyle görünüyordu. Yürüdüğü yolda sadece bir kişi gördü: dar bir sokağın ortasında, bir yığın giysi yüklü bir alışveriş arabasını iten kambur bir ihtiyar. Hemen hemen hiç trafik yoktu ve hava sakindi. Kış bitmiş ama bahar henüz

gelmemişti. Norma yılın bu zamanını, gecenin bu zamanını severdi. Niçin daha çok insan çıkıp da bunun keyfini çıkarmıyordu ki? Bir sokak lambası göz kırptı, karardı, sonra parlak bir şekilde yeniden yandı. Norma kentte yalnızdı ve korkunç bir şeyin olduğunu, belli belirsiz de olsa biliyordu. Daha doğrusu, bir sürü korkunç şeyin birden olduğunu. Meşrubat arabası zilinin çınladığını duydu, kafasında hâlâ kaygısızca yankılanıyordu. Ölen adamı hiç görmemişti, onun gerçek olduğundan nasıl emin olabilirdi? Norma bilmediği sürece, gecede bir masumiyet vardı ve Norma'yı zorluyor gibi görünmüyordu. Makul görünüyordu.

Bar sakindi. Radyo çalıyor ve herkes dinliyordu. Norma mekânda bakınıp Rey'i aradı ve buldu, köşedeki bir masada, Norma'nın tanımadığı birkaç adamla beraber oturuyordu. Kimse bir diğerine bakmıyordu sanki, birbirleri yerine radyoya bakıyorlardı, buzdolabının üstünde duran, çizik çizik, eski bir siyah kutuya. Kızıl saçlı bir adam tırnaklarını kemiriyordu. Barda, saçları örgülü, zeytin benizli bir kadın oturmuş, ayağının ucuyla yere sinirli sinirli vuruyordu. Tüm barda bir endişe havası vardı ve garsonlar kalabalığın arasında zarifçe ve pandomimciler gibi sessiz hareket ediyordu. Spiker akşamın olaylarını bildiriyordu: Onlarca ölü, Anıt semtinde silahlı bir çatışma, Regent Park'ın bazı kesimlerinde yangın. Silahlı çeteler sokaklardaydı: kent merkezinde yağmalamalar ve Toplayıcılar'da yanan arabalar vardı. Kent saldırı altındaydı. Çok yakında devlet başkanı konuşacaktı.

Normalde insanlar bu adamın adı söylenince tezahürat yaparlardı ama bu gece hiçbir tepki yoktu.

İL'nin bir şakadan ibaret olduğu çok eskilerde mi kalmıştı? Bir korkuluk olduğu?

"Rey" dedi Norma, sessiz salonun bir ucundan. Rey onu gördü ve parmağını kaldırıp dudaklarına götürdü. Sonra kalktı ve ciddileşmiş, suspus olmuş içicilerin arasından dolaşarak, Norma'nın kapı kenarında durduğu yere geldi. Rey yorgun gö-

rünüyordu ve güneşten yanmıştı. Norma'yı kolundan tutup sokağa çıkardı. Orada, bir sokak lambasının soluk ışığında Norma'yı öptü.

"Amma zormuş eve gelmek, değil mi?"

"Dur bir bakayım sana" dedi Norma ama karanlıktı ve Rey'in ayrıntılarını seçemiyordu.

Rey, tren istasyonuna ilk yangından hemen sonra, öğleden sonra saat dörtte, hemen hemen Norma'nın Tamoé'ye gitmek üzere radyodan ayrıldığı sırada varmıştı. Otobüsler çalışmıyordu ve Rey üç saat, çantasını taşımaktan bitkin düşünceye kadar yürümüştü. İki kez kontrol noktalarında durdurulmuştu. Sonra, bacaklarının neredeyse sıfırı tükettiğini hissettiğinde kendini, radyoya yakın olduğunu fark ettiği bu barın önünde bulmuş ve buradan bir yere kımıldamamaya karar vermişti.

"Eve nasıl gideceğiz?" diye sordu Norma.

Rey gülümsedi. "Belki de burada kalırız."

Ve gerçekten, öyle yaptılar. Norma tam da yolculuğunu sormuştu Rey'e ve Rey de doğu ormanındaki, Kızılderililerin hâlâ eski dili konuştuğu bir köyden ve Rey'in tanıştığı yaşlı bir kadının onu ormanın derinliklerine götürüp bir sürü yeni tıbbi bitki gösterdiğinden söz ediyordu. Norma, kocasının sesindeki heyecanı, merak duygusunu hissetti. Köy güzel bir yere benziyordu. "Orayı ben de görmek isterdim" dedi Norma ve tam o sırada uzaklardan bir gümbürtü geldi. Birden sustular. Ses tepelerde bir yerden gelmişti ve bir an hiçbir şey olmamış gibiydi. Bir an ikisi de bu ne olduğu belirsiz sesi hayal ettiklerini sandı. Sonra bir tane daha geldi ve sonra bir tane daha, derinden bir sarsıntı, bir bağırtı ve tepelerden gelen bir karşılık. Deprem mi? Cadde boyu bütün ışıklar yine göz kırptı ama bu kez düzelmedi. Barın içinden bir bağırtı geldi. Devlet başkanı ulusa hitaben konuşma yapmak üzereydi. Tam gırtlağını temizlediği anda radyo susmuştu. Gerek içeride gerek dışarıda tam bir karanlık vardı.

Dinle beni çocuk. Trini bütün mektuplarına böyle başlardı. Bu son mektubuydu ve Rey onu hep sakladı. Başucunda, cüzdanında, çantasında... Rey'in eşyalarının arasında ama daima Rey'in yakınında göç etti mektup. Rey bazen gece yarısı kalkar, mektubu mutfağa götürüp okurdu. Otobüste yahut iki dersin arasında ya da Miamiville'deki kirli bir barda bağlantısını beklerken çıkarırdı. Trini onların hazirandaki nikahını kaçırmıştı. Rey'le Norma, şeref masasında onun için boş bir sandalye bırakmıştı. Trini'nin hapishaneden gönderdiği kadeh kaldırma konuşmasını Rey'in babası okudu. Trini, *tadek* hırgürünü görmemişti, gerçi bunun arkasında kimin olduğunu da hiç öğrenmemişti. Rey'in, öğrenim gördüğü okulda çalışmaya başlamasını, kariyerinin ilk adımını kaçırmıştı. Trini bunların hepsini ve savaşı başlatan şiddet olaylarını da kaçırmıştı. Elbette o günden beri hapishaneden başka firar olayları daha olmuş ve başka günah keçileri daha bulunmuştu.

Trini öfke beslemiyordu. Mektuplarında hiçbir zaman böyle bir şey görülmezdi ama yine de Rey için metnin asıl mesajı buydu. Trini'nin yazdıklarında tek bir korku vardı: Hayatında hiçbir şey başaramadığı, yitirdiği zamanı telafi etme şansının hiç olmayacağı. Dikkate değer, müstesna ya da hatta cesurca hiçbir şey yapamadığı. Hüsranlarını sıralamaya yatkındı daima ve bu son mektup da farklı değildi: onunla bir daha konuşmayan kadın, onu hiç ziyaret etmeyen oğlu. Bu son mektupta oğlunu ismiyle anıyordu –daha önce hiç yapmadığı bir şeydi bu– ve çocuğun annesinin bu ismi değiştirip değiştirmediğini merak ediyordu. Sonunda iş şuna varıyordu: Trini –burası, yani kendisinin kötü davrandığı, kendisinin tutukladığı ve hor görülmeyi hiçbir zaman unutmayan adamlarla dolu bu hapishane hariç– her yerde unutulacaktı. Trini bu son mektubunda hikâyeler anlatıyordu: Ciencin'de bir bisiklet hırsızıyla sarhoş olmak üzerine. La Juileta'da, zengin bir mirasyedi kadının kollarında uyanmak üzerine. Binler'de bir adamı az kalsın döverek öldürecekti ve adamla sadece tanıştıklarından ve olaydan bir-

kaç dakika önce birlikte kahkahalarla güldüklerinden başka hiçbir şey hatırlamadığını söylüyordu. Bunların hiçbiri önemli değil, diye yazıyordu Trini. Uzun bir mektuptu, sıkışık bir el yazısıyla yazılmış, dolaylı vedalar, itiraflar ve geri alınan sözlerle dolu dört sayfa. Ama Trini'nin her sayfada tekrarlanan tek bir düşüncesi vardı: Hayatta kalmak. Hapishaneden çıkacak kadar yaşamak. Eğer bunu kıvırabilirsem, diye yazıyordu, niteliksiz bir hayatı, önemsiz bir hayatı telafi etmeye yeter. Bu bir başarıdır.

Trini ikinci yılını yatarken bir hapishane kavgası sırasında öldürüldü. Rey, üzüntüsü bitince bağlantısıyla buluştu ve cangıla, bir bilim insanı değil ulak olarak ilk yolculuğuna çıktı.

Manau konuklarına hazırlanmak için yıkandı ve tıraş oldu. Başkente geldiğinden beridir ilk kez yapıyordu bunu. Bir önceki tam ve bir yarım günü, yatağıyla, annesinin oturup yemek yedirerek onu seyrettiği mutfak masası arasında bıkkın bıkkın gidip gelerek geçirmişti. Manau günde üç kez isteksiz bir şekilde yemek yiyor, sonra da yokluğunda babasının muazzam pul koleksiyonunu düzenlemek için büro haline getirdiği odasına dönüyordu. Oda zarflarla, defterlerle ve ne olduğu belirsiz küçük aletler bulunan teneke kutularla doluydu. Yatağının yanındaki duvarda bir kancaya asılı bir büyüteç vardı. 1797'de düzenli bir posta hizmeti yoktu ve babasının takıntısı Manau'ya saçma geliyordu şimdi. Cangılda geçirdiği yıl boyunca sadece iki mektup almıştı ve ikisi de babasından değildi. İhtiyar, pullarını onun için ziyan etmezdi. Manau'nun yaşamı kendisine pek inanılır gelmiyordu. Daha çantasını bile boşaltmamıştı.

Manau bir yıl önce 1797'ye giderken evde bıraktığı yeni bir gömleği ve pantolonu giydi. Kırışıkları hâlâ duruyordu ve bunu harika buldu. Cangılda hiçbir şey uzun süre kalmazdı, hiçbir durum sürekli değildi; kızgın sıcak ve nemli hava ve güneş her şeyi bozardı. Hava bir günde on kez değişirdi. Orası sel basmış topraktı, okyanus gibi değişken, ürkütücü, güzeldi.

Kente geldiğinden beri, zamanının doldurulması gerekmediğini fark etmişti. Yaklaşık iki gün kendi içinde ve kendi kendine geçmişti. Victor'un onu bulması sadece bir zaman meselesiydi ve Manau bundan ne korkuyor ne de bunu dört gözle bekliyordu. Norma işini yapacaktı. Gelecekti. Ve Manau ona öğrenmek istediği şeyleri söyleyecekti, çok uzun olmayan bir zaman öncesinin o karanlık, sıcak gecelerinde. Adela'nın ona fısıldadığı sırları, Manau içini çekti. Daha doğrusu, çok uzun zaman öncesinin. Zaman asla Manau'yla dost olmamıştı. Bir gün uyanıp otuz yaşına geldiğini, hayatının yarı yarıya bittiğini görmüştü. Şimdi otuz bir yaşındaydı ve bu geçen bir yılla ilgili ayrıntıların onun aklında pek uzun süre kalmayacağını hissediyordu. Ormanı, verdiği duyguyu ve kokusunu, orada tanıdığın insanları hatırlayabilir misin, orada bizzat bulunmadan bunların birini hatırlayabilir misin gerçekten?

Saçları taranmış, pantolonu ütülenmiş, vücudu on iki ay önceki gibi temiz Manau misafir odasına gitti. Annesi mutfaktan geldiği zaman Manau aylak aylak aile resimlerini yeniden düzenliyordu. Arkası kadına dönük olmasına karşın, onun beklediğini biliyordu. Kadın hiç ses çıkarmıyordu. Manau onun orada bir dakika durmasına kayıtsız kaldı. "Kim bu gelen insanlar?" diye sordu sonunda kadın.

Gerçek olması mümkün olmayan fotoğraflar vardı burada. Bu görünen o değildi ve bunlar onun anasıyla babası değildi. Gözlerini kısarak baktı kendine. Camın üzerini ince bir toz tabakası kaplamıştı ve işaret parmağını sürterek temizledi. Yine de resimdeki yüzü tanıyamıyordu.

"Elijah?"

Dönüp annesine baktı ve kadının ağlamak üzere olduğunu fark edince şoke oldu. Manau kaşlarını çattı, şu insanlar ve bunların anlaşılmaz duyguları! Kadın ihtiyarlamıştı, şu son iki günde bile. Kadına gülümsedi... ne sormuştu ki? Ah, evet. "Bunlar cangıldan tanıdığım insanlar" dedi. "Pek uzun kalmayacaklar."

"İyi öyleyse, çay yapayım" dedi kadın ve bununla tatmin olmuş gibiydi. Ama gözlerini dikip Manau'ya bakmaya devam ediyordu. Manau onunla, elinden geldiği kadar bir süre göz göze kaldı, sonra gözlerini çekti.

"Teşekkür ederim anne" dedi.

Bir saat içinde geldiler. Kapıyı bizzat Manau açtı. "İyi akşamlar" dedi Norma olduğunu düşündüğü kadına. "Victor" dedi çocuğa ve sonra kafasında başka bir sözcük daha belirdi ve sonra, kendisi de ne demek olduğunu anlayamadan kayıp gitti. Eski dildendi bu sözcük: *Sen*'i de kapsayan *biz*. Çocuk gülümsedi. Sarıldılar bir an, Manau'nun, çocuğu radyoda bırakmakla yaptığı şeyin ağırlığını hissetmesine yetecek kadar bir süre. Bir şeyler söylemek istedi ama sesinin çatallanacağından korktu. Bunun yerine, bir el hareketiyle ikisini de içeri buyur etti. "Lütfen" diyebildi ancak "lütfen oturun."

Norma, böylesine yaşlı görünen bir gençle karşılaşacağını tahmin etmemişti. Bu Manau biçimsiz ve zayıftı, bir yıl tropiklerde yaşamış birine göre şaşırtıcı derecede soluk renkliydi. Temiz giyinmişti ama hareketlerinde bütün gününü pijamalarıyla geçirmiş bir adamın uyuşukluğu vardı. Norma ona acıdı. Manau'nun annesi, Norma'dan on yaş büyük bir kadın, elinde çay tepsisiyle ve bir tiyatro afişinin abartılı gülümsemesiyle salona girdi. Oğluna endişeli bir şekilde göz attı, çocuğun kafasını okşadı. Victor'un saçları iki günde birazcık uzamış, birkaç günlük, ince, siyah bir sakala benzemişti. Norma, kendisi tanıtılınca nazikçe ve Manau'nun onun kim olduğu hakkında her şeyi söylememesinden ötürü minnettar bir şekilde gülümsedi.

Şu Manau, herif, Norma'yı rahatsız eden özür dilemelere başladı. Norma, ruhen göçmeye başlayan adama bakmamak için odaya yoğunlaştı. Oda pastel renklerle dekore edilmişti ya da bir zamanlar canlı olup da solmaya bırakılmış renklerle. Normâ pek anlayamadı. "Bir hata yaptım" dedi Manau. Sesi boğuktu yanaklarına renk gelmişti."Üzgünüm" dedi ve kimden özür dileyeceğini pek bilmiyormuş gibiydi sanki. Aslında

karşılarında boğulacak, son nefesini verecekmiş gibiydi. Norma onun konuşmasını kesmedi. Öfkesi tümüyle dağılmıştı ama Manau'nun onlara, çocuğa borçlu olduğunu hissetti. Manau verilen ve tutulmayan sözler hakkında saçmalayıp duruyor ve Victor'un annesinden ve suda boğulmasından söz ederken Norma'ya yalvarırcasına bakıyordu. Victor çoktan, öğretmeninin oturduğu divana geçmiş, bu yetişkin adamı teselli etmek için, Norma'nın anlayamadığı birtakım sözler ediyordu. Eski dildi belki ama Norma, Manau'nun bunları anladığından da kuşkuluydu

Norma bir süreyi, bir dakika ya da daha fazlasını böyle geçirdi ama sabırsızlığını dizginlemekte zorlanıyordu. Rey'i istedeydi... ölü ya da diri ve Norma'ya belki daha fazla şey anlatabilecek biri vardı burada. Norma'nın her zaman istediği tek şey buydu: Rey'in zamanının, yüreğinin, bedeninin daha çoğu. Norma dürüst olsaydı yıllar önce kabul ederdi bunu: Daima Rey'den, onun vermek istediğinden daha çoğunu istediğini. Tamoé'deki yangının gecesinde, Büyük Karartma'nın ilk gecesinde Rey'le ikisi tekrar bara girmişler, yabancılarla dolu gergin mekâna tıkışmışlardı ve birisi radyoyu çalıştırmak için bir araba aküsü bulmaya gitmişti. Birkaç mum yakıldı ve beklerlerken insanlar konuşmaya başladı. "Ben Tamoé'de oturuyorum" dedi biri. "Bunların geleceğini biliyordum. Bu insanların vicdanı hiç sızlamaz." Başka biri: "Polis hiçbir şey yapmıyor." Başka biri: "Masum insanlara işkence yapıyorlar, kardeşimi kaybettiler!" Başka biri "Sikeyim İL'yi!" dedi ve bir başkası –Rey değil tabii– "Sikeyim devlet başkanını!" diye karşılık verdi.

Ve böylece devam etti, uygar bir haykırış eşlik etti titrek sarı ışıklara. İçerisi dayanılmaz derecede dumanlı hale gelmişti ve birisi bir pencere açtı. Norma şimdi çok ince detaylarıyla hatırlıyordu, serin gece havasının içeri doluşunu, devam eden bağırışları, sözlerden, vaazlardan, itiraflardan ve lanetlemelerden oluşan dalgaları. Kimin konuştuğunu anlamak olanaksızdı, şivelerinin açığa vurduğu çok açık gerçekler anlaşılıyordu sa-

dece: Bu, dağlardan; şu, kentten. Bu, erkek ve şu, kadın ve öfkelerinin farklı renkleri vardı her yöne yayılan, o gece. Bir bıçak sırtıydı yürüdükleri: Ya yaşlı gözlerle devasa bir kucaklaşma bekliyordu kendilerini yahut on on beş silah çekilecek ve birbirlerini öldüreceklerdi körlemesine, bu birdenbire karanlık, birdenbire soğuk mekânda.

Sonra birisi Ay'dan söz etti ve Norma, Rey'in gerginleştiğini hissetti. Devlet kimi öldürmüşse hak etmiştir, diye bağırdı biri. Trini neredeyse bir yıl önce öldürülmüş, Rey'in deyişiyle, ona ihanet eden devlet tarafından katledilmişti. Norma, Rey'in bedenine sokuldu ve tam o sırada, neyden korktuğunu fark etti: Rey'in bir şey söyleyeceğinden. Yanlış bir şey söyleyebileceğinden; çünkü bu kadar az ışıklı bir yerdeki herkes için yabancı bir kalabalığın ruh halini nasıl anlayabilirdiniz ki? Norma sıkı sıkı tuttu Rey'i, kollarıyla göğsünü sardı. Ellerini Rey'in gömleğinin içine soktu ve parmaklarını birbirine kenetledi. Orada, Rey'in gömlek cebinde Trini'nin mektubu vardı. Norma buna dokunuyordu. Rey bir gece onu Norma'ya okumuştu ve beraber ağlamışlardı. Trini ne kadar iyi bir adamdı. Ama şimdi bir şey söyleme Rey, dedi içinden Norma, sessiz ol kocacığım.

"Sus" diye fısıldadı.

"Listeyi gördünüz mü?" diye sordu Norma, Manau özür dilemelerini bitirince. Norma bir yanıt beklemiyordu, her şeyden önce Manau'nun listeyi gördüğünü biliyordu. Yavaşça, "Liste hakkında öğrenmek istediğim bir şey var" dedi. Alnına dokundu, terliyordu. Rey'i kaybetmeye o gece mi başlamıştı?

Manau başını sallayarak onayladı. Onların niçin geldiğini biliyordu. Kadının niçin geldiğini. Kalktı ve izin istedi. "Size bir şey göstereceğim."

Norma anılarıyla oturuyordu. Çocuk salonda dolaşıyor, tozlu çerçevelerin içindeki resimlere bakıyordu. "Bu, Manau" dedi parmağıyla göstererek ama Norma ona gülümsemekten başka bir şey yapamadı.

Odasına giden Manau 1797'den getirdiği çantasını açtı. İçindekileri karıştırırken ışığı yakmadı. Buna gerek yoktu, Norma'ya göstereceği tek bir şey vardı ve hemen buldu. Bir parşömen kâğıdıydı bu, bir ağaç kabuğuna sarılmış ve bir iple bağlanmıştı. Adela, saklasın diye vermişti bunu Manau'ya. Cangıl kokuyordu ve Manau'nun içinden yatıp uyumak ve bu ziyaretçiler gidinceye kadar rüya görmek geldi ama bunu yapmadı. Salondan gelen mırıltılar vardı. Bekliyorlardı. Manau çantasını ve sonra da çıkıp odasının kapısını kapattı.

"Ben Ay'daydım" dedi Rey savaşın başladığı o gece ve Norma, Rey'i çimdikledi ama bir dahakisi daha yüksek sesle çıktı: "Ben Ay'daydım!"

Norma, Rey'in kulağını ısırdı, eliyle Rey'in ağzını kapattı, geç mi kalmıştı?

"Siktir git lan İL'ci köpek!" diye geldi ilk bağırtı.

"Nedir bu?" dedi Norma, Manau parşömeni verince.

Sonra çocuk da onlara katıldı. "Nedir o?" diye sordu. Norma ipi çözdü, ağaç kabuğunu açtı ve parşömeni masanın üzerine yaydı. Victor küçük parmaklarıyla kâğıdın kenarlarını tutuyordu. Manau yardım etti. On dört yıl önceki o gece, savaşın kente geldiği gece Rey'i kurtaran, karanlıktı. Birisi, "Sen, İL'ci pislik herif!" diye bağırdı ve bir kımıldanma oldu fakat onlar ya da herhangi biri başka ne yapabilirdi ki? İlk Büyük Karartma'ydı bu, savaş kente gelmişti ve hepsi birbirine yabancıydı, insanlar başka yerlere giderken mahsur kalmış, bu sıkıntılı bara tıkışmıştı şimdi. Evsizlerdi. "Susun!" diye bağırdı biri, otorite dolu bir erkek sesi. "Radyo!" Hoparlörden çıkan bir cızırtı, aküden çıkan mavi bir kıvılcım. O gece Tamoé'de öfkeli bir kalabalık polis karakollarından birine doğru yürümüştü, ellerinde meşaleler vardı ve gerçekten inanmışların galeyanıyla taş atmışlardı. İlk silahlar uyarı için atıldı. Bunun ardından öfkeyle sıkılan silahlar geldi ve sonra yüzlerce kişi geldikleri gibi geriye koşuyor, sağa sola dağılıyordu karanlık gecede, yaralılarını, yere yıkılanlarını taşıyarak. Ertesi gün ilk cenazeler kaldı-

rıldı: F-10 Bulvarı'nda, semtin bittiği, evlerin bittiği tepelere doğru ağır ağır yürüyen, kederli kafileler. Çocukların boyuna göre yapılmış tabutlar alçak dağların tepesine götürüldü ve mahalleye yerleşmiş insanların geleneğine uygun bir şekilde yakıldı. O gece Dârülaceze Bayırı'nda çoğu kişi korkusundan evden dışarı çıkmadı ve radyosu ve aküsü olanlar haberleri, neredeyse duyulmayacak, uğultulu bir sesle dinledi. Erkekler yağmacılar gelebilir diye silahlarını çıkardı ve korkan karılarını ve uykulu çocuklarını en gizli, sokaktan en uzak odalara kapattı. Sabahın ilk saatlerine kadar silah sesleri duyuldu ve o çok uzun gecenin son zayiatı şafaktan hemen sonraydı; bir ihtiyar, bir dilenci, bir yığın elbise yüklenmiş alışveriş arabasının yanında, Norma'yla Rey'in kaldığı fakat uyumadığı barın on bloktan az ötesindeki bir yan sokakta vurulup öldürüldüğünde. Radyo gece boyu cızırdayarak, gittikçe kötüleşen haberler verdi ve gece yarısından sonraki bir saatte, barın kapısının kilitlenmesine karar verildi. Pencereler de kapatıldı ve içerisi yine yoğun bir dumanla doldu. Bazı kişiler uyumayı becerdi. Gece yarısı birisi seslenip su istedi ve birden herkes susadı ve herkesi hararet bastı. Dışarıda haydutlar hızla kaçışıyordu ama kimse bunlara dikkat etmiyordu çünkü gelen haberlerle herkes kendinden geçmişti: tanklar Meydan'a girmiş, kentlerinin ana arterlerinde devriye geziyordu. Yağmalama yayılmıştı. Bir karı koca, yanan apartmanlarının balkonundan el ele atlarken görülmüştü. Barın içinde bir kadın bayıldı ve yeniden kendine geldi. Gece boyunca iki kez kapı ısrarlı bir şekilde çalındı, bunun ardından, yardım isteyen, zayıf, tiz bir yalvarma geldi ama mumlar yanıp bitmişti ve içerisi karanlıktı ve göz gözü görmüyordu. Sessiz kalmaktan ve beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Norma, Rey'i tuttu ve sırtlarını kapıya dayadılar ve sonunda kapının çalınması durdu ve yalvarma bitti ve ayak sesleri duyuldu ve şimdi giderek azalıyordu yalvaran kişi sığınacak başka bir yer aramaya giderken.

"Sus Rey" dedi Norma.

Tam o sırada Manau'nun annesi tekrar salona girdi. Yarım saattir mutfak kapısının çatlağından orayı gözetlemiş, oğlunun ve konuklarının konuşmalarını dinlemiş, bu tuhaf üçlüde kim kimin nesidir anlayamamıştı. Norma adlı kadında ve kadının oğlunda bir tuhaflık vardı; Elijah'ının başına neler gelmişti? Kadın bir tepsi ve sıcak su dolu bir termos getirdi. "Daha çay isteyen var mı?" diye sordu takınabildiği bütün saflığıyla. Oğlu, kadın ve çocuk parşömene bakıyor, kimse bir şey söylemiyordu. "Ah" dedi Manau'nun annesi çünkü sessizlikten daima, daima rahatsız olurdu, "ne güzel bir çizim bu! Ne yakışıklı bir genç!"

"Bu, Rey" dedi Norma.

"Bu senin baban" dedi Manau, çocuğa.

Bu sözlerin ikisinden de bir şey anlamayan Manau'nun annesi çabucak mutfağa döndü, kapının dibinde durup dakikalarca dinledi ama bir şey duyamadı.

Sabah, kapının demiri kaldırılıp pencereler açılınca Norma, Rey'i öpüp vedalaştı ve yürüyerek radyoya döndü. Yüzünü ortak bir kurnadaki suyla yıkamıştı. "Eve nasıl gideceksin?" diye sordu kocasına. Şiddetli bir bitkinlik, bacakları boyunca bir ağrı hissediyordu. Rey gülümsedi ve yürüyeceğini söyledi. Hava duman kokuyordu ve gökyüzünde sepya rengi lekeler vardı. Gece bir sürü bina yanmıştı ve bazıları o saatte bile hâlâ yanıyordu.

Üçüncü Bölüm

11

Savaşın sekizinci yılının yazında, Norma'nın çalıştığı radyodan bir şahıs kayboldu. Resmi görevliler bununla bir ilgilerinin olduğunu reddediyordu ama devlete karşı hainlik ve İL'yle işbirliği konusunda söylentiler vardı. Adamın adı Yerevan'dı ve tanıyan herkes şoke oldu. Sessiz ve mütevazı, ince yapılı ve cildi bozuk Yerevan, kendi radyo programı, yani haftanın iki günü gece yarısı klasik müzik yayını için yaşayan müzmin bir bekârdı. Üniversitede de ders veriyordu, Yeni Dünya'nın keşfinden sonra Batı müziğindeki gelişmeler konusunda uzmanlaşmıştı. Öğrenciler arasında seviliyor ve çok tutuluyordu.

Kaybolmasından sonraki birkaç hafta bir gürültü koptu. Yerevan'la radyonun yöneticisi çok yakın dosttu ve böylece radyo hiç karakteristik olmayan bir şekilde cesurca Yerevan'ı savundu ve saat başı, onun suçsuzluğunu duyuran ve serbest bırakılmasını talep eden anonslar yayınladı. Üniversite öğrencilerinden oluşan gruplar radyonun önünde nöbet tuttu. Programının hayranları da geldi ve gösterilerde tuhaf bir duygu vardı. Kentin hiç akla gelmeyecek bir kesiti biraraya toplanmıştı: klasik müzik tutkunları, tarih ve sanat öğrencileri, gece vardiyasında çalışan işçiler, çeşitli türden uykusuzlar ve eve kapanmış kişiler. Çoğu, sanığı hiç görmemişti ama hepsi de sesini gayet iyi tanıyordu ve müzik konusunda müthiş zevkine ve derin ansiklopedik bilgisine hayrandı. Devam eden protestolar neşeli bir topluluk oluşturuyordu. Yakın zamanda dağılan Kent Orkestrası'nın işsiz kalmış yaylı sazlar dörtlüsü bir gece kalabalığa, Yerevan'ın programının yayın saatinde bir konser verdi. Radyo da örnek alınacak bir kararla, performansı canlı yayınladı.

Tüm bunlara karşın, Yerevan, Ay'a gönderildi ve tabii ki, Rey'in dokuz yıl önce yaşadığı türden bir karşılamaya maruz kaldı. İki hafta geçti ve Yerevan'dan haber yoktu. Herkes en kötüsünü bekliyordu. Şimdiye kadar kaybolanların başına neler geldiği sır değildi. Yerevan, kaybolmasından önceki yaklaşık bir yıl süresince Norma'nın arkadaşlarından biriydi. Norma, korkusundan o ilk Büyük Karartma gecesinde kurtulmuş ve öfkesini birçok olayda göstermişti. Şimdi hemen hemen düzenli bir şekilde yayına çıkıyordu ama sesi henüz bir kült haline gelmemişti. Norma radyoda sık sık geç vakitlere kadar kalıyor, ertesi sabahki haber saatinin metinlerini hazırlıyordu ve işi bitince de Yerevan'ı ses kabininde ziyaret etmek hoşuna giderdi. Yatıştırıcı müzik kadar, Yerevan'ın sakin ve hoş tabiatı da cazipti fakat en çok, odanın verdiği duygu hoşuna gidiyordu. Radyonun yüreği buydu ve Norma'nın tüm bunlardan düş kırıklığına uğramasından önceydi bunlar. Orayı, makinelerinin

uğultusunu, ışığını ve müziğini ve devinimini seviyordu. Birkaç kez programın prodüktörlüğünü yapmış ve şarkı isteğinde bulunan ya da sadece, Yerevan'la müzik konusunda konuşmak isteyen dinleyicilerin telefonlarını bağlamıştı. Bütün bunlarda Norma'nın hoşlandığı bir gevşeklik vardı: Vakit gece yarısıydı ve bu sayede, zaman sınırlaması pek yoktu. Yerevan arayanların konuşturulmasından hoşnuttu, Norma dinlemekten mutluydu ve bu anlarda, radyonun gerçekten bir amaca hizmet edebileceğini hissediyordu.

Bu olayı çok tuhaf kılan şeyse, Yerevan'ın birdenbire kaybolmasından birkaç hafta sonra, söylentilerde gerçekten doğruluk payı bulunduğunun açık edilmesiydi. Radyoya telefon eden kişilerden bazılarının şifreli konuştuğu söyleniyordu. Norma, Rey'e danıştıktan sonra gidip bu durumu Elmer'le konuştu ve Elmer, radyo yöneticisinin korktuğunu kabul etti. Durum, Elmer'in dediğine göre, daha önce kuşkulandıklarından daha kötüydü. Gerçekten, radyoya yönelik bir sızma vakası vardı. Yerevan'ın son yayınlarının teyp kayıtlarında bir araştırma emredilmişti.

"Yerevan İL'ciymiş Norma ve kimsenin haberi yoktu bundan" dedi Elmer. "Ne yapabilirdik ki?"

Norma birçok saatini sanıkla geçirmiş, gelen telefonları yönetmiş, müziksever sandığı fakat aslında belki de terörist olan insanlarla gayet iyi niyetli bir şekilde sohbet etmişti. Hatta beş altı kez yayına çıkmış, şarkıları sunmuş, Yerevan'la müzik tartışmıştı. Başına dert mi açmıştı?

"Korkmam mı gerekiyor?" diye sordu.

Elmer başını sallayarak onayladı. Düşünceli ve yetenekli biriydi ve bir gün bizzat yönetici olacağı herkes tarafından kabul ediliyordu. "Bir süre radyoda kalabilirsin. Sana bir yer veririz ve burada daha güvenli olursun."

O gece, Norma'nın sürgünü başladı. Tekrar evine dönmesi bir ayı bulacaktı. Ertesi gün radyo bundan sonraki protestoları birden iptal etti ve hatta ordudan, kalan Yerevan destekçileri-

nin dağıtılmasını isteyecek kadar ileri gitti. Asayiş kuvvetleri bu talebi şevkle yerine getirdi ve bu yüzden, radyoya bitişik boş alanda onlarca öğrenci ve müziksever ve gece vardiyası işçisi ve hatta yoldan geçen talihsiz birkaç kişi dayak yedi ve sonra da tutuklandı. Bir saat falan süren, taşların atıldığı ve gözyaşartıcı gazların muazzam ve mide bulandırıcı bulutlar halinde bulvara yayıldığı bir meydan savaşı yaşandı. Birçok radyo çalışanı konferans salonuna toplanıp olayları geniş pencerelerden seyretti ve Norma da bunların arasındaydı. O gece orada yatmıştı son derece rahatsız bir şekilde, on bir yıl sonra Victor'la karşılaşacağı konferans salonunda. Boynu feci ağrıyordu. Çatışmayı herkes gibi, hiçbir yorumda bulunmadan, alnını cama dayayıp aşağıya bakarak seyretti. Gözyaşartıcı gaza minnettardı: Onun sisi sayesinde, büyük bir şiddetten imalar vardı ama Norma bunun görüntüsünden esirgenmişti. Çatışma gündüzün ortasında patlak vermişti ama radyo yöneticisi haberlerde bundan söz edilmemesine karar verdi. Gayet haklı olarak, işinin çok tehlikeli hale geldiğini hissediyordu. O yıl içinde, İçişleri Bakanı'nı dolaylı eleştiren bir habere izin verecek ve bu hatasını hayatıyla ödeyecekti. Elmer onun yerini çok sevinerek alacaktı.

Ülke bu hale gelmişti işte.

Belirtmek gerekir ki, Yerevan 1797'de hiç özlenmemişti. Klasik müzik yabancı ve kasıntı bir şey olarak görülüyordu. Programın tek hayranı köyün rahibiydi ve bu tarihte, öleli dört yıl olmuştu.

Tek oğlu doğduğunda Rey kentteydi ve metresinin bebek beklediğinin ancak tahminen farkındaydı. Norma'nın radyoda mahpus olduğu günlerdi bunlar. Günde dört kez telefonla konuşuyorlardı ve Rey her gün öğleden sonra radyoya bir yolculuk yapıp onu görmeye geliyordu. Rey'in kentteki yaşamı, bir koca ve bilim insanı olarak yaşamı her şeyden önemliydi; Rey uzaktaki bir cangılda olmuş ya da çok yakında olabilecek şey-

ler hakkında kafa yoramazdı. Şimdi ve burada tek düşündüğü şey Norma'ydı. Norma stresle başa çıkamıyordu. Kilo kaybediyordu ve Rey onu görünce kadın yüksek bir sesle, saçlarının dökülmesi yüzünden endişesini dile getirdi. "Yanımda kal" dedi Norma bir akşamüzeri, sürgününün bir haftası geçtikten sonra. Gözleri kıpkırmızı ve şişmişti. "Bu gece yanımda kal."

Konferans salonunda neskafe içiyorlardı; güneş batıyor, dağlar ve aşağısındaki kent portakal renginde parıldıyordu. Norma'da bunalmış bir görünüm vardı, onun günü yeni başlıyordu. Artık sabahları uyuyordu, hapsedilişinden birkaç gün sonra, Elmer'in önerisiyle radyo yöneticisi, Norma'yı gece boyunca yayına çıkarmaya karar vermişti. Yerevan'dan kalan yarık doldurulmalıydı. "Horul horul uyumak sana yakışmaz" demişti Elmer ve böyle karar verildi. Radyonun ölü saatleriydi bunlar ama Norma'nın telefonlara, isteklere, önerilere, dedikodulara boğulması herkesi şaşırttı. Çoğunlukla romantik şarkılar çalıyor ve aralarda da insanları özgürce konuşturuyordu. Bir gece önce Rey, boş evde yatmaya hazırlanırken karısının sesini dinlemiş ve sonra Norma'yı düşlemişti. Harikaydı, narkotikti, ninni gibiydi ve böyle düşünen sadece Rey değildi.

"Burada kimse yok" dedi Norma. "Burası tümüyle bomboş. Sadece ben ve bekçi var."

"Ve telefonla arayanlar."

Kadın içini çekti. "Ve telefonla arayanlar."

Rey onun ellerini tuttu. "Seni seviyorlar."

"Kalabilir misin?"

Norma'nın yayın nöbeti saat on birden sabah dörde kadardı, yani Rey'in, Norma'nın programı başlamadan eve gidip üstünü değiştirmesine yeterli zaman vardı. Rey ikisi için bir akşam yemeği yaptı, bir geceleme çantası hazırladı, dairenin kapısını kilitledi ve saat on buçukta radyoya döndü. Radyo binası tenhalaşmıştı.

Yine kahve içtiler, koyu ve şekersiz ve Rey, Norma'nın onun orada bulunmasından mutlu olduğunu görüyordu. On bire bir-

kaç dakika kala kontrol odasına gittiler, akşam sorumlusuyla birkaç dakika sohbet ettiler. Adam kısa boylu ve zayıf, biçimsiz, saçları erken ağarmış ve Norma'ya hep vurgun biriydi. Eşyalarını toplayıp gidince ve ikisi yalnız kalınca, Norma kollarını Rey'in boynuna doladı. Eski bir balad çalıyor, plak hafifçe şakıyor, gitarlar melodiye bir girip bir çıkıyordu. Norma, Rey'i öptü. Plak bittiğinde ikisi de soyunmuştu ve gülüyorlardı. Norma stüdyoda hızla yürüdü, plak iğnesini kaldırdı ve programına başlayıncaya dek o şarkı iki kez daha çaldı.

Rey'in, yaşamının iki yarısını böylesine tümüyle birbirinden ayırması bir yetenekti. Kentteki evindeyken cangılı hatırladığı çok enderdi, akademik amacı dışında: bitki yaşamının sırları, iklimin gerektirdikleri, insanların oranın zorunlu koşullarına adaptasyonu. Bazen ormanın serin yüreğinden bir imaj: çok yaşlı bir ağacın yosunlu siyah gövdesi, nehir kıyısı boyunca suyun oyup çok fantastik biçimlere soktuğu beyaz taşlar... ama hepsi bu kadar. Orada tanıdığı insanlar yahut onu baştan çıkaran kadın yok. Rey'in yağmur ormanlarına yaptığı yolculuklarda şu tarzda bir kopuş vardı: Kentin dışında, çirkin ve karmakarışık gecekonduların kaybolduğu ve yolun hâlâ kimsenin yaşamadığı tepelere sardırdığı bir iki saatte Rey kendini dünyevi sorumluluklardan arınmış, zamanda geriye doğru giden, daha masum ve saf haline geri dönmüş bir adam gibi hissediyordu. Kentin dışında hiçbir zaman Rey olmazdı. Öylesine tam bir değişim geçirirdi ki, kendi adının söylenmesi, yaşadığı kentin adı hiçbir etki yapmazdı Rey'de başkent sınırlarının ötesinde.

Cangıla ilk yolculuğunu üniversiteye döndükten hemen sonra yaptı. Tümüyle bilimsel bir seferdi bu, Trini'nin öldürülmesiyle fikrinin değişmesinden önce, üç Kızılderili dilini bilen ve üniversite koridorlarında tıbbi kökler çiğneyerek gezen yaşlı, koca göbekli bir profesörün rehberliğinde yapılmıştı. Öğrenciler onların bulduğu bitkilerin teknik tanımlarını –yap-

raklarının yapışkan dokusunu yahut asitli kokularını– yazmakla sorumluydu ve toplanan örnekleri, profesörün sırf bu iş için getirdiği kalın kitapların sayfalarının arasına koyuyorlardı. Cangıl kitaplarda, konuşmalarda, fotoğraflarda, on dört yaşından beri yaşadığı kentin tam zıddı bir yer gibi görünmüştü Rey'e. Orası, kuralların hâlâ düzeltilmeye çalışıldığı ve uğruna kavgalar verildiği, keşfedilmemiş ve bilinmeyen bir evrendi, bakir bir yerdi ve cazibesi çok güçlüydü. Savaşın ilk yılıydı. Daha sonra, Elijah Manau aynı yollardan yolculuk yaptığında cangıl artık ülkenin bir parçasıydı –okullar ve en azından kâğıt üzerinde, devlet tarafından bakılan yollar vardı– ama Rey ilk kez gittiğinde yolculuk ya bir kamyonun kasasına binmeyi ya da bir köylüyle, çamurlu nehirlerde bir kano yolculuğu için takas usulü mal vererek uzlaşmayı gerektiriyordu. Anlaşılmaz dillerinden başka dil bilmeyen yerlilerle karşılaştılar. Tatlı su nehirlerinde yıkandılar ve hamaklarda yattılar ama Rey uyumadı ve ormanın yükselip alçalan seslerini dinledi gözleri kapalı bir halde; orası kesinlikle, hayatında sesini duyduğu en güzel yerdi.

Toprak, kim istiyorsa onundu ve özellikle o günlerde sık orman, kaybolmak, yasanın gözünden saklanmak için ideal bir yerdi. Savaş sürerken hükümet, ülkenin cangıl bölgelerine gelip gidenlere dikkat etmeyi öğrenecekti. Silah nakleden ve uyuşturucu kaçıran adamlar vardı. Polislere yahut ordudaki yüzbaşılara ya da köy şeflerine rüşvet veren paralı kişiler vardı. Bombalamak için köprüleri gözleyen izciler ve oduncu ya da tüccar ya da hatta gezgin müzisyen numarası yapan adamlar vardi. Ve Rey gibi, kentten bir öğrenci ya da bilim insanı kimliğiyle çıkıp da yolda, başka bir isim taşıyan başka biri haline gelen adamlar vardı. Bunlar hiçbir zaman silah taşımayan adamlardı ama çok daha değerli bir şeyle yüklüydüler: Bilgiyle.

Rey, Marden'i bir daha hiç görmedi. Ama Yerevan olayı çıktığında Rey'le kırışık takım elbiseli neredeyse dokuz yıldır, ara sıra görüşmüşlerdi gizli âşıklar gibi: Otobüs duraklarında bu-

luşmalarla, özellikle muğlak konuşmalar ve rasgele görevlerle dolu dokuz yıl Rey'in, bağlantısını tanımasına yetmişti, böyle bir adam ne kadar tanınabilirse. Rey, adamın endişeli sessiz yüz ifadelerini, ağırlığının savaşın şiddetiyle dalgalanışını fark eder hale gelmişti. Rey'in bağlantısının, uzamış sakalı, çukurlaşmış yanakları, çökük yüz ifadesi ve taranmamış saçlarıyla gerçekten hasta göründüğü zamanlar olmuştu. Bir casus olarak, ürkütücü bir şekilde şeffaftı; günler sonra bir şey, kentin bir yerinde patlar ve bir sonraki buluşmada Rey'in bağlantısı yeniden bir sükûnet hali kazanırdı. Sonra yeniden başlardı bu. Dokuz yılda, sosyal olarak bile tanıştılar, çeşitli yemekli davetlerde yabancılar olarak birbirleriyle tanıştırıldılar ve rollerini gayet inandırıcı bir şekilde oynayarak, birbirlerine kibar birkaç söz ettikten sonra gecenin kalanında birbirlerini dikkatle görmezden geldiler. Norma bile onunla bir yahut iki kez el sıkışmıştı; davet bittikten sonra, dairelerinin mavi karanlığında soyunurken, Rey'in bağlantısının soğukluğu, samimiyetten uzak, gülümsemeden ettiği tanışma sözleri hakkında yorumda bulunmuştu. Rey onu savunma zorunluluğu hissetti ama tabii ki yapmadı bunu, hatırlamıyormuş gibi davrandı... adı neydi sahi? Hatta onunla bir tür iş arkadaşıydılar, farklı alanlarda, farklı üniversitelerde. Rey'i ve tüm kenti şaşırtan ilk Büyük Karartmadan sonra buluşmaları ayda birdi ve verilen işler öylesine sıradandı ki, Rey pekâlâ, savaşın kendisiyle herhangi bir ilgisinin olmadığına inanabilirdi. Çöp kutularına zarflar koyuyor, randevu vakti parlak kırmızı bir gömlek giyip camekânlı bir kafede oturuyor yahut umumi telefonları arıyor ve diğer tarafta telefonu kaldıran kişiye hiçbir zaman bir adresten başka bir şey söylemiyordu. Tanınmış bir öğrenci lideri olduğu günler çok eskilerde kalmıştı. Rey artık görünmez biriydi. Ay'dan döndükten sonra bir daha hiç konuşma yapmamış ya da herkesin arasında siyasetten konuşmamıştı, ilk Büyük Karartma gecesinde, karanlık barda yaptığı yarım kalmış itiraf sayılmazsa. Rey kentte, kırışık takım elbiseli dışında, bu işe katılan başka

hiç kimseyi tanımıyordu. Yerevan'ın bir sempatizan olduğunu öğrenince herkes gibi şaşırdı. Rey yıllarca, savaşı ve kendisinin buna katılımını yürekten bir eylem sanmıştı. Elbette katılan başka kişilerin de varolduğunu biliyordu fakat onları hiç düşünmüyor, kim olduklarını hiç merak etmiyor, bu gizemli ve görünmez müttefiklere bir yakınlık duymuyordu. Spor haberleri dışında pek gazete okumuyor ve savaşın gidişatı hakkında bildiklerini kent sokaklarındaki militarizasyonun artışından çıkarıyordu. Ve her akşam evine, kocasının hiçbir sır saklamadığına inanmaya karar vermiş Norma'ya gidiyordu.

Metresinin doğum yapmaya hazırlandığı cangılda yağmur mevsimiydi: Gökler koyu maviyle, karanlık, morumsu bir siyah arasında değişiyordu. Nehir kabarmıştı her yıl olduğu gibi ve köyün kıyısındaki tarlaları sel basmıştı. Rey yağmur mevsimini hiç sevmiyordu, sürekli bardaktan boşanırcasına sağanak ona bunaltıcı, sıkıcı geliyordu, yağmurun ani, kısa ve şiddetli yağdığı, yarım saatte dindiği ve peşinden parlak ve gösterişli bir güneşin açtığı, yılın diğer kalan bölümünün tam tersine. Hiçbir zaman kolay olmayan yolculuk yağmurlu aylarda hemen hemen olanaksızdı. Yollar çamurluydu ve cangıl hızla büyüyüp yolu kapatırdı. Birinde, bir kasabayla, ormanın içinde gizli bir kamp arasındaki on on beş kilometreyi geçmek için on gün harcamıştı. Cangıl sır saklayan adamlarla kaynıyordu. Yağmurlu aylarda tümüyle sıkıcıydı.

Oğlan çocuğu bir kent hastanesinde, beyaz giysili hemşireler tarafından tartılır ve yıkanır, doktorlar tarafından tutulup muayene edilir, purolar dağıtan gururlu bir baba tarafından gururla gösterilirdi. 1797 kent değildi. Kendine has ritüelleri olan bir yerdi ama bu son zamanlarda, savaş beş yıldan fazla bir süredir kasabanın erkeklerini yavaş yavaş götürüp yok etmişken Victor'un doğum kutlamasının biraz gönülsüz yapıldığı söylenebilir. O yıl sekiz genç daha savaşa gitmişti. Beşi dönmeyecekti: on bir yıl sonra Victor'un kente götürdüğü listeye beş isim daha. Kasaba kutlama yapacak ruh halinde değildi.

Eski günler olsa bir şenlik hazırlanır ve şenlik ateşinde yakmak için bir ağaç kesilirdi fakat her şey değişmişti, takdisler bile: Standart büyüler şimdi özellikle, çocuk mermilerden korunsun diye yapılıyordu. Genç anneler arasında, oğlan çocuklarını ordulardan sadece ödünç alınmış gibi görme eğilimi yaygındı.

Ama bir gelenek, savaşa karşın varlığını korumuştu ve Rey altı ay sonra 1797'ye dönünce Adela'nın ısrar ettiği tek şey buydu. Rey cangılda bir gece geçirmek, psikoaktif bir kökün yardımıyla, çocuğunun geleceği hakkında derin düşüncelere dalmak üzere gönderildi. İlacın halüsinasyon yaptıran etkisiyle, dediler Rey'e, bütün gerçekler açığa çıkacak. Rey istemeden gitti ama diğer her yönden kötü davrandığı kadına, çocuğunun annesine bunu borçlu olduğunu hissediyordu. Victor'un doğumunda bulunmamıştı; fakat o zaman kimse ondan böyle bir şey beklemiyordu zaten. Çocuğun adının seçimine katılmamıştı, orada bulunup Adela'nın elini tutmamış ya da bebeği kendi göğsüne yaslayıp sıcaklığını hissetmemişti. Rey, babasına bir torun vaat etmişti ama bu nihayet gerçekleştiğinde, sözünü yerine getirdiğinin farkında değildi. Rey'in babası bunu hiç öğrenemeyecekti. Victor doğduğunda Rey uzak, gri kentteki radyo binasında, ses kabinindeki bir koltukta yarı giyinik halde uyuyordu.

O gece, Victor annesinin göğsünde uyurken Norma telefonlara pek cevap vermiyordu. Kendisinin yerine şarkıların konuşmasından hoşnuttu, kocasını karşısındaki koltukta uyurken seyretmekten hoşnuttu. Rey'in varlığı Norma'yı sakinleştirmişti. Ama sabaha karşı saat üç sularında gücü sönüp gidiyordu, kahveden usanmıştı ve sırf uyanık kalmasını sağlasın diye birkaç telefon konuşması yapmaya karar verdi. Ne bekliyordu ki? Her zamanki muhtemel kişilerden biri: Yalnız ya da kederli bir adam, kendini mutsuz ve ister istemez yalnız bulan bir erkek ya da bir kadın. Böyle bir gecede radyo bir halk hizmeti gibi geliyordu. Yerevan'ın yerine geçtiği kısa bir sürede epey hayran kazanmıştı ve gurura karşı bağışıklığı yoktu. Ara sıra, telefon eden biriyle cilveleşmekten ne zarar gelirdi ki?

Onlar ona güzel olduğunu ya da sesinin güzel olduğunu söylüyordu ve bir şey fark eder miydi? Gece yarısıydı, ses kabini hâlâ seks kokuyordu ve Norma mutluydu. Birkaç telefonu bağladı, dedesinin bir zamanlar kent merkezinde sahip olduğu şekerci dükkânını anlatan bir kadını biraz ilgiyle dinledi. "Hepsi gitti" dedi kadın içini çekerek. Kaçıkça bir nostaljiyle konuşuyordu ve Norma'nın onun sarhoş olduğunu düşünmesine yeterliydi bu. Şimdi oraya gitmekten korkuyorum dedi kadın, Norma'ya, dedemin şekerci dükkânının yerini başka bir şeyin almış olmasından korkuyorum. Ya pencereleri tahtalarla kapatılmışsa? Ya içinde yaşayan evsizler –şu dağ halkından bir aile– varsa?

Norma bir yorumda bulunmadı, kadını susturmadı. "Hoşça kalın" oldu tek söylediği. Bir şarkı çaldı, sonra başka bir telefonu açtı ve gece boyu kendisiyle konuşmak için uğraştığını söyleyen bir adamın sesini duyunca şaşırmadı.

"Evet, şimdi beni buldunuz" dedi Norma. "Şu anda canlı yayındasınız. Sizin için ne yapabilirim?" Arka fonda bir caz plağı çalıyordu, kemanlar ve hüzünlü bir trombon vardı.

"Benim için hiçbir şey yapamazsınız" dedi telefonun diğer tarafındaki adam. "Şu anda Yerevan'ın programının yayınlanması gerekmiyor mu?"

Herkese, yayında Yerevan'ın adını söylememeleri öğütlenmişti. Norma, Yerevan'ın tatile gittiğini söylemeye yeltendi – radyonun acil durumlar için kullandığı laftı bu– ama bir şey yüzünden, arayanın sert konuşma tarzı, belki de adamın sesindeki bir şey yüzünden sustu. Norma'nın böyle bir şeyi sormaması gerekirdi ama sordu: "Kimsiniz?"

"Kim olduğum önemli değil. Asıl mesele, Yerevan kimdi? İL'ci bir köpek. Bu yüzden, onun cesedini Merkez Karayolu'nun kenarındaki bir hendekte bulacaksınız. Teröristlerin başına gelecek budur."

Norma'nın bir karşılık vermesine kalmadan hat kesildi. Norma bir an öylece, güçlükle nefes alarak oturdu. Caz plağı

bitip durdu ve Norma'nın yeni bir plak koymak için kafasını toplaması on saniyeyi buldu. Rasgele bir plağı kaptı ve titreyen elleriyle koydu. Plak çok hızlı başladı: Norma yanlış hızı seçmişti. Bir borazan ciyakladı, bir insan sesi tiz seslere nahoş bir şekilde sokuldu. Bu arada telefon hatlarının ışığı birden çoğalmıştı, her birinin sonuncusu. Norma kırmızı ışıklara çaresiz bir şekilde bakakaldı. Rey, Norma üç kez, Rey diye seslenmeden uyanmadı.

"Sadece müzik" dedi Elmer, Norma onun evine telefon ettiğinde. "Ben oraya gelinceye kadar sadece müzik. Telefon konuşması yok, yayında da yayın dışında da."

Böylece Norma, Rey'le beraber oturdu ve neşeli pop şarkıları çaldılar ve hiçbir şey konuşmadılar. Başka durumlar olsaydı Rey, Norma'ya şarkı söyleyebilirdi ama bunun yerine, bir Hollywood plağının, bir müzikalin bir tarafını koydular ve konferans salonuna gittiler. Berrak bir geceydi, saat sabaha karşı üçü henüz geçiyordu; uyuyan kentin, donuk donuk parıldayan bir makinenin içi gibi göründüğü saatti. Radyo binasının yüksek, geniş pencerelerinden, aşağıdaki parıldayan ışık ızgarasını görüyorlardı: Metropol Oteli ve titrek neon ışıklı tabelalar, bulvarlar boyunca dizili, her biri kent merkezini gösteren portakal rengi trafik ışıkları. Bu kadar yüksekten bakınca, yaşanması nahoş bir yer gibi görünmüyordu, tepelerde yangın yoktu, karartma yoktu. Gecekondular... bu ışıkta hiç de gecekondu falan olmayabilirdi. Norma'yla Rey gözlerini kısıp bakabilir ve buranın, dünyadaki diğer yüzlercesi gibi düzenli bir kent olduğunu düşleyebilirdi. El ele, yan yana durdular ve söylenebilecek pek fazla bir şey yoktu. Merkezi Karayolu doğudaki dağlardan geçiyordu, buradan görünmezdi. Yerevan o yolun kıyısında bir yerde, muhakkak ki bulunacağı bir yerdeydi.

Elmer bir saat içinde geldi, telaşlı ve uykulu görünüyordu. "Ne yapıyorsun burada?" dedi Rey'e ama yanıtını beklemedi. "Önemli değil" dedi ve Norma'ya döndü. "Her şeyi anlat bana."

Her şey gayet kısaydı. Bir iki cümleyle bitti: Norma sesi tarif etti, sesin karanlık yapısını, tehdit ve şiddet dolu tonunu. Hepsi bu kadardı. Yerevan, ölmüş. Yerevan, İL'ci. "Doğru mu bu?" diye sordu Norma. "Sence bu gerçek mi?"

Elmer başını sallayarak onayladı.

Rey bunları seyretti, dinledi ve hiç sesini çıkarmadı. Elmer'den, sıkı biriymiş pozu takınan bu göbekli heriften hoşlanmazdı. Pek kazanmayan bir kumarbazın, sendeleyerek eve gidip kendi yetersizliklerinden ötürü ailesini cezalandıran bir adamın, aklı başka yerdeymiş gibi bakışları vardı bu herifte. Rey neredeyse gülecekti, biraz abartıyordu. Elmer'de şiddet yoktu. Rey eğer isterse, bu adama bazı gerçekleri söyleyebilirdi. Ona Ay'dan söz edebilirdi mesela ya da Yerevan'ın son saatlerinin nasıl olduğu hakkında doğruya yakın bir tahminde bulunabilirdi. Dokuz gün önce, Yerevan'ın bu işlere karıştığı söylentisinin ilk kez çıkmasından hemen sonra Rey bağlantısıyla buluşmuş ve "radyodaki arkadaşımız" için ne yapıldığını sormuştu.

Rey'in bağlantısı, yani kırışık takım elbiseli bitkince gülümsemiş ve yanıtlamadan önce kahvesinden bir yudum almıştı. "Bir durum bu noktaya vardı mı yapacak pek fazla bir şey yok."

"Yani?"

"Arkadaşımızın bir daha yayına çıkacağını sanmıyorum."

Rey başını sallayarak onayladı ama bağlantısı sözünü bitirmemişti. "Aynı şey bizim için de geçerlidir, eğer iş bu duruma gelirse."

Şimdi Rey, Elmer'in konferans salonunda bir aşağı bir yukarı dolaşmasını seyrediyordu. Norma sandalyesine yığılmış, kaşlarını çatmıştı. "İnsanlar duydu" dedi "Telefonlar birden çoğaldı."

"Önemli değil" dedi Elmer. Gözlerini ovuşturdu. "Bizim gürültü koparmamızı istiyorlar. Bekledikleri bu. Bu tuzağa düşemeyiz."

"Olan oldu ama. İnsanlar biliyor."

Elmer kafasını gayet azametli ve abartılı bir yavaşlıkla salladı. "Onlar sana gelecek Norma, eğer bir şey söylemezsek."

Rey o zaman, hiçbir şey söylemeyeceklerini, Yerevan'ın tümüyle yok olup gideceğini anladı. Sabah olunca, günün ilk ışıklarıyla bir köylü, Merkezi Karayolu'nun bir yerinde cesede rastlayacaktı. Savaş uzun zamandır devam ediyordu ve bunların hiçbiri sürpriz değildi. Köylü korkacaktı. Polise gidebilirdi –sorulara yanıtlar vermek için değil, sırf ellerini yıkayıp bu işten sıyrılmak için– ve polisler araştıracaklarına söz verecek ve cesetten kurtulacaklardı. Onlar maaşlarını münasebetsiz sorular sormak için almıyordu. Fakat elbette büyük olasılıkla bu iş köylüyle başlayıp bitecekti. Eğer dindar bir adamsa ölüyü bizzat gömebilir ya da cesedi bir kayanın arkasına ya da bir daha kimsenin rastlayamayacağı bir koyağa gizleyebilirdi. Çok korktuğundan, bundan kimseye söz etmeyecekti. Karısına yahut en iyi dostuna bile. Pazar günü boynunu bükerek gittiği ve yaptıklarından ya da yapmadıklarından ötürü tüm günahlarını itiraf ettiği dinsel törende de. Yani Yerevan orada bir gün ya da bir hafta ya da bir ay yatacaktı. Sonsuza dek, eğer Elmer böyle yaparsa. En kolayı ve en uygunu buydu, unutmak.

"Ailesi var mı?" diye sordu Rey.

Elmer başını salladı. "Allahtan, yok."

Toprağı bol olsun öyleyse. Rey, ailesi tarafından kurtarılmıştı. Trini tarafından. Yoksa Rey de muhtemelen öldürülürdü ve hiç kimsenin bunu Rey'e hatırlatması gerekmezdi. Gayet net ve korkutucuydu. Rey iki hafta içinde tekrar bağlantısını görecek ve yanıtını bildiği halde, Yerevan öldü mü diye soracaktı.

Bağlantısı Rey'e, yıllardır hiç görmediği bir bakışla baktı. Niçin vaktimi ziyan ediyorsun? diyordu bu bakış.

Bir yakalama furyası var, dedi Rey'in bağlantısı biraz sonra. Yerevan sadece başlangıçtı. Birkaç casus daha kaybolmuştu. Rey, korkutucu tahmini dinledi ve omuz silkmek geldi içinden ve Rey omuz silkerek çok spesifik bir şey aktarmak istiyordu: yorulduğunu, çok uzadığını, bu savaşın, bunun sonsuza dek sü-

remeyeceğini gayet iyi anladığını. Rey bunlara hiç şaşırmadığını ima etmek istiyordu: Yerevan, yani bir sempatizan, belki bildiği bir ismi vermişti ve bu adam ya da kadın yakalanmış ve sonra... Rey kendini kandırmıyordu, kendisi de Ay'da konuşabilirdi, söyleyebileceği bir şey olsaydı. Zavallı Yerevan'a yapmış oldukları muhtemel şeyler. İşkenceciler dokuz yıldır becerilerini geliştirmişti.

Ama Rey omuz silkmedi. O anda nedense, bu basit hareketi bile yapamayacak kadar yorgun ve yenik hissediyordu kendini. Bunun yerine bağlantısına, kırışık takım elbiseliye, bu ne anlama geliyor diye sordu. "Bizim için" dedi Rey.

"Bilmiyoruz" dedi adam. "Başımıza gelinceye kadar bilemeyiz."

Sonra bir süre sustular bir çift kol kola geçerken, kadın başını sevgilisinin omuzuna dayamıştı ve adam, sevildiğini bilen birinin görkemli güveniyle yürüyordu. Kadının ince bir beli, uzun bacakları vardı ve sağ elini sevgilisinin arka cebine sokmuştu. Rey müthiş bir kıskançlık hissetti ve düşünebileceği hiçbir nedeni yoktu bunun. On dört günlük bir oğlu vardı.

"Bir süre görüşmeyeceğiz" dedi Rey'in bağlantısı. Gelecek aylar için kısaca bazı direktifler verdi. Rey cangıla gidecekti. Dikkatli, eskisinden daha dikkatli olmak zorundaydı. Rey bunların hepsini başını sallayarak onayladı. Sonra bağlantısı kalktı ve gitti. Hesabı ödemediği gibi, vedalaşma bağlamında da pek bir şey yapmamıştı.

Altı ay sonra Rey'in oğlu, çocukların kişilik kazanmaya başladığı dönemdeydi. Mucize gibi bir şeydi. Yağmurlu mevsim bitmiş ve Norma eve dönmüştü. Yerevan hiç bulunmamış ve gürültüsü de neredeyse tümüyle dinmişti. Bazı tutuklamalar yapılmıştı ama Rey bunların çoğunun İL'den değil, periferdeki kişiler olduğundan emindi: bir profile uyan öğrenciler, işçiler ve küçük suçlular yani. Teksir edilmiş bir bildiriyle yakalanan talihsiz bir işçi, merkez kütüphaneden uygunsuz bir kitap iste-

yen genç bir kadın. Bunlara işkence yapılacak, bazıları ölecek ama çoğu serbest bırakılacak ve savaşın sadece seyircisi olarak kalamayacak kadar kızgın ya da buruk kişilerin saflarını kabartacaktı. Bu davranış tarzıyla, savaş büyüyordu.

Şimdi Rey ormandaydı yine; kent uzak ve neredeyse gerçekdışıydı. Metresi tahta yer döşemesinde yalınayak dolaşıyor ve Rey, çocuğun, annesini kulübede takip eden berrak, gri gözlerine bakıyordu.

"Görüyor!" dedi Rey.

Adela gülümsedi. "Tabii ki görüyor."

Ama Rey doğru bir şekilde söyleyememişti, daha doğrusu, sözcükler pek isabetli değildi: Rey'in amacı, sıradan bir görmeyi ifade etmek değildi. Tümüyle yepyeni bir şeydi bu... nasıl anlatmalı? Çocuk, yeni gözleri ve kusursuz kişiliğiyle, *görüyordu*. Bu bir keşifti, bu bir aydınlanmaydı. Çocuk, bilinmeyeni bir bilim insanının dikkatiyle gözlüyordu ve Rey bundan müthiş gurur duydu. Bunu ifade etme konusundaki yetersizliğine üzüldü. Çocuk görüyor! diye düşündü Rey yine ve yüreğinin küt küt attığını hissetti. Belki Adela bu mucizeyi kanıksamıştı: Çocuk işaret ediyor, işaretparmağı tombul ve küçücük, dünyaya doğru uzanıyor; oğlan, evrenin büyüklüğü karşısında meraklı ve cesur. Çocuğun irkilten *gelişimi*. Rey kendi parmağını çocuğa uzattı ve Victor parmağı ağzına soktu ve parmağın dokusunu damağıyla kontrol etti.

O gün öğleden sonra köyde yürüdüler, ilk kez, bir aile olarak. Ne kadar gelişigüzel bir yerdi burası: Zemini yükseltilmiş tahta kulübelerden oluşan öbekler, sazdan damlar. Rey o güne kadar tek söz konuşmadığı on on beş adam ve kadından iyi dilekler ve yürekten tebrikler aldı. Rey hazırlıklıydı: gereken tek şey eski dilden birkaç cümleydi. Bunu söylemeye çalışmasını takdir ettiler. Aksanına güldüler. Bebeği öptüler ve yollarına devam ettiler.

O gün akşam, baba olduktan sonra 1797'deki ilk gecesinde Adela onu, ritüel görevini yerine getirmek üzere ormana gön-

derdi. Rey, kökün adını defterine yazdı, her şeyden önce hâlâ bir bilim insanıydı. Bu kök ezilip hamur haline getirilmişti ve Rey, bir parmak alıp ağzına soktuğu karışımı damağına sürdü. Acı, asitli bir tadı vardı. Ara verip bazı sorular sordu ama kimse yanıtlamadı. Birkaç dakika geçti ve yüzü uyuştu ve sonra hiçbir şeyin tadını duyamaz oldu. Adela onu alnından öptü. Bebeğin dudakları Rey'in dudaklarına yapıştı. "Şimdi gidiyorsun" dedi Adela. Rey'e orman yolunu gösteren yaşlı kadınlar konuşmuyordu. Rey'i nehir kıyısına götürdüler, ağaçlar sık bir şekilde boy atmıştı ve yosunların dokunaçları suyun tenine kadar sarkıyordu. Kadınlar onu bıraktı ve Rey ağaçların arasında, karanlıkta, bir şeylerin olmasını bekleyerek oturdu. Oğlunun görüntüsünü, küçücük gözleriyle takip hareketini kafasında yeniden canlandırdı ve bunun sırf düşüncesi bile gülümsemesine yetti. Orman örtüsünün arasından, parlak yıldızlarla beneklenmiş gökyüzünü görüyordu. Aysız bir geceydi. Gözlerini kapattı ve gözkapaklarında nabız gibi bir vuruş, yeni başlayan bir dalga hissetti, şimdi de bir renk sıçraması. Savaşı düşündü, büyük ve bağışlamaz amirini, savaşın ağırlığını ve her yerdeki varlığını. Burası hariç her yerde, dedi kendi kendine. Yolculuk başlıyordu. Umutlu bir ifadeydi bu ve tabii ki tümüyle yanlıştı. Aslında savaş hemen oracıkta, bir sonraki tepenin hemen ardında, hemen dört gün sonra gideceği bir kamptaydı. Rey, iki yaşamın arasındaki duvarın dağıldığını hissetti: Evde Norma, bu saatte onu neredeyse hayvanca bir şiddetle özlüyordu. Bunu tahmin ediyor ve pek fazla bir çaba harcamadan karşılık veriyordu. Karısını cangılda ilk kez düşünüyordu. Karısının ona ihtiyaç duyduğunu düşünmesi belki de bir kibirlilikti. Kadın bir bilse onu asla affetmezdi. Islak alnına dokundu ve bunun kök yüzünden, onun gerçeğin ipini gevşetmeye başlayan kara büyüsü yüzünden olduğu sonucuna vardı. Rey ayakkabılarını, sonra çoraplarını çıkardı ve nehir kenarında girdaplanan suların içine yavaşça bastı. Su serin ve sakinleştiriciydi. Dışarı çıktı, bu kez bütün giysilerini çıkardı ve yürüyüp suya girdi yine

ve bu kez sular çenesine gelinceye kadar ilerledi. Her tarafında su vardı, harika ve anlatılamayacak şeyler yapıyordu Rey'e: vücudunun her tarafında küçük, hoş soğuk iğne batmaları. Gözkapaklarının ardında gizli, göz kamaştırıcı renkler vardı. Oğlum, diye düşündü Rey, oğlum ne olacak? Çocuk burada büyüyecek ve beni hiçbir zaman pek tanımayacak. Onun için yaptığım bu savaş miras kalacak ona. Rey derin bir nefes aldı ve su yüzeyinin altına daldı. Kafası boşalıp her şey sakinleşinceye kadar nefesini tuttu, sonra yukarı çıkıp nefes aldı ve sonra tekrar yaptı bunu. Renkler hissetti –gördü demek doğru olmaz– her tarafında hissetti, içinde kabarcıklanan fantastik bir parlaklık: her tonda ve koyulukta kırmızılar, sarılar ve maviler. Nefesini tuttu ve portakal rengi bir havuzda boğulduğunu hissetti. Heyecan vericiydi ve korkutucuydu ve oğlunun geleceğini hiç aydınlatmıyordu. Mor renkte nefes verdi suyun içine: Kendisini bundan bulutlar üflerken gördü, duman gibi. Bir saatini nehirde geçirdikten sonra çıktı, kıyıda çıplak halde durdu ve bulutları düşündü. Giyindi, üşümemeliydi. Yıldızlar periyodik bir şekilde düşüyordu gökyüzünden, kanayan ışık şelaleleri halinde büyük dalgalardı bunlar ve birtakım biçimler oluşturuyorlardı: hayvanlar, binalar, tanıdığı kişilerin yüzleri. Orada ne yapması gerektiğini hatırlamaya çalıştı. Gümüş zincirini çekti, dişlerinin arasına soktu ve metalik tadı çok fazlalaşıncaya kadar çiğnedi. Emekleyerek tekrar nehre girip ağzını çalkaladı. Ve sonra yüzünü yıkadı ve sonra sudaydı yine, bu kez tümüyle giyinikti, şarkı söylüyor, ıslık çalıyordu elektrikli renklerle sırılsıklam halde.

Birkaç saat sonra, toprağı parmaklarının arasından eliyor, bir zamanlar çocukken gördüğü bir filmin adını hatırlamaya çalışıyordu. Gözlerinin önünde uzun bacaklı bir sarışın yüzüyordu film perdesinde. Bundan bir saat sonra da uyuyakaldı.

Sabah olunca kadınlar gidip onu buldular ve köye getirip karnını doyurdular. Sersemlemiş ve kederliydi. Tüm bunlar gerektiğince not edildi. Rey zaten takip ediliyordu; hareketleri,

ruh hali ve fiziksel durumu, köyde görevlendirilmiş bir köstebek tarafından kaydedildi. Üç gün sonra, sadece Alaf olarak tanıdığı bir adamla buluşacağı kampa gitmek üzere yola çıktı. Köstebek, Rey'in köyden ayrılışını kaydetti ve hangi tarafa gittiği konusunda tahminde bulundu. Sadece bir tahmindi bu ama doğruydu: kentten gelen adamın nehrin aşağısına ve tepenin ardına doğru gittiği yani. Bazı günler, rüzgâr uygun olduğunda köstebek silah sesleri duymuştu. Emindi, o civarlarda dikkate değer bazı vukuatlar vardı.

12

Portre, masanın üzerine yayılmış, yırtık yırtık olmuş kenarları bardak altlarıyla bastırılmıştı ve Victor'un boyu resmi görmeye zar zor yetiyordu. Bu adama ya da daha doğrusu bu adam çizimine karşı hiç merak duymuyordu. Babasının sıradan görünümlü bir adam olduğuna karar vermesi için birkaç saniye yetti. Saçları tümüyle kırlaşmıştı ve gözleri ve kulakları ve burnu hep sıradandı. Belki de çizim iyi değildi. Yapan ressamın pek hayal gücünün olmadığını gösteriyordu kesinlikle: hazırlıksız yakalanmış, uykulu gibi görünen birinin boş yüz ifadesiydi bu sadece. Çizimde Rey gülümsemiyordu. Victor resme gözlerini kısarak baktı. Bununla karşılaştıracak hiçbir anısı

yoktu. Bir benzerlik var mı diye düşünmedi ve hepsi buydu: Benzerlik falan yoktu.

Norma, Manau'dan söylediğini tekrarlamasını istedi.

"Bu, Victor'un babası" dedi Manau yine. "Üzgünüm."

Odaya koyu bir sessizlik çöktü. Norma divana yığıldı ve yüzü, Victor'un daha önce hiç görmediği solgun bir pembe renge dönüştü. Ağlamıyor ama dosdoğru karşıya bakıyor, başını sallayarak kendi kendine bir şeyler fısıldıyordu. Birçok kez bir şeyler söylemeye yeltendi ama sustu. Tam sessizlik rahatsız ediciydi. Victor başka bir yerde olmak istediğini hissetti. Öğretmeninin bir şeyler söylemesini bekledi ama Manau da konuşmuyordu. Norma çizime bir kez daha bakıp sonra Victor'a baktı ve sonunda Victor'u, dikkatle gözlenmenin nahoş ateşi bastı. Norma elini Victor'a uzattı ama Victor birden ürktü. Bu insanlar onu üzmekten vazgeçmeyecekti. "Victor" dedi Norma ama Victor geri çekilip ondan uzaklaştı.

Victor bu kez sokağa kaçmadı fakat odadan çıktı ve varolan tek kapıdan geçerek mutfağa gitti. Norma ve Manau onun gitmesine ses çıkarmadı. Kapı birden açılıverince, Victor'un Manau'nun annesi olduğunu düşündüğü kadın irkildi. Victor birdenbire farklı, daha sıcak bir dünyadaydı. Kadın elinde tuttuğu kaşığı düşürdü ve kaşık sobanın üzerindeki bir tencereye düştü. Kadın, Victor'a endişeli ve bitkin bir şekilde gülümsedi, sonra kaşığı tencereden dikkatle çıkardı. Kaldırıp baktı ve kaşıktan buharlar çıkıyordu. "İyi misin oğlum?" diye sordu.

Victor bu soruyu yanıtlama gereği duymadığı gibi, Manau'nun annesi de bir yanıt bekliyor gibi görünmüyordu. Aslında kadın, işine devam etmeden önce biraz nefes almıştı sadece. Victor masanın altından bir sandalye çekti ve daha henüz oturmadan kadın kendine has ve gereksiz bir şekilde konuşuyordu, Manau hakkında ve Victor'un nasıl bir çocuk olduğu hakkında: "...Eski öğretmenini ziyarete gelmen çok güzel bir şey çünkü sen çok düşünceli bir delikanlıya benziyorsun ve Elijah'ın orada zor günler geçirdiğini biliyorum ama kendisi

küçükken çok şefkatliydi ve herhalde bu sayede iyi bir öğretmen oldu. İmtihanların ne dediği bence hiç önemli değil. O çok iyi bir çocuktur, her zaman öyleydi, baktığı bir köpek vardı, bir sokak iti fakat onun tüylerini tarardı ve hayvana numaralar yapmayı öğretti ve her zaman insanların onu sevdiğini söyleyebilirim, Tanrı merhametlidir. Sen de onu seviyorsun, öyle değil mi?"

"Evet" dedi Victor.

"Ah, sen iyi bir çocuksun, öyle değil mi?"

Hemen ardından, kadın ona yeniden çay vermişti ve önüne bir tas çorba koydu. Çorbanın içinden dışarıya uzanan hoş bir tavuk parçası, bir but vardı. Victor'un ağzı sulandı. Kadın bir kaşığı önlüğüne sildi ve Victor'un çorba tasının yanma koydu. Victor'a daha fazla ısrar gerekmiyordu ve kaşık da gerekmiyordu. Çorbanın içindeki tavuk parçasına saldırırken, kısa bir süre, bunun görgüsüzlük olup olmadığını düşündü. Önemli değildi. Manau'nun annesi sırtı dönük halde lavaboda tabak yıkıyor, nefes almadan konuşup duruyordu şundan bundan; kocam, dedi, işine gitti. Elektronik eşyayla dolu kamyonları sürüyor; Victor ön kapının hemen yanındaki plastik hesap makineleriyle dolu kutuyu fark etmiş miydi? "Çin'den geldiler" diyerek ekledi büyük bir hayranlıkla ve kadının sesinin tınısı Victor'un hoşuna gitti. "Annen çok güzel" dedi kadın. Victor, tavuğun kemiğini yarı yarıya sıyırmıştı.

Victor başını çevirip baktı. Duyduğunu değerlendirip anlaması biraz zaman aldı. Doğrusunu açıklamaya değer mi diye düşündü. "Teşekkür ederim" dedi değmeyeceğine karar verince.

"Peki ama" demişti Norma kocasına birinde, "ya sana bir şey olursa? Orada, cangılda?"

Çok safça ve gülünç geliyordu şimdi ama Norma, Rey'e sadece böyle bir soru, böylesine budalaca ve güvenerek bir şey sorduğunu hatırlıyordu. Belki de hiç bilmemeyi yeğlerdi. Rey

gülümsemiş ve "daima dikkatli olmanın" yararıyla ilgili bir şey söylemişti. Şimdi, tabii ki *dikkatli olmanın* birden çok ve kastedilmemiş anlamları vardı. Rey dikkatli olmamış, diye düşündü Norma. Bir cangıl kadınını gebe bırakmış ve sonra da büyük olasılıkla kendini öldürtmüş. Sonrasında da bu çocuk ve kendisinin tek başına, masum kocası cangıldan sağ salim çıkıp gelsin diye umutla dua ederek geçirdiği koca bir on yıl vardı. Norma buna sahiden inanmış mıydı? Norma, hep acıdığı o kadınlardan biri olduğunu fark etti. Daha kötüsü, kendi annesi gibiydi: Zaman farkından ötürü birkaç ayrıntıda değişiklik vardı ama yine de egzotik giysili ama gayet alışılmış tarzda bir aldatılmış kadın. Eski tarz, yavan, sıradan. Ve tek başına, her zaman olduğu gibi. Kuvvetle hissetti, o an, patlayan bir şiddet eylemini gerektiriyordu: Bir hatıranın ya da fotoğrafın yırtılıp parçalanmasını, anlam taşıyan bir şeyin, örneğin bir giysinin yok edilmesini; ama Norma yabancı ve tanımadığı bir evdeydi, kentin öteki tarafında, kendi dairesinden ve Rey'le geçirdiği yıllardan kalmış her şeyden uzaktaydı; tuhaf bir şekilde, yanan bir ayakkabı görüntüsü geldi gözünün önüne. Eğer kendisi başka biri olsaydı, Norma gülebilirdi. Norma bu çocuktan nefret etmek istiyordu içinin ta derinlerinde bir yerden. Gözlerini kapattı, kendi nefesini dinledi. Manau hiç kımıldamamıştı, zavallı adam tekrar tekrar özür dilemekten başka ne söyleyeceğini bilmiyordu. Artık onun niçin özür dilediği de pek açık değildi zaten. Verdiği kötü haberden ötürü mü? Bu resimden ve yol açtığı sorunlardan ötürü mü? Ayrıntıları sormam lazım, diye düşündü Norma. Onu sıkıştırmalı ve neler bildiğini görmem lazım ama bunun momenti geçmeye başlamıştı. Çocuk çekip başka bir odaya gitmişti ve Norma yabancı bir evde bu yabancıyla ve bu resimle ve bu haberle baş başa kalmıştı.

"Yapabileceğim bir şey var mı?" diye sordu Manau.

Norma gözlerini açtı. "Bir içki?"

"Evde yok. Annem izin vermiyor."

"Ne ayıp" dedi Norma.

"Babamın buraya hiç gelmemesi yüzünden. Başka bir yere gidelim mi?"

Norma başını hayır anlamında salladı ve kendini zorlayarak, Manau'ya, anlatacağı başka bir şey var mı, diye sordu ve "Gerçi bunlar da yetti hani" diye ekledi.

"Hayır" dedi Manau. Sessizlik bir an daha sürdü, sonra Manau, gece kalmak istiyorlar mı diye sordu.

Başka nereye gideceklerdi ki? Kentte başka yer kalmamıştı. Norma yalnızlık konusunda muğlak bir şeyler söyledi, sonra bunu söyler söylemez utandı. Günah çıkarmanın pek zamanı değildi. Bu Manau zaten onun hayatı konusunda, kendisinin daha birkaç dakika öncesine kadar bilmediği şeyleri biliyordu. Norma düşündü, ülkede kimsenin onun adını ya da sesini duymadığı yerler vardı, insanların yerleşmediği vahşi ormanlarda, radyonun hiç ulaşmadığı, kendisinin doğayla harman olacağı, evdekalmışlıkla kucaklaşacağı ve düş kırıklıklarıyla sakin sakin yaşayacağı bir yer.

"Kalırız" dedi Norma başıyla onaylayarak. "Bunu benden başka bilen var mı?"

"Köyde mi? Hayır ancak birkaç kişi."

"Ama hepsi kocamı tanıyor, öyle mi?"

"Elbette" dedi Manau. "Adela –Victor'un annesi– bana onun yılda üç defa geldiğini söyledi."

"Bazen de dört defa. Şey üzerinde çalışıyordu..." Norma sözlerini bitiremedi. Nasıl bir çaresizlik hissi. "Ah, kocamın bana ne söylediğinin hiç önemi yok artık, öyle değil mi?" dedi, sesi çatallanıyordu. Rey hangi konuda yalan söylememişti ki? Şu öteki kadın... Norma bunun düşüncesiyle bile kusacaktı neredeyse, bir cangıl sürtüğü Rey'le sikişiyor, vücutları birbirine yapışıyor, terleri, kokuları. Zevkleri. Elleriyle gözlerini kapattı. Konuşamıyordu.

"Ben mutlu değilim" dedi Manau. "Bunu size söylemek istemezdim."

"Ve ben de duymak istemezdim." Norma parmaklarının arasından baktı.

Adam başını sallayarak onayladı ve boynunu eğerek kucağına dikti gözlerini. "Köyde sizi seviyorlar Bayan Norma."

Norma, Manau'nun elini tuttu ve teşekkür etti. "Bu resim" dedi kadın. "Nereden geldi?"

"Köye gelen bir ressam varmış. Yıllar önce."

Norma resme baktı yine. "Saçları çok beyaz" dedi. Son gördüğünde Rey'in bu kadar yaşlı görünüp görünmediğini hatırlayamamıştı.

Norma'nın başı ağrıyordu. Niyeti bir açıklama istemekti fakat istemedi. Yahut isteyemedi. Mutfaktan boğuk bir ses geldi.

"O, başaramadı, değil mi?" dedi Norma.

"Efendim Madam?"

"Sağ kalamadı, diye soruyorum."

"Bilmiyor musunuz?" dedi Manau.

"Benim bir şey bilmediğim belli değil mi artık?" Bağırmamayı başarması bütün sükûnetini yitirmesine mal olmuştu.

"Onu götürdüler. Victor'un annesi böyle söyledi bana."

"Kimler?"

"Askerler."

"Ah" diye fısıldadı Norma.

Rey, yeni doğmuş oğluyla tanıştıktan sonra cangıldan dönünce faaliyetlerine son vermeye kararlıydı. Yerevan kaybolduğundan beri bağlantısını görmemişti. Her şey çok yorucuydu. İlk kez, ormanın bir parçasını, güçlü ve gerçek bir şeyi, bir mikrobu, bir belayı eve getirdiğini hissediyordu. Yaşamı, Rey'in yaşamları, bunların dikkatle korunan sınırları şimdi yarılmış, bunaltıcı bir şekilde karmakarışık hale gelmişti. Çocuğu, bir babanın düşünmesi gereken tarzda düşünürken buluyordu kendini: gururla, en uygunsuz anlarda düşüncelerini bulutlandıran, etkileyici ve beklenmedik sevgi kabarmalarıyla. Her şeyden öte de bu yasak sevinci Norma'yla paylaşmak isti-

yor ve bu yüzden utanıyordu. Rey'in mutlu olmaya ne hakkı vardı? Ama yine de bu tür konularda insanın elinden bir şey gelmezdi: Bunlar biyolojikti, evrimseldi. Çocuğun, cüzdanına koyacak boyutta bir resmi olsa diyordu... kime göstermek için peki? Yabancılara, diye düşündü. Otobüste, gerçek bir babaymış, yanlış hiçbir şey yapmamış gibi davranabilirdi. Birçok kez, derin bir esnemeden sonra, yanındaki koltukta oturan bir yolcuya, her seferinde de bir kadına, bebek bütün gece uyumadığından kendisinin bitkin olduğu açıklamasını yaptı. Kasten söylemişti bunu, kayıtsızca yahut öyle söylemeye çalışmıştı. Kadınların ona gülümsemesi, başlarını sallayarak onaylaması ve onu anlaması hoşuna gidiyordu. Onlar da kendi çocuklarından söz ediyorlardı ve sonra resimler gösteriliyor, iyi niyet sözleri sarf ediliyordu. Evde, Rey'le Norma her gece sevişiyorlardı, Rey'in ısrarıyla, çift haline gelmelerinin ilk günlerindeki şehvetli ve güzel ritüellerine geri döndüler: sabah seks, akşam yemeğinden önce, uyumadan önce seks. Norma mutluydu, ikisi de mutluydu ve sonunda karanlık bir düşünce geldi ve Rey nasıl bir adam olduğunu hatırladı: yalan söyleyen ve yanlışlar yapan ve bir gün cangıldan eve, kentte büyütülsün diye bir çocuk getirecek bir adam. Olacak olan buydu: oğlunun eğitim görmesi gerekecekti. O çocuğu kolay kolay, çamurların içinde oynasın diye bırakamazdı değil mi? Fakat önce Norma'yla ikisinin kendi çocukları olacaktı, Rey iyimser bir şekilde karar vermişti buna: İkisi ve harika bir şey olurdu bu ve böylece de Norma, Rey'i affederdi.

Bir gün üniversitedeyken yürüyüşe çıkmak istedi. İki ders arasında, dershanede kalıp yazılarını okuyabileceği ya da düzeltebileceği bir buçuk saat vardı ama güzel bir öğleden sonraydı, hafiften esintili, gökyüzünün açık sanılabileceği bir gündü. Sağda solda gruplar halinde toplanmış öğrenciler vardı ve Rey kendi öğrencilik yıllarını pek hatırlayamadığını fark etti birden. Kolay olmamıştı... bunu hatırladı. Okula girmek için bir yılını harcamıştı. Üç yıl geçirdi, sonra Ay'a gitti, bir yıl

sonra tekrar çalışmalarına döndü ve daha yüksek öğreniminin iki bölümü birbiriyle tamamen ilgisiz gibiydi. Norma'yla, kırışık takım elbiseliyle tanışmış ve bu ikisi, hayatı hakkında bildiğini sandığı her şeyi değiştirmişti. Rey şimdi kampusün dışına, bulvara doğru yürüyordu ve sonra da üniversite dış kapısının hemen ötesindeki köşeye yöneldi. Orada bir gazete standı ve elleri ceplerinde, manşetlere göz atan kalabalık bir genç grubu vardı. Rey bir spor gazetesi satınaldı, manşetlere göz gezdirdi. Pas rengi bir araba köşede rölantide çalışıyor ve radyosu, açık pencerelerinden bangırdıyordu. Sürücünün gözlerinde aynalı güneş gözlükleri vardı ve parmaklarıyla direksiyonda tempo tutuyordu. Konsolun üzerinde açık duran bir çıplak kadın dergisi vardı. Daha ötede, yırtık pırtık bir tentenin altında, yeşil yelekli bir adam köpek yavruları satıyordu. Çarpık bir tahta masanın üzerine koyduğu bir kafeste beş altı tane yavru köpek vardı: Gözleri kapalı küçücük yavrular uyanıp esniyor, patilerini sağa sola uzatıyor, sonra tekrar uyuyordu. Küçücük hayvanlar şov yapıyordu. Bir sürü çocuk, annelerini çekip onları görmeye getirmişti. Siyah saçlı bir çocuk çekinerek parmağını tel kafesin içine soktu, canayakın bir köpek yavrusu bir taraftan uyurken çocuğun parmağını yaladı ve çocuk zevkten çığlık attı. Rey durup seyretti koltuğunun altında gazetesiyle. Birden fark etti, köpeklere değil, çocuklara bakıyordu. Oğlumu buraya getireceğim dedi içinden Rey. Niçin olmasın? Ona bir köpek alacağım. Ev yaşamının çeşitli görüntüleri geldi gözünün önüne ve gülümsedi. Tam o sırada, bir adam onun omuzuna dokundu. "Amca" dedi bir ses.

Adamda bir lise son sınıf öğrencisinin çocuksu yüzü vardı, henüz sakal tıraşı bile olmamıştı muhtemelen ama giyinişi bir tuhaftı. "Ne okuyorsunuz Amca?"

"Pardon?"

"Nedir öğrendiğiniz ordan?" diye sordu genç adam, gazeteyi göstererek.

"Spor. Ne var?"

Genç adam kaşlarını çattı. "Yeniden başlayayım." Cebinden bir resmi kimlik çıkardı ve hızla gösterip yerine koydu, öylesine hızlıydı ki, Rey ancak parıltısını görebilmişti. "Kimliğiniz lütfen" dedi alçak bir sesle. "Çocukların önünde gürültü çıkarmayın."

"Ah" dedi Rey, "bu muydu?" Gülümsedi. Bu siviller gittikçe daha gençlerden oluyordu. Rey bunlara alışacaktı ve Norma'yla tanıştığı gece yaptığı hatayı bir daha hiç yapmayacaktı. Onlara bir şey göster sadece, şimdi kural buydu, bir şey göster onlara. Onların aradığı sen değilsin çünkü seni arıyor olsalar zaten yakalarlar. Rey arka cebinden cüzdanını aldı ve gösterişli bir hareketle üniversite kimliğini çıkardı. "Çocukların önünde gürültü yok. Peki siz kaç yaşındasınız?"

"Bunu duymazdan geliyorum." Sivil polis kimliğe göz gezdirdi ve başını sallayarak onayladı. "Siz olduğunuzu tahmin etmiştim profesör. Trini benim şefimdi" dedi kimliği geri verirken. "Benimle gelin."

"Trini mi?"

Sivil polis başını sallayarak onayladı.

"Gelmem şart mı?"

"Zorundasınız."

Bir süre birlikte, bulvar boyunca yürüdüler, bir sonraki kavşağı, semtin değişmeye başladığı yeri geçtiler. Rey dikkatini polise vermemeye kararlıydı. Bulutlar seyrelmişti ve hava neredeyse güneşliydi. Bir çocuk kafasını bakımsız bir apartmanın ikinci kat penceresinden dışarı çıkardı ve kocaman gözlerle caddeye baktı. Rey el salladı, çocuk da salladı. Bina öylesine haraptı ki, talihsiz kiracılarının çamaşır ipleriyle tutunarak ayakta duruyordu sanki. Çocuk bir perdenin arkasına girdi ve hemen sonra, doldurulmuş bir oyuncak ayıyla geri döndü. Ayıyla çocuk beraber el salladılar.

Rey'le görevli köşeden saparak, asfalt olmayan, neredeyse boş bir sokağa girdiler. Bir kadın elbiselerini bir kova suya batırdı. Kafasını çevirip onlara bakmıyordu. Artık üniversiteden epey uzaklaşmışlardı. "Ne oluyor böyle yahu?" diye sordu Rey.

Sivil polis şakağını kaşıdı. Resmi kimliğini çıkardı yine ve Rey'e verdi. "Bu, gerçektir, biliyor musunuz. Bana biraz saygı gösterebilirsiniz."

Rey omuzlarını kaldırdı ve kimliği geri verdi.

"Amcanızı tanırdım. Beni o eğitti ve onunla çalıştım. Onu harcamalarından önce."

"Ee?"

"Ve ben amcanıza çok şey borçluyum. O adamı severdim. Bana çok iyi davrandı. Ben de ona bir iyilik yapıyorum."

"Beni takip ederek mi?"

"Sizi uyararak."

"Ben yasalara uyuyorum."

Polis çocuktu daha. "Bütün iyi adamlar öyle yapar."

"Trini öyle yaptı."

"Siz bütün hepiniz böyle kaba mısınız?"

"Hepimiz mi?"

"Ne demek istediğimi biliyorsunuz."

Rey kaşlarını çattı. "Yemin ederim ki bilmiyorum."

"Dinleyin, ben sadece bildiklerimi söylüyorum size. Adınızı bir listede gördüm. İki adınızı da gördüm."

Rey başını çevirip baktı. "O ismi yıllardır kullanmadım."

"İyi. Kullanmayın. O listedeki bazı kişiler artık bu dünyada değil."

Sokağın sonuna gelmişlerdi. Geri döndüler. Kadın, çamaşırlarını yıkamayı bitirmişti. Onlar yanından geçerken öksürdü ve uysal bir şekilde yanaşarak para istedi. Avucunu açarak bir süre peşlerinden geldi ama sesinde bir inandırıcılık yoktu ve genç dedektif onu kışkışladı. Tekrar bulvara çıktıklarında sivil polis üniversiteden uzak yöne sapmaya başladı. "Ay'daydınız, değil mi?" diye sordu.

Rey başını sallayarak onayladı. "Yıllar önce."

"Orası çok dolu bugünlerde. Tekrar oraya gitmek istemiyorsunuz."

Buna söylenecek bir şey yoktu.

"Trini daha iyi şeyleri hak etmişti" dedi polis.

"Hepimiz" dedi Rey. "Dünya bize borçlu." Delikanlıya teşekkür etti. "Görüyorsunuz, hepimiz kaba değiliz."

"Bunu duymak güzel. Dikkatli olun, hepsi bu." Delikanlı elini uzattı ve Rey sıktı. Bulvarda ters yönlere döndüler.

"Anne" dedi Manau, "çocuğu sıkıyorsun." Mutfağın kapısında, kollarını göğsünde kavuşturmuş halde duruyordu. Victor çorba kâsesini dudaklarına kaldırmıştı. Masanın üzerinde bir tavuk kemiği duruyordu.

Manau'nun annesinin benzi sarardı. "Elijah, kabalaşma."

"Çorba çok güzel Madam" dedi Victor.

Norma çocuğun başını pışpışladı.

"Oğlunuz çok kibar" dedi Manau'nun annesi, Norma'ya. "Benim oğlum gibi değil."

"Anne."

"Teşekkür ederim Madam" dedi Norma.

Manau'nun annesi tatlı bir şekilde gülümsedi. "Kalacak mısınız o halde?"

Norma, kalacaklarını söyledi. Manau'nun annesi başını sallayarak onayladı ve hemen aceleyle yatak hazırlamaya gitti. Manau'nun odasında kalacaklardı tabii. Norma'nın yanıtlamasına yetecek bir an bile kalmamıştı. Sonra üçü mutfaktaydı. Çocuk, yemeğini bitirmişti. Kaşığına hiç dokunmamıştı. Sandalyesini Norma'yla Manau'ya çevirdi ve iki yetişkin oturdu. Yapacak başka ne vardı ki?

"Baban hakkında bir şeyler öğrenmek istiyor musun?" diye sordu Norma.

Çocuk başını sallayarak onayladı. Norma ne kadar zaman geçtiğini net olarak hatırlamıyordu: Bir yıl mı yoksa bir gün mü geçmişti? Çocuk mu yaşlanmıştı yoksa kendisi mi? Bu çocukta kocasından hiçbir şey ya da Norma'nın bulabileceği hiçbir şey yoktu: Çocuk henüz çok küçüktü ve belki de bu yüzdendi ama bu küçük yüz ve esmer ten Rey'e hiç benzemi-

yordu. Çocuğun küçük dudakları, pürüzsüz yanakları vardı. Rey'in gözleri elaması yeşildi, bu çocuğun gözleriyse neredeyse siyahtı. Doğru muydu sahiden? Norma, derin bir nefes aldı. Bunların hiçbiri çocuğun suçu değildi. Norma, sesi düzgün çıksın istiyordu. "Onunla tanıştığım gece" diye başladı söze, "bazı kötü adamlar onu benden alıp götürdüler. İncittiler onu ve sonra bana geri verdiler. Onu tekrar alabileceklerini hep biliyordum. Çok yakışıklıydı bence ve çok akıllıydı, senin gibi. Seni sevmiş olsa gerek, bana gönderdiğine göre."

Manau boğazını temizledi. "Annen söyledi bana. Birkaç ay önceydi. Senin bir gün Norma'yla tanışmanı istiyordu. Bunun bu kadar çabuk olacağını düşünmemişti." Manau gözlerini indirip ayaklarına baktı.

Victor yüzünü ovuşturdu. "Tamam" dedi.

"Bu biraz fazla hemencecik oldu. Öyle değil mi?"

Çocuğun söyleyeceği bir şey yoktu.

"Öyle, öyle" dedi Norma. "Bu sabah radyodan ayrıldım, biliyor musun. Bizi arıyorlar." Bunları kime söylediği belli değildi. Norma kalktı ve arkasına döndü. Buzdolabını açtı, içine dalgın dalgın bakıp kimyasal serinliğini içine çekti ve tekrar kapattı. Bunun içine girmeliyim, dedi içinden. Kendimi içeri kapatıp ölmeliyim.

Kemikleri sızlıyordu.

"Sizi burada bulamazlar" dedi Manau. "Sizi burada aramazlar."

"Kim arıyor sizi?" dedi Manau'nun annesi. İçeri yeni girmişti.

"Hiç kimse" dedi Manau.

"Karışık bir iş" diye ekledi Norma.

Manau'nun annesi bir an gücenmiş gibi baktı. "Burada yorgun birisini göremiyorum" dedi biraz durduktan sonra. Ellerini havaya kaldırdı. "Siz üçünüz bana bir şeyde yardım etmez misiniz?"

Norma, Victor ve Manau kadının peşinden mutfaktan çıkıp yemek odasına gittiler. Özensiz, yarı boş bir büfe ve camında

uzun, verevlemesine bir çatlak bulunan sürgülü bir kapı vardı. Kapının dışıysa genişliği iki metreden fazla olmayan, dört köşe bir çimenlikti. Dışarısı aydınlıktı ve Norma bu küçük bahçenin bakımlı olduğunu gördü. Manau'nun annesine gülümsedi, bu nazik kadına. Kadın da gülümsedi ve masayı gösterdi; masada, beyaz bir kartonun üzerine yayılmış halde duran, bitmemiş bir puzzle vardı. Her bir köşesine onlarca eksik parça yığılmıştı. Norma tamamlanması devam eden resmin üzerine eğildi: sarı binalar ve uzakta biçimlenmeye başlamış bir dağ vardı. Ön planda bir yahut iki palmiye boy atmıştı.

"Nedir bu?" diye sordu Norma.

Manau'nun annesi Norma'ya kutuyu verdi. Elbette, Eski Mahalle'deki Meydan'dı bu. Birkaç ayakkabı boyacısı çocuk katedralin merdivenlerine oturmuştu. Askısız elbiseli bir kadın parlak güneşten korunmak için elinde bir şemsiyeyle dolaşıyordu ve merkezde de herhalde bir vatan şarkısı çalan, trompetlerini yukarı kaldırmış bir bando vardı. Norma belki de bu resmin çekildiği gün oradaydı. Kentin bir zamanlar güzel olduğu, kentin şık meydanının da bir zamanlar ülkenin başkentinin çarpan kalbi olduğu çok kolay unutulmuştu.

"Puzzleları seviyorum işte" dedi Manau'nun annesi.

Herkes oturdu, Victor sandalyede dizlerinin üzerinde durdu ve her biri, arasından seçmek üzere birer avuç puzzle parçası aldı. Harika, diye düşündü Norma. Bu kadın harikaydı. Norma'nın içinden ağlamak geliyordu. Gözlerini masaya dikti. Puzzle onları birdenbire, konuşma zorunluluğundan bağışlamıştı ve hemen onun ritmine kapıldılar: Bir parçaya bakıp renklerini ve dokusunu gözden geçirmek, kutunun üzerini tarayıp nereye uyacağını bulmak. Bir zamanlarki haliyle Norma'nın kenti, Rey'e âşık olduğu kent.

Manau'nun annesi kutuyu aldı. "Ben burada büyüdüm" dedi Victor'a, meydana açılan bir ara sokağı serçeparmağıyla göstererek. "Sadece üç sokak ötesi." Gülümsedi ve parmaklarını beyaz saçlarından geçirdi. "O zamanlar köy gibiydi."

Norma'nın annesi de oraya hep köy derdi; "Baban bu köyün bütün sürtükleriyle yattı..." derdi mesela. Ama çok şey değişmişti. Norma, küçük bir kızken bu meydanın dört tarafında gezinmişti. Artık orası yoktu. Çoğu kentlinin kafasında burnın adı, çok eski olmayan bir geçmişten kalan bu görüntüyü değil, daha yeni bir şeyi çağrıştırıyordu: savaşın son yılında burada yaşanmış büyük bir katliamı. Norma küçükken pazarları babasıyla oraya gider, gösteri yapan orkestraları seyrederdi. O günlerde bir gelenekti bu, ara sıra bir bando zili vurur ve kentliler daldığı düşüncelerden kafalarını kaldırıp bakar ve her şey bir kenara bırakılırdı. Beş altı müzisyen ve siyah takım elbisesiyle gayet nezih bir orkestra şefi kalabalığın önünde şapka dolaştırırdı. Birinde, çok heyecan verici bir numaradan sonra bir şef, yakasındaki çiçeği çıkarmış ve zarifçe Norma'nın kulağının arkasına takmıştı. Adam, seyrek dişlerini gösteren, abartılı bir gülümsemeyle bir sonraki şarkıyı anons etti ve bunu "bir prenses"e ithaf etti. Söylediği söz aynen buydu! Norma dokuz yaşındaydı, beyaz tenli ve güzel gözlüydü. Üzerinde sarı çiçekler olan bir elbise giymişti ve herkes ona bakıyordu. Sonra babası reverans yapması gerektiğini fısıldadı ve Norma da yaptı toplanmış kalabalığın takdir dolu alkışlarıyla. Bugün, neredeyse kırk yıl sonra bile Norma kalabalığı başıyla selamlıyordu, teşekkür ederim, teşekkür ederim, yanaklarına renkler basarak.

Onlar da memleketteyken oyunlar oynardı. Farklı türde: ormana kaçıp saklanırlardı. Cangıl hayvanlarının öfkeli müziğini taklit eder, kızları korkuturlardı. Çok mutlu anılardı. Çocuklar sırayla, yaşlıların anlattığı hikâyeleri yeniden uydururlardı; yangınlar ve savaşlar hakkında, gece yarısı birdenbire yönünü değiştiren nehirler hakkında, kendilerininkinden bile eski bir dili konuşan Kızılderililer hakkında hikâyeleri.

Bunlar tuhaf zamanlardı. Victor tuhaf insanların arasındaydı. Annesine kenti hiç sormamıştı ve güvenebileceği başka biri de yoktu. Bir sürü kişi kent hakkında hikâyeler anlatmıştı fakat on-

ların da biliyor olması mümkün değildi. Birinde Nico, babasıyla beraber bölge başkentine gidip dönmüş ve kentten gelen bir dergi gördüğünü söylemişti. Daha küçük çocuklardan bazıları derginin ne olduğunu bilmiyordu; Nico bu sözcüğü *kitap* yerine kullanmıştı. "Ama daha çok resim vardı" diye açıkladı. "Kentten resimler" dedi ve herkes *neyin* resmi olduğunu merak etti. Tarif et. Anlat bize, herkes öğrenmek için can atıyordu. Nico pek fazla bir şey söylemedi. Naz yapıyordu, kendine bir hava veriyordu sanki. Böyle bir tavırla herkesi başına toplardı, muzip bir gülüşle, daima geri durarak ve saymaya başladı: Fotoğraflarda hep geniş caddeler vardı, parlak arabalar. "Asfalt" dedi çok önem verircesine ve çocuklar başını sallayarak onayladı. Güçlü fabrikalar, gürültülü makineler, kalabalık parklar... bekledi.

"Gürültülü makineler mi?" diye sordu Victor. Dayanamamıştı. "Gürültülü bir makinenin resmi nasıl bir şey?"

Nico, küçük çocuklardan birini tutup omuzlarından yakaladı ve sarstı. "İşte böyle" dedi. Herkes güldü, çocuk bile. Bu işe katıldığı için çok mutluydu.

"Başka?" diye sordu Victor.

Nico kaşlarını çattı ve saymaya devam etti: Kiliseler, meydanlar, trenler. Bunlar sadece birer sözdü ve hepsi daha başka bir şey, daha kesinlikle doğru bir şey, yeni bir şey duymak için sabırsızlanıyordu. Nico "yüksek binalar" dediğinde çocuklar, en başta da Victor homurdandı *Tabii ki* yüksek binalar olacaktı, kent değil miydi bu? Herkes duymuştu yüksek binaları.

Nico güldü. "Ah, evet, sen şehir hakkında her şeyi biliyorsun, değil mi?" Doğrudan Victor'a bakıyordu. Nico yerden bir çubuk aldı. "Çiz öyleyse."

"Neyi çizeyim?"

"Şehri."

Victor gülümsedi. "Şehir çizilmez." Gülmeye başladı ve herkesin onunla birlikte güldüğünü görünce şaşırdı.

"Evet, Nico. Şehir çizilmez" dediler yankı yaparcasına. Son sözcüğü uzattılar, sürdürdüler: *Çizilmeeeeeez*.

Ama ya çizseydi. Ya çizilebilir olsaydı? Hayal ettiği şey bu değil: Bu insanlar değil, bu ev değil. Bu puzzle değil, ışık ve metalle dolu radyo değil. Bunların hiçbiri değil: Norma ve Norma'nın sırrı değil, hatırlayamadığı babasının resmi değil, isim listesi, reklamlar yahut ekmek satan ve onlara lanet okuyan kadın değil. Kenti çiz: Karanlık ve yoğun, çözülmez bir düğüm. Yüksek binalar, gerçekten. Parlak arabalar... henüz bir tanesine bile rastlamamıştı. Victor gözlerini kapatıp esnedi. Hayatında hatırladığı en uzun günün gecesiydi bu. Dışarının soğuk olduğunu bilecek kadar biliyordu kenti.

Hayatı boyunca Victor, önemli saydığı üç yalan söylemişti. İlki öğretmenine, Manau'ya değil, ondan öncekine. Victor bir coğrafya sınavında hile yapmıştı, herkes onun babasının bıraktığı haritalara bakmıştı. Victor bakmalarına izin vermişti, kasabadaki tek harita bunlardı. Zaman geçince bu suç gittikçe daha bir önemsiz geliyordu ama Victor, belleğini yoklarsa o günün gerginliğini hâlâ hissedebiliyordu. İkincisi Nico'ya: Hatırlamıyorum. Victor bunu, çenesi titremeden, kuvvetli bir şekilde ve öylesine inandırıcı söylemişti ki, kendisi de inanacaktı. Yemin et, dedi Nico. Ve Victor yemin etti, hiç tereddüt etmeden oysa *tadek*in anısı Victor'u hiç rahat bırakmamıştı. Üçüncüsü, annesine: Babanı hatırlıyor musun? diye sormuştu kadın ona birinde ve kadının sesinin titremesinden, gözlerindeki kasvetli hüzünden, tek bir doğru yanıt olduğu belliydi. Victor başını sallayarak onaylayınca kadın onu kendine çekti ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Kadın buna inanmış olamazdı.

Rey'in kafasında, sorun şuydu: Sen İL'den ayrılmadın... nasıl ayrılabilirsin ki, hiçbir zaman katılmamışsan eğer? Varlığı tanınmıyorsa, seninle bağlantın arasında bile? Durumdan, sanki yabani ve kendi kendine yerden bitmiş bir şeymiş gibi söz ediliyordu. Sizin eylemlerinizde görülüyor, eylemlerinizle dolaylı bir şekilde biçimleniyordu ama bu gerçeği kendinize ya da başka birisine doğrulayamazdınız. Haberleri

okurdunuz ve diğer bütün yurttaşlarınız gibi, olayların gittikçe dibe doğru giden sarmalı karşısında karamsarlığa kapılarak başınızı sallardınız. Bunların hiçbirinden sorumluluk duyamazdınız.

Bu kadar ileri bir tarihte, savaşın başlamasından dokuz yıl sonrasında bile, organize bir silahlı ayaklanmanın varlığı konusunda kuşkular uyandıran birkaç maceracı gazete ve radyo vardı. Bu kadar sıradan olmasaydı bunu duymak şoke edici olabilirdi. Şeytan adamlar, diyorlardı, hükümet tarafından, korkuya kapılmış bir toplumu keyiflerince yönetmek gibi, gayet açık bir amaç için yaratıldı. Cangıldaki kamplar –Rey'in bizzat gittiği kamplar da mı?– palavradır, bir laboratuvarda hileyle değiştirilmiş hava fotoğraflarıdır. İL, diyorlardı, ülke sınırlarının içinde boşanan çeşit çeşit öfkenin kısa yazılışıdır, görünmez bir şemsiyenin altındaki güçlerin bir araya yığdığı, ses verilmiş, bilinmeyen bir şikâyettir. Yöneten ve aydın sınıfların halktaki mutsuzluğun derinliğini kavrayamamasını simgeler. Eline bir taş almış her kızgın genç... bunların hepsi isyancı mı? Eğitimli analizciler halka dudak bükerlerdi, sanki böyle bir şey mümkün olamazmış gibi; ama Rey bunları dinliyor ve kendi kendine, evet, diyordu. İsyancıdır, her biri hem de. O çocuk, bilerek ya da bilmeden, bizim işimizi yapıyor. Bizim planımız onu da kapsıyor, tıpkı, İL'nin henüz bir adı yokken bile beni kapsaması gibi.

Yıllar geçtikçe, Rey bu plan konusunda sezgisel bir anlayış geliştirmişti. Devlet gücünün savunmasız simgelerine koordine saldırılar: uzak polis karakollarına, uzak köylerdeki seçim merkezlerine. Gazetelere ve radyolara sızmayı da kapsayan bir propaganda kampanyası, başkente nihai bir saldırıya hazırlık olarak silahlı talim yapmak için cangılda kurulan kamplar. Bu arada, yurtdışındaki destekçilerin temininde yardım ettiği silahların ve patlayıcıların finansmanını sağlamak için kentte adam kaçırmalar ve fidye istemeler. Sıradan insanları etkilemek için, hapishanelerden cesurca kaçışlar. Kimse Rey'e bir elkitabı

falan göstermediği gibi, Rey hangi hedeflerin vurulacağına kimin karar verdiğini de bilmiyordu. Bildirilerin altında sadece MERKEZ KOMİTESİ yazıyor ve bunlar kent sokaklarında birdenbire, sanki gökten düşmüş gibi beliriveriyordu. Şiddet azmıştı, kenti kuşat, korku aşıla. Kampanya, düzeni sağlayan güçlerden kaynaklanan bir askeri şiddete bağlıydı; gücünü ve amacını zaman zaman suçsuz insanların katliamından ya da seçkin ve herkesçe sevilen bir sempatizanın kaybolmasından alıyordu.

Tüm bunların anlamı neydi?

Böyle bir ihtimalin olmadığını düşünün, halkın çok çeşitli şikâyetlerinin her nasılsa birleşeceğini ve bir –herhangi bir– şiddet eylemiyle ifade bulacağını yani. Arabaya konan bir bomba yoksulluk hakkında ne der ya da taşrada bir belediye başkanının infaz edilmesi vatandaşlık haklarından yoksunluk hakkında nasıl bir açıklamada bulunur? Rey yine de dokuz yıldır bunun bir parçasıydı. Savaş, en başından beri değilse de şifresi çözülmez bir metin haline gelmişti. Ülke bazen dehşet verici, bazen komik bir kâbusa kapılmıştı ve kentte, bunun açıklanamazlığı karşısında bir ümitsizlik duygusu vardı sadece. Geçersiz kılınmış bir seçimle mi başlamıştı bu? Yoksa popüler bir senatörün öldürülmesiyle mi? Şimdi kim hatırlayabilirdi ki? Hepsi protestocu öğrenciydi, kalabalık olmanın, koro halinde bağırmanın irkiltici gücünü hissetmişlerdi; ama bunlar yıllar önceydi ve zaman değişmişti. Kimse tüm bunlara hâlâ inanmıyordu, öyle değil mi? Savaş genel bir bitkinlik yaratmıştı. Bir uyurgezerler kentiydi şimdi, patlayan yeni bir bombanın pek etki yaratmadığı, Büyük Karartmaların, reklam bültenleri gibi sileceklerin altına kıstırılan öfkeli bildirilerle duyurulan aylık vukuatlar haline geldiği bir yerdi. Hükümet on beş günde bir, eğitimsiz çocuk askerlerden ordusuyla misilleme yapıyor, bunların bir iki tanesi çapraz ateşte kalıp ölüyor ve parti yandaşları çareyi sokakta buluyor, uzun bulvarları dolduruyor ve toplum polisiyle çatışıyor, sonra evlerine koşup o gün akşam verilen

radyo haberlerinde kendileri hakkındaki tanımlamaları dinliyorlardı. Yürüyüşler önceden tahmin edilebilir bir öfkeyle ayaklanmaya dönüşüyor, binalar yanarken itfaiyeciler seyrediyordu vesaire vesaire.

"Onlardan nefret ediyor musun?" diye sormuştu bağlantısı bir zamanlar ve Rey nefret etmediğini söyleyince kırışık takım elbiseli adam kafasını salladı. "Sen çok şiir okuyorsun delikanlı. Emin ol ki onlar senden nefret ediyor." Dokuz yıl önceydi bu. O zamanlar da askerler silahsız kalabalıklara ateş ediyordu. O zamanlar da biraz kafa yoran herkes neyin geliyor olduğunu biliyordu. Ama birlikte girmişlerdi bu kaosa, isyan ve hükümet, kol kola ve şiddetle dolu dokuz yıldır dans ediyorlardı.

Rey'in umudu, bu savaşın, oğlunun boyu bir tüfek kadar olmadan bitmesiydi.

Rey bu çocukları kamplarda görecekti. On dört, on beş yaşındaydılar. Rey onları, kendi oğlunu gördüğü yolculukta gördü. Sarp bir orman vadisinin dibine dalmış ya da kayalık bir sırtın üstüne tünemiş ya da çorak bir çölde mahsur kalmış, kuş uçmaz yerlerden gelmişlerdi. 1797 gibi yerlerden. Yüzleri sert, ifadesizdi ve kurşunlarla neyin başarılıp neyin başarılmayacağı konusunda kafa yormuyorlardı. Öleceklerini düşünmüyorlardı. Hepsi de bir gün kenti göreceğini umuyordu. Kent hakkında hikâyeler anlatıyorlar, geniş bulvarlardan askeri düzenle yürümekten, kurtarıcılar olarak karşılanmaktan söz ediyorlardı. Komutanlarının onlara beklemelerini söylediği şey buydu. Ne zaman? diye sordular. Çok yakında. Gelecek ay. Gelecek yıl. Askeri denge sağlandığında. *Denge* ne demek? Başkenti alacağız, dedi komutanlar ve çocuklar bunu Rey'e tekrarladı ve Rey onların buna inandığını gördü. Bu arada çocuklar cangılda bomba yapma pratiğini geliştiriyordu. Hiçbiri, savaşın nasıl bir şey olduğu konusunda çok muğlak da olsa bir şey bilmiyordu ve hiçbiri sormamıştı bunu. Evlerinden uzak olmaktan mutluydular. Her ay bir kasabaya girer ya bir rahibi vururlar ya da bir polis karakolunda dalgalanan bayrağı yakarlardı. Bir köprüde

bir askeri konvoya pusu kurar ve kendi yaşlarında çocukları, tıpkı kendilerininki gibi kasabalardan gelmiş çocukları vururlardı. İyi aylarda kendilerine nakit para verilirdi fakat icabında da zafer kazanılınca paraya çevrilecek senetler alırlardı. Ve Rey'in, yani kentten gelen adamın, işini ziyadesiyle bilen bu gençlerden duyduğu, her şeyden önce şu soruydu: "Efendim" diyorlardı. "Kazanacağız, değil mi?"

Rey ilk başta pek anlamadı. Sonra, kafalarındaki şeyin para olduğu netleşti. "Elbette" dedi Rey onlara. "Elbette kazanacağız."

Kentteyse, savaştan bu şekilde söz etmek olanaksızdı. Rey artık savaşı, sağ kalmak için bir kaçış gibi görüyordu. Eğer silahlar bırakılıncaya kadar sağ kalırsa, o günü görecek kadar yaşarsa, o zaman Rey'in hataları bağışlanacaktı. Her gece Norma'yı görünce ve kadının onu sevdiğini hissedince kederleniyordu. En çok korktuğu şey yalnız kalmaktı.

Savaşın Rey'siz devam ettiği sakin aylar vardı. Rey, evden ayrılıp cangıla tek başına bir yolculuk yapmış ve geri dönmüştü. Oğlunu görmüştü ve onu düşünüyor, evin içinde somurtuk bir yüzle ve suçlu gibi dolaşıp duruyordu. Karısıyla sevişiyor, yabancı kadınlara çocuğuyla övünüyordu. Bunları geçmişte bırakması gerektiği konusunda uyarılmıştı ve sonunda, Yerevan'ın kaybolmasından on ay sonra bağlantısıyla buluştuğunda da niyeti buydu.

Basında, barış görüşmeleri hakkında tahminde bulunmak bir yıl sonu geleneği haline gelmişti. Bütün radyolarda ve gazetelerde bu vardı. Elbette böyle bir şey olanaksızdı: İL'nin görünür liderleri yoktu, öyleyse onları kim temsil edecekti? Kimse böyle bir şeyin olacağını beklemiyordu ama yine de konuşuyorlardı çünkü kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlıyordu. O aralık ayında, Rey'le bağlantısı İmar'daki bir otobüs durağında, başkentin güneydoğusunda yükselen tepelere yakın bir yerde buluştuklarında durum farklı değildi. Rey, bağlantısıyla buluşmaktan hiçbir zaman korkmamıştı; kent uçsuz bucaksızdı, rasgele bakışlardan saklanmak için tasarlanmıştı.

Pis bir küçük bara doğru yürüdüler, aslında yoksul bir ailenin oturma odasıydı. Tavana Noel lambaları dizilmişti ve bunlardan ara sıra soluk kırmızı ve yeşil ışık lekeleri düşüyordu. Dingildeyen bir tahta masaya oturup neskafe içtiler. Barın sahibi tezgâhının arkasında oturmuş radyo dinliyor, eski bir gazeteyi karıştırıyordu. Rey, barın ötesinde, evin geri kalanını kapsayan loş ışıklı bir odada bir bebeğin ağladığını duydu. Bir an önce söylemek için sabırsızlanıyordu Rey: Ben yokum, benden bu kadar, bitti, savaş bensiz devam etsin. Söylemek istediği buydu ama boğazına takılıp kaldı. Hava dumanlıydı ve o zaman Rey'in bağlantısı kendisinin yeraltına geçeceğini bildirdi. Bu bir şok gibi geldi. "Ve senin de geçmen gerek" dedi. "Şimdiden itibaren, sonuna kadar."

"Sonuna kadar mı?"

Rey'in bağlantısı bitkince gülümsedi. "Bütün iyi şeyler eninde sonunda bitmek zorunda."

13

Hükümet kendini savunma konusunda bazı şeyler öğrenmeseydi yaklaşık on yıllık isyandan sağlam çıkamazdı. Öncelikle, büyük acıyı nasıl ve ne zaman ve kime vereceğini öğrenmişti. Sonunda herkes konuşmuştu. Her gece Ay'a yeni şüpheliler getiriliyor, vahşi ve ilkel bir polis işlemine maruz bırakılıyordu: Bir şey söylemeyecek kadar güçlüyseler ya da söyleyecek bir şeyleri yoksa (bunların arasındaki farkı anlamak hâlâ zordu) helikopterle denizin üzerine götürülüyor ve karanlık suya fırlatılıyorlardı çırpına çırpına. Diğerleri Rey'in sağ kurtulduğu mezarlara konuyordu. Bu şüphelilerin bazıları serbest bırakılıyor ve diğer birçoğu tozlu tepelere gömülüyordu. Geçerli standartlara göre, Rey'in orada kalışı çok rahat olmuştu.

Bunun yanı sıra ve belki daha da önemlisi, tüm ülkede gözler ve kulaklar görevlendirilmişti; böylesine büyük ve yönetimi zor bir ülkede hiç de kolay bir iş değildir bu. Kentte sokak insanlarından bir orduya, birçok şüpheli kişinin evlerinden atılan çöpü ayıklasınlar diye para veriliyordu. Bu faaliyet şaşılacak kadar çok sayıda tutuklu sağlamıştı. Yararlı bilgiler verenlere gizlice dağıtılan nakit paralarla komşular birbirini ihbar etmeye teşvik ediliyordu. Bu işlem kent dışında da yürütülüyordu. Hemen hemen her bölgesel başkentte ve hatta bazı ücra köylerde bile birtakım insanlar görevlendirilmişti, nispeten az bir paraya, gelip geçen yabancıları gözleyecek insanlar. Bunlar dedikoduları ve birtakım varsayımları gerçek diye yuttururlar ama bazen de gayet yararlı olurlardı.

1797'de, bu adam Zahir'di. Bu çakma casusların tipik bir örneğiydi: Doğal olarak şüphe uyandırmayan ya da devleti desteklemeye özellikle bir eğilimi olmayan ve savaş konusunda da sonuçlarına karşı nispeten kayıtsız bir adamdı. Muhtemelen birçok insan gibi, kendisinin önemsiz müdahalesi olsa da olmasa da savaşın hiç bitmeyeceği kanısındaydı. Fakat o vicdanlı bir baba ve kocaydı ve bundan ötürü de ailesinin yararı için, sunulan az ama devamlı parayı almaktan memnundu. Ona verilen basit görev, her şeyi gözlemekti ve zaten yaptığı bir şeydi bu: Hâlâ 1797'de kalmış, eli silah tutacak yaşta bir avuç erkekten biri olarak Zahir kendini başkalarından sorumlu görmeye başlamıştı. Savaşa gitmemiş diğerleri gibi sarhoş ya da geri zekâlı değildi ve kasaba halkı tarafından genellikle sevilirdi. Evli bir adamdı, bir kızı, bir oğlu ve küçük, verimsiz bir tarlası vardı. Zahir –gizli de olsa– yeni görevini, kendi görüşünün köylüler tarafından onaylanması gibi görüyordu. 1797'dekilerin çoğu Zahir'in okuma yazma bildiğini muhtemelen bilmiyordu.

Rey'in oğlu doğduğunda Zahir, köyden geçip ormana giden yabancılar konusunda bir uzmandı. Genellikle bitkin haldeki yabancılar köyde bir iki gün kalıp dinlenirdi ve Zahir onların halinden,tavrından,ülkenin tropikal bölgelerinden olmadıkla-

rını anlardı. Davranışları hakkında notlar alır, kulak misafiri olduğu konuşmaları kaydeder, aksanlarından, kökenleri hakkında tahminlerde bulunurdu. Yüzleri, ta diplere gömülü bir yorgunluğu dışa vururdu ve hepsinin ortak özelliği buydu.

Zahir çocukken 1797'de birkaç tane kitap vardı. Birinde, köyden geçen bir yolcu bir armağan olarak köye bir suç romanı bırakmıştı. Bu bir sansasyon yarattı. Okuma yazma bilen, yaşça daha büyük biri vardı ve romanı diğer çocuklarla paylaşmak için aldı. Bir ay süreyle kitabı yüksek sesle okudu ve Zahir âşık oldu: Şapka giyen dedektifler ve her sahnede sigara içen adamlar, ücra yerlerdeki batakhanelerde kafa çeken iri göğüslü kadınlar ve ateşlenmeyi bekleyen, tuhaf görünümlü bir silah vardı. Romanın anlattığı kent, kabadayılarla, parlak arabalarla ve cesur adamların ayakta sadece bir kişi kalana kadar bıçakla dövüştüğü çıkmaz sokaklarla doluydu. Bundan heyecanlı bir şey olamazdı. Zahir bu romanın karanlık gerilimine vurulmuştu kendi yaşındaki bütün çocuklar gibi ve bu kitabın okunması her yıl gerçekleşen bir olay haline geldi, ta ki bunu düzenleyen daha büyük yaştakiler kayboluncaya kadar. O zaman roman da kaybolmuş yahut belki de köy, kitabı kendisiyle birlikte gömmüştü, Zahir hatırlamıyordu. O zamana kadar da Zahir'in okulu bitmişti zaten.

Zahir, muhbir olduğunda bu kitabı yıllardır ilk kez hatırladı ve sanki geçmişte kalmış bir aşk gibi çarpıldı. Vereceği raporların o roman gibi olmasına karar vermişti ama raporlarının pek doğru çıkmamasından üzülüyordu. Köyde bir karanlık, açıklaması Zahir'e olanaksız gelen gizli bir hareket vardı. Ve yabancılar: onların nereden gelip nereye gittiğini tahmin etmek yeterli değildi. Bu adamların yüzlerini yakalamak istiyordu ama hangi sözcükleri kullanırsa kullansın, hiçbir zaman yeteri kadar şüpheli görünmüyorlardı.

Köye tekrar tekrar gelişleri sayesinde Rey, Zahir'in epey iyi bir şekilde tarif edebildiği ilk adamdı. Zahir bu konuda pek fazla bir şey düşünmedi ve zamanında bunu bir ihanet falan olarak görmedi. Bu bir uygulamaydı: sözcüklerin böyle yan

yana getirilmesi, birbirinin ardınca sıraya dizilen heceler ve bunlarla biçimlenen bir imaj. Zahir bunu tekrar tekrar yazdı, çok uğraşıp sonunda mükemmel hale getirdi ve yazdığı şeyle gurur duyuyorsa da bunun, en azından şimdilik, birisine göstermeye değer bir şey olduğu kanısında değildi. Kimdi bu adam bir kere? Köydeki herkes gibi, Adela'nın bu yabancıyla cilveli cilveli konuştuğunu görüyor ve ne tasvip ediyor ne kınıyordu. Sadece, böyleydi. Adam epey hoştu, gerçi pek konuşkan değilse de kibar sayılırdı. Yılda üç, bazen de daha çok kez gelirdi. Vaktini Adela'yla geçirir, sonra ormana giderdi. Bilim insanı olduğunu söylüyorlardı. Tabii ki 1797'de hiç kimse onu Rey adıyla tanımıyordu.

Ertesi ay, Zahir rapor vermek için il merkezine gittiği gün, ayrı bir cebinde, Rey için yazdığı tarifi de götürdü; dikkatle gözden geçirilmiş üç sayfada Zahir'in yazdığı, Rey'in ten rengi, gülümseme tarzı, sesinin tonu ve bu yabancının yer aldığı, Zahir tarafından uydurulmuş bir hikâye vardı: Adam İL'ciydi, bir liderdi, bir gerillaydı. Lastik yakmayı bulmuş, polisleri zevk için öldürmüştü. Zahir, hiçbir zaman yapılmamış bir itirafı da aktarmıştı ve bu diyalog bölümleri, gayet emindi ki, bugüne kadar yazdığı en iyi yazıydı. Zahir tabii ki bunu hükümetin adamına göstermeyecekti ama gösterebileceğini bilmek hoşuna gidiyordu. Bu randevularda hep heyecanlanırdı.

Zahir il merkezine, sabahtan beri yaptığı yolculuğun ardından, öğleden sonra vardı. Gece boyunca hep yağmur yağmıştı. Büro, çamurlu bir yan sokaktaydı, kasabanın merkezinden uzak değildi fakat o zamanlar hiçbir şey kasabanın merkezinden uzak değildi zaten.

"Bir şey var mı?" diye sordu hükümetin adamı gerekli hoşbeşler ve sıcaktan yakınmalar bittikten sonra. Zahir hiçbir zaman adını söylememişti fakat adam yeteri kadar kibardı. Kentliydi. Sandalyesinde arkasına yaslandı. Takım elbise gömleğinin düğmesi çözüktü ve terden sırılsıklamdı.

"Hepsi orada patron" dedi Zahir.

Adam kâğıtlara baktı –sadece iki sayfa vardı– ve kaşlarını çattı.

"İyi mi?"

"Size bir şey sormak istiyordum ve lütfen gücenmeyin. Ne kadar okul gördünüz?"

"Efendim?"

"Okul. Ne kadar gittiniz?"

Zahir kızardı. Hayatında hiç kimse ona böyle bir şey sormamıştı. Rahip öldükten ve belediye başkanı gittikten sonra kendisi pekâlâ köyün en eğitimli kişisi sayılabilirdi. "Dört yıl efendim" dedi. Sonra, biraz duraklamanın ardından, "Eğer rahibin bana verdiği dersleri de sayarsanız, beş" diye ekledi.

Hükümetin adamı başını sallayarak onayladı. Açık renk tenli, cildi bozuk bir adamdı ama gülümsediğinde görünümüne çok kibar bir şeyler gelirdi. Şimdi gülümsedi ve Zahir'e oturmasını işaret etti. "Sizi severim, bilirsiniz. Çok çalışıyorsunuz. Sizi mahcup ediyorum. Böyle yapmayın. Dinleyin bakın... Evet şimdi... Boşverin şunu: Bir hediyem var."

Çekmecesini açtı ve küçük bir kitap çıkardı. "Bunu sizin için gönderdiler, şehirden."

Kitap kırmızı ve Zahir'in cebine sığacak kadar küçüktü. Sayfalarını çabucak bir karıştırdı ve harflerinin çok küçük, bir zamanlar rahibin ona gösterdiği Kutsal Kitap'tan bile daha küçük olduğunu gördü. Zahir bunun gibi bir kitabı hiç görmemişti. "Nedir bu?"

"Bir şey değil. Bir sözlük. Siz bir köylü için çok zekisiniz" dedi hükümetin adamı, "ve bunun hoşunuza gideceğini düşündüm. İçinde kelimeler var, yanında da ne anlama geldikleri." Zahir'e bir zarf verdi, sonra avucunu masaya dayadı ve kalktı. "Şimdi pazara gitmenizi tavsiye ederim. Fiyatlar sadece tek yönde gidiyor buralarda: Yukarıya."

"Teşekkür ederim efendim" dedi Zahir. Ayağa kalktı ve eğildi. Kalbi göğsünün içinde güm güm atıyordu. Adam onunla dalga mı geçmişti? Zahir'in tenini karıncalanan bir sıcak bas-

mıştı ve terliyordu. Sözlüğü gösterişli bir hareketle göğüs cebine koydu ve gülümsedi. "Size vereceğim bir şey daha var."

"Öyle mi?"

Yabancı, diye düşündü Zahir. Neden olmasın? Birden umutlanmıştı. Cebindeki kâğıtları çıkardı, açtı ve hükümetin adamına verdi. "Yabancılardan biri hakkında. Köye gelen adamlardan biri."

"Bir adı var mı?"

Zahir ona Rey'in diğer adını söyledi. "Ve bir bilim adamı."

Hükümetin adamı metne göz gezdirdi. Yavaş yavaş okudu, dudaklarının kenarı bir gülümsemeye doğru kıpırdandı, sonra kafasını kaldırıp baktı. "Şimdi bunu kullanabiliriz" dedi gülümseyerek. "Aziz dostum, siz bir şairsiniz. Böyle olduğunuzu biliyordum."

Daha sonra Zahir sözlükte o sözcüğe baktı. Sözcüğün anlamını biliyordu tabii ama ne anlama geldiğini *kesin olarak* öğrenmek istiyordu ve tanımın yazılışını ezberleyecek ve kendi kendine tekrarlayacaktı, sırf o söyleyişin verdiği müthiş zevk için. *Şair.* O gece bunu karısına söyleyecek ve kadın bir şey anlamayacaktı. Kadın uyuyormuş numarası yapacak ama Zahir ona inanmayacak ve çocukların ince bir perdenin öteki tarafında uyuyor olmasına karşın onu gıdıklayacak, sonunda kadın kıkırdayacak ve sonra da Zahir onunla sevişecekti.

"Bu bende kalabilir mi?" diye sordu hükümetin adamı.

Geri dönüş yoktu. "Tabii ki efendim" dedi Zahir.

Parasını aldı ve çıkıp il merkezinin göreceli keşmekeşine daldı. Köşede küçük bir bar vardı ve kendine bir içki ısmarladı. Sonra bir tane daha. Zahir kendi başına içiyor ve yeni kitabındaki sözcüklere bakıyordu: *köy, kent, para, savaş, aşk.* Bir içki daha içti, sonra bir tane daha ve yeni kitabını, artık göremeyecek kadar karanlık oluncaya dek karıştırdı. Kalktığında hemen hemen alacakaranlıktı ve bulutlar akşam yağmurunu yağdırmak için toplanmaya başlıyordu. Bir esinti çıktı ve kızgın sıcak yatıştı. Başı dönüyordu.

Onu pazarda buldu, 1797'ye dönmek için bineceği kamyonu beklemeye giderken. Hükümetin adamı haklıydı: Fiyatlar sadece yukarıya hareket ediyordu. Pirinç ve kuru fasulye ve patates ve dağlardan gelen yukka her ay adım adım yükseliyordu. Köyde daima gümüşbalığı vardı. Tuzlanmış, haşlanmış, kızartılmış. Ve yeşil muz. Ve bununla yetinirlerdi, değil mi? Zahir o sırada gördü: Siyah ve parlak bir makine, tam da bir –adamın dediği neydi?– ah evet, *bir şaire* yaraşır bir şey. Bu bir radyoydu ve il merkezinin kıyısındaki bir tezgâhta cafcaflı bir şekilde, bangır bangır çalıyordu. Zahir bunu görünce şoke oldu. Yaklaştı. Böylesine heyecan verici bir sesi duymayalı yıllar olmuştu.

"Bütün istasyonlar" dedi satıcı, düğmeyi tembel tembel döndürerek... parazit, müzik, parazit, insan sesleri, müzik, parazit.

Zahir sırıtmaktan alamadı kendini.

"Peşinatı bugün, altı ay sonra evine götürürsün."

Zahir paralarını hiç tereddüt etmeden verdi. Ve bu yüzden geceleri uyuyamadı: Yarım yıl boyunca hep dolandırıldığından korktu ama her ay, parasını almaya gittiğinde satıcı hâlâ oradaydı ve radyo hâlâ çalıyordu ve Zahir'i etkileyen gücünden hiçbir şey kaybetmemişti. Para nerde? diye sordu karısı ama Zahir asla söylemedi. Yatırım yapıyorum, dedi. Yeni sözlüğünün yardımıyla, gittikçe daha çok yazdı ve sonunda, hükümet adamından biraz zam isteyecek cesareti buldu. Altı ay sonra radyoya sahip olacak, evine götürecekti bir battaniyeye ve sonra da plastik bir torbaya sarılmış olarak, makineyi yağmurdan korumak için. Kendine kıt kanaat yetecek parası vardı. Kafasında hesaplar yaptı. Bir altı ay daha geçince şoke edecekti karısını ve kızını ve bütün köyü. Açık bir kamyonun kasasına yüklenmiş pirinç çuvallarının arasında yerini alacak, cihazı bir bebeği taşır gibi göğsünde taşıyacaktı. Bu anın düşüncesi bile içini büyük bir umutla dolduruyordu. Ben devlette çalışan bir adamım! Ben bu kasabanın belediye başkanıyım! Ve öyleydi... böyle bir yükü başka kim isterdi ki? Sonra, İL tekrar gelip onun ellerini kesti-

ğinde ve Zahir artık tarım yapamaz ya da yazı yazamaz hale gelince kantinin sahibi ona cömertçe bir kredi limiti tanıdı ve bu sayede Zahir ve ailesi aylarca karnını doyurdu. Sonra yağmur mevsimi ve bununla birlikte, Zahir'in daha önce hiç hissetmediği bir umutsuzluk duygusu geldi ve o zaman artık savaş yoktu ve uzaktaki casuslar için para da yoktu. Hükümet adamı Zahir'e yardım etmeyecekti, daha doğrusu, adamın kente geri dönmesi gerekmişti çünkü büro tahtalarla kapatılmış ve içine, anlaşılmaz bir dil konuşan evsizler yerleşmişti. Zahir il merkezinde herkese sordu ama hükümet adamını hatırlayan hiç kimse yok gibiydi. Zahir kaçınılmaz bir şekilde, borçlarını ödeyemez duruma düşmüştü ve dükkâna borcunu bu radyoyla kapattı ve o gece ağladı. Savaşı özledim, dedi kendi kendine, ne güzel günlerdi. Sözlüğü oğluna verdi ve çok çalışmasını söyledi ama Nico hiç okulda okuyacak biri değildi. Bir gün, öğretmeni Elijah Manau, ev ödevini yapmadı diye azarlayınca Nico da küçük kırmızı kitabı, sırf suya gömülüşünü seyretmek için nehre attı.

Savaşın onuncu yılıydı ve Rey'in bağlantısı yeraltına geçmişti. Kentin aydın sınıfında korku bir umursamazlık haline gelmişti. Kaçabilenler zaten kaçmıştı. Yerevan'ın ölümünün üzerinden on iki ay geçmişti ve hemen hemen artık kimse bunu konuşmaz olmuştu.

Rey'le Norma bir yaz akşamı, sosyetenin önde gelenlerinden birinin evinde yemeğe davetliydi. Yakışıklı ve senatör seçilecek kadar yavan bir adamla evlenmiş, hatırı sayılır bir servete sahip şık bir kadındı bu. Radyoda da hisseleri vardı. Radyo müdürünün, bazı muhalif demeçler yayınladıktan sonra safdışı edilmesi için gizlice baskı yaptıkları ve yerine de Elmer'i getirdikleri söyleniyordu. Senatör, çoğu kişinin kanısınca, devlet başkanı olmak istiyordu. Dört hafta önce, yeni yılın ilk haftasında bir suikast girişiminden kurtulmuştu. Radyo, nazik bir dille onu bir kahraman olarak tanıtmıştı ve bu davet de bunun kutlamasıydı.

Davete girmek için iki kez güvenlikten geçtiler: Önce taksinin onları bıraktığı bahçe kapısında ve sonra da tekrar evin kapısında. Görev saati bitmiş polisler vardı antrede, büyük açık salonun her köşesinde ve bir tanesi de karşı duvardaki merdivenin dibinde konuşlanmıştı. Pastel renkli bir harikalar diyarıydı bu davet, cazip erkeklerle ve güzel giyimli kadınlarla doluydu. Çene çalanların çıkardığı ıslık gibi bir sesin hemen altında yumuşak, kendi halinde bir müzik duyuluyordu. Bu kadar zenginlikte biraz anakronik bir şeyler vardı: Burası para kokuyordu ve Rey bunu Norma'ya söyledi.

"Biraz gerçekçi olalım" diye fısıldadı Norma. Bu geceye hazırlanmak için bir saatten fazla zamanını harcamıştı. Saçları parlıyordu ve çok güzeldi. "Öyleymiş gibi davranalım."

Ev sahibesi onları sıcak bir şekilde karşıladı ve güvenlik için özür diledi. Kadın onların kim olduğunu biliyormuş gibi görünmüyordu ve niçin geldiklerini de sormadı. Kibar bir zarafetle gülümsedi ve onları içkilerin olduğu yere doğru postaladı. Norma, Rey'i kalabalığın arasından geçirdi. Elmer'i gördüler, çember olmuş bir kalabalığın ortasında duruyordu, savaş ve savaşın anlamı hakkında uzun bir konuşmaya girişmişti. Radyonun yeni müdürü olarak onun ülkenin durumu hakkında görüşü çok rağbetteydi. İkisini de başıyla selamladı ama Norma, Rey'i çekip götürdü. Smokin giymiş kara derili bir adam onlara içki koydu.

"En azından içki sert" dedi Rey, karısına.

Norma, Rey'i öptü, sonra ona sokuldu ve çabucak içkisini bitirdi. Rey'i tekrar öptüğünde dudaklarında içki tadı vardı. "Neler oluyor?"

"Hiçbir şey" dedi Norma. "Kutlama yapıyoruz."

"Öyle mi?" Rey içkisinden bir yudum aldı. "Senatörün ölümden sıyırmasını mı?"

"O değil." Norma garsondan bir içki daha istedi, sonra Rey'le kadeh tokuşturdu. "Elmer'e merhaba dememiz lazım."

Rey kaşlarını çattı. "Ben burada beklerim."

Bu bir huysuzluktu ve Rey anında pişman oldu. Ama Norma hiç aldırmadı, Rey'i çimdikledi ve dilini çıkardı. Sonra yürüyüp davet kalabalığının kursağına girdi. Rey onun özgüvenine hayran kaldı ve hissettiği bu ruh halini tanımlayamadı. Korkulu mu? Gergin mi? Böyle bir kalabalık için düşünebileceğinden daha gürültülüydü burası. Rey masanın yanında duruyordu; Elmer'in grubundakilerin karısına kadeh kaldırdığını gördü. Birkaç alkış oldu. Rey'in onunla birlikte gitmesi gerekirdi. Rey soğuk davranmıştı ve bu kalabalıkta, aylardır olduğundan daha yalnızdı. Kimsenin bakmadığından emin olunca içkisini serçe parmağıyla karıştırdı, sonra kafaya dikti.

"Ah, bir uzman!" Rey başını çevirip baktı. Kızıl saçlı bir kadın ona gülümsüyordu. "Siz Norma'nın eşisiniz, değil mi?" diye sordu kadın ona. Rey başını sallayarak onaylayınca da "O bir star olacak" diye ekledi.

"Öyle zaten" dedi Rey, biraz güvensiz bir şekilde.

"Bana aynen onunkinden bir tane verin" dedi kadın, garsona. "Ama ben kendim karıştırırım." Rey'e göz kırptı.

Kadın, içkilerine cila çekmek için gelen bir gruptandı. Hepsi birbirini tanıyor ve garsonun dikkatini çekmek için şakadan itişip kakışmalarından, yakın arkadaş oldukları görülüyordu. Vakit henüz erkendi ama kadının gözleri dalgınlaşmıştı ve sarhoştu. "Bize katılın" dedi Rey'e, elini baştan çıkarıcı bir şekilde sallayarak. "Biz şeyden konuşuyoruz... Ah, bilmiyorum. Beyler, biz neyden konuşuyorduk?"

"Dünyadan mı? Savaştan mı?"

"Yaşamdan mı?"

"Ah hepsinden" dedi kızıl saçlı. "Millet, bu, Norma'nın kocası. Adınız neydi?"

"Rey" dedi ve hepsi başını takdir edercesine sallayarak onayladı, sanki Rey'in adı çok özel, başarılı bir isimmiş gibi. "Eşinizde ne ses var ama!" dedi şişman bir adam. Hınzırca gülümsedi. "O hiç... Beni bağışlayın, biraz kafayı buldum ve sormamam lazım fakat öğrenmek istiyorum sadece... O *hiç küfreder mi?*"

Rey, yanıt veremeyecek kadar afallamıştı.

"Beyler, bunun karma bir grup olduğunu hatırlatırım size!"

Şişman adam kızıl saçlıya bakarak başını salladı. "Özür dilerim" dedi hafiften eğilerek. "Sen sıkı bir kaltaksın." Herkes güldü. "Fakat efendim, kadının sesi gerçekten çok harika."

Diğerleri bunu onayladı ve tebrik ettiler ve birisi Rey'e bir içki daha getirdi. Rey çabucak içti. Rey bu muhteşem salondaki ışıkların gereğinden fazla parlak olduğuna karar verdi.

Rey grubun kıyısında duruyordu ve onu hemen unutmuşlardı yine. Gerçekten bir konudan ötekine geçiveriyorlardı: ayakkabı fiyatları, tuhaf havalar, sokağa çıkma yasağının hemen öncesindeki korkunç trafik. Ara sıra, ölmüş ya da kaybolmuş birinin adı su yüzüne çıkıyor, kısaca hayıflanılıyor, sonra bırakılıyordu.

Bir noktada Rey, bağlantısının adının anıldığını duydu.

"Ona ne oldu sahi?" diye sordu şişman adam. "Yıllardır görmedim onu!"

Ne kadar zaman oldu? diye düşündü Rey kendi kendine.

Kızıl saçlı kadın onun üniversiteden izin aldığını söyledi. Yurtdışına, Avrupa'ya gitti dedi. Kadın bunu söylerken rengi birden atmış, sanki suratı asılmıştı. Rey başını sallayarak onayladı, kadın yalan mı söylüyordu yoksa ona da yalan mı söylenmişti?

"Kim?" dedi Rey, tanımıyormuş gibi yaparak.

"Ah, siz onu tanırsınız" dedi kadın. Kadının tipi bir yerden tanıdık geliyordu ama Rey hiç resmen tanıştırılmadıklarından emindi. Bu kadın Tech'de bir fizikçi, diye düşündü fakat emin olamıyordu. Bu kadın İL'den miydi?

"Onu havalimanına bizzat ben götürdüm" dedi kadın.

Şişman adam omuzlarını kaldırdı. Ceketini çıkardı ve gömleğiyle terliyordu. Boynunun pörsük derisi gömlek yakasının üzerine sarkmıştı. Dudaklarının arasında sallanan bir sigara vardı. "Nerde lan o pezevenk?" diye sordu bir duman perdesinin ardından. "İtalya'da mı? Fransa'da mı? Ne şanslı göt."

Rey de herkesle birlikte gülümsedi. Derin bir nefes aldı. Bir anlamda, özgürdü. Rey'in bağlantısı, İskân'daki rutubetli bir bodrumda mı yoksa sarayvari bir İtalyan villasında mı yaşıyordu? Aslında hiç önemi yoktu. Rey salonda bakınıp Norma'yı aradı. Çekip gitmek istiyordu. Şişman adam bir vize talebine ret cevabı verilişinin acıklı hikâyesini anlatıyordu.

"Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu biri.

"Nereye olursa."

Rey, küçük gruptakilere gülümseyerek, izin istedi. O kimseyi tanımıyor, kimse de onu tanımıyordu. Rey dönüp yürürken kızıl saçlı kadın ona kadeh kaldırıyordu.

Birkaç saat çabucak geçti. Rey farklı birkaç sohbete girip çıktı, hepsinde savaşın izi vardı. Şık giyimli zayıf bir adam kaçırılmaktan söz etti. Kendisi şanslıydı: sadece iki gün tutulmuş ve işinden atılmamıştı. Rey, hizmetçisi İL'ci çıkan bir kadınla karşılaştı. "Düşünün" dedi kadın, şaşkın bir halde, "kızın o ideolojiyi benim evime sokma cüretini bir düşünün!" Bütün bunlar olurken Rey hep içkilere yakın yerlerdeydi ve öylesine ki, her yaklaştığında garson ona bir içki hazırlamış oluyordu. Birinde bir sohbete giriştiler. Rey adamın aksanını tanıdı. Adam cangıldandı ama hayır, dedi garson, Rey'e, orayı hiç özlememişti. "Benim kasabamda hiç kimse kalmadı" dedi. "Herkes artık burada."

Rey kısa bir süre basamaklarda oturdu. Verandaya çıktı, orada kendisine bir sigara ikram edildi. Zevk almadan içti sigarayı, yıllardır ilk kez. Uzakta fokurdayan kentin ışıklarını seyretti ve büyük salona tekrar girdiğinde parti coşmuştu ve Rey, o sarhoş haliyle, bu kalabalıkta karısını kesinlikle bulamayacağını hissetti. Neredeyse gece yarısıydı ve konuklar iki gruba ayrılıyordu: Sokağa çıkma yasağından önce gidecekler ve gece kalacaklar. Ev sahibesi kalabalığın arasında dolaşıyor, herkesi kalmaya teşvik ediyordu. "Jeneratörümüz var!" diye bildirdi. Sağ elinde bir bardağı dengesiz bir şekilde tutuyor, bardağın içindekiler parke döşemeye saçılıyordu. Kocası, senatör, onun

yanında duruyordu ve o da gözle görünür derecede sarhoştu. Yüzü şiş ve kırmızıydı, sağdan sola doğru hafifçe sallanıyordu. Rey'in içinden, adamcağıza sarılmak geldi. Hâlâ kendini toparlayamamıştı, gayet belliydi bu. Bodyguardı öldürülmüş, şoförü yaralanmıştı ve senatör canını kurtardığı için şanslıydı. Bunların hepsi güpegündüz, işlek bir bulvarda, bir polis kontrol noktasından dört sokak ötede, radyo binasından çok uzak olmayan bir yerde olmuştu. Rey kendi kendine gülümsedi. Bir şekilde, savaşın onsuz devam ettiğini bilmek memnun edici bir şeydi. Her zamanki bombalamalar ve karartmalar ve yasadışı kaybolmalar seli devam ediyordu; ama Rey yıllardır ilk kez, bunlardan boşandığını ve dolayısıyla da masum olduğunu hissetti. Bu yabancıya, bu zavallı senatöre sarılabilirdi. İyi beyefendilerin davetlerine gidebilir ve halihazırdaki durumun berbatlığından, hiçbir sorumluluk duymadan yakınabilirdi. Senatör gömleğinin düğmelerini çözmüştü şimdi ve müzik açılsın, ışıklar kapatılsın diye sesleniyordu. Bir anda, bu kişiler ve büyük salon tümüyle farklı hale geldi. Adam devlet başkanı olacak, diye düşündü Rey üzgün bir şekilde ve yaşam süresini yaşayamayacak. Ev sahibi ve sahibesi gülümsedi. Hiç kimsenin gitmesini istemiyorlardı. Yalnız kalmaktan korkuyorlardı.

"Kalacak mıyız?" Norma belirdi yanında, birdenbire ve Norma'nın varlığı Rey'in içini ısıttı. Gece boyu Norma'yı hep özlemişti.

"Sen istiyor musun?"

Norma omuzlarını kaldırdı, sonra gülümsedi. Kalmak istiyordu.

"Sarhoş musun?" diye sordu Rey ve Norma yine gülümsedi.

Birçok kişi gitmişti ama şimdi ışıklar azalmış ve saatler geçmişti ve kalanların arasında bir hayvan serbest kalmış gibiydi sanki. Tanınmaz bir görüntü vardı. Müzik kudurmuş gibi yüksek sesle çalıyordu ve büyük salon dans edenlerle tıklım tıklımdı. Her şey birden olmuştu, yıldırım çarpmış gibi. Ciddi fonksiyon yerini bir içki alemine bırakmıştı: ceketler merdiven

tırabzanına konulmuştu, duvarların dibi topuklu ayakkabılarla doluydu, şimdi yalınayak dans eden şık giyimli kadınlar tarafından oraya fırlatılmışlardı. Salonda hafif bir ter kokusu vardı ve birisi avizenin ayarıyla oynuyor, ışığı müziğin ritmine göre bir arttırıyor bir azaltıyordu. Polislerden biri duvara yaslanmış, öteki merdivenlere oturmuş, gözlerini kapatmış, ayağıyla müziğe tempo tutuyordu.

O sırada Elmer yanlarındaydı, kolunu Rey'in omuzuna atmıştı. Burada herkes sarhoş muydu? Elmer'in yüzüne yapışmış bir sırıtma vardı ve yüzü terden parlıyordu. "Felaket bir karın var" dedi.

"Elbette." Rey karısına bakıp gülümsedi. Elmer ikisini de tutmuştu şimdi, kollarını onlara sarmıştı ve Rey adamın ağırlığını üzerinde hissetti. Ufak tefek herifin yıkılacağından korktu.

"Seni hiç sevmedim" dedi Elmer yavaş bir sesle.

Rey başını çevirip baktı. Norma duymamıştı. Rey, Elmer'i bırakıp yere düşürebilirdi ama bu durum hiç sürpriz olmamıştı. "Biliyorum" dedi bunun yerine.

"Karını seviyorum" dedi Elmer, yine sadece Rey'e. Sonra güldü ve ikisi de güldüler. Elmer, Norma'nın yanağına bir öpücük kondurdu ve kadın kızardı. Elmer yine Rey'e döndü, Rey ufak tefek herifin nefesini kulağında hissetti. "Onu üzersen" diye fısıldadı Elmer, "öldürürüm seni."

"Bu kadar gizlilik niçin?" dedi Norma.

Elmer onu duymazdan geldi ve ikisine de gülümsedi sanki hava durumu ya da tiyatro hakkında bir şey söylemiş gibi. "Norma sana söylemedi mi hâlâ?" dedi.

"Söylemedim" dedi Norma, kafasını sallayarak.

"Neyi söylemedi?"

"Ben söyleyebilir miyim?" dedi Elmer ağzında geveleyerek.

"Söyle."

Elmer, Rey'e döndü. "Norma kendi programını yapacak" dedi. "Daha bugün karar verdik. Her pazar gecesi. Norma'nın tamamen kendi programı. Ona programın adını söyle sevgilim."

"Kayıp Kentin Radyosu" dedi Norma. Rey'in elini tuttu. "Beğendin mi? Beğendiğini söyle."

Rey boyuna gülümsemekten başka bir şey yapamıyordu. O sözcüğü içinden söyledi. Sıcak ve mutluydu. "Beğendim" dedi. "Harika."

O yıl 1797'ye bir adam geldi ve ressam olduğunu söyledi. Köy kantininin önünde tezgâh kurdu; bir tabure, bir şövale ve birbirine klipsle tutturulmuş, yağmur ihtimaline karşı, plastikle örtülmüş grimsi kâğıtlardan başka bir şey yoktu. Esmer, kırışık yüzü ve sırtından aşağı sereserpe sarkan uzun, seyrelmiş saçlarıyla çok eski zaman bilgelerine benziyordu. Adı Blas'tı ve kasabanın kayıplarının resimlerini çizebilirdi. Ona sadece, kayıp kişiyi tarif etmek gerekirdi, geri kalanını yapardı. Onun yeteneği dinlemekti, soranlara söylediğine göre.

Blas iki gündür kantin kapısının önünde oturuyor, bekliyordu fakat iş yoktu. Yeterince sabırlıydı ve duvara yaslanıp en kaba tütünden elle sarılmış sigaralar içerek vakit geçirmekten hoşnuttu sanki. Yemeğini kantinde yiyor, ara sıra gülümsüyor ve çoğu kişinin sandığı gibi çok da kötü kokmuyordu. Birileri yaklaştığında kibarca selamlıyor, yaptığı işi teklif ediyor fakat ısrarcı davranmıyordu. Üçüncü gün, kantin sahibinden, işini sergilemek için izin istedi ve verilince de bir sabah uğraşıp kurşunkalem çizimlerini duvarlara çivilerle tutturdu. Sonra kapının önündeki yerine dönüp beklemeye başladı.

Köylüler birer birer gelip sergiyi gördüler. Kuşkucuydular elbette ve hepsinden kuşkucusu da Zahir'di. Zahir hâlâ gizli yazılarıyla meşguldü ve genellikle nehir kıyısında, yağmurun yağmadığı sıcak ikindilerde yapıyordu bunu. Kıskançlıktan kendini kurtaramıyordu ve bu adamın orada varlığı bile bir hakaretti: Bu herif nereden gelmişti ve köylülere, Zahir'in sözcüklerle başaramayacağı neyi verebilirdi? Yine de merak üstün geldi ve Zahir kantine gitti gördüklerinden etkilenmemeye kararlı bir şekilde. Zahir içeri girerken ihtiyar adam onu başıyla selamladı ama Zahir fark etmemiş gibi davrandı.

İçerde, kantinin dört duvarında, Blas'ın, yakınlarının tarifine dayanarak yeniden yarattığını iddia ettiği on iki adam, kadın ve çocuğun resmi vardı. Elbette ihtiyarın doğru söyleyip söylemediğini, resimlerin doğru olup olmadığını anlamak olanaksızdı. Yakınları bile bilemezdi bunu: Bellek büyük bir yanıltıcıdır; keder ve özlem, geçmişi bulanıklaştırır ve canlı hatıralar bile silikleşir. Ama yine de bu yorumlarda bir şey vardı ve Zahir hemen fark etti bunu: Bunlar, bu yüzler, inkâr olunamaz bir şekilde insandı. Hüzünlü gözleri ve siyah saçlarıyla bu kırışık yüzlü kadınlar, bu sarkık dudakları ve yanaklarıyla vaktinden önce yaşlanmış adamlar, şimdi kaybolmuş bu genç savaşçılar, tenleri akıl almaz bir kana susamışlıkla, açığa vurmamaları mümkün olmayan bir heyecanla ve yaşam özlemiyle parlayan çocuklar. Bunların hepsi, vahim bir düş kırıklığını gergin bir şekilde bekleyen, şaşkın bir insan nesliydi. Bunlar Zahir'i, hiç tahmin etmediği ve sözle pek ifade edemeyeceği bir şekilde sarstı. Köy elbette yıllardır sürekli bir şekilde kaybolup gidiyordu ama Zahir, kantinden dışarı, ikindi güneşine çıktığı ana kadar, oranın boşaldığını hiç böylesine şiddetle hissetmemişti. Çevresi bu boşlukla kuşatılmıştı. Nefes alan ormanın sesleri, bir kuşun gaklaması, suların uzaktan gelen, hışırtı gibi mırıldanması vardı. Başka ne vardı ki?

Aslında köyün çoğu oradaydı. Zahir, kederinden onları fark edememişti. İki yüz küsur sayıdaydılar ve elliden çok erkek vardı, her üç kadına bir erkek. Sergiyi görmüş olanlar Zahir gibi şaşkın şaşkın dolanıp duruyorlardı. Kantine, ne görebileceklerini pek bilmeden girmişler ve morali bozuk bir halde çıkmışlardı. Şimdi Blas'tan başka, ne yapacağını bilen yoktu. Hemen, ertesi sabah için randevular almaya başladı: "Yarım saatlik bir görüşme" dedi ve günün sonuna kadar bir resim. "İsminiz, Madam?" diye seslendi. "Ve kaybınızın adı?" ve bunların hepsi dikkatle bir deftere liste halinde yazıldı. Kadınlar etrafında kalabalık olmuş, bazıları sarsılarak ağlıyordu. Zahir üzgün kadınlar güruhundan uzaklaştı ve devrilmiş bir ağacın

üzerine oturdu. Ağaç nemliydi ve çürümeye başlamıştı: Her şeyi kolaçan edebileceği yumuşak, hoş bir tünek. Köyün, onun gözüne daha birkaç saat önce, tam da sağlam bir azmin tablosu gibi görünmüş kadınları bu hale gelmişti. Karısı bile onların arasındaydı. Erkek kardeşi birkaç yıl önce bir askeri kamyona binip savaşa gitmişti, her şey bitince her ere yirmi dönüm toprak verileceğini vaat eden bir Yüzbaşı'yla.

"Ama burada sadece elli dönüm var!" demişlerdi Yüzbaşı'ya. Orman sonsuz mu?

"Sahildeki toprak" dedi Yüzbaşı kendi kentli şivesiyle, "daha değerlidir."

Zahir burayı ve halkını tanıyordu: Tüm hayatı bu ormanda geçmiş, ondan fazla kız öpmüştü! Dövüşmüş ve iki kez dayak yemişti birçok rakibi gibi! Zahir onlardan biriydi: Şu göğsü bağrı çıplak çocuklardan biri, çamurların içinde güreşenlerden ve nehrin üstünde yükselen ağaçlara tırmananlardan, ta tepesine kadar, gökyüzüne bakmak ve kafayı boşaltmaktan başka hiçbir neden olmadan. Ne zevk ama! Nehrin kıyısını takip ederek, suyun geldiği tarafa doğru bir günlük dağ yürüyüşüyle şelaleye gitmiş ve durmuş, sıçrayan sular tüm vücudunu kaplamış, tenin-de hoş ter damlaları gibi boncuk boncuk yuvarlanmıştı. O muazzam gürültünün onu silmesine bırakmıştı kendini. Hiçbir zaman yalnız kalmamıştı gençliğinde, on beş yılda bir kez bile. Onlar nerelerdeydi şimdi? Çocukluğunu paylaştığı oğlanlar, ağaçların altında öptüğü ve mıncıkladığı, şimdi kadın olmuş o kızlar?

Başını çevirip baktı. Günün bitmesine daha saatler vardı. Çocuklar annelerinin etrafında başka bir çember oluşturmuştu, bu velvelenin niçin olduğunu pek anlamıyorlardı ve bu da Zahir'i hüzünlendirdi... nasıl anlayabilirlerdi ki? Onlar da gitmek istemiyorlar mıydı? Sadece zamanını beklemiyor muydu her biri?

Ertesi hafta Blas köyde yetmişten fazla resim çizdi. İşler hiç bu kadar iyi olmamıştı, dedi kantinin müdavimlerine. Çok şa-

şırtıcıydı, birçok çizim de henüz kaybolmamış kişilerindi. Kadınlar kocalarıyla geliyordu, anneler oğullarıyla. "Korkuyoruz" diyorlardı gözlerinde yaşlarla, "Bu şimdi burda ama yarın ne olacak?"

"Dinliyorum Madam" dedi yaşlı ressam. Blas yıllardır sesini geliştirmişti. Onun işinde kadınları hemen rahatlatmak önemliydi, Blas neredeyse kedi gibi mırıldanırdı. İki gündür yağmur yağıyordu ve Blas kantinin içine girmiş, en uzak köşeye çekilmişti. Bir perde çekti ve bu iğreti özel stüdyoda yalnızdılar; iki tabure, bir şövale, bir sürü renkli kalem. "Anlatın."

Adela uzun bir süre bir şey söylemedi. Ayakları karıncalanıyordu.

"Oğlan, babasına benziyor mu?"

Adela başını hayır anlamında salladı. "Bana benziyor."

"Kaç yaşında?"

"On iki aylık" dedi kadın. "Bir yıllık."

Ressam yüzünü ovuşturdu. Kadına doğru eğildi. "Babası. Babası kaç yaşında?"

"Ah" dedi Adela. "Bilmiyorum."

Blas, tuvali çevirdi. Boştu, üzerinde hiçbir çizgi yoktu. "Korkmayın, canım" dedi fısıltıdan ancak birazcık daha yüksek bir sesle. "Korkacak hiçbir şey yok. Gözlerinizi kapatın ve onun hakkında bir şeyler söyleyin ve bunu birlikte yapalım."

Adela derin bir nefes aldı "Buralı değil. Ve görür görmez fark edilir bu. Şehirden geldi. Gülümsemesi, şehirlilerin gülümsemesi gibi; yarım. Dikkatlidir. Saçları alnına düşer ama hep eliyle geriye yatırır. Yanakları gamzeli ve gözleri hep yorgun gibi görünür. Saçları şakaklarında kırlaşmış, nerdeyse beyaz çizgiler var ama bunu kabul etmiyor. Bence saçlarını boyayabilir. Görünüşüne düşkündür."

"Öyleyse saçlarını siyah mı yapayım? Yoksa beyaz mı? Hangisi?"

"Gerçeğini yapın. Beyazdır."

"Saçları seyrek mi?" diye sordu Blas.

Adela başını sallayarak onayladı.

"Cildinin rengi, Madam, kahve gibi koyu mu yoksa süt gibi açık mı?" Hâlâ çizmeye başlamamıştı, değil aslında: çok hafif iki çizgi, hafiften paralel. Gözleri kapalıydı ve kalemin ucu kâğıda doğru dürüst değmiyordu bile.

"Kahve gibi" dedi Adela ama belleği geziniyordu. "Ve çocuğu seviyor, biliyorum bunu, sezebiliyorum." Durakladı. "Ama beni sevmiyor."

"Madam!"

"Kadınlar böyle şeyleri bilir efendim. Onun başka bir hayatı var. Bana söyledi bunu ve başından beri biliyorum. Başka bazı şeyler de biliyorum, bana söylemediği bazı şeyleri de. Biliyorum ki bir gün geri gelecek ve çocuğumu benden alacak. Yemin ederim ki böyle. Bunun çocuğun iyiliği için olduğunu söyleyecek ve buna nasıl karşı çıkabilirim ki? Fakat o zaman ne yapacağım ben? Buradaki yaşlı kadınlar gibi olacağım, bir zamanlar kendisini sevenleri ya da niçin yaşadığını hatırlamayan kadınlar gibi." Hafif bir nefes aldı. "Adam acımasız."

"Madam, affedersiniz, onun *görünüşü* nasıl?"

"Ah, evet. Saçları, mesela. Dökülmeye başlamış. Onu her gördüğümde daha yaşlı görünüyor. Burnu çarpıktır, birazcık, hangi tarafa? Ee, sola doğru. Sakalı düzgün çıkmaz, en tuhafı bu değil mi?"

"Evet tuhaf, Madam fakat en tuhafı değil."

"Siz her türlü şeyi görmüşsünüzdür."

"Elbette" dedi Blas özür dilercesine.

Adela uyuyan çocuğu kollarında salladı. "Her gittiğinde" dedi "bir daha dönmeyecek diye hep endişeleniyorum."

"Neden korkuyorsunuz?"

"İşi çok tehlikeli."

Yaşlı ressam ona bakmadı ve bir şey söylemedi. O günlerde tehlikesiz iş yoktu zaten. Ülke savaştaydı. Başka bir kalem, daha açık renkli bir şey seçti ve sağ eli kâğıdın üzerinde hızlı

hızlı hareket etti. Kâğıdı başparmağıyla ovalayarak çizgileri bulanıklaştırdı. "Gözleri birbirinden uzak mıdır?"

"Hayır."

"Birbirine yakın mıdır?"

"Emin değilim."

"Saçı kıvırcık mı?"

Kadın biraz düşündü. "Dalgalı."

"Alnı... böyle mi? Yoksa dar mı, böyle?"

Adela çizime gözlerini kısarak baktı. "İkisinin arası, bence. Ve daha kırışık. Yaşlanıyor, söylemiş miydim bunu size?"

Kucağındaki çocuk kıvrandı, küçük bir el uzandı boşluğa: açılan, kapanan, havayı yakalamaya çalışan küçük bir avuç. Bir an sonra hareket bitti ve çocuk tamamen uyumuş haldeydi yine. Blas'la Adela susup onu seyrettiler.

"Kocanızın, sizin bu çocuğa benzemiyor olması yazık. Güzel bir çocuk bu."

"Teşekkür ederim" dedi Adela. "O benim kocam değil."

"Affedersiniz Madam. Tanrı merhametlidir."

"İşimiz hemen hemen bitti mi burada?"

"Evet, çok az kaldı."

Blas kâğıdın üzerine eğilip resme rötuş yaptı. Birkaç soru daha sordu: Adamın çenesinin biçimini, kulaklarının büyüklüğünü ve yerini, saçını tarama şeklini ve tam olarak ne kadar ağarmış olduğunu ve kadının, onun saçlarının adamın beklediğinden daha çok ağardığını nereden bildiğini.

"Hepimiz ebediyen genç kalmak istemez miyiz?" dedi Adela.

Rey geçti birden Adela'nın gözünün önünden, onun çeşitli çıplaklık aşamalarındaki görüntüleri. Rey güzel bir erkek değildi ve hatta onun da değildi. Ama çocuk onundu. Çocuğuna baktı, uyuyordu; bu resim, dedi içinden, onun için. Rey, Adela'ya ilk kez geldiğinde, burada gündüzler bu kadar sıcak olduğu halde gecelerin bu kadar serin olmasına şaşmıştı. Orman hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordu. "Okulda ne öğretiyorlar size?" diye sormuştu kadın fakat onun en sevdiği

yanı buydu: Hiçbir şey bilmiyordu çünkü yabancıydı. Onun yabancılığı, şivesi, davranışları... bunlar başka bir yerdendi ve sırf onunla beraber olmak bile Adela'nın, klostrofobik olmayan, farklı bir varoluşu düşlemesine yetiyordu.

Blas onun dudaklarını sorunca Adela kendi dudaklarını yaladı sanki hâlâ Rey'in dudaklarının tadını hissediyormuş gibi. "Dolgun" dedi. Blas çizdi, sildi, sonra yine çizdi. Yaptığından tatmin olunca Blas, Adela'nın dikkatle bakmasını istedi. "Bu, o mu?" diye sordu. Sırf bu soru için hazırlanmış bir vurgusu, bir ses tonu vardı. Savaş başladığından beri binlerce kez kullanmıştı bunu ve yanıtı hep aynıydı.

Onlar için karar zaten verilmişti. Gitmeyi düşündükleri zaman, evlerine gidecekleri taksi yoktu. Bu saatte bulunmazdı, sokağa çıkma yasağına bu kadar yakın bir zamanda. Boşalmış kent bir mayın tarlasıydı. Ve davete geri döndüler, Norma'yla Rey, Elmer çok arkalarında değildi ve kendilerini yine büyük salonda, smokinli garson tarafından içki ikram edilirken buldular. Adam ceketini çıkarmıştı ve şimdi kendisi de içiyordu. Elmer bir şeyler söyledi ama duymadılar ve duymak için çaba da harcamadılar. Etraflarında hep dans edenler vardı ve salona koyu bir gece çökmüştü. Nerede panik varsa orada özgürlük vardı. Ne baş döndürücü bir duygu! Rey, karısını elinden tuttu, dans pistinin ortasına götürdü. Vücudunu Norma'ya yapıştırdı. Norma da Rey'e yaslandı ve harikaydı ve hareket ediyorlardı, bir zamanlarki gibi; vücudunuzun size hiç unutturmadığı bazı şeyler vardır. İkisi dans etmeyeli çok uzun zaman olmuştu. "Ses!" diye bağırdı birisi ve müzik daha da yükseldi. Norma'nın çenesi Rey'in omuzuna dayalıydı ve Rey'in kokusunu duyuyordu. Avize sarsıldı. Neredeyse tam bir karanlık olmuştu, Rey'in onu kalabalıkta kaybetmemesi için dikkatli olması gerekiyordu.

14

Kurallar vardı tabii, ilk gece bile. Program altı saniyelik bir gecikmeyle başlayacaktı. Norma'nın üzerindeki baskıyı biraz hafifletti bu. Telefonla arayanlar arasından eleme yapılacak ve herkes, savaştan söz edilmemesi konusunda uyarılacaktı. İyi bir öğüttü bu, sadece radyo için değil, tüm yaşam için; çünkü bugünlerde birileri daima dinliyordu. *Tarafsızlık*, Elmer'in boyuna tekrarladığı sözdü. *Kayıtsızlık*la karıştırılmamalı, diye düşündü Norma. Hiç aklından çıkarmamalıydı ki, insanlar bir sürü farklı nedenden ötürü kaybolmuştu ve bu program, komplo teorilerinin yahut şu ya da bu fraksiyon hakkında şikâyetlerin ya da saklanmada ne kadar başarısız olun-

muşsa da varlığı bile bir devlet sırrı olan bir hapishane hakkındaki söylentilerin dile getirilme yeri haline gelmeyecekti. Bu program, dedi Elmer, Norma'ya çektiği nutukta, bir risktir ama hesaplı bir risktir. Norma'nın dinleyicilerinin sadık çekirdeğini oluşturacak yüz binlerce, yerinden ayrılmış insan vardı. Şimdi kente memleketim diyen mülteci kitlesine küçük dozlar halinde bir umut dağıtılabilirdi. Onlar savaştan konuşmak istemiyordu Elmer'in görüşünce, çok zaman önce köyü terk etmiş amcalarından, akrabalarından, yeğenlerinden konuşmak istiyorlardı; memleketlerindeki toprağın kokusundan, ağaçların tepesine sağanak halinde düşen yağmurun sesinden, çiçek açmış kırların dehşetli renklerinden. "Norma, sen nazik ol sadece, nasıl olunacağını bilirsin ve bırak konuşsunlar. Ama çok fazla değil. İsimleri al, isimleri söyle ve yığınla kişi telefon edecek. Hoş sorular sor. Anladın mı?"

Anladığını söyledi. Bunun sırf düşüncesi bile buz gibi gelmişti. Kendi programı. Elbet anlamıştı.

"Yerevan'dan söz etmem gerekir mi?" dedi Elmer, son bir uyarı olarak. "Onun artık bizlerle beraber olmadığını söylemem gerekir mi?"

Norma o ilk gece, ağzında kuru, metalik bir tatla yayma çıktı. Heyecan, korku: her şey berbat olabilir, feci bir şekilde, hem de tek bir telefonla. İçişleri Bakanı radyoyu bizzat aramış, kadrosundan birinin dinleyeceğini söylemişti. İşsiz kalmış bir kemancının yaptığı müzik çalıyor ve Norma terliyordu. Elmer onunla birlikte ses kabininde oturuyor, notlar alıyor, dikkatle takip ediyordu. Üç... iki... bir:

"Hoş geldiniz" dedi Norma. "Kayıp Kentin Radyosu'na, yeni programımıza hoş geldiniz. Bütün dinleyenlere sıcacık bir merhaba, bu güzel akşamda, benim adım Norma ve size bu program hakkında biraz açıklama yapmam gerekiyor çünkü ilk programımız." Mikrofonu kapattı ve bir yudum su içti. "Kentin büyüdüğünü söylememize gerek yok. Gözlerimizle gördüğümüz bir şeyi tanımlayacak sosyolog ya da demograflara gereksinim duy-

muyoruz. Bildiğimiz, bunun hızlı, bazılarının deyişiyle çok hızlı gerçekleştiği ve bizi bunalttığı. Kente mi geldiniz? Yalnız mı ya da beklediğinizden daha mı yalnız kaldınız? Burada bulmayı beklediğiniz kişilerle temasınızı mı kaybettiniz? Bu program, arkadaşlar, sizin için. Arayın bizi hemen ve kimi aradığınızı söyleyin. Bulmanıza yardımcı olacağımız kişi kim? Kaybettiğiniz bir erkek kardeş mi? Bir sevgili mi? Bir ana ya da baba, bir amca ya da bir çocukluk arkadaşı mı? Biz sizi dinliyoruz, ben dinliyorum... Hemen arayın, anlatın hikâyenizi." Norma radyonun telefon numarasını söyledi ve aramanın ücretsiz olduğunu vurguladı. "Kısa bir aranın ardından hemen döneceğiz."

Sinyal müziği. Reklam. Norma derin bir nefes aldı yine. Henüz bomba yok. Patlama yok. "Bravo" dedi Elmer ona bakmadan. Işığı yanmış birkaç telefon vardı. Bu programa birkaç haftadır hazırlanmışlardı. Bunun için insanlar söyleyeceklerini prova etmişti. Reklamın sesi kısılmaya başladı. "Gergin misin?"

Norma başını hayır anlamında salladı.

Teknisyen geriye saymaya başladı.

"Şimdi gırgır başlıyor" dedi Elmer.

İlk arayan bir kadındı ve kaba şivesi dağlardan olduğunu söylüyordu. Kadın çok kopuk bir şekilde, bir zamanlar tanıdığı bir adamdan söz ediyordu, adını hemen hatırlayamadı fakat adam, numarası üçle biten bir balıkçı köyünden geldiğini söylemişti. "Eski adı söyleyebilir miyim? Köyün eski adını hatırlıyorum."

Norma dönüp baktı. Elmer başını hayır anlamında sallıyordu.

"Üzgünüm. Numaranın üçle bittiğini mi söylemiştiniz?"

Kadının bütün bildiği buydu... adı Sebastián mıydı? Evet, şimdi gayet emindi ve adam kuzeyden gelmişti.

"Hatırlayabildiğiniz başka bir şey var mı?" diye sordu Norma.

"Tabii" dedi kadın ama bunlar birisini derde sokabilirdi: "Özel şeyler" dedi, "pis şeyler var." Güldü. "Bu kadarı yeter" dedi sonra. Kadın, yayın sırasında adamın aramasını bekleye-

cekti. Arayacağını biliyordu. "Elli iki yaşındayım" dedi mahcup bir şekilde, "fakat ona kırk iki yaşındayım dedim. O, kendi fikrince benim daha da genç gösterdiğimi söyledi." Kadın doğrudan sevgilisine seslendi: "Hayatım, benim. Rosa."

Norma kadına teşekkür etti. Kadını hatta tuttu ve telefonun ışığı birkaç dakika yanıp söndü, sonra kayboldu.

Bu arada, başkaları da vardı: oğulları için arayan anneler, son olarak bir tren istasyonunda ya da kendi yerli köylerinin mısır tarlasında tek başına dururken gördükleri kızlar için arayan erkekler. "Hayatımın aşkı" dedi bir adam hat kesilmeden hemen önce ve Norma her vakada yol gösterdi, teselli verdi, umut verici sözler söyledi. "Onlar beni düşünüyor mu?" diye sordu bir kadın, kayıp çocukları hakkında ve Norma, düşünüyorlar, diyerek onu rahatlattı. Elbette düşünüyorlardı. İnsanı tüketen bir şeydi bu. Elmer çok neşeliydi. Boyuna telefonlar geliyordu: Binler'den, İskan'dan, Toplayıcılar'dan ve Dârülaceze Bayırı'ndan ve Tamoé'den. Kocalar, kızlarına onlarca yıldır görmedikleri annelerinin adını verdiğini itiraf ediyordu; ama belki onlar da kentteydi şimdi, belki o çürüyen köyden ayrılmanın bir yolunu bulmuşlardı: *Anne, burada mısın?*

O gün gerçekleşen bir kavuşma yoktu ama telefonlar hiç durmadı. Yayını kapattıklarından bir saat sonra bile telefonlar çalmaya devam ediyordu. Elmer, özellikle yeni program için hazırladığı telesekreterin teyp bandını iki kez değiştirdi. Ertesi sabah iki bandı Norma'ya verdi. "Zevkle dinlersin" dedi. "Sen bir hitsin."

Yataklar hazırlanmış, puzzle bitirilmeden bırakılmış, ışıklar kısılmıştı. Manau'nun annesi yatmaya gitmiş fakat önce herkesi bir öpmüş ve çocuğa, başını sıcak tutacak bir şapka öreceğine söz vermişti. Sevdiği rengi sordu çocuğa ve çocuk yeşil dedi. Kadın arkada bir odaya girip kayboldu.

Norma, içinde hâlâ bir uğultu hissediyordu. Uyuyamayacaktı. Ama yine de Manau'ya iyi geceler, dedi, sonra Victor'u

divana taşıdı ve bir battaniyeyle sıkıca sarmaladı. Victor sıkıştırılmaya karşı koymadı. "Yarın ne yapacağız?" diye sordu.

"Emin değilim" dedi Norma. Düşündüğü şey, yarın falan değildi, şu andı. Yine de endişelenme dedi Victor'a. Pencerenin yanındaki koltuğa oturdu. Sokak lambasından donuk sarı bir ışık geliyordu. Geçen araba yoktu. Sokağa çıkma yasağı başlamıştı.

Çok geçmeden Manau geldi. Uyuyamamak üzerine bir şeyler söyler söyledi. "Burada oturabilir miyim?" diye sordu. Norma başını sallayarak onayladı ve Manau merhamet edip sessiz kaldı.

Norma, çocuğun yaşından yola çıkarak bazı şeyleri tahmin edebilirdi ama Rey burada yokken Norma'nın yaptığı, bir hayaleti sorguya çekmekti. Victor on bir yaşındaydı: On bir yıl önce ben neredeydim? Rey neredeydi? Nasıldık ve benim ona veremediğim neydi? Norma, Rey'i öldürebilirdi, Rey burada olsaydı yapardı bunu. Ve sevgileri hangi noktada sahte hale gelmişti? Rey ne zaman ona yalan söylemeye başlamıştı?

Bunun en muhtemel yanıtı, Norma'ya göre, Rey'in hep yalan söylediğiydi. Şu ya da bu şekilde. Daha başından beri böyle değil miydi? Birbirlerini yeniden üniversitede bulduklarında, ilk kayboluşundan sonra, Rey'in yaptığı neydi? Hatırla Norma ve sakın onu kollama. *Beni görmemiş gibi yaptı*. Sonra sen, etiyle kemiğiyle bir insan olarak onun karşısına geçince, kaçınılmaz bir şekilde, söylediği neydi?

"Affedersiniz, sizi tanıyor muyum?"

Nazik, önemsiz bir yalan, gerçi pek de az incitmiyor hani. Şimdi bile Norma'nın asabını bozuyordu, her ne kadar o zaman bozmamışsa da. Norma bunu duyunca şoke olmuştu. Konuşamamıştı. O müthiş aşağılanma anını şimdi hatırlıyordu. Aylarca bu karşılaşmayı hayal etmiş, kayıp adamın kimliğini cüzdanında taşımıştı ve kendisi için hiç de az bir risk değildi bu... ya birisi bulsaydı? Ve sonra da böyle tamamen unutulmak ha?

Daha sonra Rey özür diledi; daha sonra Rey açıkladı: "Tedirgindim, korkuyordum." Daha sonra neler yaşadığını anlattı Norma'ya fakat o gün her şey opaktı ve Norma'nın çok çaba harcaması gerekmişti düş kırıklığına uğramamak için, yahut o düş kırıklığını göstermemek için. On üç ay önce tanıdığı adam değildi, onca gecedir onca büyük özlemle hatırladığı kişi değildi kesinlikle, annesiyle babası hayvanlar gibi kavga ederken düşlediği kişi değildi. Daha sessizdi, daha zayıftı, kendine güveni daha bir azdı. Yün şapkası neredeyse kaşlarına kadar aşağı çekilmişti ve giydiği şeyler pek temiz değildi sanki. O tekrar karşılaştıkları gün onda çekici hiçbir şey yoktu. Ya Norma o gün çekip gitseydi? Ona kimliğini verse ve bu işi bitirseydi?

Fakat öyle olmadı; bunun yerine, Rey çok acıklı, beceriksiz bir şekilde yalan söyledi ve Norma çoktan hazırlandığı şeyleri söylerken dili dolaştı. "Bende bir şeyiniz var."

"Ah."

Cüzdanını karıştırıp kimliği aradı ve bu noktada, hayalinde yaşattığı an kaybolup gitmişti. Hava hiç beklenmedik şekilde çok güneşliydi ve çevrelerinde hep öğrenciler, yabancılar, gürültü vardı. Annesinin, Norma'nın cüzdanı hakkında hep söylediği laf neydi? "İçine bir çocuk saklanır." Cüzdandan ziyade, tıkış tıkış bir çantaydı. Yolun karşısında bir grup müzisyen çalgılarını akort ediyor, bir şeyler çalmaya hazırlanıyordu. Bir kalabalık oluşmaya başlamıştı. Nerde bu siktiğimin kimliği? Norma kekeleyerek özür diledi ve Rey öylece duruyordu, biraz tedirgin bir şekilde, dudağını ısırarak.

"Birisini mi bekliyorsunuz?" diye sordu Norma.

"Hayır. Neden?"

"Boyuna benim arkama bakıyorsunuz da."

"Öyle mi?"

Norma, Rey'in yutkunduğunu gördü.

"Özür dilerim" dedi Rey.

Norma gergin bir şekilde güldü. Mart ayıydı, bir hafta sonra Norma'nın doğum günüydü ve belki de Norma, Rey'in biraz zamanını almayı hak ettiğini hissetti. Daha sonra şaşacaktı buna ama şimdi Rey'i kolundan tutup çekerek bir banka, kalabalıktan, müzisyenlerden uzağa götürdü. Orada, teklifsiz bir şekilde çantasını ters çevirip içindekileri boşalttı: Mürekkebi bitmiş dolmakalemler, kâğıt parçaları, küçük bir adres defteri, birkaç kâğıt mendil, sadece bir kez kullanıp unuttuğu bir ruj –Norma böyle bir kız değildi– bir güneş gözlüğü, bir miktar bozuk para. "Burada bir yerde, biliyorum. Beni hatırladın şimdi, değil mi?"

Norma yığını karıştırdı ve Rey hatırladığını kabul etti.

"Niçin hatırlamadığını söyledin peki?"

Ama Rey yanıtlamaya başlarken Norma sözünü kesti. "Hah, işte" dedi. Kimliği çıkardı ve Rey'in kuvvetli ışıktan ötürü kısılmış gözlerinin önüne tuttu. Gırgırımsı bir tavır takınmaya niyetlenmişti ama şimdi, yanaklarına kan hücum eden Rey'in ne kadar utanmış olduğunu görüyordu. Rey'in yüzünde yeni çizgiler ve gözlerinin altında koyu renk torbalar vardı. Cildi sararmıştı ve Norma onun elmacık kemiklerinin sert hatlarını gördü. Rey yedi sekiz kilo kaybetmişti herhalde.

"Ben görmeyi umduğun kişi değil miyim?" Elbette Rey geçen bu yılın onu nasıl yaşlandırdığını herkesten iyi biliyordu.

Norma anlamazlıktan geldi. "Ne demek istedin?"

"Hiçbir şey."

Kimliği Rey'e verdi ve Rey onu bir an tuttu. Başparmağını resmin üzerine sürttü. "Teşekkür ederim" dedi ve kalkmaya yeltendi.

"Dur. Ben Norma'yım." Elini uzattı. "Sana neler oldu merak ettim."

Rey hafifçe gülümsedi ve Norma'nın uzattığı elini sıktı. Kimliğe bakarak başını salladı. "Sanırım benim kim olduğumu biliyorsun."

"Ee..."

"Doğru."

"Nereye götürdüler seni?"

"Aslında hiçbir yere" dedi ve Norma kaşlarını çatınca "İnanmıyor musun?" diye ekledi.

Norma başını hayır anlamında salladı. "Otur. Lütfen. Kaçıyorsun." Rey oturdu ve Norma bunu görünce gülümsedi. "Sana Rey mi demem lazım?"

"Niçin öğrenmek istiyorsun bunu?"

"Çünkü senden hoşlanıyorum" dedi Norma ve Rey yanıt vermedi. Ama gitmedi de. Müzisyen öğrenciler şimdi çalıyordu, yerli çalgılarıyla yerli müzikleriydi bunlar, ortama uygun siyasi şarkılar. Üniversitede henüz hiçbir şey değişmemişti: Lamba direklerinden hâlâ bayraklar sarkıyordu, duvarlar uğursuz sloganlarla bezeliydi hâlâ. Savaş, ülkenin uzak bir köşesinde başlayalı sadece bir iki hafta olmuştu ve birçok öğrenci bunu düşününce hâlâ heyecanlanıyordu, sanki çok yakında davet edilecekleri bir eğlenceymiş gibi.

"Bunu kaldırıp atmalıydın, biliyor musun" dedi Rey. "Ya da yakmalıydın."

"Bilmiyordum. Belki sana lazımdır diye düşündüm. Özür dilerim."

Bir süre susup öğrencileri seyrettiler, orkestrayı dinlediler. "Senin başına bir şey gelmesinden korktum" dedi Rey.

"Ben şanslıyım."

"Emin misin?"

"Yaşıyorum, öyle değil mi?" Rey'e döndü. "Ve sen de. Yani düşündüğün kadar şanssız olmasan gerek."

Rey ona hafifçe gülümsedi ve hali tereddütlüydü. Sonra yün şapkasını çıkardı. Hava böyle bir şey takmak için çok sıcaktı zaten. Şakakları kırlaşmıştı, siyah saçlarında şoke edici çizgiler. Yoksa Norma o gece, bir yıl öncesinde fark etmemiş miydi bunu? Nasıl farkına varmayabilirdi ki?

Rey alnını kaşıdı. "Çok şanslıyım, biliyorum" diye mırıldandı. "Herkesin söylediği bu."

Her şey kuşku götürmez bir şekilde kötüydü. Sokağa çıkma yasağı sıkılaşmış, İL'nin polis karakollarına saldırıları artmıştı, kentin kıyısında, her gece karanlıktan sonra Merkezi Karayolu'nun denetimi için savaş oluyordu. Bütün taraflar için korku dolu günlerdi. Sempatizanlar için, olay bitince zafer sanki umut uyandırırcasına yakınmış gibi görünüyordu ama durumun yanlış okunmasından başka bir şey değildi bu. İL, kesin bir askeri zaferden ümitsizdi; katılımlar düşmüş ve binlercesi öldürülmüştü. Devlet aygıtı on yıllık bir savaştan sonra, herkesin sandığından daha sağlam olduğunu göstermişti. Savaşın bu son yılında İL çok geniş alanlara yayılmış savaşçılarının kontrolünü neredeyse yitirmişti. Taşradaki eylemler merkezden büyük ölçüde kopuk, taktik yönden kuşkulu ve sık sık da düşüncesizlik derecesinde küstahça hale gelmişti. Giderek soyutlanan savaşçı gruplara ağır kayıplar verdirildi. Bazı müfrezeler buna cangılın daha derinliklerine geri çekilerek karşılık verdi, artık savaşçılar yahut inançlarında sadık kişiler değil, silahlı ve umutsuz çocuklardan oluşan yarı göçebe kabilelerdi. Savaş ansızın bitiverince de silahlarını bırakmadılar. Savaşmaya devam ettiler çünkü yapacak başka bir şey düşünemiyorlardı.

Bu arada İL liderliği doğrudan kontrol edebileceği bir şeye yoğunlaştı: Kent savaşına ve bunun merkezi cephesi, kentin kuzeydoğu kıyısında, Merkezi Karayolu'nun dibinde bir milyon nüfuslu bir varoş olan, meydan savaşına hazır Tamoé semtiydi. Buradaki düşünce, Tamoé'yi kenti boğacak bir dayanak noktası gibi kullanmaktı: Bereketli Merkez Vadisi'nden gelen yiyecek konvoylarına saldırmak, kenti aç bırakmak, yiyecek isyanlarını fitillemek ve sonra kaosta zafer kazanmak. Neredeyse başarılı olacaktı. Hükümetin Tamoé'ye giriştiği saldırıdan önceki altı ay boyunca, Merkezi Karayolu'na tepeden bakan kayalıklar büyük ve şiddetli çarpışmaların arka fonuydu. İsyancılar yolun kenarına bomba koyuyor, sonra Tamoé'nin aşırı kalabalık mahallelerine girip kayboluyordu. Kamyon sürücüleri kaçırılıyor, yükleri yakılıyordu. Çalınmış el bombala-

rıyla polis kontrol noktalarına saldırılıyordu. Ordu buna bölgedeki devriyeleri arttırarak karşılık verdi ve bunlar dağlarda ya da çatılarda gizlenmiş keskin nişancılarla karşılaştı.

O yılın mayıs ayında Tamoé'de beş yaşında bir kız, nereden geldiği belirlenemeyen bir kurşunla vurulup öldürüldü. Bölgede, bir keskin nişancıyı arayan askerler vardı. Askerlerin etrafında öfkeli bir kalabalık toplandı. Yine silahlar atıldı ve kalabalık büyüdü. Bir asker öldü. Tamoé Savaşı başlamıştı. Bu ayaklanma bastırılınca savaş bitecekti.

Ama bunların hepsi, Rey kentten son kez ayrıldıktan sonraydı. Eğer çocuğu, oğlu olmasaydı Rey cangıla hiç gitmeyebilirdi. Bağlantısı ortadan kaybolmuş, ona hiçbir talimat vermemişti ve bunun sonucu da Rey'in canına minnet bir boşluktu. Ama Rey yine de gitti çünkü çocuğu hiç aklından çıkaramıyordu. Bu savaşı duyduğu zaman cangılda, kendini güvende görecek kadar uzaktaydı. Akşamı köyden geriye kalanlarla birlikte geçirdi, radyodan haberleri dinledi ve İL'nin yenilgisine şaşırmadığını fark edince şaşırdı. Bu bir ya hep ya hiç meselesiydi ve hep öyle olmuştu; yani şimdi hiçbir şey yoktu. Dar sokaklarda dolaşan tanklar, yanıp kül olmuş yerleşim adaları, dört gün boyunca şiddetle süren ev ev savaş... herkes, yüreğinin derinlerinde bunun geliyor olduğunu bilmiyor muydu? Savaşın ardından hükümet zafer ilan eder ve kentin geri kalanı bunu kutlarken, bölgenin kuru, tozlu parselleri, yerlerinden olmuş, oğulları ve babaları kaybolmuş binlerce ailenin barınağı haline geldi: Bir kadınlar ve çocuklar kenti. Hükümet onları ne yapacağına karar verinceye kadar askerler onları haftalarca, derme çatma bir çadırkentte kuşatılmış halde tuttu. Birçoğu Rey'i, orada yıllar önce yaptığı çalışmadan ötürü hatırlayacaktı.

Gerçekler böyleydi: Yolculuğunu bir ay erteleseydi belki savaştan sağ kurtulabilirdi. Cangıla dönüp oğlunu, 1797'den bir günlük uzaklıkta kamp kurmuş yüz tane genci ve bir avuç kadını görmeseydi yaşıyor da olabilirdi.

Rey köye vardığında Blas gideli sadece altı hafta olmuştu. 1797 hâlâ heyecandan uğulduyordu ve şimdi, ne yapacağını kimsenin pek bilmediği bir sürü portre vardı. Bunların çoğu bir yere saklanmıştı ve ötekiler insanların evlerinin önemli yerlerinde sergileniyordu. Rey'e tuhaf geldi, gittiğinden beri köy iki katma çıkmış gibiydi sanki. Konuştuğu herkes birisinin portresini çizdirmişti ve hepsi de bunun üzerinde konuşmaya çok hevesli görünüyordu. Köy, kendi kaybolmuşluğunun gerçeğiyle yüzleşmeye kolektif bir şekilde karar vermişti. Bir ikindi vakti Rey kantindeyken yaşlı bir kadın hızla içeri girdi, doğrudan ona doğru yürüdü. Rey, Adela'yla ve çocuğuyla beraber oturuyordu. Kadın hiç zaman kaybetmedi, yemeklerini böldüğü için özür diledikten sonra, çizimlerinin ikisini birden açtı ve Rey'den onlara bakmasını rica etti. Beş yıldır görmediği kocasının ve oğlunun resimleriydi. Kadın öyle yüksek sesle konuşuyordu ki kafasını kaldırıp bakan bebek ağlamaya başladı.

"Madam" dedi Adela sert bir şekilde.

Kadın tekrar özür diledi ama susmadı. Şimdi yalvarıyordu. "Alın bunları. Şehre götürün ve gazetelere gösterin."

Rey öksürdü. "Yolculuktan sağlam çıkmaz onlar" dedi. Rey'in aklına gelen ilk şey, ilk mazeret buydu ve her şey berbat olmuştu. "Bu resimler" diye ekledi Rey ama çok geçti; kadın çok ihtiyar değildi, henüz değildi fakat o anda suratı birden asıldı ve on yaş birden ihtiyarladı. Kadından öfkeli bir sözcükler seli boşandı ve Rey'i bencilliğinden ötürü eski dille azarladı ve sonra çekip gitti.

Rey'le Adela yemeklerini konuşmadan bitirdi. Küçük köyün içinden yürüyerek geçip Adela'nın kulübesine döndüler. Rey çocuğu taşımak istedi ve Victor'un ağırlaştığını, her yönden büyüdüğünü görünce sevindi. Adela endişeliydi ama bundan söz etmemeyi yeğleyip oğluna, yüzünü tuhaf şekillere sokan ve güzel bir kendine güven duygusuyla saçma sapan şeyler söyleyen bu harika çocuğa verdi dikkatini.

"Onu benden alıp götürecek misin?" diye sordu Adela hemen hemen eve vardıklarında.

Eğer kulak kesilirseniz, köyün neresinde duruyor olursanız olun nehrin sesini duyardınız. Rey onu duyuyordu şimdi, pek uzak olmayan tembel bir çağıldamayı. Uyuşturucu çekmiş bir halde, serin suların içinde devinerek geçirdiği geceyi hatırladı. Yağmur mevsimi geçmişti ve şimdi gelen sağanaklar şiddetli ama kısaydı. Güneş çıktığı zaman affetmezdi. Adela gözünü dikmiş, Rey'e bakıyordu. Rey, buraya niçin geldiğini hatırlayınca zor bir an geçirdi.

"Böyle bir şeyi niçin söylüyorsun ki?" dedi Rey. Çocuğu bir koluyla tuttu ve kadına dokunmak için elini uzattı fakat Adela geri çekildi.

"Bir gün çocuğu benden alacaksın ve geri dönmeyeceksin."

"Hayır."

Adela merdivene oturdu ve Rey de gelip yanına çöktü fakat ona çok yakın oturmamaya dikkat etti. "Benim resmimi çizdirdin mi?"

Kadın başını sallayarak onayladı. "Beni bırakacaksın."

"Onu yok etmelisin" dedi Rey. "Şaka yapmıyorum. Yok etmelisin."

"Ben gitmiyorum. Sen beni şehre götürmezsin ve küçük bir eve koyup metresin yapmazsın."

Bu fikir Rey'in hiç aklına gelmemişti ama şimdi, bir anda, bir çıkış yolu olarak parlak bir fikir gibi geldi. Umutla kadına döndü fakat hemen anında, kadının çenesinin duruşundan, ciddi olduğunu gördü.

"Tabii ki hayır."

"Şimdi çocukla oyna" dedi Adela çocuğu göstererek, "çünkü o benim." Sinirli bir şekilde kalktı ve kulübeye girerek gözden kayboldu.

Rey bir metres istemiyordu. Bütün çekiciliğine karşın, aslında Adela'yı istemiyordu. Kötü bir adamdı, biliyordu bunu, ahlakı uygunsuz koşullara müsait bir adamdı. Ama yine de kendine

karşı dürüst olabilirdi, değil mi? Rey, çocuğu ve Norma'yı ve kentteki yaşamını istiyordu ve hepsi bu kadardı. Cangılı ya da savaşı ya da bu kadını ve kendisinin verdiği bir sürü kötü kararın birleşik ağırlığını istemiyordu.

İhtiyarlayıncaya kadar yaşamak istiyordu.

Rey, çocuğu dizine oturttu ve böylece Victor başın kaldırıp baktı. Çocuğun gözleri hep açıktı ve Rey'in, oğlunda en çok hayran kaldığı şey buydu. Çok çalışkan bir bebekti bu: renkler, ışıklar ve yüzler, bunları derin bir konsantrasyonla süzüyordu. Rey oğlunun karnını neşeyle gıdıkladı ve Victor'un elini onun parmağına nasıl hızla götürdüğünü ve ne kadar güçlü bir şekilde tuttuğunu gururla gördü. Rey parmağını çekti, Victor da geriye çekti.

Ertesi gün Zahir radyosuyla il merkezinden döndü ve kasabada herkese, savaşın bittiğini söyledi.

Norma, otele kayıt yaptırırlarken Rey'in elini tuttu. Turuncu güneş ışıklarının eğik geldiği bir ikindi sonuydu. Geceye daha bir saat vardı. Bu ilk kezdi ve Rey'in, bir arkadaşından ödünç aldığı nikah yüzüklerini takmışlardı. Akşam yemeğini bir sepette taşıyorlardı sanki taşradan gelmişler gibi. Norma, saçlarını bir şalla örtmüştü.

"Evet efendim" dedi Rey, sekretere. "Evliyiz."

"Nereden geliyorsunuz?"

"Güneyden." Yalan değil, diye düşündü Norma, kesinlikle, bu bir yer değil, bir yöndü.

"Kızım, bu senin kocan mı?"

"Karımla böyle konuşmayın" dedi Rey birden. "Biraz daha saygılı davranmanız lazım."

"Sizi buraya kabul etmek zorunda değilim, biliyorsunuz."

Rey içini çekti. "Sabahtan beri yoldayız" dedi. "Uyuyacak bir yer istiyoruz sadece."

Norma bütün bunları seyrediyor, bir şey söylemiyordu. Sekreter kaşlarını çattı, söylenenlerin hiçbirine inanmamıştı.

Ama Rey'in verdiği parayı aldı, banknotları ışığa tuttu ve kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Rey'e bir anahtar verdi ve tam orada bir elektrik anı vardı, Norma'nın bunun ne anlama geldiğini ve nereye doğru gittiğini birden idrak ettiği bir an. Annesi bunu hiç uygun bulmayacaktı. Rey, Norma'nın elini hiç bırakmıyordu. Norma onun bırakacağından korkuyordu.

Eski bir binaydı, merdivenlerin döşeme tahtaları bile münasebetsiz bir şekilde gıcırdıyordu. Norma bu sesi duyunca kıpkırmızı oldu; belki bunun hakkında bir şey de söylemişti –kim hatırlayabilir ki şimdi?– ve Rey muzipçe güldü ve endişelenmemesini söyledi. "Artık buradayız. Kimse duymaz bizi."

Ve kimse duymadı çünkü o gece otelde yalnızdılar. Hafta ortasıydı. Kentte de yalnız olabilirlerdi. Erkenden içeri girdiler ve geç vakitte, güneş yükselip de gökyüzünde kırmızı bir alev haline geldiğinde çıktılar. Ve canı yanmadı, Norma'nın beklediği ve korktuğu gibi değildi. Ve sonrasında en harika şey onun yanında çıplak yatmaktı ve en şaşırtıcı şey de Rey'in yanında uykuya dalmanın ne kadar kolay olduğuydu. Güven duygusu veriyordu.

Karanlıktı ve Norma uykuya doğru sürüklenirken Rey, "Kâbuslar görüyorum" dedi.

"Neyle ilgili?"

"Ay'la." Rey zor nefes alıyordu, Norma işitti ve hissetti bunu çünkü eli Rey'in göğsünün üstünde duruyordu. "Normaldir dediler bana. Ama bazen rüyamda bağırıyorum. Böyle bir şey yaparsam korkma."

"Neler oldu?"

Anlatırım, dedi Rey ama şimdi değil. Korkmayacağına dair söz verdirdi Norma'ya.

"Korkmayacağım" diye fısıldadı Norma. Rey'in yüzünü okşuyordu, Rey'in gözleri kapalıydı ve uyumak üzereydi. "Korkmayacağım. Hiçbir zaman korkmayacağım."

"Uyanık mısın?" diye sordu Manau.

Norma gözlerini açtı. Çocuk hâlâ oradaydı. Norma aynı yabancı evdeydi. Dış kapının yanındaki bir ışık açıktı ve her şeyde sarı bir ton vardı. Hava soğumuştu ve Norma saatin kaç olduğunu merak etti. Gözlerini kapatmayı ve yine rüyalara çekilmeyi düşündü. Hiç mutlu olmuş muydu? "Uyanığım" dedi ama bu bile bir tahmindi. Norma yakın olduğunu hissediyordu onun –Rey'inin– onun izlerini her tarafında hissediyordu, gözleri bu yarı karanlığa alışmışken bile.

Yıllardır, yıllardır kocasını canlı halde düşünmemişti. Tam ölü de değil ama kesinlikle canlı değil. Dünyanın bir parçası değil. Eğer yaşıyor olsaydı –ve Norma bunu mümkün kılan her türlü senaryoyu hayal etmişti– sonuçta, Norma için ne fark ederdi ki? Rey onu hiç hayal falan etmemişti. Rey cangılda yürümüş yahut ülkeden kaçmış ve daha dost bir yere sığınmıştı. Belki de yeniden evlenmiş, yeni bir dil öğrenmiş ve daha önce yaşadığı her şeyi büyük çabalar harcayarak unutmuştu, kim bilir? Bunların hepsi mümkündü, eğer Norma onun bunu nasıl olduysa yaptığını kabul edecek olursa. Ama şu, düşünülemeyecek bir şeydi: Rey onsuz nasıl yaşayabilmişti?

Çocuk hafifçe horluyordu.

Rey artık yoktu, tabii ki. Ve Norma yalnızdı. Hayatının geri kalanı gözlerinin önünde, sonsuz ve bomboş, yol tabelaları ya da çizgilerinden yahut onu şu ya da bu yöne yöneltecek insan sevgisi sıcağından yoksun bir halde uzanıp gidiyordu. Geriye kalan sadece, bir an beliriveren görüntüler, anılar, mutluluk girişimleriydi. Yıllardır Rey'i tam ölmemiş olarak düşlemiş ve hayatını bir tek şeyin etrafında düzenlemişti: Rey'i bulmak, Rey'i beklemek.

"Ne yapacağız?" diye sordu Manau.

Norma, bütün Büyük Karartmaları, hepsini ve her birini Rey'le, tıpkı bunun gibi, hatta bundan da karanlık bir odada geçirmişti kent yanarken sırlar anlatarak.

"Bazı kişiler her pazar arar. Onları seslerinden tanımayı öğrendim. Bunlar yalancılardır. Tıpkı, bir önce arayan kişinin an-

lattığı gibi biriymiş numarası yaparlar, dağlardaki ya da cangıldaki hangi köyden dediyse oradanmış gibi."

"Bu çok acımasızca" dedi Manau.

"Bende öyle düşünüyordum."

"Ama?"

"Ama program devam ettikçe daha iyi anladım. Kendini birisine aitmiş gibi düşünen insanlar var. Herhangi bir nedenden ötürü gitmiş birisi. Ve bunlar yıllarca beklerler, onlar kayıplarını aramaz, kayıp *kendileridir*."

Başın kaldırıp Manau'ya baktı ondan ne beklediğini bilmiyormuş gibi. Tıpkı bunun gibi bir odada Rey ona seni seviyorum demişti. "Rey yaşıyor mu?" diye sordu Manau'ya birden. "Söyleyin, biliyorsanız. Biliyorsanız söylemeniz gerekir bana." Ağlamak istemiyordu fakat elinde değildi.

"Bilmiyorum" dedi Manau. "Kimse bilemez."

Tamoé Savaşı'nın olduğu hafta program iptal edildi. Arayanlar arasından eleme yapmak gerçekten çok zordu. Telesekreterin teybi çok endişeli, gergin annelerin sesiyle doldu: Sokaklarda tanklar vardı ve oğulları doğru dürüst ateş almayan çok eski tüfeklerle savaşmaya gitmişti. Bir şeyler oluyordu ve kontrolden çıkmıştı. Bölge yerle bir ediliyordu. Dört günlük savaşın haber metinleri İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlandı ve radyoya, olduğu gibi, hiçbir yorumda bulunmadan, başka hiçbir haber eklenmeden okunmak üzere gönderildi. Elmer, radyonun itaat etmesinin istendiği senatörle görüştü. Ölen küçük kızı herkes biliyor fakat ondan söz edilmiyordu. Olayın resmi hikâyesine göre, dehşete kapılan Tamoé halkı ordudan, kendilerini tehdit eden İL'nin temizlenmesini istemişti. Askeri operasyonlar süresince Merkezi Karayolu kapanacak ve temel ihtiyaç maddeleri üzerinde zorunlu fiyat kontrolleri yapılacaktı. Bu operasyon sonuçlandığında, diye bildirdi radyo, savaş tüm niyetleri ve hedefleri yönünden tamamen bitmiş olacaktı.

O pazar Norma'nın saatinin yerine, önceden kaydedilmiş bir yerel müzik programı kondu. Norma, cangıla gitmeden önce Rey'e, geçtiği farklı farklı köylerde hiç radyoya rastladın mı diye sormuştu. Rey hiç rastlamadığını söyledi.

"Sana bir mesaj yollardım" dedi Norma.

"Yine de yollayabilirsin."

Böylece Norma, kentin yükseğindeki tüneğinde, Rey'in orada –nerede sahi?– radyoyu dinlediğini ve programının iptal edildiğini, savaşın bitiyor olduğunu fark edince şaşırdığını düşledi. Sabahları Tamoé'den haberler okuyordu, bunlar düzensiz ve kasten muğlaklaştırılmış şeylerdi ama Rey gibi biri, gerçekte neler olduğunu anlamasına yetecek kadar şey bilirdi. Rey bölgeyi biliyordu ve Norma, güvenlik kuvvetlerinin F-10 Bulvarı'ndan geçerek ilerlediğini söylediğinde Rey bunun ne anlama geldiğini bilir, bölge merkezinin düştüğünü, kalan savaşçıların tepelere doğru sürüldüğünü anlardı. Hükümetin, tümüyle kazanmadan zafer ilan etmeyeceğini bilirdi. O zaman da Rey inşallah dinlemiyordur, dedi Rey şimdi sevdiği ormanda, bitkilerin, ağaçların ve kuşların arasındadır, bu kötü günleri tümüyle kaçırır ve kente ancak her şey bittikten, yapılacak hiçbir şey kalmadıktan sonra döner.

Elmer çarpışmanın ikinci gününün ortasında, hazırlanan metinlerde bazı küçük değişiklikler yapmaya başladı: "Çarpışmalar *şiddetle sürüyor*"un yerine "*devam ediyor*" kondu. Bunlar fark edilmeden geçince de Kayıp Kentin Radyosu'nun telesekreter bandından, ilk ağızdan anlatımlar olarak yayına verilecek güvenli bazı konuşmalar seçmeye başladı. Böylece yangınları haber veren ilk radyo onlar oldu. Norma da bazı telefonlar aldı ve bölgenin manzarasını yeniden şekillendirmeye başlayan cehennemi anlatan umutsuz mahalle sakinlerinden birkaçını dinledi. Toprağımızı istiyorlar, diyordu arayanlar, evimizi istiyorlar. Tamoé'nin aşağı mahalleleri ve Merkezi Karayolu'nun kenarındaki gecekondular hâlâ yanıyor ama yangın tepelere ve karayolunun kuzeyine doğru yayılıyordu. Arayanlar, birbirinin

ardı sıra hep orduyu suçluyordu. Askerler her şeyi ateşe veriyordu. Evleri buldozerlerle yıkıyor, yıkıntıları ateşe veriyorlardı. Geceleri, konferans salonundan bakınca doğu bölgesinin köz gibi yandığını görüyordunuz. Gündüzleri kentin üzeri dumanla kaplanıyor ama gazetelerde ya da çoğu radyoda bundan söz edilmiyordu.

1797'de insanlar kantinde toplanıp Zahir'in radyosunu dinliyordu. Radyonun gücü fena değildi ve herkes sırayla makineye hayranlığını dile getiriyordu. Rey'le birkaç kez konuşmuş olan Zahir radyonun yanında oturuyor, satınaldığı şey konusunda tebrikleri zarif bir şekilde kabul ediyordu. Üçüncü gün artık radyoda bu vakaya Tamoé Savaşı deniyordu ve haberlerde yalnızca, büyük bir yangın vardı. Silahlı çatışma durmuştu. 1797'de bütün köylüler içeri doluşmuştu, çocuklar da masaların altına, ana babalarının ayaklarının arasına oturmuş ya da pencere denizliklerine tünemişti. Hafif bir yağmur başlamıştı ve Zahir yeni makinesinin sesini açtı ve böylece köylüler, askerlerin eline geçen son yerleşim adasını yahut en son resmi ölü sayısını metal çatıdaki tıpırtıdan daha yüksek bir sesle dinleyebildiler.

Taraf tutmadıkları bir maçmış gibi dinlediler. Bir kadın, bir oğlunun o yerde yaşadığını düşünüyordu –Tamoé mi?– fakat emin değildi. Tedirgin bir şekilde oturuyor, ağzına soktuğu saçının bir demetini sinirli sinirli kemiriyordu. Toplanan kalabalık onu teselli etti, kadın gerçekten endişeliydi ve tam bir keder içindeydi.

Rey onların arasında oturuyordu ve ilk önceleri fark edilmedi fakat ikindi akşama dönüşürken bazı şeyler değişti. Aralarında gerçek bir uzman vardı, köylüler ona bakıyordu. Sonunda birisi Rey'e doğrudan hitap etti, Rey'in daha önce sesini hiç duymadığı yaşlı bir kadındı bu. "Nerdedir bu Tamoé?" diye sordu.

"Evet" diye bir yankı geldi yetişkinlerden. "Nerdedir?"

Rey kızardı. "Anlat onlara" dedi Adela ve böylece, Rey'in başka çaresi kalmamıştı. Kalktı, kantinin ön tarafına gitti ve

birdenbire bir profesör olmuştu yine. Tüm yetişkin hayatı boyunca hep öğretmenlik yapmıştı. Babası bir öğretmendi, babasının babası da; Rey'in on dört yaşındayken terk ettiği kasabanın 1797 büyüklüğünde bir köy olduğu zamanlarda. Rey boğazını temizledi. "Orası şehrin kenarıdır" dedi, "Merkezi Karayolu'nun kuzeyinde, doğu dağlarının eteklerinde."

Onlar için hiçbir anlama gelmiyordu bu söyledikleri. "Size gösterebileceğim bir harita var mı?" diye sordu.

Bir kahkaha koptu: Harita mı? Şehrin haritası... böyle bir şey kimde vardı ki? Adela'da ülkenin bir haritası vardı tabii, Rey kendi getirmişti.

Sorular sel gibi geldi. Evet, Rey orasını biliyordu. Evet, orada bulunmuştu. Büyük müydü? Rey gülümsemeden edemedi: Onların oturduğu köyle mukayese edilirse nasıl büyük olmayabilirdi ki? Eller havaya fırlıyor ve Rey yetişmek için elinden geleni yapıyordu. Kimler yaşıyor orada? Nasıl insanlar?

"Yoksul insanlar" dedi Rey ve bütün adamlar ve kadınlar başını sallayarak onayladı.

"Nereden gelmişler?"

"Ülkenin her tarafından gelmişler" dedi. "Dağlardan, cangıldan, kuzeyin yok olan kasabalarından. Terk edilmiş *sierra*dan."

Rey çok kibardı ya da kibar olmaya çalıştı ama boyuna sorular gelmeye devam ediyordu. Birisi radyonun sesini kısmıştı; Rey, karısının sesini duyuyor ama sözcüklere konsantre olamıyordu. Dinlemesine izin vermeyeceklerdi. Köylüler savaş hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve şimdi al işte, bitmesi beklenirken, birdenbire savaş hakkında her şeyi öğrenmek istiyorlardı.

"Nasıl başladı?" diye sordu bir adam. Siyah saçları örgülüydü.

"Bilmiyorum" dedi Rey ve bir itiraz uğultusu koptu. Elbette biliyordu!

Nasıl bir kin vardı ve ne zamandı? Çocukken hapishanede geçirdiği o gece mi başlamıştı? Öfkeli bir kalabalık o cezalan-

dırılsın diye haykırırken, nemli döşemede babasıyla yan yana yatarken mi? Bundan önce, çok daha önce, herkes bunun olacağını biliyordu. Ama bu resmen on yıl önce başladı, dedi Rey onlara. Nasıl? Rey unutmuştu şimdi. Birisi bir şeyden öfkelenmişti. Bu birisi yüzlerce kişiyi ve sonra da binlercesini daha, kolektif öfkelerinin bir anlam taşıdığına inandırdı. Eyleme geçmeleri gerektiğine. Bir hadise vardı, öyle değil mi? Hileli bir seçimi ortaya çıkarmak için bir şiddet eylemi, değil mi? Vatansal bir yıldönümünün anılması zamanına ayarlanmış bir patlama, değil mi? Rey, bir muhalefet liderinin, herkesin dürüstlüğüyle tanıdığı ve hayran olduğu bir siyasetçinin zehirlendiğini, üç haftada yavaş yavaş ve herkesin gözünün önünde öldüğünü hatırlıyordu. Fakat adını şimdi hatırlayamıyordu. Böyle başlamamış mıydı? Rey onlara, salonu dolduran bu meraklı yüzlere ne anlatacağını bilmiyordu; radyonun sesi kısılıp alçak bir vızıltı haline getirildi ve akşam, herhangi bir kentlinin yakın ulusal tarih hakkında verdiği bir konferansa dönüştü. Böyle bir ortamda bilmiyorum demenin yararı yoktu. Kimse inanmazdı. Savaş, dedi Rey, sonuç olarak, bir şekilde başladı. Kaçınılmazdı. Bizimki gibi bir ülkenin yaşam tarzı budur.

Yağmur dindi ve bu yeni sessizlikte akşam bir kilise toplantısının ciddiyetine büründü. Rey gelen her soruyu elinden geldiğince yanıtladı. Bir saat ya da daha fazla bir süre böyle gittikten sonra, Rey'in düşünürken ecel terleri döktüğü soru geldi. Yanıtını bildiği hiç olmuş muydu? Bir zamanlar elbette ama çok eskilerde. Soruyu soran, radyonun sahibiydi ve soruda Rey'in takdir ettiği bir masumiyet, hiçbir kötü niyet iması bulunmayan, gerçek bir öğrenme isteği vardı. "Söyleyin efendim" dedi Zahir, savaştan artık geçmiş zaman kipiyle söz ederek, "bütün bunlarda kim haklıydı?"

15

Gece yarısı saat ikide, yola çıkmak üzere Manau'nun babasının arabasına bindiler. Manau motoru neredeyse gaza boğuyordu –araba kullanmayalı bir yıldan çok olmuştu– ama motoru ateşledi ve tükürür gibi patlama seslerinden oluşan bir gürültü çıkardı. Manau dönüp Norma'ya baktı ve yüzünde parıldayan hoşnut gülümseme Norma'ya, Manau'nun ne kadar genç olduğunu hatırlattı. Victor yarı uyur halde, başı Norma'nın kucağındaydı ve kadın onun üzerine bir battaniye örtmüştü. Radyo binasına çok uzun bir yol vardı. Kalorifer doğru dürüst çalışmıyordu ve gece beklenmedik derecede soğuktu. Kentte hâlâ sokağa çıkma yasağı vardı. Oraya gidebilir ve sabah haberlerinden önce varabilirlerdi. Elmer gelmeden önce.

Araba bomboş caddelerde çok yavaş gidiyordu, öylesine yavaştı ki Norma kentte turistik bir gezintiye çıktıkları hissine kapıldı. Farlar önlerindeki yola donuk sarı bir ışık veriyordu ve yanıp sönen ilk kırmızı trafik ışığından geçerlerken motor iki kez stop etti. Ama yine de tüm tavırlarında bir rahatlık hali vardı: Motorun gırtlaktan gelen hoş sesi, yanlarından sessizce geçen kent. Havada bile hoş bir serinlik vardı. Birbirinin ardınca boş bloklar ve bu saatte bir kent gibi değil de bir kent müzesi, sanki Norma'nın uzak bir gelecekten baktığı bir yer, bir ressamın insanların bir zamanlar nasıl yaşadığını göstermek için yaptığı bir maket gibiydi.

Manau arabayı sahil yolunda yavaşlattı ve yer yer ateşlerin yandığı kumsalı gördüler. Deniz gelgitle çekilmişti ve yaklaşık üç yüz metre kadar uzanan kumlar altın ve turuncu rengi parıldıyordu. Sessiz ve simsiyah okyanus sonsuzluğa çekilmişti ve aysız gökyüzü denizle bir ve denk olacak kadar karanlıktı. Bir sıra kırmızı ışık ufukta bir yükselip bir alçalıyordu; balıkçı gemileri, o saatte mürettebat uyuyor, bedenlerini gelecek günün çalışmasına hazırlamak için dinleniyorlardı. Norma'nın bir eli çocuğun üzerindeydi ve çocuğun nefes aldığını hissediyordu, diğer elinde de liste vardı, bir haftadır on on beş kişinin el sürdüğü, kırışmış, katlanmış, yok edilmesine ramak kalmış, kurtarılmış ve çalınmış liste. Bu listeye sahip olmak hoş bir duyguydu ama bir zaferden ziyade, bir infazın ertelenmesi gibi bir şeydi bu. On yıl geçmişti, çok büyük ve hiç bozulmayan bir sessizlikle dolu bir on yıl ve sonra şu üç gün, onun kanısınca, gürültüden başka bir şey hatırlamayacağı bir üç gün; çene çalan bir sürü sesin ahenksiz gevezeliği hem hissedilmeyen hem zorlayan, onu çok acilen farklı yönlere çağıran sesler. Onu yaralayan sesler elbette ama sessizliğin açtığı yaralardan kötü değil yine de.

Yol tekrar kente doğru yükseliyordu ve orada, tepeye vardıklarında bir polis kontrol noktası vardı: hızla yanıp sönen lambalarla parlayan, karanlığın ortasında bir gündüz parçası.

Varmaya hâlâ beş yüz metre vardı fakat başka yere sapmak olanaksızdı. Araba yavaş yavaş ilerliyordu. Çocuk hâlâ uykudaydı.

"Durayım mı?" diye sordu Manau. Norma, dikiz aynasına bakınca, çok loş ışıkta bile Manau'nun korktuğunu gördü.

Norma dudağını ısırdı. "Elbette" dedi bir süre sonra ve o zaman da zaten oraya varmışlardı, başka bir seçenekleri yoktu ve büyük çile başlıyordu. Yoksa devam mı ediyordu sadece? Her halükârda, Norma'nın vücudu gerildi sanki kendini büyük bir darbeye karşı koruyormuş gibi.

Tamoé'de, savaşın son yılında bir kız vardı, beş yaşında. Mahallesinin üzerinden uçan askeri helikopterlerden hoşlanmazdı. Kıza göre, savaşın anlamı şuydu: Helikopterler toz kaldırır ve yaptıkları büyük gürültüyle, onun uyuyup dinlenmesi gerektiğini hissettiği bebeklerinin uyanık kalmasına yol açar. Bir sıkıntı. Babası iki yıldır gizleniyor, İL'de savaşıyordu. Alaf adında bir patlayıcı uzmanıydı. Ailesinden ebediyen ayrılmadan önce kızına, askerler bu eve gelirse suratlarına tükürmesini söylemişti. Gerçekten inançlı biriydi. "Onlara benim adıma, siz hayvansınız de" diye fısıldadı Alaf.

"Onlar hayvandır" diye tekrarladı küçük kız. O zamanlar üç yaşındaydı.

"Onlar gelince ne yapacaksın?"

"Suratlarına tüküreceğim" diye yanıtladı kız ve sonra ağlamaya başladı. İki yıl sonra babasını hatırlamıyordu, görünüşünün nasıl olduğunu, sesinin nasıl olduğunu. Annesi de babasından söz etmiyordu.

Kızın serseri bir kurşunla ölmesinden sonra, onun uğruna bir savaş başladı. Kendiliğinden başlamış değildi. İL suçsuz bir kurban bekliyordu. Kız köşede, suyu ve elektriği olmayan bir evde, daima rutubetli ve soğuk ve dumanlı bir evde yaşıyordu. Evin ikinci katı tamamlanmamıştı ve çatısı bazen mahallenin İL'ci keskin nişancıları tarafından, bölgede devriye gezen askerleri vurmak için kullanılıyordu. Bir komutan, bu saçmalığa

bir son vermek için tümüyle mantıklı bir karar aldı. Kız, yaşına göre küçük kalmıştı ve hep öksürüyordu. Öldüğü gün yeterli yiyecek bulamamıştı ve kendisine bir parça ekmek verirler umuduyla bir arkadaşının evine gidiyordu. Aç olmasına karşın gururluydu da ve ekmek istememeye karar vermişti. Fakat eğer *verilirse*... bu, demişti kendi kendine, tamamen farklı bir şey. Annesi pazardaydı ve damlarında nişancı yoktu. Daha sonra insanlar kızın ne tarafa düştüğünü, çocuğu öldüren mermilerin izlediği muhtemel yolları tartışacaklardı ama gerçek, kız ilk kez sindiğinde gerek asker gerek İL'ci keskin nişancıların onun pek farkına varmadığıydı. Belli ki kimse kızı öldürmek niyetinde değildi. Çatışma yarım saat daha sürdü. Çatışma başlayınca kız bir petrol varilinin arkasına saklanmıştı. Daha sonra, kızın elinde bir bebek olduğu, lepiska saçlı ve masum olduğu söylendi ve belki de bunların hepsi doğruydu ama kız öldüğünde kimse farkına varmadı, yaşarken kimsenin farkına varmadığı gibi. Daha sonra kızın yüzünün konduğu bayraklar onu hiç tanımayan iyi niyetli ve öfkeli yüzlerce insan tarafından bölgenin sınırlarına ve sonra da kentin merkezine kadar götürüldü. Bu kişiler, yerle bir edilecek ve adı Yenikent Meydanı olarak değiştirilecek meydanda kurşunlarla karşılaştı. Orada yine bir sürü insan öldü ve sonra savaş bitti.

Babası kızının bu şekilde öldüğünü hiç öğrenemedi fakat onun etkilenmediğini söylemek yanlış olur. Ana babayla çocuk arasındaki bağlantı kimyasaldır, şiddetlidir ve açıklanamaz bir şeydir, bu ana yahut baba kanlı bir katil olsa da. Bu bağlantı ölçülemez, bilimden hem daha ince hem de daha güçlüdür. Alaf, kızının öldürülmesinden önceki günlerde göğsünde bir ağrı hissetti. İki gece uyuyamadı. Pek bir şey yemedi ve ateşine bile baktı hatta. Öleceğinden emindi ve umutsuzdu. Alaf, kafasında, Tamoé'deki karısına ve kızına göndereceği, kendisini bağışlamalarını isteyen bir mektup yazmaya başladı. Kızının artık okumayı öğrenip öğrenmediğini merak etti. Ne kadar uzun zaman geçmişti? Bütün bunlar nasıl olmuştu? Yararlı bir iş

öğreneceğine ve kendini buna adayacağına söz verdi. Sakin ve barış dolu bir yaşamın egzotik cazibelerinden söz etti ve bunlar kalbinin hızlanmasına yol açtı: Pazarları geç kahvaltılar, evde yapılacak onarımlarla ya da radyoda futbol maçı dinleyerek geçen ikindiler. Pazartesi günü kızını okuluna götürebilirdi. Karısıyla bir oğulları olabilirdi. Ya da düşününce birden etkilendi, kenti tümüyle terk ederler ve buraya, arazinin bol ve toprağın verimli olduğu sonsuz cangıla yerleşirlerdi. Küçük bir çiftlik, diye düşündü ve hiçbir zaman sahip olamayacağı bir yaşamı düşlemeye koyuldu. Tabii ki bu mektubu hiçbir zaman gerçekten yazmadı ve dolayısıyla da göndermedi. Tamoé Savaşı'ndan birkaç gün sonra, 1797'den pek uzak olmayan bir yerde kurulan bir pusuda, bir el bile ateş edemeden öldü.

Rey'in yokluğu sırasında Norma'nın en çok özlediği kişi Rey değil, kendisi Rey'le birlikteyken olduğu kişilikti. Yolun kesilmesi tümüyle geri getirmişti bunu: Norma'nın tam da yıllar önce, askerin Rey'i otobüsten indirdiği anda baştan çıkmış bir parçası –hiç de küçük olmayan bir parçası– vardı. Rey'le birlikte geçirdiği zamanda, sevdiği erkekle beraber olmak için tehlikeyle birlikte yaşayan, öyle ya da böyle, korkuyu yenmiş bir kadın haline gelmişti. Çünkü Rey'le geçirdiği yıllardan hatırladığı neydi? Tepelerinde hep asılı duran kılıç değil, gerginlik, kuşkular değil, kahkahalar, şakalar, sokakta el ele yürümeler, diğer her şeye karşın varolan mutluluktu. Çevrelerindeki dünya çöküyor fakat onlar yine de birlikte, vakur, sakin bir şekilde dimdik duruyordu; yarattıkları ilişki buydu, esnek ve modern, ışıkları kapattıklarında gerçekleşen simya, vücutlarını birbirlerine sardıklarında ve hiç utanç duymadıklarında.

Norma'nın ara sıra bunu kendisine hatırlatması gerekiyordu çünkü unutmak kolaydı: Rey, Norma'yı istemişti.

Sahilden yukarı çıkan yol çok aydınlatılmıştı, her iki taraftaki kayalıklar beyaz bir fluoresan ışıkla parlıyordu. Araba yavaşlayıp durdu ve işte yine: Norma'nın yaşamına sinsice

girmeye çalışan bir tüfek namlusu. Rey, dedi içinden. Az kalsın yüksek sesle söyleyecekti. Bunların hepsi rutin şeylerdi. Sol tarafındaki tüfeğe değil, tam karşıya baktı. Yola dizilmiş iki sıra taş ve jiletli teller vardı. Bunun bir tarafında bir asker, bir ateşin yanında durup ısınmaya çalışan, Victor'dan yaklaşık beş yaş büyük bir çocuk vardı.

"Dışarı" diye emretti tüfek. Silaha ilişik bir beden varsa da Norma görmezden gelmeye karar verdi.

Manau arabadan inmişti. Norma, çocuğu kaldırdı ve hemen ardından o da yanında yarı uykulu Victor'la beraber oradaydı. Ellerini başının üzerine kaldırdı ve yüzünü arabaya döndü filmlerde gördüğü suçluların yaptığı gibi. Çocuk asker belgelerini, kimliklerini istedi ve Norma bayılacağını hissetti.

Cangıl, demişti Rey ona birçok kez, farmakolojik bir cennettir. Dünyanın tüm hastalıklarının tedavisi orada, haritası çıkarılmamış ve duyurulmamış, gizlenmiş bir halde bulunmayı bekliyor. Cangıldaki armağanların keşfi bir ya da daha çok kuşak sürecek, bu zamana kadar kaybolmazlarsa tabii. Savaşın istenmeden gerçekleşen birçok sonucundan biri –sadece olumlu sonuçlarından biri– de cangılı nispeten girilmez hale getirmesi, dolayısıyla da yok olma hızını yavaşlatmasıdır. İnsanlar cangıla kaçacak. Cangıla kaçmaları, demişti Rey, sadece bir zaman meselesidir: Kentler aşırı kalabalık hale gelip dumandan ve gürültüden boğulunca, barış gelip onlara yeniden, ulus devlet sınırlarının içinde istedikleri yere gitme özgürlüğünü sağlayınca.

"Seninle gelemez miyim?" diye sormuştu birinde Norma.

"Elbette. Savaş bitince."

O zaman Norma gülmüştü: "Salak, bu savaş hiç bitmeyecek ki."

Rey her türlü hastalığa iyi gelen drog hikâyeleri getirdi ve dikkatle tuttuğu notları gösterdi Norma'ya. Orman tüm ulusu kurtarabilirdi: bitkiler her türlü mucize olabilirdi. "Cinsel güç için bitkileri var" dedi birinde Norma'ya, onu evin içine ve di-

vanın üzerine çekerken. "Benim bunlara hiç ihtiyacım yok gerçi." O gün Rey'de hâlâ yolculuğun, otobüslerin ve dumanın ve Norma'nın hiç gitmediği yerlerin kokusu vardı. "Ben yokken sen kimle birlikteydin? Anlat, kıskandır beni..."

"Kentin bütün erkekleri benim kulaklarına fısıldamamla uyanıyor."

"Dur."

"Bu doğru" dedi Norma dudağını ısırarak, Rey'in elleri çoktan onun giysilerinin altındaydı, Norma'nın bedeni gıdıklanıyordu. Aynı anda hem soğuk hem ateş gibiydi. Rey'in omuzunun üzerinden arkaya bakınca kapının açık olduğunu gördü. Rey, Norma'ya sarılmanın acelesiyle kapıyı ayağıyla kapatmış ama kilidin dili yuvasına girmemişti. Komşularının on yaşındaki oğlu kapının önünde durmuş, seyrediyordu. Kocaman açılmış gözleriyle ve merak içinde bakıyordu, tam bir çocuk. "Rey" diye fısıldadı Norma ama Rey dinlemiyordu. Norma, çocuğu kovması gerektiğini hissetti ama sonra boşverdi. Divanın arkasındaydılar ve çocuk bir şey göremiyordu. Böylece, Norma gözlerini kapattı ve yalnız olduklarını düşündü. Hiç de zor olmadı. Savaş hep onlarla birlikteydi ve Norma "mış gibi" yapmaya alışmıştı.

"Eller yukarı" diye bağırdı tüfek. Manau'nun yanına gitti ve baştan aşağı yokladı. Manau'nun cüzdanını çekip aldı ve sayfalarını çevirip baktı. Cüzdanın içeriğinden düş kırıklığına uğramışa benziyordu. Manau'nun kimliğini ışığa tuttu. "Sahte bu."

"Sahte değil" dedi Manau. "Kimde varmış ki sahtesi?"

"Sus."

"Norma, anlat ona."

"Sus dedim."

"Norma."

Hava soğuktu ve Norma'nın vücudu kasıldı. Manau'ya dönüp dik dik baktı. Onlara neyi anlatayım? Bu insanlar Norma'nın hikâyelerini dinlemek istemiyordu, Norma'nın düş kırıklıklarını öğrenmek istemiyorlardı.

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Radyoya" dedi Manau. "*Norma*."

"Norma da kim? Hangi Norma?"

"*Norma*, Norma."

Bir an, tüfeğin böyle bir olasılığı düşündüğü görüldü. Silahının namlusunu yere doğru çevirerek, Norma'ya önünü dönmesini söyledi. Norma döndü ve tüfek onu kuvvetli beyaz ışıkta süzdü. Birdenbire gerginleşmiş görünüyordu. "Sen Norma mısın? Norma'ya benzemiyorsun."

"Ama sen onu hiç gördün mü ki?" dedi Manau.

Tüfek birdenbire göz hizasına kalkmıştı, Manau kaba bir şekilde arabaya doğru itildi, silahın namlusu şakağındaydı. "Susacak mısın sen?"

"Lütfen, çocuğun önünde yapmayın. Benim. Gerçekten. Benim."

"Hepsi seni seviyor" demişti Elmer bu iş başladığında. Ama nasıl söylemişti bunu? Kafasını sallayarak ve sımsıkı kapanan dudakları, inanmamış, sert bir görüntüye bürünmüştü. "Bu sendeki ses..." Norma, acınır olmanın nahoş duygusunu hissetmişti. Ve sonra Rey kayboldu ve Norma ondan beri her gün hissetmişti bunu: ona bulaşıcı bir hastalık gibi yapışan, Rey'in yokluğu. Elmer haklıydı tabii: Onlar gerçekten seviyordu Norma'yı. Yıllarca, isimlerle dolu parfümlü mektuplar, gazetelere sarılmış mütevazı hediyeler almıştı. Radyo binasında, kenarları tırtıklı kesilmiş ve her birinde, resimdeki gülümseyen yüzlerden hangisinin yaşıyor olabileceğini belirten birer elyazısı bulunan, beş ayakkabı kutusu dolu fotoğraf vardı. Ve bunlar şuydu: *olabilir*. Bu bilmeme, bu tükenme... telefon eden her seste duyabilir, her mektubun özenli yazısında görebilirdiniz bunu. Onların aradığı merhametti. Bir yanıt: onları bekleme, umut etme ve merak etme yüklerinden kurtaracak bir evet ya da hayır. Askerin sesinde duyduğu da buydu: Beklenmedik derecede çekingen bir şey, korkan bir şey.

"İnanmıyorum sana" dedi asker. Silahını hâlâ Manau'nun kafasına dayalı tutuyordu. "Beni aptal sanıyorsun."

"Hayır, hayır" dedi Norma, "kimse demedi..."

"Haydi dinliyorum seni."

Sonunda, Norma'nın başarılı olduğu şey buydu işte: sesinin dinlenmesi. O bir şair ya da hatip olmalıydı. Bir hipnozcu, bir siyasetçi, bir şarkıcı. Norma derin bir nefes aldı.

"Konuş!" diye bağırdı asker ve Norma konuştu.

"Bu akşam" dedi Norma kedi gibi mırlayan sesiyle, "Kayıp Kentin Radyosu'nda: Cangıldan bir çocuk geliyor..."

Askerin yüzü çok ciddileşti. "İsimler. İsimleri duyayım."

"İsimler mi?" diye sordu Norma ve asker başını sallayarak onayladı. Norma cebinden listeyi çıkardı ve askere isimleri söyledi. Hangilerini?

Hepsini. Biri hariç hepsini.

Norma ancak askerin yeteri kadar isim duyduğunu, tüfeğini indirdiğini ve bir tanıma duygusuyla gülümsediğini görünce durdu.

Delikanlı büyük bir seremoniyle silahını sol eline alıp ucunu yukarıya çevirdi, kundağını omuzuna dayadı. Botlarını birbirine vurdu ve sağ eliyle Norma'ya bir asker selamı verdi.

"Bu bir şereftir Bayan Norma."

Norma kızardı. "Buna gerçekten gerek yoktu" ama diğer asker de gelmişti ve o da selam verdi. "Her hafta dinliyoruz" dedi asker.

Norma şimdi tamamen uyanmış haldeki Victor'a sarıldı. Hava ekim ayına göre soğuktu, nefesleri görünecek kadar soğuktu. Victor üfleyip bulutlar yapıyordu ve gördüğünden büyülenmiş gibiydi. Tabii daha önce kendi nefesini hiç görmemişti. Manau sarsılmıştı ama ceketini çıkardı ve çocuğun sırtına koydu.

Bu arada askerler tanıdıkları kişilerin isimlerini hatırlamakla meşguldü. Genç olanı, selam vermeden önce sigarasını atmıştı. Sigarası olmayınca hâlâ bir çocuktu, yüzünü neredeyse yusyuvarlak gösteren iri, kırmızı yanaklı bir çocuk. Yol kenarındaki

petrol varilinin yanma, çantasını koyduğu yere koştu. Bir kâğıtla geri döndü. İlk asker tüfeğini arabaya dayadı. Beklettiği için özür dileyerek kâğıdı kaputun üzerine yaydı. Bir süre kalemin kenarını dişledikten sonra yazmaya başladı.

"Arabada bekleyebilir miyiz?" diye sordu Norma. "Hava çok soğuk."

Tekrar özür dilemeler, "Evet, evet, elbette". Daha genç askere döndü. "Bayan Norma'ya kapıyı aç."

Başka bir zaman olsa böyle bir şeyi düşünmek olanaksızdı ama şimdi Norma hiç aldırmadı. Genç asker ona kapıyı açtı ve yerlere kadar eğildi. Kapıyı kapatınca da Norma onun uysal, çocuksu gülümsemesini bir kraliçede hayal edebileceği bir şekilde kabul etti: İyilikseverce, sanki bundan azını beklemiyormuş gibi. Her şey değişmişti. Tıpkı böyle bir gecede Ay'a götürmüşlerdi Rey'i. Daha kim bilir kaç kişiyi?

Manau ön koltukta oturmuş, ellerini nefesiyle ısıtıyordu. İçlerinde sadece Victor sakindi. "Niçin radyoya gidiyoruz?"

"İsimleri okumak için gidiyoruz" dedi Norma.

"Başka nereye gidecektik ki?" dedi Manau.

Victor, Norma'ya baktı ve Norma başını sallayarak onaylayınca Victor tatmin olmuş göründü.

Az sonra, ilk asker ön yan camı tıklattı. Manau camı indirince arabaya bir soğuk hava kütlesi doldu. "Bizim liste" dedi asker, "Bayan Norma'ya. Ve bu" –bir kâğıt daha gösterdi; adını, rütbesini, tarihi ve saati yazmıştı kargacık burgacık bir çocuk yazısıyla– "yazdığım geçiş belgesi. Sizi durduracak olurlarsa herkese bunu gösterin." Ağzı kulaklarına varıncaya kadar gülümsedi. Norma tekrar teşekkür etti. "Bayan Norma" dedi asker eğilerek. "Bizim için zevktir."

Arabayla yola devam edip uyuyan kentten, kentin bomboş caddelerinden geçti. Çocuk bir soru sormaya yeltendi ama sonra vazgeçti herhalde. Şaşırmanın ötesine geçmişti ve karanlık basmış sokaklarda hiçbir şeye dikkat edemeyecek kadar yorgundu. Araba boyuna çukurlara düşüyor, pencereler sarsılı-

yor, kaporta takırdıyordu; ama biraz sonra bunlar geçti ve Victor gözlerini yine kapattı. Norma çocuğa sarıldı, arabanın içi ısınmıştı ama çocuk uykusunda titriyordu.

Güvenlikçi onları hiç tereddüt etmeden içeri aldı. O, Norma'ydı her şeyden önce ve burası hâlâ onun radyosuydu. Üçünü saygılı bir baş selamıyla içeriye buyur etti ve sonra, çocuğun ilk gün kâğıdı verdiği lobiye götürdü. Işıklar azaltılmıştı ve bir kilisenin mahzenine girmişler gibiydi sanki. Tıpkı hatırladığım gibi, diye düşündü Norma, sanki çocukluk evine geri dönüyormuş gibi. Daha bir gün önce buradaydı ama yaşamın insana yaptığı budur işte: Her şey birdenbire olur ve zaman duygunuz patlar. Fakat aslında neler olmuştu ve nasıl? Bir çocuk gelmişti. Ne zaman? Salı günü başladı tüm bunlar, diye hatırladı Norma ve şimdi... Bilmiyordu. Kime sorabilirdi ki? Her şey sisliydi: bir liste vardı, bir zamanlar Norma'nın bir kocası vardı, ölmüş ya da gitmişti. İL'dendi ya da değildi. Savaş bitmişti yahut belki de hiç başlamamıştı. Bu muydu? Hepsi bu kadar mıydı? Çocuğun elini sıkı sıkı tuttu. Norma, çocuğun bu son günlerde, saatlerde büyüdüğünden emindi ve bu düşünceyle yüreği dörtnala kalktı. Sırf dayanılması gereken bir mücadeleydi bu. Güvenlikçi, Norma farkına varınca şaşırdı, hâlâ konuşuyordu, hiç susmamış ama Norma ne söylediğini hiç duymamıştı. Norma gülümsemeye karar verdi ama dinlemek için bir çaba harcamadı. Güvenlikçi, dazlak kafası parıldayan, cildi çiçek bozuğu, yaşlı bir adamdı. Çocuğun kafasını okşadı ve yanağından makas aldı. Norma'ya coşkulu bir şekilde teşekkürler ediyordu ve Norma bu adam için ne yaptığını düşünmekten alıkoyamadı kendini.

Adam, anahtarıyla asansörü çalıştırdı. Kapılar kapanırken el sallayarak onları uğurladı. Artık içerdeydiler." Çok yorgunum," dedi Viktor."Uyumak istiyorum . "Biliyorum." Norma çocuğa sıkıca sarıldı.Uyanık tutmakla çocuğa işkence ediyordu,biliyordu bunu; başarmayı umut ettiği,yarın yapılanamayacak şey neydi ki ?"Hemen uyuyacağız"dedi ama bir sözden ziyade dilek gibi bir şeydi bu.

Gece yarısı diskjokeyi yeterince sakindi. Norma adamın adını hatırlamıyordu ama daha önce karşılaşmışlardı. Birçok kez. Adam da Norma'nın kim olduğunu biliyordu tabii. Genç bir yüzü ve bunun yanında hiç doğal durmayan beyaz saçları vardı. Norma onun omzuna dokundu. Adamı kandırmak kolaydı, sözcükler kendiliğinden geliyordu şimdi. Evet, Elmer onayladı. Evet, bir sorun yok. Evet, özel bir program. Elmer'i aramak mı? Tabii, eğer istersen ama muhtemelen uyuyordur. Biraz soluk alabilirsin değil mi? Hepimiz alamaz mıyız. Küçük bir kahkaha, Norma'nın bunu zorlamasına bile gerek yoktu. Ve mükemmel bir gece geçir. Evet, benim için bir zevk. Seyreden Manau ve Victor sayesinde seyircileri de vardı Norma'nın, tüm bu yalanları söylerken, gerçeği böyle tersyüz ederken, onunla birlikteydiler. Norma hiç arkasına bile bakmadan, Manau'nun onu desteklemek için başını salladığını görebiliyordu.

Ama yerine geçilen diskjokey gitmedi. Ağırlığını bir ayağından ötekine geçirerek duruyordu.

"Evet?"

"Burada oturabilir miyim?" Adam uysalca gülümsedi. "Benim için bir onur olacak Bayan Norma."

Biraz kabalık oldu ama gerçek, odada yer olmadığıydı. "Anlıyorsunuz" dedi Norma.

"Elbette" dedi adam kıpkırmızı kesilerek: "Elbette." Sıvışıp gitti ve Norma'nın içinden ona sarılmak geldi. Gözleri yanıyor ve her tarafı sızlıyordu. Bir vals çalıyordu: şarkıcı, kadındı tabii ve şarkısı bir erkek üzerineydi.

İL nihayet, savaşın bitmesinden üç yıl sonra geri dönünce Zahir dışında herkes şaşırdı. Bir müfrezenin gelip Adela'nın kocasını ve diğer iki kişiyi ormana götürdüğü günden beridir onları bekliyordu. Elbette Zahir, bir zamanlar güçlü bir isyanın dağılmış kalıntıları hakkında bir şey bilmiyordu, yani onların oraya geleceğini *bilemezdi*; o sadece, adamın, oğlunu Adela'nın kucağına verdiğini ve sırtına bir tüfek namlusu dayalı halde bir

askeri kamyona girerek gözden kaybolduğunu görmüştü. Adamın, oğluna çaresizce bakışını görmüştü, çocuğun annesine sarılışını ve kadının hıçkırarak ağlamaya başlamasını. Böyle şeyler cezasız kalmaz. Diğer iki adam da vedalaştı ve Zahir, raporlarında bunları neyle suçladığını pek hatırlamıyordu... ah evet, onların ormanda neden bu kadar çok zaman harcadığını merak etmişti. Bu düşünceyle kıpkırmızı kesildi: bunlar avcıydı.

Zahir'in beklediği şey İL değil, özellikle İL değil ama kendisinin savaştaki rolü yüzünden, ilahi ya da başka türlü bir cezaydı. O andan öncesine kadar, onun aylık raporları sanki dosyaya konulup kaldırılıyor ve bir daha hiç bakılmıyormuş ve bütün yaptıkları, savaşla ya da diğer şeylerle tamamen ilgisiz, sıradan uğraşlardan başka bir şey değilmiş gibiydi. Sonra, o gün her şey açığa çıktı: Zahir masum değildi. Üç adam ölmüştü. Yani, Zahir onların öldüğünü tahmin ediyordu, üç adam onun yüzünden kaybolmuştu. Çünkü Zahir, saçma bir hevesle, pek tanımadığı bir adam hakkında bir hikâye uydurmuştu. Çünkü raporunu, bir köylünün ormanda bir tüfekle, avlanmak dışında ne yapabileceği hakkında düşüncelerle şişirmişti. Rahat yaşamını rahatsız edecek bir şey mutlaka gelecekti. Müfrezenin gelişinden, tüm o silahlardan ve sert yüzlerden sonraki günlerde köylüler radyoyu dinlemeye devam etti; radyoda şimdi kentteki zafer törenlerinden haberler vardı. Kutlamalar. O hafta şiddetli yağmur yağdı ve mor bulutların altında helikopterlerin vızıldadığını gördüler. Uzaklardaki patlamaların gümbürtüsünü bile duydular. Savaş sahiden bitmiş miydi? Neye inanacağını bilmek zordu.

Sonra, uzaktaki savaş dağıldı ve sakin yıllar başladı. Kendi oğlu büyüyüp güçlendi. Okul yeniden yapıldı ve 1797'ye kentten bir dizi öğretmen gelmeye başladı. Pek uzun süre kalmıyorlardı ama bir zamanlar ordunun köyün kolektif gözündeki yerini bunlar aldı: Bir yerde bir hükümetin varolduğu ve onları tanıyor olduğunun elle tutulur tek kanıtı. Bu da olumlu bir gelişmeydi.

İL'ciler ekim başının berrak güneşli bir gününde geldi, havaya ateş açtılar ve yiyecek istediler. Köy halkını biraraya topladılar ve içlerinden biri, siyah gözlü genç bir kadın cırtlak bir sesle, hepsinin beklediği zaferden söz etti. Hâlâ mı? Şimdi bile mi? Kadın o kadar zayıf, o kadar gençti ki Zahir ona acımakta bir sakınca görmedi.Kadının saçları gevşek bir şekilde bağlanmıştıve kollarını kaldırdığında Zahir siyah lekeleri görüyordu. Sonra kadın havaya ateş etti ve sanki bir tül havalandı.

"Ama savaş bitti" dedi Zahir. Önce yavaşça.

Maskeli bir gerilla Zahir'e doğru yürüdü. Zahir neyin geliyor olduğunu biliyordu ya da bildiğini sanıyordu ama tüfeğin dipçiği karnına çarpınca gözleri karardı ve yere kapaklandı çaresizce karnını tutarak ve iç organlarının vücudundan dışarıya saçılacağım sandı. Gerilla onu tekmeledi, işbirlikçi diye bağırdı ve bu sözcük Zahir'e çok doğru ve haklı geldi ve bunun sonucunda, dayağını adam gibi yemeye karar verdi. Bir çocuğun ağladığını duydu ve bunun Adela'nın oğlu olduğunu düşündü. Gururdan farksız bir şey hissetti. Acıdan yüzünü buruşturarak gözpınarlarındaki yaşları dışarı akıttı ama botların onun vücudunu çürüten darbeleri nazik okşamalar gibiydi.

Kendine geldiğinde İL'ciler *tadek* ilan ediyordu. Zahir bu kadarını beklememişti. Görüşü bulanıktı ve karnından yayılan künt bir ağrı tüm gövdesini, yüreğini, boynunu kaplıyordu. Gözlerini kapattı, kafası da pek yerinde değildi. Herkesi bir orman açıklığına götürmüşlerdi ve üstlerine yakıcı şiddette bir güneş vuruyordu. İki kadın Zahir'i tutuyordu ve herkes oradaydı: Bütün köyün omuz omuza, çember halinde duran, ürkmüş yetişkinleri. Zahir dimdik duruyordu, belli belirsiz fark ediyordu başladığını, çocuğun sarhoş ve birisini suçlamaya hazır halde, hepsinin arasına salıverildiğini. Zahir, çocuğu zar zor görüyor ama sert hareketlerini seçebiliyordu, şimdi sola doğru sendeleyişini, şimdi sağa, yakalamak için ellerini öne doğru uzatmış, sanki havayı mıncıklayıp bir anlam kapmaya çalışırmış gibi. Çocuk çembere her yaklaştığında herkes gerginleşiyor ve

en çok tehlikede olanlar hafifçe geriye çekiliyordu. İL'ciler dikkatle gözlemeyi sürdürüyor, havaya ateş ediyordu. Bir noktada Victor çemberin ortasına gelip oturdu ve ellerini yumruk yapıp şakaklarına dayadı ve sonunda İL'cilerden bir adam geldi, çocuğu dürtüp ayağa kaldırdı. "Devam et" dedi. "Hırsızı bul."

Geliyor, geliyor... Zahir görebiliyordu şimdi ve kendi başına ayakta duruyor ama kadınlar onu hâlâ tutuyordu. İçlerinden biri kulağına "Korkma" diye fısıldadı. Adela'nın sesiydi ama Zahir başını çevirip bakmadı ya da karşılığında bir şey söylemedi. Belki de kadın kendi kendine konuşuyordu, Zahir emin olamadı. Korkmuyordu, üç ölümün ceremesi çekilecekti. Zahir bu çocuğun yetim kalmasından sorumlu değil miydi? Çocuk tökezledi ve düştü, şimdi tekrar kalktı. Dizlerinde çamur vardı. Ağlıyordu, kadını arıyordu. "Anne" dedi Victorve Zahir, arkasında Adela'nın irkildiğini hissetti. Dakikalardır kimse nefes almıyordu sanki. Otuz saniyede bir falan ateş ediliyordu ve çocuk her seferinde duruyor, kafasını kaldırıp havaya bakıyordu sanki merminin berrak gökyüzünde takip ettiği yolu görmeye çalışıyormuş gibi. Sonra Victor kadını buldu –*beni* buldu diye düşündü Zahir– ve kadına doğru geliyordu yuvarlanarak. Geliyor, geliyor... Ama çocuk birkaç adım daha atıp onu suçlu ilan etmeden önce Zahir onun gözlerini gördü: Gözyaşlarıyla parlıyordu, korku doluydu, uzak ve görünmez bir şeye, ormandaki karanlık bir noktaya ya da canavar biçimindeki bir buluta odaklanmıştı.

Sonra çocuk ona dokundu ve her şey bir anda oldu: İL'ciler atışa hazır silahlarıyla kasabayı bağırtarak, "Hırsız! İşbirlikçi!" nakaratlarını söylettiler. Kadınlar ağlıyor ama bağırıyorlardı çünkü bağırmamaktan korkuyorlardı. O sırada Zahir karısını gördü bir an, kadının yüzü kırmızı ve gözleri yaşlıydı, çaresizdi ve sinmişti. Başka bir kadın onu tutuyor ve bu sayede yıkılmıyordu. Oğlu neredeydi? Kızı? Gözlerini kısarak baktı, üzerine çok güneş vuruyordu, sonra bir ağaç kütüğüne bağlandı ve sonra Zahir çığlık atıyordu. İL'ciler marşlar söylüyordu. Zahir'in yeni yaşamı müzikle başladı.

Norma'nın hayal ettiği program şöyle: Birdenbire, hiçbir kısıtlama yok ve bütün isimler serbest. Savaştan sonra yayınlanan suçlamalar –Rey'in İL'ci bir katil, bir ulak ya da bombacı olduğu– bunlar vazgeçilmiş tartışmalar. Sadece kayıp insanlar var ve masum mu suç ortağı mı oldukları tamamen önemsiz, ilgisiz bir konu. Program başlıyor: Norma bir şarkı çalıyor, telefonlar geliyor. Bir profesör tanıyorum, diyor bir ses, üniversitede hocamdı ve kayboldu.

Ne zaman?

Savaşın sonunda.

Ne öğretiyordu?

Botanik. Ormanı severdi ama bir bilim insanı gibi değil. Bir şair gibi. Temel şeyleri bilirdi, farklı nehir vadilerindeki toprağın kimyasal bileşimini. Yağmur ve sel biçimlerini. Ama bu değildi. En çok önem verdiği şey...

Peki adı neydi?

Adam birdenbire telefonu kapatıyor. Bir sonraki.

Ay'dayken, cangıl büyüsünden etkilenmiş bir adam tanımıştım. Gördüğümüz her şey bir halüsinasyon, derdi. Gerçek dünyada insanlar birbirine böyle şeyler yapmaz.

Peki size yaptıkları nasıl şeylerdi?

Çevir sesi.

Başka biri arıyor: Bir zamanlar Tamoé'de çalışan, sayım için bilgi toplayan bir arkadaşım vardı. İnsanların, neredeyse sonsuz sabır stoklarından başka bir şeylerinin olmadığını, sahip oldukları çok az şeyi korumaktan ve rahat bırakılmaktan başka bir şey istemediklerini söylerdi.

Peki niçin insanlar onları rahat bırakmıyordu?

Arayanlar her seferinde daha yaklaşıyor, neredeyse cilveli, Rey'in etrafında dans edişleri. On on beş telefondan sonra Rey'in yaşamı tamamen anlatılmış: İş arkadaşları, tanıdıkları, kısa yaşamının her döneminden dostları. O yangın gecesi Rey'e ihanet eden çocuklar telefon edip onu soruyorlar ve hatta özür diliyorlar: Korkmuştuk, diyorlar. Henüz çocuktuk

ve Rey terk ettikten sonra kasaba çok farklı hale geldi. Rey nereye gitti? İlk Büyük Karartma sırasında onlarla birlikte bulunan bir adam arıyor: Siz ben Ay'daydım deyince birden irkildim. Ben de oradaydım. Ve daha birçokları var: Trini'yi tanıyan bir polis. Ressam olduğunu söyleyen, cangıl şiveli bir adam. Eskiden İL'ci bir kadın: Aynı kişiyi tanıyor olduklarını düşünüyor. Ama hiç kimse onun adını hatırlayamıyor. Kim bu yabancı? Hatırlayacak kimse yok mu? Üzerinden çok uzun zaman geçti. Norma terliyor. Hayali programında bile, bir uçurumun tepesinde dengesini güçlükle koruyor, burada bile korkuyor. Sonra duyduğu kendi sesi: Bir adam tanımıştım, diyor, yahut o zamanlar bir delikanlıydı, beni dansa kaldıran bu adam, beni büyüleyen, otobüsün içine duman üfleyen adam, ikimiz otobüsle giderken bu güzel kentte, kentin savaştan önceki halinde... burası nasıl bir yerdi hatırlayan var mı? Ve bu adam, bu delikanlı, bu güzel ve ürkütücü çocuk, ona dokunmama izin verdi ve ben âşık oldum ona ve sonunda bir asker gelip onu götürdü. O benim tüm hayatım boyunca muhteşem ve kaybolup giden bir melek oldu, yok olan bir eylem, bir işkenceci ve şimdi yok ve soru, *ne zamana kadar* ve benim en çok korktuğum yanıtsa *sonsuza dek*.

Ve düş burada bitiyor, burada Norma'nın kederi gerçeğine çarpıyor. Onun adını söyleyemiyor. Söylemeye kalkışıyor ama yapamıyor. Onun adına başka biri yapmalı bunu.

Kentte hemen hemen sabah ve savaş on yıl önce bitti. Suçlar bağışlandı yahut en azından unutuldu ama Norma'nın Rey'i hâlâ geri dönmedi. Norma, Rey'in babasını Rey'siz gömdü. Gazeteye bir ölüm ilanı verdi. Diyordu ki: "Oğlunda yaşıyor..." O zaman savaş biteli üç yıl olmuştu ve bu söz yalan gibi geliyordu kulağa. Cenazeye kimse gelmedi. Norma, yaşlı adamı aylardır görmemişti. Birbirlerine söyleyecek bir şeyleri yoktu. Birinde, Norma'nın kayınpederi seçiciler engelini geçmiş ve canlı yayına çıkmıştı. Norma ilk başta tanıyamamıştı onu.

"Norma" demişti sesi çatallanarak. "Nerede o?"

"Kim?" diye sordu Norma çünkü hep sorardı. Onun işiydi bu. "Niçin ondan söz etmiyorsunuz bize?"

Telefonun öteki tarafında uzun bir sessizlik oldu. Nefes alış.

"Efendim? Hakkında konuştuğumuz kişi kim?"

"Senin kocan" dedi yaşlı adam, artık açık açık ağlayarak. "Benim oğlum."

Elmer hemen kesip reklam arası verdi.

Ve o zaman da her seferinde verdiği ve hep vereceği duyguyu verdi: Sanki birisi gırtlağını sıkıyor, canını almaya çalışıyor ve başarmasına ramak kalıyormuş gibi. En kötü dönem birkaç saniyede geçti ama kendine gelmesi günlerce, hatta haftalarca sürdü. Ya da yaşam boyu. Uzun ve rahatsızlık veren arada Norma, hiç kimsenin ona bakmadığını hissediyordu. Elmer bir fincan çayla geldi. "Yanlış isim, Norma. Üzgünüm ama yanlış bir isim söyledik mi biz ölürüz. Sen de ben de." Elmer bunları Norma'nın gözlerine bakmadan söyledi.

Norma bir plak koydu ve sonuna kadar çalmaya bıraktı. Programa yeniden başladığında başka bir arayan, Norma'nın kaybından hiç söz etmeyen yeni bir ses vardı ve program vukuatsız bir şekilde yeniden başladı.

Sabahın başlangıcıydı şimdi, savaşsız on yıl ve Norma tekrar buraya gelmiş. Şimdi düşünmeden hareket ediyor. Çocuğa bir mikrofon ver. Manau'ya bir mikrofon ver. Her tarafta kulaklıklar. Rey'le seviştiğimiz divan var. Gözlerini kapat: Hatırla. Şimdi değil. Derin nefes al. Yanıp sönen ışıklar, çalan bir plak var ve Norma bir orkestranın şefiymiş gibi hissediyor kendini, kentin uyanması yahut uykuya dalması kendi kontrolündeymiş gibi. Sinyal müziği ve bırak çalsın.

Derin nefes al.

"Bayanlar baylar" diyor Norma, şarkı bitince. "Kayıp Kentin Radyosu özel programına hoş geldiniz. Benim adım Norma."

Başladı.

Rey birinde, psikoaktif bir bitkinin ısısıyla dünyanın nasıl eridiğini anlattı. Niçin bu kadar ilgiliydi bunlarla? Keşifte,

dedi, bir gizem vardır: Senin halüsinasyon diye gördüğün, hep orada bulunan, kurtulmayı bekleyen bir şeydir. Heyecan, sürpriz. Kendinden gizlediğin şey nedir? Ne çıktı karanlıklardan, örümcek bağlamış köşelerden, birdenbire, tuhaf bir şekilde açılıveren kilitli kapıların ardından? Bulduğun nedir Rey?

Sen.

Ben mi?

Sen. Norma. Tuhaf biçim ve formlarda sen. Çeşitli hayvanlar, hava, su halinde. Işık halinde. Yoğun ve bereketli toprak halinde. Kafiyeli bir şiir, tiz sesle söylenen bir şarkı halinde. Bir resim halinde. Sen. Hak etmediğim biri halinde.

Ne zamandı bu? Yıllar önce. Savaşın son yılında. Rey, Norma'ya daha sıkı sarıldı.

Norma şimdi birkaç dakikadır konuşuyor ve fark edince birden ürküyor: Sözcükler kafasında değil boğazında oluşuyor. Sözcükler, üzerinde düşünecek bir an bile kalmadan çıkıyor ve boşluğa fırlıyor. Rey. Norma onun isimlerinden birini söyledi zaten, yani geri dönüş yok artık. *Rey, Rey, Rey*. Gelen telefon yok. Sadece kendi sesi, tüm kentte gezinen. Belki de, diyor içinden, üzüntüyle, kimse dinlemiyor. Hiç kimse. Belki de en iyisi böyle. Çocuk yorgun gözlerle bakıyor ona. "Aradığın kim?" diye soruyor Norma.

Çocuk omuzlarını kaldırıyor ve Norma seviyor onu. Rey'e hiç benzemiyor. "Köyümün insanları" diyor çocuk.

"Hangi köy?"

"1797."

"Sende bir liste var, değil mi?"

Çocuk başını sallayarak onaylıyor. Baş sallama radyoda duyulmaz. Norma tekrar soruyor ona, nihayet evet, diyor çocuk, evet, var ve gerekirse okuyabilir.

Elbette çocuk okumalı. Başka kim paçayı kurtarabilir ki bundan. Çocuğa bir şey yapmazlar. Suçsuz. Ama Norma buna dayanamaz. Henüz değil. "Az sonra" diyor Norma.

Ama beklemek niye? Hep istediği şey bu değil mi? Mükemmel programının her seferinde bittiği yer bu nokta değil mi?

"Peki siz?" diyor Norma, Manau'ya dönerek. Konuklu programları hep severdi Norma. Onlarca kavuşma gerçekleşti bu odada, savaş bittiğinden beri neredeyse yüz tane; insanlar burada sevinçten ağladı, sevdiklerine sarıldılar ve yabancılardan tebrik telefonları geldi. Norma bunlara tanık oldu ve görmeseydi böyle bir şeyin olacağına belki hiç inanmazdı. Ama şimdi, o bir sürü kavuşmanın sıcaklığını hissediyormuş gibi sanki, oda birdenbire ruhlarla doldu.

"Peki siz, Bay Manau, sizin aradığınız kim?"

Adam bu sorudan şaşırmış görünüyor. Başını sallıyor. Yüz ifadesi somurtkan. "Hiç kimseyi" diyor.

"Birlikte geldiniz. Nasıl olduğunu anlatın."

Çocukla öğretmeni birbirlerine bakıyor, ikisi de diğerinin konuşmasını diliyor. Sonunda, Manau öksürüyor. "Çok uzun bir yol Norma, herkes için. Özellikle de on bir yaşında bir çocuk için ama benim için bile. Bir kamyona bindik ve sonra bir tekneye ve sonra bir otobüse ve bütün gece yolculuk yaptık. Başka nereye gelebilirdik? Bu ülkede bütün yollar kente gider."

"Listeye dönelim."

"Tabii."

Çocuk "Köyümden kayıp insanlar var" diyor ve Norma'nın sormasına kalmadan, "çoğunu tanımıyorum" diye ekliyor. "Sadece birkaçını."

"Onlardan söz etmek ister misin?"

"Nico" diyor çocuk, "en iyi arkadaşımdı. Gitti."

"Herkes gidiyor" diyor Manau.

Norma gülümsüyor. "Bu doğru."

"Bıkmadınız mı Bayan Norma?" diye soruyor çocuk.

"Ah hayır" diyor Norma. "Neyden bıkmadım mı?"

"Onu hatırlamıyorum Bayan Norma."

"Nico'yu mu?"

"Kocanızı" diyor Victor. "Babamı."

Norma çocuğa bir öpücük yolluyor. "Hatırlamadığını biliyorum. Kimse hatırlamanı beklemiyor."

"Anneme, hatırlıyorum dedim."

"Sen iyi bir çocuksun."

"Ben bıktım Bayan Norma, siz bıkmasanız da."

"Listeyi okuyalım" diyor Manau. "Bunun için buradayız, öyle değil mi?"

"Elbette" diyor Norma başını sallayarak. Vakit kazanmaya çalışıyordu ama daha fazla dayanamayacak. "Bunun için buradayız. Hazır mısın? Onu bizim için okuyacak mısın canım?"

Victor başını sallayarak onaylıyor. Baş sallama radyoda duyulmaz. Saat sabaha karşı üçü henüz geçerken Victor boğazını temizliyor ve başlıyor.

Ve Norma şimdi isimleri duymuyor bile. Gözlerini kapatmış ve savaş biteli on yıl olmuş. Bırak çocuk okusun, bırak, ona bir şey yapmazlar. Beni hapse gönderecekler, Ay'ı yeniden açacaklar benim için ve kocamı karşıladıkları gibi karşılayacaklar beni. Üzgünüm Elmer. Belki de böyle bir şey olmamış gibi yaparlar. Vakit gece yarısı ve kimse dinlemiyor zaten. Sırf biz. Çocuk çok iyi okuyor ve Manau çocuğa öğrettikleriyle gurur duymalı. İsimler hiçbir şey ifade etmiyor, Manau'ya da Victor'a da. Bir ikisi tanıdık, daha önceden bir soyadı ama çoğu boş. Babasının adı var fakat az kalsın tamamen atlayacaktı. Norma bu sözcüğü duyunca doğruluyor oturduğu yerde, sanki birisi dokunmuş gibi. "Affedersin?" diyor. "Sonuncuyu tekrarlar mısın?"

Victor başını listesinden kaldırıp bakıyor.

"Ne güzel bir isim" diyor Norma. Elinden gelen tek şey çığlık atmamak.

Ve bir anda geçip gidiyor: İşte, röntgenli ihtiyarın yazdığı isimler ve kumsaldaki kadının ekledikleri ve şimdi de askerlerin. Victor bunları da okuyor, sesi titremiyor, güçleniyor. Çok şükür kimse dinlemiyor bizi. Çok şükür sadece biziz bu uyu-

yan kentte. Kapat gözlerini ve yalnız olduğumuzu düşle. Otuz otuz beş isim, ne çıkar ki bunlardan?

İki dakikada bitti.

"Telefon hatları açık" demeyi başarıyor, sanki bu da başka bir şovmuş gibi. Kontrol paneline umutla bakıyor ama bir şey yok, henüz yok. Şurada bir yerde bir plak olacaktı: Bir şarkı, boşluğu dolduracak herhangi bir şarkı.

Ve şimdi, bekleme zamanı.

Rey'in, savaşın nasıl başladığı sorusuna bir cevabı yoksa da nasıl bittiği gayet netti: Başladıktan hemen hemen on yıl sonra, bir kamyonda, gözleri bağlı, sigara içen, gülüşen ve onu tüfekleriyle boyuna dürten askerlerle çevrili halde. Köyden diğer iki kişiyle birlikte götürüldü fakat askerler nedense bir tek onunla ilgiliydi sanki. "Nerelisin sen yahu?" diye sordu biri.

Rey siyah kumaşın ötesini görmeye çalışıyordu. Karanlıktan başka bir şey yoktu. "Hiç duymamışsındır."

"Junior kitap okur. Bir dene."

"Kentten o" dedi diğer mahkûmlardan biri.

"Sana soran oldu mu" diye bağırdı bir asker.

Hepsi güldü. Daha çocuktular. Rey, başka bir yerdeymiş gibi düşündü: Gökte uçuyormuş, hatta yelkenliyle gidiyormuş gibi. Bunların ikisini de hiç yapmamıştı. Köylülerden biri hıçkırarak ağlamaya başladı. Rey ikisinin, bu pek tanımadığı adamların arasına oturtulmuştu. Niçin buradaydılar? Solundaki adam titriyordu. "Nereye gidiyoruz?" diye sordu fakat askerler duymazdan geldi. Bunun yerine, adı Junior olan "Nasıl düştün buraya şehir çocuğu?" dedi.

Rey'in, onun kendisini kastettiğini fark etmesi biraz zaman aldı. İçini çekti. "Ben şehirden değilim" dedi.

"İL'ci pislik seni."

"Öyle bir şey yok" dedi Rey ve bir tüfeğin uç kısmının karnını dürttüğünü hissetti. Bir kahkaha koptu.

"Konuşmaya devam et komik adam."

"Sen meşhursun" dedi başka bir ses. "Tahminimden daha zayıfmışsın. Sen bomba koyuyormuşsun ve polis öldürüyormuşsun diyorlar. Lastik yakmayı bulmuşsun diyorlar."

Rey, gözbağının arkasında gözlerini kısarak baktı.

"Bence sen eve gitmek istiyorsundur."

"Bence istiyor."

"Ama bazen istediğimiz olmaz."

1797'den çıkış yolu çok çukurluydu ama cip görevini yaptı ve yola düzüldüklerinde her şey değişti. Kokular değişti ve onları kuşatan sıcağın niteliği. Orman monolitik bir varlık değildi, aynı anda bir sürü yerdi. Rey, 1797'den başlayan bu yoldan daha önce de geçmişti: Her tarafı sarmış sarmaşıklar ve yukarıda, çok ender aralanan sık bir ağaç örtüsü. Hava serin ve nemliydi. Rey sesleri dinledi: Sapmışlardı ve suya yaklaşıyorlardı. Buraya da gelmişti, kamplara yaptığı yolculuklardan birinde. Nehir kıyısında Rey'i diğer iki köylüden ayırdılar. Bir tanesi "Her şeyi anlatayım size!" diye yalvarıyordu. Adam öyle bir vahşice haykırıyordu ki, Rey adamın neyi bildiğini merak etmekten alamadı kendini.

Sonra Rey'i bir sala koydular, elleri ve gözleri hâlâ bağlıydı. Rey duyduğu seslerden, müfrezenin azaldığını ya da daha küçük gruplara bölündüğünü hissetti. Yanında üç ya da dört asker vardı. Tam anlayamıyordu. Önemli değildi. Yelkenli sürmek, dedi Rey içinden, son kez. Nehrin ortasında, ağaçların uzanmadığı yerde altın gün ışığı vardı ve Rey bir an bunun sıcaklığını hissetmeye bıraktı kendini. Işığın içinde keyif yaptı; ışığın, gözkapaklarının arkasında renkler oluşturmasına, sevdiği ve bir daha hiç göremeyeceği insanlardan ve yerlerden sahneleri ve görüntüleri aydınlatmasına bıraktı kendini. Bunlar insanın ancak ölüm yaklaşınca tam anlamıyla takdir edebileceği küçük anlardır. "Nerdeyse geldik" dedi bir süre sonra bir ses ve Rey bunun doğru olduğunu biliyordu. Çok uzağa gitmemişlerdi fakat o zamanlar kamp kesinlikle 1797'den bu kadar uzak değildi. Nehirde bir kıvrım, nehir kıyısından ormanın içlerine doğru

bir tırmanış. Nehrin akış yönünde iki saat en fazla. Su sakindi. Rey sakindi. Gözleri bağlı olmasa manzara hoşuna gidebilirdi: Sevgili ormanı, en cafcaflı haliyle canlı toprak. Bu noktadan bakınca, sırlarının çoğu nehir kıyılarının ötesinde gizliyken bile etkilenmemek olanaksızdı. Buralar onu tüm yaşamı boyunca büyülemiş karanlık yerlerdi: Ormanın uğultusunu, bir kuşun sesini ya da bir kırmızı maymunun cıvıltısını dinledi. Niçin gelmişti buraya... ilk başında? Norma, dedi içinden ve kendi kendine yavaşça söyleyince rahatladı. Neyi aramaya gelmişti, her şeyi olduğu halde? Norma'yı aldatmıştı. Norma, dedi yine ve Norma'nın adı bir duanın son sözü gibiydi.

"Beni öldüreceksiniz, değil mi?" diye sordu karanlıkta.

Kimse yanıtlamadı ama zaten kimsenin yanıtlaması gerekmiyordu. Güneş, Rey'in yüzünü ısıtmıştı. Alnından yuvarlanan bir ter damlası göz bağının altına ve sağ gözüne girdi. Rey başını sallayarak onayladı. "Pekâlâ" dedi gözlerini kapatarak. "Pekâlâ, tamam öyleyse." Hâlâ başını sallıyorken, hepsinin Junior dediği asker onu göğsünden vurdu.

Rey hemen öldü.

Hepsi çocuktu ve mahkûm onlar için bir yabancıysa da her biri kendi tarzında kederlendi. Savaş bitiyordu, Rey'in cesedi görecekleri son ölülerden biriydi. Onları kampta bir savaş bekliyordu tabii ama bu yarın olacaktı ve tek başlarına savaşmayacaklardı. Yorgun İL savaşçılarından bir grupla karşılaşacaklardı ve bunların arasında, diğer birçoğu gibi tek kurşun atmadan ölecek Alaf adında bir adam olacaktı. Ama bunlar hep gürültülü, parıltılı şeyler olacaktı oysa Rey'inki daha küçük, daha mahrem bir ölümdü. İçlerinden biri, ölmüş adamın boynundaki gümüş zinciri çekti. Ceplerine baktılar para bulmak umuduyla fakat elle yazılmış bir mektup vardı sadece, kimsenin işine yaramazdı. Nehirdeki başka bir saldan sırıtan bir asker başparmağını havaya kaldırıp onlara gösterdi. İçlerinden biri ölünün gözündeki bağı çıkardı ve gözkapaklarını kapattı, bir diğeri ayakkabılarını çıkardı. Dakikalarca kimse konuşmadı. Akıntı-

nın onları götürmesine kayıtsız kaldılar ve Rey'e baktılar, sanki konuşacağını bekliyorlarmış gibi. Sonunda içlerinde yaşça en büyüğü, üç senelik asker, on dokuz yaşında bir çocuk olan Junior'un aklına, elleri bağlı cesedi saldan aşağıya, suya ittirmek geldi. Ceset küçük bir şapırtı çıkardı ve nehirde yanları sıra, yüzü aşağıya dönük bir halde bir yükselip bir alçalarak suyun üzerinde iki yüz üç yüz metre yüzdü. Hâlâ kimse konuşmuyordu. Genç askerlerden biri, kendi inisiyatifiyle, küreği kullanarak Rey'in cesedini kıyıya doğru itti. Bu başarılınca hepsi kendini daha iyi hissetti.

Teşekkür

Bu roman için araştırma yapmaya başladığım 1999'dan beri birçok kişi savaş yıllarından kalma hikâyelerini benimle paylaştı. Bu cömertliğin ve güvenin karşılığını ödemem olanaksız.

Ailem –Renato, Graciela, Patricia, Sylvia, Pat, Marcela ve Lucia– ve yirmiden çok ülkeye dağılmış ama yüreğime daima yakın arkadaşlarım olmasa hiçbir şey yapamazdım.

Vinnie Wilhelm, Mark Lafferty ve Lila Byock bu romanın ilk taslaklarına, müthiş minnettar olduğum paha biçilmez geribildirimlerini sundular.